

T.C. İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**3-6 YAŞ ARASI ÇOCUĞU OLAN BABALARIN, BABA KATILIM
DÜZEYLERİNİN, ÇOCUKLARINA YÖNELİK CİNSEL İLETİŞİMLERİ VE
DİNİ TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özge Nur ERTAŞ

2100007287

Temel Eğitim Anabilim Dalı

Okul Öncesi Eğitim

Doç. Dr. Sevcin YAĞAN

Ocak, 2024

T.C. İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**3-6 YAŞ ARASI ÇOCUĞU OLAN BABALARIN, BABA KATILIM
DÜZEYLERİNİN, ÇOCUKLARINA YÖNELİK CİNSEL İLETİŞİMLERİ VE
DİNİ TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özge Nur ERTAŞ

2100007287

Temel Eğitim Anabilim Dalı

Okul Öncesi Eğitim

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Sevcan YAĞAN

Jüri Üyeleri: Doç. Dr. Erhan ALABAY

Dr. Öğr. Üyesi Emine Hande AYDOS

Ocak, 2024

İTHAF

Bu çalışmamı canım babama ithaf ediyorum...

TEŞEKKÜR

Araştırma sürecim boyunca her zaman desteğini, güvenini yanımda hissettiğim, enerjisine, bilgisine, kişiliğine, hayata bakış açısına hayran olduğum, öğrencisi olmaktan gurur duyduğum, sahip olduğu bütün bilgilerini tüm samimiyetiyle gece gündüz, hafta sonu, yaz tatili, bayram tatili demeden benimle paylaşan, tüm sorularımı sabırla ve içtenlikle yanıtlayarak benden desteğini hiçbir zaman esirgemeyen hem iyi bir insan hem iyi bir akademisyen olan kıymetli danışmanım Doç. Dr. Sevcan YAĞAN’a ve değerli jüri üyelerim Doç. Dr. Erhan ALABAY ve Dr. Öğr. Üyesi Emine Hande AYDOS hocalarıma sonsuz teşekkür ederim.

Hayatımın her anında sevgilerini, desteklerini, güvenlerini benden esirgemeyen her zaman beni motive eden çıktığım her yolu başarıyla geçeceğime inanan başta canım annem Hatice ERTAŞ’ a ablam Özlem AYDOĞDU’ ya, kardeşim Rahime ERTAŞ’ a ve yaşadığı yıllar boyunca “dünya bir yana benim kızlarım bir yana” diyen bütün çaba ve gayretini bizlerin iyi bir eğitim almasından yana kullanan fakat tüm bu istek ve çabalarının sonucunda bizlerin meslek hayatını görmeden aramızdan ayrılan can parçam biricik babam merhum Yüksel ERTAŞ’ a ve babamın yokluğunda bana destek olan diğer aile büyüklerime ayrıca yüksek lisans hayatım boyunca benden hiçbir bilgi ve desteğini esirgemeyen canım arkadaşım Zeynep YEŞİL ve eşi Özgür YEŞİL hocama sonsuz teşekkür ederim.

Özge Nur ERTAŞ

İÇİNDEKİLER

İTHAF	i
TEŞEKKÜR	ii
İÇİNDEKİLER	iii
TABLOLAR LİSTESİ	vi
SİMGELER ve KISALTMALAR	ix
ÖZET	x
ABSTRACT	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Problem Cümlesi	4
1.3. Alt Problemler	5
1.4. Araştırmanın Amacı	5
1.5. Araştırmanın Önemi	6
1.6. Sayıtlar	7
1.7. Sınırlılıklar	8
1.8. Tanımlar	8
2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ LİTERATÜR	9
2.1. Cinsellik ve Cinsel Gelişim	9
2.1.1. Erken Çocuklukta Cinsel Gelişim	10
2.1.2. Bebeklik Döneminde Cinsel Gelişim	11
2.1.3. Okul Öncesi Dönemde Cinsel Gelişim	12
2.1.4. Cinsel Gelişim Kuramları	14
2.1.4.2. Psikososyal Gelişim Kuramı	15
2.1.4.3. Sosyal Öğrenme Kuramı	16
2.1.4.4. Bilişsel Gelişim Kuramı	17
2.1.4.5. Toplumsal Cinsiyet Şema Kuramı	18
2.1.5. Cinsel Gelişimi Etkileyen Faktörler	18
2.1.5.1. Cinsel Eğitimde Ailenin Rolü	19
2.1.5.2. Cinsel Eğitimde Medyanın Rolü	20
2.1.5.3. Cinsel Eğitimde Okulun ve Öğretmenin Rolü	22
2.1.6. Babalık Kavramı ve Babanın Rolü	24
2.2. Baba Katılımı	25
2.2.1. Geleneksel ve Değişen Baba Rolü	27
2.2.2. Baba Çocuk İletişimi ve Babanın Çocuğun Hayatındaki Önemi	28

2.2.3. Babanın Çocuğun Gelişimine Katkısı.....	30
2.2.3.1. Bilişsel Gelişim Alanına Babanın Katkısı	31
2.2.3.2. Sosyal-Duygusal Gelişim Alanına Babanın Katkısı.....	32
2.2.3.3. Kişilik Gelişimine Babanın Katkısı.....	33
2.2.3.4. Cinsel Gelişim Alanına Babanın Katkısı.....	33
2.2.4. Babalık Rol Kuramları	35
2.2.4.1. Baba Katılım Tipolojisi	37
2.2.4.2. Psikososyal Gelişim Kuramı	38
2.2.4.3. Bronfenbrenner'in Ekolojik Kuramı	39
2.2.4.4. Bowlby'nin Bağlanma Kuramı	40
2.2.4.5. Sosyal Kimlik Kuramı.....	40
2.2.4.6. Sosyal Sermaye Kuramı	41
2.2.4.7. Babalığın Özü Kuramı.....	42
2.2.5. Baba Katılım Modelleri	42
2.2.5.1. Lamb 3 Boyutlu Baba Katılım Modeli.....	43
2.2.5.2. Belsky ve Süreç Modeli	44
2.2.6. Baba Katılımını Etkileyen Faktörler	46
2.2.7. Baba Katılımını Artırmaya Yönelik Yapılan Projeler	48
2.3. Din ve Dindarlık.....	50
2.3.1. Dindarlığın Boyutları	53
2.3.1.1. İnanç Boyutu	53
2.3.1.2. İbadet Boyutu	54
2.3.1.3. Tecrübe Boyutu	54
2.3.1.4. Bilgi Boyutu	55
2.3.1.5. Etki Boyutu	55
2.4. Dindar Ebeveynlik ve Çocuk Yetiştirme Tutumları.....	55
2.5. İlgili Literatür.....	63
2.5.1. Baba Katılımı ile İlgili Türkiye'de Yapılan Çalışmalar.....	63
2.5.2. Baba Katılımı ile İlgili Dünya'da Yapılan Çalışmalar.....	67
2.5.3. Cinsel Gelişimle İlgili Türkiye'de Yapılan Çalışmalar	70
2.5.4. Cinsel Gelişimle İlgili Dünya'da Yapılan Çalışmalar	74
2.5.5. Toplumsal Cinsiyet ve Dindarlık ile İlgili Yapılan Çalışmalar ...	80
3. YÖNTEM	83
3.1. Araştırmanın Modeli	83
3.2. Çalışma Grubu.....	84
3.3. Veri Toplama Araçları	86
3.3.1. Katılımcı Bilgi Formu	86

3.3.2. Baba Katılım Ölçeği (BAKÖ)	86
3.3.3. Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği	87
3.3.4. Ok-Dini Tutum Ölçeği	88
3.4. Verilerin Toplanması.....	89
3.5. Verilerin Analizi.....	89
4. BULGULAR.....	93
4.1. Baba Katılım Ölçeği ile İlgili Yapılan Analizler	93
4.1.1 Baba Katılım Ölçeği Alt Boyutlarının Ortalama Puanları	95
4.1.2. Bağımsız Değişkenlerle Karşılaştırılması	95
4.2. Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği ile İlgili Yapılan Analizler	106
4.2.1. Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği Alt Boyutlarının Ortalama Puanları	107
4.2.2. Bağımsız Değişkenlerle Karşılaştırılması	107
4.3. Ok Dini Tutum Ölçeği ile İlgili Yapılan Analizler	117
4.2.1. Ok Dini Tutum Ölçeği Alt Boyutlarının Ortalama Puanları	117
4.2.2. Bağımsız Değişkenlerle Karşılaştırılması	118
4.4. Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği ile Alt Boyutları ve Baba Katılım Ölçeği ile Alt Boyutları Arasındaki İlişki ile İlgili Yapılan Analizler	128
4.5. Babaların Dindarlık Düzeylerinin, Baba Katılımı ve Cinsel İletişim Becerilerini Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.....	131
4.6. Babaların Baba Katılımı ve Cinsel İletişim Becerilerinin Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları	132
4.7. Ok Dini Tutum Ölçeği Tanrı Alt Boyutu ile Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği Alt Boyutlarının Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları.....	133
TARTIŞMA.....	134
SONUÇ	155
ÖNERİLER.....	156
KAYNAKÇA.....	158
EKLER.....	187

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1. Katılımcılara ait demografik bilgiler.....	84
Tablo 3.2. Baba Katılım ölçeği, Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği ve OK Dini Tutum Ölçeği çarpıklık ve basıklık değerleri.....	91
Tablo 3.3. Baba Katılım ölçeği, Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği ve OK Dini Tutum Ölçeği alt boyut ve toplam puanlarının güvenirlik değerleri.....	92
Tablo 4.1. Baba Katılım Ölçeği maddelerinin ortalama ve standart sapma değerleri.	93
Tablo 4.2. Baba Katılım Ölçeği alt boyutlarının ortalama ve standart sapma değerleri.....	95
Tablo 4.3. Katılımcıların Baba Katılım Ölçeği'nden aldıkları puanların yaşanan bölgeye göre farklılaşma durumları.....	96
Tablo 4.4. Katılımcıların Baba Katılım Ölçeği'nden aldıkları puanların babanın yaşına göre farklılaşma durumları.....	98
Tablo 4.5. Katılımcıların Baba Katılım Ölçeği'nden aldıkları puanların baba öğrenim durumuna göre farklılaşma durumları.....	99
Tablo 4.6. Katılımcıların Baba Katılım Ölçeği'nden aldıkları puanların çocuk sayısına göre farklılaşma durumu.....	100
Tablo 4.7. Katılımcıların Baba Katılım Ölçeği'nden aldıkları puanların çocuk cinsiyetine göre farklılaşma durumu.....	101
Tablo 4.8. Katılımcıların Baba Katılım Ölçeği'nden aldıkları puanların çocukları ile birlikte günlük geçirilen süreye göre farklılaşma durumu.....	102
Tablo 4.9. Katılımcıların Baba Katılım Ölçeği'nden aldıkları puanların anne baba birliktelik durumuna göre farklılaşma durumu.....	103
Tablo 4.10. Katılımcıların Baba Katılım Ölçeği'nden aldıkları puanların ailenin aylık geliri düşünüldüğünde haneye giren aylık gelire göre farklılaşma durumu.....	104
Tablo 4.11. Katılımcıların Baba Katılım Ölçeği'nden aldıkları puanların kendilerini algıladıkları dindarlık düzeylerine göre farklılaşma tablosu.....	105
Tablo 4.12. Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği maddelerinin ortalama ve standart sapma değerleri.....	106

Tablo 4.13. Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği alt boyutlarının ortalama ve standart sapma değerleri.....	107
Tablo 4.14. Katılımcıların Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği’den almış oldukları puanların yaşadıkları bölgeye göre farklılaşma durumları.....	108
Tablo 4.15. Katılımcıların Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği’den almış oldukları puanların babanın yaşına göre farklılaşma durumları	109
Tablo 4.16. Katılımcıların Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği’den almış oldukları puanların babaların öğrenim durumuna göre farklılaşma durumları	110
Tablo 4.17. Katılımcıların Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği’den almış oldukları puanların babaların çocuk sayısına göre farklılaşma durumları..	111
Tablo 4.18. Katılımcıların Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği’den almış oldukları puanların çocuk cinsiyetine göre farklılaşma durumları.....	112
Tablo 4.19. Katılımcıların Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği’den almış oldukları puanların çocukları ile birlikte günlük geçirilen süreye göre farklılaşma durumu.....	113
Tablo 4.20. Katılımcıların Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği’den almış oldukları puanların anne baba birliktelik durumuna göre farklılaşma durumları	114
Tablo 4.21. Katılımcıların Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği’den almış oldukları puanların ailenin aylık geliri düşünüldüğünde haneye giren aylık gelire göre farklılaşma durumu	115
Tablo 4.22. Katılımcıların Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği’den almış oldukları puanların kendilerini algıladıkları dindarlık düzeylerine göre farklılaşma tablosu.	116
Tablo 4.23. Ok Dini Tutum Ölçeği maddelerinin ortalama ve standart sapma değerleri	117
Tablo 4.24. Ok Dini Tutum Ölçeği alt boyutlarının ortalama ve standart sapma değerleri.....	117
Tablo 4.25. Katılımcıların Ok Dini Tutum Ölçeği’den almış oldukları puanların yaşadıkları bölgeye göre farklılaşma durumları	119
Tablo 4.26. Katılımcıların Ok Dini Tutum Ölçeği’den almış oldukları puanların babanın yaşına göre farklılaşma durumları	120
Tablo 4.27. Katılımcıların Ok Dini Tutum Ölçeği’den almış oldukları puanların babaların öğrenim durumuna göre farklılaşma durumları	121
Tablo 4.28. Katılımcıların Ok Dini Tutum Ölçeği’den almış oldukları puanların babaların çocuk sayısına göre farklılaşma durumları	122

Tablo 4.29. Katılımcıların Ok Dini Tutum Ölçeği’den almış oldukları puanların çocuk cinsiyetine göre farklılaşma durumları	123
Tablo 4.30. Katılımcıların Ok Dini Tutum Ölçeği’den almış oldukları puanların çocukları ile birlikte günlük geçirilen süreye göre farklılaşma durumu.....	124
Tablo 4.31. Katılımcıların Ok Dini Tutum Ölçeği’den almış oldukları puanların anne baba birliktelik durumuna göre farklılaşma durumları.....	125
Tablo 4.32. Katılımcıların Ok Dini Tutum Ölçeği’den almış oldukları puanların ailenin aylık geliri düşünüldüğünde haneye giren aylık gelire göre farklılaşma durumu.....	126
Tablo 4.33. Katılımcıların Ok Dini Tutum Ölçeği’den almış oldukları puanların kendilerini algıladıkları dindarlık düzeylerine göre farklılaşma tablosu.....	127
Tablo 4.34. Katılımcıların Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği ile alt boyutları, Baba Katılım Ölçeği ile alt boyutları ve OK Dini Tutum Ölçeği ile alt boyutları arasında Pearson Korelasyon analizi sonuçları	128
Tablo 4.35. Babaların Dindarlık Düzeylerinin Baba Katılımı ve Cinsel İletişim Becerilerini Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Tablosu	131
Tablo 4.36. Babaların Baba Katılımı ve Cinsel İletişim Becerilerinin Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları	132
Tablo 4.37. Ok Dini Tutum Ölçeği Tanrı Alt Boyutu ile Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği Alt Boyutlarının Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Tablosu	133

SİMGELER ve KISALTMALAR

BAKÖ: Baba Katılım Ölçeği

ECİÖ: Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği

OKDTÖ: OK Dini Tutum Ölçeği

ÖZET

3-6 YAŞ ARASI ÇOCUĞU OLAN BABALARIN, BABA KATILIM DÜZEYLERİNİN, ÇOCUKLARINA YÖNELİK CİNSEL İLETİŞİMLERİ VE DİNİ TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Özge Nur ERTAŞ

Bu araştırmanın amacı, baba katılımı ile babaların çocuklarıyla kurdukları cinsel iletişim becerilerinin ve dini tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu sebeple 3-6 yaş arası çocuğu olan babaların baba katılım düzeylerinin ve çocuklarına yönelik gerçekleştirdikleri cinsel iletişim becerileri ile sahip oldukları dini tutumları arasındaki ilişkinin incelenip bu üç beceri arasındaki ilişkinin yaş, eğitim durumu, sosyoekonomik düzey, çocukla birlikte günlük geçirilen süre, anne baba birliktelik durumu, çocuk sayısı, çocuk cinsiyeti, yaşanılan bölge/şehir ve dindarlık düzeyini tanımlama faktörleri açısından incelenmesi hedeflenmiştir.

Çalışmada veriler Demografik Bilgi Formu, Baba Katılım Ölçeği (BAKÖ), Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği (ECİÖ) ve OK Dini Tutum Ölçeği (OKDTÖ) kullanılarak elde edilmiş olup oluşturulan form sosyal medya üzerinden babalara iletilmiş, tam yanıt veren 381 baba ile çalışma tamamlanmıştır.

Araştırmada baba katılımı arttıkça babaların cinsel iletişim becerilerinde artış olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca babaların dindarlık düzeylerinin çocuklarına yönelik cinsel iletişim becerilerinde ve baba katılım düzeylerinde anlamlı etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Baba katılımı, cinsel gelişim, cinsel eğitim, dini tutum

Bilim Dalı Sayısal Kodu:

ABSTRACT

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN THE LEVELS OF PARENTAL PARTICIPATION, SEXUAL COMMUNICATION AND RELIGIOUS ATTITUDES OF FATHERS WITH CHILDREN AGED 3-6 YEARS OLD

Özge Nur ERTAŞ

The purpose of this research is to examine the relationship between father involvement, sexual communication skills and religious attitudes of fathers with their children. For this reason, the level of paternal involvement of fathers with children aged 3-6 and the relationship between their sexual communication skills towards their children and their religious attitudes were examined and the relationship between these three skills was examined in terms of age, educational status, socioeconomic level, time spent daily with the child, mother-father togetherness. It is aimed to examine the factors that define the situation, number of children, gender of the child, region/city of residence and level of religiosity.

In the study, data were obtained using the Demographic Information Form, Father Participation Scale (BAQS), Sexual Communication Scale for Parents (ECIS) and OK Religious Attitude Scale (OKDTÖ), and the created form was shared online with 420 fathers across Turkey. The study was completed with 381 volunteer fathers.

The study found that as father involvement increased, fathers' sexual communication skills increased. In addition, it was determined that fathers' religiosity levels did not have a significant effect on their children's sexual communication skills and father involvement levels.

Key words: Father involvement, sexual development, sexual education, religious attitude

Science Code:

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumuna, amacına, sorularına, önemine, sınırlılıklarına, sayıltılarına, tanımlarına yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Dünya Cinsel Sağlık Birliği'nin Cinsel Haklar Bildirgesi'nin (1999) onuncu maddesine göre bireyler doğdukları andan itibaren cinsellik ve cinsel gelişimle ilgili bilgi edinme hakkına sahiptirler (World Association for Sexual Health). Cinsel eğitim kapsamında ise cinsel organların anatomik yapısı, gebelik, doğum, gebeliğin önlenmesi gibi konularla birlikte kişinin çevreyle etkileşim halinde olması, bedenini tanınması, karar alması, sorumluluk sahibi olması gibi konuları da kapsamaktadır (Çok & Kutlu, 2010).

Çocuklara cinsel eğitim verilirken okul ve aile iş birliği içinde hareket etmelidir (İşler & Gürşimşek, 2018). Okul öncesi dönemde çocukların cinsel gelişimle ilgili sordukları soruları meraklanmaktadır. Çocukların sorularını sordukları kişiler bu konuyu tabu olarak görerek veya çocukların sordukları bu soruları duymazdan gelerek doğru bilgileri aktarmadıkları zaman çocuklar bu soruları konu hakkında bilgi sahibi olmayan başka kişilere yönelterek yanlış bilgi edinebilirler. Ebeveynler çocukların bu konu hakkında soru sormasını beklememelidirler. Çocukların diğer gelişim alanlarındaki gelişim süreçlerini kabul ettikleri gibi cinsel alandan da geliştiklerini kabul etmelidirler (Uçar, 2005). Çocuklar sorular sormaya başladıysa cinsel eğitimle ilgili bilgilerin aktarılma vakti gelmiş demektir. Bu konuda anne ve babalar yol gösterici ve rehber olmalı, sorulan sorulara kayıtsız kalmamalı, çocukların anlayacakları şekilde doğru ve genel bilgileri titizlikle aktarılmalıdır. Ayrıca çocuklara sadece sorduğu kadar bilgi aktarılmalıdır (Sevim, 2010). Yaşamın ilk altı yılında çocukların kişilik gelişimlerinin şekillendiği göz önünde bulundurulursa bu dönemde anne ve

babanın çocuklara verdikleri mesajlar çok önemlidir. Ebeveyn ve çocuklar arasındaki ilişki olumlu, tutarlı ve açık olmalıdır. Ayrıca cinsel eğitime olabildiğince erken başlanmalıdır. Cinsel eğitimde önemli olan çocuklara her şeyi anlatmak değil, temel olan önemli gerçekleri anlatmaktır (Yavuzer, 2007).

Cinsel gelişim konusunda öğretmenler de çocuğun yaşına uygun olacak şekilde cinsel eğitimi uygulamalıdır. Millî Eğitim Bakanlığının Temel Eğitim Genel Müdürlüğü Okul Öncesi Eğitimi Programı (2013) kazanım ve göstergeleri (MEB, 2013), incelendiğinde sosyal-duygusal gelişim, bilişsel gelişim, dil gelişimi, motor gelişimi, öz bakım becerileri gibi gelişim alanları bulunmakta fakat cinsel gelişim başlığı altında herhangi bir kazanım ve göstergeye rastlanmamaktadır. Okul Öncesi Eğitim Programının temel özelliklerinden birisi de programın esnek bir özelliğe sahip olmasıdır. Bu sebeple öğretmenler çocukların hem bireysel farklılıklarını hem de içinde bulundukları çevreyi göz önüne alarak programda birtakım değişiklikler yapabilmektedirler. Fakat cinsel gelişim konusu programın esneklik özelliği dahiline bırakılmamalı ve cinsel gelişim ile ilgili kazanım ve göstergeler ile ilgili gereken düzenlemeler yapılmalıdır. Cinsel eğitimde herhangi bir yaş sınırlaması yoktur. Ülkemizde uygulanmakta olan programlarda cinsel eğitim yeterince ele alınmamaktadır (Çalışandemir, Bencik & Artan, 2010).

Çocukların cinsellik ile ilgili bilgi edinme hakkına sahiptirler. Bunun yanında çocukların kişilik gelişimlerini sağlıklı bir şekilde sürdürebilmeleri için kendi cinsiyetlerinin değerli olduğunu bilmeleri önemlidir. Anne ve babalar çocuklarıyla cinsel gelişimleri, vücutları ve sordukları sorular hakkında konuştuklarında çocuklar cinselliğin aile içerisinde konuşulabilecek doğal bir konu olduğunun farkına varırlar. Aile içerisinde çocuklara cinsel gelişim hakkında verilecek bilgiler çocukların kendilerini sağlıklı ve normal hissetmelerini ya da kötü ve suçlu hissetmelerine sebep olmaktadır (Semerci, 2009).

Babaların çocuklarının hayatında aktif rol almaları ve her zaman onlara destek vermeleri çocuklarının gelişimleri için büyük önem taşımaktadır. Çocukların okul hayatında edindikleri bilgi ve becerilerin babaları tarafından desteklenmesi çocukların öğrenme sürecini olumlu

etkilemektedir (Karaağaç, 2021). Baba katılımı ile baba ve çocuk arasındaki ilişki daha sağlıklı ve verimli olmakta ayrıca çocuğun babaya duyduğu ihtiyaç karşılanmaktadır (Sönmez, 2021). Bununla birlikte hem baba hem de çocuk kendini iyi hissetmekte hayatlarında yüksek doyuma ulaşmaktadırlar (Büyükceran, 2021). Dolayısıyla baba katılımı ile baba ve çocuk arasında önemli etkileşim olduğu belirtilmektedir (Moluz, 2022).

Aile içerisinde kadın ve erkeklerin rolleri değişmektedir. Kadınların iş hayatında yer almalarıyla birlikte babaların aile içerisindeki katılımlarına yönelik beklentiler artmaktadır. Son zamanlarda babaların ebeveynliğe katılım sağlamaları yönündeki beklentiler büyük oranda değişiklik göstermektedir. Günümüzde babalar dışarda çalışıp eve ekmek getiren değil çocuklarının bakımına önem gösteren ve daha fazla katılım sağlayan kişiler konumuna gelmişlerdir (Pleck, 2010). Babaların çocuklarına olan ilgileri, iletişimleri ve ebeveynlik durumlarına katılımları son zamanlarda birçok araştırmanın odak noktası olmaktadır. Anne, baba ve çocuk arasında kurulan iletişim çocukların gelişiminde büyük rol oynamaktadır. Bu süreçte annelerin, baba ve çocuk arasındaki iletişimde etkileri büyüktür. Babaların ise bu süreçte çocuklarıyla ilgilenmelerinde önemli bir role sahip oldukları gün geçtikçe daha önemli ve anlaşılır hale gelmektedir (İnce, 2022).

Ebeveynlerin sahip olduğu dini tutumları çocuklar için bir nimet mi yoksa bir felaket midir? Dini tutumlar çocukların gelişim alanlarını desteklemekte midir yoksa zayıflatmakta mıdır? Yapılan çalışmalarda doğrudan desteklediğine dair cevaplar bulunsa da karşıt görüşlere de rastlanmaktadır. Bu zamana kadar birçok ebeveynin dini farklılıklarının, çocuk yetiştirme uygulamalarını ve baba katılımlarını ayrıca ebeveyn çocuk bağlılığının olumlu yönde geliştiğini göstermektedir (Alwin, 1986; Bartkowski, 1995; Bartkowski & Wilcox, 2000; Bartkowski & Xu, 2000; Mahoney et al, 2003; Pearce & Axin, 1998; Wilcox, 1998). Dini tutumların hem anneler (Pearce & Axin, 1998) hem de babalar (Bartkowski & Xu, 2000; King, 2003; Wilcox, 2002) için ebeveyn-çocuk bağına güçlendirdiği tespit edilmiştir.

Dinin aile içerisindeki ilişkilerini iyileştirdiği yönünde giderek artan kabule ve aile içerisinde yaygın olan dini inanca rağmen Amerika'da yapılan

Çalışmalarda aile içerisinde benimsenen dinin var olması fakat ocuk gelişiminde dinin rolünü doğrudan inceleyen çalışmaların büyük ölçüde eksik olduğu görölmektedir. Head Start programına kayıtlı olan okul öncesi dönemdeki çocuklar ve ebeveynleri ile yapılan çalışmada ebeveyn dindarlığının yetişkinler için ebeveyn ruh sağlığı, sosyal destek ve olumlu ebeveynlik uygulamaları gibi bir takım olumlu faktörlerle ilişkili olduğunu tespit etmişler, ancak bunun ocuk davranışlarıyla olan ilişkisini tespit edememişlerdir. Bunun sonucunda din, küçük çocukların gelişim alanlarını destekler veya zayıflatır yönünde bir yargıya ulaşmak mümkün olmamıştır (Strayhorn, Weidman & Larson, 1990).

Yapılan araştırmalar incelendiğinde katılımcı olarak yer alan babalarının sayısının annelerin oranının dörtte birine eşit olduğu görölmektedir. Bu durum hem babaların çocuklarıyla günlük yaşamdaki ilgi ve alaka durumlarını hem de çocuklarının cinsel gelişimle ilgili sordukları soruların cevaplarının niteliklerini tespit etmede yetersiz kalmaktadır. Bununla birlikte, ebeveynlerin dini tutumlarının çocukları üzerindeki etkilerine yönelik çalışmalarında yurtdışında yapılmış olması Türkiye’de cinsel gelişim, baba katılımı ve dini tutumlara yönelik çalışmaların sınırlı olduğu görölmektedir. Bu durumda bu araştırmada babaların baba katılım düzeyleri ve çocuklarına yönelik gerçekleştirdikleri cinsel iletişim becerileri ile dini tutumları arasındaki ilişkinin incelenip bu üç beceri arasındaki ilişkinin incelenmesi hedeflenmektedir.

1.2. Problem Cümlesi

3-6 yaş arası çocuğu olan babaların, baba katılım düzeylerinin çocuklarına yönelik cinsel iletişimleri ve dini tutumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır? Bu problem doğrultusunda yanıtlanması gereken sorular şunlardır:

1.3. Alt Problemler

1. Baba katılım ölçeğine göre babaların baba katılım düzeyleri ile demografik bilgiler arasında (yaş, eğitim durumu, sosyoekonomik düzey, çocukla birlikte günlük geçirilen süre, anne baba birliktelik durumu, çocuk sayısı, çocuk cinsiyeti, yaşanılan bölge/şehir, dindarlık düzeyini tanımlama) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma var mıdır?
2. Babaların cinsel iletişim becerileri ile demografik bilgiler arasında (yaş, eğitim durumu, sosyoekonomik düzey, çocukla birlikte günlük geçirilen süre, anne baba birliktelik durumu, çocuk sayısı, çocuk cinsiyeti, yaşanılan bölge/şehir, dindarlık düzeyini tanımlama) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma var mıdır?
3. Ebeveynlerin dindarlık düzeyleri ile demografik bilgiler arasında (yaş, eğitim durumu, sosyoekonomik düzey, çocukla birlikte günlük geçirilen süre, anne baba birliktelik durumu, çocuk sayısı, çocuk cinsiyeti, yaşanılan bölge/şehir, dindarlık düzeyini tanımlama) istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki var mıdır?
4. Baba katılım ölçeği (BAKÖ), ebeveynler için cinsel iletişim ölçeği ve OK dini tutum ölçeği toplam puanları ve alt puanları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
5. Babaların dindarlık düzeyleri, baba katılımı ve cinsel iletişim becerilerini yordamakta mıdır?

1.4. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, baba katılımı ile babaların çocuklarıyla kurdukları cinsel iletişim becerilerinin ve dini tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu sebeple 3-6 yaş arası çocuğu olan babaların baba katılım düzeylerinin ve çocuklarına yönelik gerçekleştirdikleri cinsel iletişim becerileri ile sahip oldukları dini tutumları arasındaki ilişkinin incelenip bu üç beceri arasındaki ilişkinin yaş, eğitim durumu, sosyoekonomik düzey, çocukla birlikte günlük geçirilen süre, anne baba birliktelik durumu, çocuk sayısı, çocuk cinsiyeti, yaşanılan bölge/şehir ve dindarlık düzeyini tanımlama faktörleri açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

1.5. Araştırmanın Önemi

Baba çocuğunun ilk beş yıllık hayatında kilit rol oynamaktadır. Bu sebeple baba ve çocuk arasında kurulan bağ önemlidir. Kişiliğin temel yapısı çocuk altı yaşına geldiğine oluşmaktadır (Elmacıoğlu, 2012). Babanın katılımcı davranışlar sergilemesi çocuklarda çözüm geliştirme becerisi, bilişsel gelişim, dilsel zekâ, akademik başarı ve temel becerilerinin gelişimini olumlu yönde desteklemektedir (Tezel Şahin & Özbey, 2009). Kız ve oğlan çocuklarının cinsel gelişimlerinde baba önemli bir role sahiptir Pontes, Osório & Alexandrino, 2009), kız çocuğunda karşı cinse duyulan ilginin (Telli & Özkan, 2016) ve oğlan çocuğunda cinsiyet kavramının şekillenmesinde baba önemli bir faktördür (Pleck, Masciadrelli & Lamb, 2004; Tezel Şahin & Özbey, 2009). Babanın çocuğuna karşı artan ilgisi sayesinde çocuğun empati kurma becerisi ve girişimci davranışları olumlu yönde gelişmektedir. Bunun sonucunda çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerinde olumlu yönde ilerleme kaydedildiği görülmektedir (Erdoğan, 2004). Babaların geliştirmiş oldukları bu sorumlulukları ve çocuklarına daha fazla vakit ayırmaları babaların katı hislerinin uysallaşmasına ve kendilerine karşı da güven duygularının gelişmesi açısından da faydalı olmaktadır (Telli & Özkan, 2016).

Bu zamana kadar dini tutum ve çocuk gelişimi üzerine yapılan yerli çalışmaların son derece sınırlı sayıda olduğu göz önünde bulundurulduğunda, dinin etkilerinin en güçlü veya az olduğu ya da hiç olmadığı gelişim alanlarına ne kadar etkisi olduğu gösterilmemiştir. Örnek vermek gerekirse dinin ve dini tutumun çocukların psikolojik refahı üzerinde özsaygı gelişimi gibi olumlu etkiler bırakması ve bunun yanında çatışma müzakeresi gibi toplum yanlısı davranışsal sonuçlara dönüşmesinde başarısız olması mümkündür. Dinin ve dini tutumların etkilediği ve etkilemediği gelişim alanlarına dikkat çekmek, dini tutumların ve dinin küçük yaştaki çocuklar üzerinde bıraktığı etkinin sınırlarını belirlemek kritik öneme sahiptir (Kes, 2022)

Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezinden okul öncesi eğitim alanında baba katılımı ile ilgili 2013 yılından bu yana son 10 yılda yapılan tez çalışmaları incelendiğinde toplam 18 adet çalışma yapıldığı

görülmektedir. Bu çalışmaların 4 tanesi doktora alanında, 13 tanesi ise yüksek lisans alanında yapılmıştır. Çalışmalarda katılımcı grubu çocuk, anne ve baba, sadece babalarla ve anne ve babalar birlikte yer almıştır. Yapılan çalışmalarda genellikle baba katılımının ebeveynlik tutumlarına olan etkisi incelenmiştir. Okul öncesinde baba katılımı alanında son on yılda yapılan ilk çalışmalar 2014 yılında 2 adet yapılmış olup her geçen yılda daha fazla artış göstererek 2022 yılında 8 adet çalışma yapıldığı görülmektedir. 2023 yılında ise yapılan çalışmalar devamlılık göstermektedir. Buradan hareketle okul öncesinde baba katılımının günümüzde daha da önem kazanan bir konu haline geldiği görülmektedir.

Cinsel gelişim alanında son 10 yılda yapılan tez çalışmaları incelendiğinde ise 12 adet çalışmaya rastlanmaktadır. Çalışmaların hepsi yüksek lisans alanında yapılmıştır. Çalışmalarda katılımcı grubu olarak anne ve baba, anne ve çocuk yer almış, bunun yanında sadece öğretmen ve sadece çocukla yürütülen çalışmalar olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmaların içeriğine bakıldığında genellikle ailelerle çalışıldığı, ailelerin tutum ve bilgi düzeylerinin incelendiği görülmektedir.

Dindarlık ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde okul öncesi eğitim alanında dindarlık ile ilgili yapılan hiçbir çalışmaya rastlanmamaktadır.

Yapılan bütün bu çalışmalar incelendiğinde okul öncesi dönemde babaların baba katılımı düzeylerini, cinsel gelişim ve dini tutumlarını birlikte inceleyen herhangi bir çalışma ile karşılaşılmamıştır. Öte yandan bu araştırma, araştırmacıların dindarlık, dindar ebeveynlik ve çocuk yetiştirme, baba katılımı ve babaların çocuklarıyla olan cinsel iletişim becerilerine yönelmelerinde araştırmacılara yeni bir çalışma olarak bu konuda yol gösterici olması yönünden önemli görülmektedir.

1.6. Sayıtlar

Bu araştırmadaki sayıtlar şu şekilde sıralanmıştır:

- Bu araştırma kapsamında katılımcılara gönderilen ankette yer alan sorulara katılımcıların içten ve gönüllü yanıtlar verildiği varsayılmaktadır.

1.7. Sınırlılıklar

- Araştırmanın online olarak yapılması bir sınırlılıktır.
- Araştırmanın yoğunluğu Marmara Bölgesi ile sınırlıdır.
- Araştırma Türkiye'nin 5 bölgesi ile sınırlıdır.
- Araştırma kendini inançsız olarak tanımlayan sadece 2 kişi ile sınırlıdır.

1.8. Tanımlar

Cinsel Eğitim: Cinsel eğitim, vücudun bölümleri, işlevi, adları, üreme bilgilerinin dışında daha geniş bir kapsama dayanmaktadır. Ayrıca çocuğun bedeninin dışarıdan gelebilecek herhangi bir tehlikeden korunması, sorumluluk, karar verme, sağlıklı ilişki kurma, tutum ve değerleri kapsayan çocuğun doğumuyla başlayıp hayatı boyunca devam eden süreçtir (MEB, 2013).

Baba Katılımı: Babanın çocuğun bakım, eğitim ve gelişim sürecine bilinçli olarak isteyerek katılım sağlaması ile çocuğun bütün gelişim alanlarına yaşamı boyunca etkisi olacak benzersiz etkiyi sağlayan bununla birlikte çocuğun vatandaşlık rollerini ve gelecekteki ilişkilerine de büyük oranda katkısı olan bilinçli olarak gerçekleştirilen bir süreçtir (Ertör, 2022).

Olumlu Baba-Çocuk İlişkisi: Baba ve çocuk arasında sevgi, saygı, anlayışın hâkim olduğu aynı zamanda babanın çocuğuyla kurmuş olduğu sağlıklı ve sıcak ilişkilerin etkileşim düzeyini ifade etmektedir (Semiz, 2022).

Baba-Çocuk İlişkisinde Çatışma: Baba ve çocuk arasında gerçekleşen agresif iletişim biçimi ve çocuğun davranışlarında görülen anlaşmazlıklarla birlikte, baba çocuk arasında gerçekleşen çatışmalı ve gergin etkileşim düzeyini ifade etmektedir (Semiz, 2022).

Din: “Bireylerin üstün bir güce olan inançlarını, ona yapacakları ibadetlerin bütünü ve onu kutsal kabul edip bağlanmalarını düzenleyen inanış yolu” demektir (Bilgin, 2014).

Dindar: “Bağlı bulunmuş olduğu dinin emir ve yasaklarına yerli yerinde uyan, dinin gereklerini de yerine getiren kimse” demektir (Bilgin, 2014).

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ LİTERATÜR

2.1. Cinsellik ve Cinsel Gelişim

Cinsellik; kapsamı geniş ve karmaşık bir konu olmakla birlikte bireyi tanımlar, bireyin sahip olduğu temel nitelikleri anlatır. Bireyin ayrılmaz bir parçasıdır ve cinselliğin psikolojik, biyolojik, sosyal, kültürel boyutları da bulunmaktadır. (Couwenhoven, 2013, Akt; Gürbüz, 2018). Cinsellik hem kalıtsal olarak bireyde vardır hem de toplumdan ve çevreden etkilenmektedir. Cinsellikteki kalıtsal yön bireyin cinsiyetini ve cinsiyet rollerini benimserken, toplumsal yönü ise bireyin içinde bulunduğu yaşadığı çevreye bağlı olarak gelişmektedir (MEB, 2013).

Cinsellik bireyde kalıtsal ve çevresel faktörlerin etrafında şekillenmektedir. Cinselliğin sahip olduğu biyolojik faktör cinsel kimliği (sexual identity) oluştururken, çevresel faktör ise toplumsal cinsiyeti (gender identity) oluşturmaktadır. Her birey 2-3 yaşından itibaren sahip olduğu cinsel kimliğin ayırımına varmaktadır ve bunu çevresine belirtmektedir. Bireyin kendisini kız veya oğlan çocuğu olarak tanımladığı ve bu durumda yapıp söylediği her şey onun sahip olduğu cinsiyet rolünü (gender roles) oluşturmaktadır. Aslında bu süreç çocuk cinsel kimliğinin ayırımına varmadan daha önce oluşmaktadır (Çokar & Nalbant, 2008).

Cinsellik yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Bu sebeple cinsel gelişim diğer gelişim alanlarından ayrı düşünülemez. Cinsel gelişim bireyin bütün gelişim alanlarıyla iç içe olan bir gelişim sürecidir. Bu sebeple bireyin bütün gelişim alanlarını da etkilemektedir. Cinsel gelişim yaşam boyu devam eder fakat ergenlik döneminde farklı bir konuma ulaşmaktadır. Çünkü ergenlik döneminde ortaya çıkan duygulardan biri de cinsel duygulardır (Kıran Yılmaz, 2011).

Thorne & Luria (2002) (Akt; Özgün, 2017)' ya göre, çocuklar aseksüel canlılar değildir. Bireylerde cinsel uyarılma ve deneyimler yaşamlarının

ilk yıllarında başlamaktadır. Çocukların ve yetişkinlerin düşünme biçimleri birbirinden farklıdır. Bu sebeple çocuklar cinsel gelişim sürecinde kadın ve erkeğin sahip olduğu cinsiyetlerine özgü şemaların görüntüsüne odaklanmaktadır. Ayrıca artan deneyimlerle birlikte çocukların cinsel şemaları da genişlemektedir (Kadioğlu Polat & Üstün Budak, 2016). Cinsellik bireylerin gelişiminde her yaşta önemlidir (Kutlu & Çok, 2002). Aynı zamanda bireyin gelişiminin sağlıklı bir şekilde devam edebilmesi açısından da önemli bir konuma sahiptir. Çocuklar yapıları gereği meraklı ve sorgulayıcıdır. Bu özellikleri sayesinde çevrelerini tanıyıp keşfederler. Bu merak duygusu cinsel gelişim süreçlerinde de önemli bir etkidir (Atabek, 1992; Smith, 1993). Çocuklar cinsiyet ve doğum ile ilgili meraklarını giderecek soruları erken çocukluk döneminden itibaren dile getirmektedirler (Freud, 2006; Tobin, 2001).

2.1.1. Erken Çocuklukta Cinsel Gelişim

Cinsel gelişim sadece cinsel organların fiziksel olarak büyümesini ifade etmeyen, içinde üreme, insan ilişkileri, karar verme, bedenini tanıma, değerler, güven, sevgi gibi bireyin sağlıklı olması için içinde pek çok başlığı kapsayan geniş olan bir alandır (Yalkılıç, 2020). Çocuğun bedeninde oluşan fiziksel ve duygusal değişimler, toplumdaki kişilere biçtiği roller, zihinsel olarak cinsiyet farklılıkları gibi birçok değişim ve gelişim çocuğun cinsel gelişiminde barındırdığı birçok yönüdür (Önder, 2018).

0-6 yaş dönemini kapsayan erken çocukluk dönemi cinsel gelişim için kritik bir evredir. Erken çocukluk dönemi bireyin çevresini gözlemlediği ve bu gözlemlerinden etkilendiği bir dönemdir. Ayrıca çevresel faktörler bireyin fiziksel ve zihinsel gelişimlerini de etkilemektedir (Bulut v.d. 2006). Bu dönemde çocuklar cinsel gelişim hakkında merak ettikleri soruları öğretmenlerine ve ebeveynlerine yöneltebilmektedirler. Burada önemli olan öğretmen ve ebeveynlerin çocukların sordukları soruları onların merakını giderecek şekilde doğru bilgilerle cevaplamalarıdır. Verilecek olan bu bilgiler çocukların en doğal hakkıdır bu sebeple çocukların sorularına cevap verecek olan kişilerin cinsel gelişim ve eğitim hakkında yeterli ve doğru bilgi birikimine sahip olmaları önemlidir (Başaran, 1994).

Öğretmen ve ebeveynlerin doğru ve yeterli bilgiye sahip olmamaları durumunda çocuklara yapacakları yanlış yönlendirmeler çocukların ileriki hayatlarında da olası etkiler yaratabilir. Bu sebeple çocukların cinsel gelişim süreçlerinin sağlıklı sürdürebilmesi için cinsel eğitime gereken önem verilmelidir (Binbaşoğlu, 1990, Akt; Erdoğan, 2011). Bu dönemde çocuklar çevresinde bulunan ebeveynleri gözlemleyerek kadın ve erkeklerin toplumdaki rolünü benimsemektedirler. Bu süreçte ise ebeveynleri tarafından çocuklara verilen olumlu ya da olumsuz tepkiler çocukların cinsel gelişimini etkilemektedir (Başaran, 1994).

2.1.2. Bebeklik Döneminde Cinsel Gelişim

Gelişimin temelleri bebeklik döneminde atılır ve bu dönemde kazanılan her şey kişide yaşamı boyunca taşıyacağı izler bırakır. Bu sebeple bebeklik döneminin bireyler üzerindeki etkisi ve önemi çok büyüktür. Sigmund Freud bebeklik döneminde cinsel gelişim hakkında yaptığı gözlemlerinde, bebeklerin cinsel ilgilerinin küçük yaşta başladığını ve bunun kişilik gelişimleri üzerinde büyük etkisinin olduğunu ortaya çıkarmıştır (Bertan v.d. 2009).

Bebeğin cinsel duyguları yaşamının ilk bir yılında, altının değiştirilmesi ve yıkanması sırasında ortaya çıkmaktadır. Bebeğin bezinin genital bölgesine yaptığı baskı ve hareket bebeğin haz duygusunu uyandırmaktadır (Yörükoğlu, 1994). Hayatın ilk bir yılı oral dönem olarak adlandırılır ve bu dönemin haz bölgesi ağız ve dudaklardır. Bunun yanında bu dönemde temel güven duygusu kazanılır ve bebeğin kendisine bakım veren kişiyle kurduğu bağ önemlidir çünkü bu bebeğin haz almasını ve cinsel gelişimiyle ilgili olumlu duygular beslemesini sağlamaktadır (Önder Demirbaş, 2019).

Freud'a göre, bebeklerin anneleriyle kurdukları duygusal bağ, ilerleyen yaşamlarındaki tüm ilişkileri için temel oluşturmaktadır. Bunun en önemli noktası beslenmedir. Çünkü anne ve babanın bebeklerinin bakımı için yaptıkları bebeği besleme davranışı bakım veren ve bebek arasında bağlılığın oluşmasını sağlamaktadır (Yavuzer, 2011). Bunun yanında bebekler vücutlarını keşfetmeyi 0-2 yaş aralığında öğrenmektedirler.

Vücutlarındaki diğer organlarına kıyasla cinsel organlarına dokunulduğu zaman bundan zevk alırlar ve hoşlanırlar (Bayhan & Artan, 2007).

2.1.3. Okul Öncesi Dönemde Cinsel Gelişim

Yaşı ilerledikçe kendini ve vücudunu tanımaya başlayan çocuklar, kendi vücuduna ve çevresine dokunmaya meraklı olurlar. Bunu ellerini ağzına, kulağına, yüzüne, gözüne dokunarak keşfetmeye başlarlar. Üç yaşına yaklaşmaya zaman konuşmaya başlayan çocuklar çevrelerinde gördükleri her şeye “Bu nedir?”, “Ben neden erkeğim, o neden kız?” gibi sorular sorup cevap aramaya başlarlar ve bu süreç doyuma ulaştıkları zamana kadar devam eder (Tuzcuoğlu & Tuzcuoğlu, 1996).

Üç yaşına ulaştığında kadın ve erkek olarak iki farklı cinsiyetin olduğunu kavrayan çocuk, kendi bedenini kadın ve erkek olarak iki farklı cinsiyet üzerinden tanımlamaya başlar. Ayrıca çocuğun soracağı sorular da bu alanlara yöneliktir. Buradaki en temel ayrımı da cinsel organlar oluşturmaktadır (Artan, 2021). Bu yaş grubunda çocuklar vücutlarında bir bölüme dokunulduğunda hoşlarına giden bir his oluştuğunu fark etmektedirler. Bu hissin devam etmesi için bu davranışı tekrarlamak isterler bunun sonucunda ise mastürbasyon davranışı gözlemlenir. Bireyin kendi cinsel organını uyarması mastürbasyon olarak tanımlanmaktadır. Mastürbasyon bebeklik döneminde de görülebilmektedir fakat yaygın olarak okul öncesi dönemde görülmektedir (Dalzell, 2017).

Mastürbasyonu tetikleyen davranışlardan bazıları; idrar yolu enfeksiyonu, dar ve sıkı iç çamaşırları, alerjik durumlar olarak sıralanabilir. Bu durumda elini cinsel organına götüren çocuk bundan aldığı hazzı keşfedince tekrarlama isteği duymaktadır. Bu davranışı ortadan kaldırmak için buna sebep olan durumlar tespit edilerek ortadan kaldırılmaya çalışılmalıdır. Eğer davranış devam ediyorsa çocuğa bağırılmamalıdır. Çünkü bağırarak ve korkutmak çocuğun kendisini suçlu gibi algılamasına sebep olmaktadır (Artan, 2021).

Okul öncesi dönem çocuklarında kendi bedenini başkasına gösterme veya başkasının bedenini görmek isteme gibi davranışlar görülmektedir (Gil, 1993; Akt. Loeb v.d. 2002). Bu dönemde çocukların sosyalleşmeleri

artmaktadır. Ebeveyni dışındaki kişilerle sosyalleşmeye, tanışmaya başlarlar (Dalzell, 2017). Tanıştıkları diğer çocuklarla sarılma, öpüşme hatta cinsel organını gösterme davranışı gözlemlenmektedir (De Graaf & Rademakers, 2006). Yapısı gereği içinde taklitçiliği barındıran evcilik oyununda anne ya da baba rolünü benimsemektedirler. Başka bir taklitçilik içeren doktorculuk oyununda da doktor- hasta taklit edilmektedir. Burada da çocuklar müdahale etmek adına birbirinin vücutlarına dokunmaktadırlar (Gil, 1993; Akt. Loeb v.d. 2002) ya da birbirlerinin cinsel organlarına bakmaktadırlar (Artan, 2021).

Bu dönemde çocuklar erkek ve kadın arasındaki farkı kavramaktadırlar. Bunun üzerine karşı cinsteki ebeveynine ilgileri artmaktadır ve ebeveynine “evlilik teklifleri” edebilirler ya da “ben seninle evleneceğim” gibi sözler söyleyebilirler (Dalzell, 2017). Yine bu dönemde çocuklarda oedipus ve elektra kompleksi görülmektedir. Erkek çocuklar penisini kaybedeceğini düşünerek korku yaşamaktadırlar. Bu yüzden bu dönemde sünnet edilmesi doğru değildir (Çelik, 2022). Kız çocukları da bu durumu kendilerinde bir eksiklik olarak düşünebilmektedirler. Erkekte olan penisin kendilerinde neden olmadığını sorgulayabilmektedirler. Bu durumda çocuklara anlayabilecekleri şekilde açıklamalar yapılmalıdır (Deutsch & Krauss, 1986; Akt. Köse, 2020).

Yağan Güder & Alabay (2018), bu konu üzerinde yaptıkları çalışmalarında 36- 72 aylık çocuğu olan ebeveynlerin cinsel gelişimle ilgili karşılaştıkları soruları ve bu sorular karşısında verdikleri cevapları incelemeyi amaçlamışlardır. Çalışma iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda 84 ebeveyni ulaşmayı ve bu ebeveynlerin çocuklarından cinsel gelişim konusunda gelen soruları araştırıp, çocukların cinsel gelişimle ilgili en çok sordukları sorulara ulamayı amaçlamışlardır. Çalışmanın ikinci kısmında ise 80 ebeveyn ile çalışılmıştır. Birinci aşamanın sonucunda belirlenen sorular içerisinden çocuklar tarafından en çok sorulan iki soru belirlenmiş ve bu sorular karşısında ebeveynlerin verdikleri cevaplar incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda ise çocukların cinsel gelişim ile ilgili ebeveynlerine en çok sordukları soruların gebelik süreci ve fiziksel farklılıklarla ilgili olduğu tespit edilmiştir. Ebeveynlerin ise bu sorulara

vermiş oldukları yanıtlar incelendiğinde çok az bir kısmının bilimsel temelli cevaplar verdiği, büyük bir kısmının ise sorular karşısında kaçınmacı bir tutum sergiledikleri hatta dini temel alan yanıtlar verdikleri sonucuna ulaşılmıştır (Yağan Güder & Alabay, 2018).

Beş yaşa doğru çocukların konuşmalarında cinsel içerikli kelimelerin kullanıldığı görülmektedir. Hatta diğer çocuklarla da bu konuda konuşabilmektedirler. Burada ebeveynin tepkisi önemlidir (Dalzell, 2017). Ebeveynler çocuklarının konuşmalarına karşı onları ayıplamamalı, utandırmamalıdır. Fazla detaya girmeden sadece çocuğun sorduğu soruyu kapsayacak şekilde kısa, sade ve öz şekilde cevap verilmelidir (Tuzcuoğlu & Tuzcuoğlu, 1996). Çocukların bu dönemde sordukları sorular normal kabul edilmelidir. Cinsel gelişimde gelişimin bir sürecidir. Evrendeki bütün çocukların aynı gelişim süreçlerinden geçtikleri unutulmamalıdır ve çocukların sorularına anlayışlı karşılanmalı ve cevaplandırılmalıdır (Artan, 2021).

Çocukların sordukları sorulara cevap vermek gereklidir ancak çocukların sorularına cevap verirken yaşına uygun ve yeteri kadar cevap verilmelidir. Çocuğa ekstra bilgiler vermek ve vücutları tanınması için ev içerisinde çıplak dolaşmak çocuğun kafasının daha da karışmasına sebep olacaktır (Tuzcuoğlu & Tuzcuoğlu, 1996). Çocukların gelişimi hakkında yeterli bilgiye sahip olarak bu sürecin olması gereken aynı zamanda beklenen bir süreç olduğunu bilmek önemlidir (Artan, 2021).

2.1.4. Cinsel Gelişim Kuramları

2.1.4.1. Psikoanalitik Kuram

Psikoanalitik kuramın kurucusu Sigmund Freud'dur. Bu kurama göre insanların kişiliği psikoseksüel dönemlerden geçerek şekillenmektedir. Bunun sonucunda ise cinsel gelişimin psikolojik ve düşünsel temelleri oluşmaktadır (Artan, 2018; Yavuzer, 2016). Psikoanalitik kuram insanların hayatlarının ilk altı yılında yaşamış olduğu tecrübelerin ve aile ilişkilerinin onların yetişkinlik dönemlerindeki kişiliklerinin belirlenmesinde etkili olduğunu savunmaktadır (Jacobs, 2003).

Bu kurama göre çocukların yaşamlarının her döneminde belirli istek ve ihtiyaçları vardır. Bu dönemde karşılaşılan sorun çözülmezse birey sorun çözülene kadar bu evrede takılı kalmaktadır. Psikoseksüel dönemlerin sağlıklı ve başarılı bir şekilde tamamlanmasıyla kişilik gelişimi de sağlıklı bir şekilde sonuçlanmaktadır (Capuzzi & Gross, 2011).

Freud'a göre bütün insanlarda var olan en temel ilkel dürtü libidodur. Libido vücutta erojen bölgelerde yoğunlaşmaktadır. Psikoseksüel gelişim kuramına göre erojen bölgenin her dönemde vücut üzerinde yoğunlaştığı bölge değişmektedir (Artan, 2018; Jacobs, 2003).

Psikoanalitik kuram; insan hayatını beş döneme ayırmaktadır. Bunlar: Oral dönem (0-1 yaş), anal dönem (1-3 yaş), fallik dönem (4-6 yaş), gizil dönem (6-11 yaş), genital dönem (12 yaş ve üstü) dir. Her bir dönemin kendi içerisinde belirli bir kritik gelişim evresini bulunmaktadır. Bu gelişimsel dönemlerin her birinde çocuğun gereksinimlerinin doyurulması gerekmektedir. İhtiyaçları doyurulmayan ya da aşırı doyurulan bireyler bu dönemlerde saplantılar yaşamaktadırlar (Garcia, 1995).

2.1.4.2. Psikososyal Gelişim Kuramı

Psikososyal Gelişim Kuramı'nı oluşturan kişi Erik Erikson'dur. Erikson kuramını Freud' un kuramından esinlenerek oluşturmuş ve kuramını oluştururken çocukların oyunlarını gözlemlemiş, analizlerinden faydalanmıştır. Bu kurama göre her birey gelişim sürecinde belirli dönemlerden geçmektedir. Ayrıca her dönemde çözüme kavuşması gereken kriz bulunmaktadır ve bu dönemlerin sağlıklı bir şekilde atlatılması için her krizin çözüme kavuşması gereklidir (Bacanlı, 2007).

Psikanalitik kuram insan hayatının belirli bir dönemini kapsarken, psikososyal kuram insanın bütün hayatını kapsamaktadır. Bireyin içinde bulunduğu dönemde yaşadığı bir kriz çözüme kavuşmazsa psikanalitik kuramdaki gibi birey bu döneme ait herhangi bir saplantı yaşamadan bir sonraki döneme geçebilmektedir. Fakat sorun çözüme kavuşana kadar bireyin hayatında var olmaya devam etmektedir. Ayrıca Erikson karakterin toplum tarafından şekillendirildiğini savunmaktadır (Senemoğlu, 2007).

Erikson insan hayatının tamamını ele aldığı Psikososyal Gelişim Kuramı' nı 8 aşamada incelemiştir. Bu aşamalar sırasıyla; “temel güvene karşı güvensizlik, özerkliğe karşı kuşku ve utanç, girişimciliğe karşı suçluluk, başarılı olmaya karşı yetersizlik (aşağılık duygusu), kimlik kazanmaya karşı kimlik krizi, yakınlığa karşı yalıtılmışlık, üretkenliğe karşı durgunluk, benlik bütünlüğüne karşı umutsuzluk” olarak isimlendirilmiştir (Yalkılıç, 2020).

2.1.4.3. Sosyal Öğrenme Kuramı

Kadınlar ve erkekler toplumsal yaşamlarında farklı davranış kalıpları sergilemektedirler. Sergilenen bu davranış kalıpları kadın erkeğin cinsiyet tipini belirlemektedir. Cinsiyet tipini ise insanlar sosyal ortamlarda gördükleri şeyleri veya kendilerine örnek aldıkları anne, baba, öğretmen gibi kişileri taklit ederek kazanmaktadırlar (Bozer, 2021).

Sosyal öğrenme kuramına göre bireylerin bir davranışı kazanması için deneme yanılma yapmasına gerek yoktur. Bir davranışı kazanmak için gözlem yapmak yeterlidir. Çünkü gözlem yoluyla insanlar öğrenmelerini daha hızlı gerçekleştirmektedirler (Kozcu, 1992). Gözlem yoluyla gerçekleşen öğrenmeler bilişsel özellik taşımaktadırlar. Bu sebeple gözlemlenen davranışların gerçekleşme ihtimali olabilecek sonuçları da tahmin edilmektedir. Bu sebeple kişiye model olan bireyin gerçekleştirdiği davranışının sonucunda alacağı olumlu ya da olumsuz pekiştireci görmek önemlidir. Bireyler sadece canlı modelleri değil, televizyon programlarında yer alan kahramanlar, kitaplarda yer alan kişiler gibi cansız modelleri de taklit ederek öğrenmelerini gerçekleştirebilmektedirler. Belirlenen modellerin taklitlerinin başarılı şekilde gerçekleşmesi için belirlenen kriterler vardır. Bunlar: Modele dikkat etme, akılda tutma süreci, motor beceriler, pekiştirme ve güdülenme aşamalarıdır (Kağıtçıbaşı & Kansu, 1999).

Sosyal öğrenme kuramına göre, cinsiyet rolü, cinsiyet kimliğinin kazanımı ve cinsiyet rolüne uygun davranışlar da doğrudan veya gözlem yapılarak öğrenilmektedir. Anne, baba, öğretmen ve çevredeki diğer kişilerin çocuğu davranışına göre ödüllendirme ya da cezalandırmasıyla doğrudan öğrenme oluşur. Gözlemsel öğrenme de ise çocuk kendi cinsiyetine

benzeyen kişinin davranışlarını taklit ederek öğrenmektedir. Oğlan çocukları babalarını, kız çocukları ise annelerinin davranışlarını taklit etmekte ve öğrenmelerini gerçekleştirmektedirler (Artan & Bayhan, 2007).

2.1.4.4. Bilişsel Gelişim Kuramı

Kohlberg' de Piaget' in kuramından esinlenerek yeni bir cinsel gelişim kuramı geliştirmiştir. Kohlberg, geliştirdiği cinsel gelişim kuramında çocukların cinsiyeti anlamalarında bilişsel gelişimin önemli olduğunu vurgulamıştır. Bu süreçte çocukların cinsel gelişimi anlamlandırabilme süreçlerinin üç aşamadan geçtiğini belirtmiştir (Saranlı, 2018).

Üç aşama sırasıyla şunlardır:

1) Toplumsal Cinsiyet Kişiliği (Basic Gender Identity): Bu aşamada çocuklar çevresinde bulunan kişileri gözlemler, kadın veya erkek olduklarının farkına varır. Cinsiyetler arasında fiziksel farklılıklar olduğunu anlar. Kendi cinsiyetinin de farkına varan çocuk kız ya da erkek olduğunun farkına varır (Bayhan & Artan, 2007).

2) Cinsel Sabitlik (Gender Stability): Bu aşamada çocuk, kendisinin ve çevresinde bulunan kişilerin cinsiyetlerinin zaman geçse de aynı kalacağını farkına varır (Saranlı, 2018).

3) Cinsiyet Tutarlılığı (Gender Constancy – Conservation): Çocuklar bu dönemde, insanların saç stili, giyim tarzı gibi fiziksel görünüşlerinde birtakım değişiklikler yapsalar da cinsiyetlerin de değişiklik olmayacağını farkına varırlar (Bayhan & Artan, 2007).

Çocuklar kendi cinsiyetlerine ait kız ve erkek olarak tanımlama yaptıkları zaman tecrübelerini de kadın erkek olarak kategorilendirmeye başlarlar. Buradaki farklılık sadece bir modele bağlı kalınarak değil, aile bireyleri ve medya gibi diğer kaynaklar da gözlemlenerek elde edilmektedir. 6 yaş civarında çocuklar cinsiyet korunumunu kazanmaktadırlar. Bu aynı zamanda korunum kavramının kazanılmasıyla da benzerlik göstermektedir. Bu süreç evrensel olarak bütün çocuklarda gerçekleşen bir süreçtir. Kendisini kız ya da erkek olarak adlandıran çocuklar, daha sonra yaşadıkları tecrübelerini kendi cinsiyet gruplarına göre organize etmektedirler (Tuğrul, 1994, Akt; Kurtuluş, 2022).

2.1.4.5. Toplumsal Cinsiyet Şema Kuramı

Toplumsal Cinsiyet Şema Kuramı Sandra Lipsitz Bem tarafından ortaya atılmıştır. Bu kuram toplumsal cinsiyet rollerinin kazanılmasında önemli kuramlardan bir tanesidir. Bu kurama göre çocuklar içinde bulundukları toplumdaki erkek ve kadın tanımlamalarını öğrenmektedirler (Bem, 1984). Bem (1984)'e göre, birçok toplumda erkek ve kadınla ilgili yapılan tanımlamalar anatomik farklılıklar, iş bölümü, kişilik özellikleri gibi bilgilere dayanmaktadır. Bu durumda çocuklar da cinsiyetlerle ilgili öğrendikleri bilgileri karşılaştıkları her yeni bilgi ve durumla değerlendirerek özümsemektedirler. Bir diğer ifadeyle toplumsal cinsiyet şemaları aracılığıyla çocuk aldığı her bilgiyi kodlamaktadır. Çünkü şemalar çocukların algıladıklarını organize eden ve yönlendiren ağlar olarak tanımlanmaktadır. Şematik bilgi işleme, her şemaya uyarıcıya uygun olacak şekilde anlam yüklemesini sağlar. Alınan bilgilerin kadınsı ya da erkeksi olarak gruplandırılmasını sağlar. Hatta zaman zaman cinsiyetle ilgili olmayan durumlarda örneğin “kibar” sözcüğü kadın kategorisine, “çevik” sözcüğü erkeksi kategorisine alınmaktadır (Dökmen, 2009).

Bem (1984), erkek veya kadının sadece erkeksi ya da kadınsı olacak şekilde iki boyutlu incelenmesini doğru bulmamış, cinsiyetin dört boyutunun olduğunu söylemiştir. Bem (1984)'e göre, cinsiyet rolleri; kadınsı, erkeksi, androjen ve belirsiz cinsiyet rolü olmak üzere dört grupta ele alınmıştır. Toplumsal Cinsiyet Şema Kuramına göre; toplumda duygusal, kibar, anlayışlı, merhametli vs. gibi özellikler kadınsı özellikler olarak tanımlanmış, baskın, hırslı, cesur, atılgan vs. gibi özellikler ise erkeksi özellikler olarak tanımlanmıştır. Kadınsı ve erkeksi özelliklerin ikisine de sahip olan kişiler androjen, iki özellik rolünü de çok az, düşük seviyede sahip olan kişiler belirsiz rol olarak tanımlanmışlardır (Dökmen, 2009).

2.1.5. Cinsel Gelişimi Etkileyen Faktörler

Okul öncesi dönemde çocukların cinsel gelişimini etkileyen faktörler bulunmaktadır. Bu başlıklar altında okul öncesi dönemde çocukların cinsel eğitiminde önemli olan aile, medya, okul ve öğretmen rollerine değinilmiştir.

2.1.5.1. Cinsel Eğitimde Ailenin Rolü

Çocuğun hayatının en önemli parçası, yaşamla bağlarını sağlayan ilk kurum ailesidir. Çocuk hayatıyla ilgili sahip olacağı tüm becerileri ailesiyle kazanır. Bu sebeple ailenin çocuğun gelişimi üzerindeki etkisi büyüktür. Ailede birbirini etkileyen bireyler bulunmaktadır. Bu bireyler anne- baba- çocuk-kardeş ve karı koca dan oluşmaktadır. 0-6 yaş aralığını kapsayan okul öncesi dönemde ise çocuk için anne ve babasıyla kurduğu ilişkileri çok önemlidir (Tuzcuoğlu & Tuzcuoğlu, 2003).

Çocukların cinsel gelişim alanında ilk eğitimlerini sağlayan kişiler aileleridir. Aileler bu konuda hem çocuklarına doğrudan bilgi verebildikleri gibi aynı zamanda sergiledikleri tutum ve davranışlarıyla da örnek olabilmektedirler. Ebeveynler çocuklarıyla konuşarak, sevgilerini göstererek, duygularını paylaşarak ve çocuklarına vücutlarının bölümlerinin isimlerini öğreterek onlara cinsellikle ilgili edinebilecekleri ilk bilgilerini ve değer yargılarını aktarmaktadırlar (Öngider, 2013).

Anne babaların çocuklarını yetiştirirken cinsellikle ilgili konulardaki tutum ve tavırlarına bakıldığında cinsel gelişimle ilgili bilgilerin sır gibi saklandığı, anne ve babaların çocukların cinsellikle ilgili sorularına cevap vermekten kaçındıkları, konuyu başka yöne çektikleri hatta cinsellikle ilgili konularda çocukları ayıplayarak susturdıkları bezen ise doğru olmayan bilgileri çocuklara aktardıkları görülmektedir. Bazı ailelerin ise çocuklarının “ben nereden geldim? Nasıl doğdum?” gibi sorularına karşılık, leylekler tarafından getirildikleri, hastaneden alındıklarına dair cevapların verildiği ve annelerin yaşadıkları doğum sancılarından abartılı şekilde bahsettikleri görülmektedir. Bu şekilde çocuklara yanlış bilgiler aktarıldığında çocukların anne ve babalarına olan güvenlerinin kırıldığı da görülmektedir (Yavuzer, 2017).

Aile içerisinde bilgi gereksinimini yeterince karşılayamayan çocuk, etrafında bulunan diğer kişilerden veya medyadan edineceği bilgilerle kendisini tatmin etmeye çalışmaktadır. Bu şekilde denetimsiz olarak elde edeceği bilgiler çocuk için oldukça sakıncalı olabilmektedir. Hatta ısrarla sorduğu, merak ettiği sorularına cevap alamayan çocuk bu sorularının

cevaplarını en az kendisi kadar deneyimsiz ve konu hakkında yeterince bilgi sahibi olmayan arkadaş çevresinden edinmek isteyecek ve yine kendisini eksik, hatalı ve yanlış bilgilerle donatacaktır. Edindiği bu yanlış bilgiler sayesinde cinsel gelişimi olumsuz etkilenecektir (Bulut v.d. 2006).

Okul öncesi dönemdeki çocuklar cinsel gelişimle ilgili merak ettikleri soruları ebeveynlerine sık sık sorarak dile getirmektedirler. Ebeveynlerin bu süreçte çocuklarına yeterli ve doğru bilgileri vermedikleri takdirde çocuklar ebeveynlerinin bu konu hakkında konuşurken sergiledikleri duygu durumlarını ve tavırlarını hissetmektedirler. Bu sebeple bu süreçte aile bireyleri ile sağlıklı iletişim kuramayan ve okuldan da istedikleri bilgileri alamayan çocuklar meraklarını gidermek için cevabı doğru olmayan kaynaklara ulaşabilmektedirler (Sezgin & Akın, 1998; Akt. Yalkılıç, 2020).

Cinsellik konusundan çocukların meraklarını gidermeleri için aileleri ile kurdukları iletişim çok önemlidir çünkü iyi kötü gibi davranış yargılarını aileleri aracılığıyla tanımlamaktadırlar. Çocukların bu zamanlarda edindikleri deneyimleri ile birlikte cinselliği iyi, kötü, ayıp gibi kavramlarla tanımlamaları, cinsellik hakkındaki meraklarını bastırmalarını sağlayacak ve artık bu konu hakkında soru sormalarını engelleyecektir (Sevim, 2015). Bu zaman zarfında aile bireyleri çocuklarının kendilerini ifade etmelerini sağlamalı ve izin verici tutum sergileyerek çocuklarının anlayacakları şekilde, ihtiyaçlarına yönelik ve yaşlarına uygun olacak şekilde sorularını cevaplandırmalı, meraklarını gidermelidirler. Ayrıca cinsel eğitim kapsamında çocuklarına vücut bölümlerinin isimlerini anatomik isimleri ile öğretmeleri cinsel gelişim için çok önemlidir (Committee on psychosocial aspects of child and family health, 2001).

2.1.5.2. Cinsel Eğitimde Medyanın Rolü

Sosyal hayat içinde medya hem kişiler arasındaki bilgi alışverişini hem de kişiler arası etkileşimi sağlamanın yanında bilinçli ya da gizil şekilde sanat ve eğlence olarak ta kişilerin toplumsal olarak doyuma ulaşmalarını sağlamaktadır. Bilinçli ve gizil olarak aktarılan konularda akla ilk gelen toplumsal cinsiyet kavramıdır (Tanrıöver, Vitrinel & Sözeri, 2009). Toplumsal cinsiyet kavramına ait fikirleri insanların çocukluk

dönemlerinden itibaren geliştirdikleri bilinmektedir (Kalan, 2010).

Medyada yansıtılan her ürünün çocukların hayatlarında derin izler bıraktığı görülmektedir (Arslan, 2004). Bu sebeple medyanın çocukların toplumsal cinsiyet gelişimi üzerinde etkisi bulunmaktadır. Çocuklar için yayın yapan televizyon kanallarının önüne bırakılan çocukların sayısı çok fazladır. Özellikle okul öncesi dönem yaş aralığındaki çocukların televizyon karşısında geçirdikleri süre her geçen gün artmaktadır (Altınkılıç & Özkan, 2014). Bununla birlikte çocuklar izledikleri programlarda erkek ve kadınlar hakkında zihinlerinde çeşitli kalıp yargılar oluşturabilmektedirler. Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları basit ve karmaşık olmayan özelliklere sahiptir. Bu sebeple çizgi filmlerde karakter oluşturmak daha kolaydır (Bozer, 2021).

Toplumsal cinsiyet rollerine yönelik geliştirilen kalıp yargılar çocukların kadın ve erkek hakkındaki fikirlerini etkilemektedir (Browne, 1998). Medya aracılığıyla çocuklara sunulan kadın ve erkeklere ait roller çocuklar tarafından normal hayatta olması gereken davranışlar olarak algılanmaktadır ve çocuklar gelişim süreçlerinde medya tarafından sunulan bu örnekleri içselleştirmektedirler. Toplum tarafından cinsiyetlere belli yönlendirmeler yapılmakta, beklentiler yaratılmaktadır. Burada tartışma yaratan şey medyanın toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını destekleyip, bu beklenti ve dayatmaları yeniden şekillendirerek bizlere sunmasıdır (Gültekin & Yıldız, 2009).

Anneler reklam metinlerinin içeriğinde vazgeçilmez kadın figürüdür. Anne ev ve iş hayatı arasında koşturan fakat her zaman mutlu, fedakâr, şefkatli, zengin ve refah içinde yaşayan aynı zamanda erkeğe bağlı kişi olarak gösterilmektedir. Ayrıca kadın bedeni hala reklamlarda hakimiyetini korurken, bir yandan da güzellik temsili olarak erkek beğenisine sunulmaktadır (Köker & Karaaslan Şanlı, 2011). Bununla birlikte yazılı basına bakıldığında kadınlar medyada olumsuz şekilde yer almakta hatta kurbanlaştırılmaktadırlar. Gazete ve televizyonlarda kadınların erkekler tarafından şiddete ve hakarete uğradıkları, cinsel obje olarak kullanıldıkları gösterilmektedir. Reklam, haber ve televizyon programlarında kadın bedeniyle ilgili kötü-iyi, güzel- çirkin gibi keskin ayrım içeren tanımlamalar

yapıldığı görülmektedir. Medyada çocuklara ve farklı cinsel yönelime sahip olan bireyleri kapsayan etik ilkeler ihmal edilmektedir ve şiddeti temel alarak var olan toplumsal cinsiyet eşitsizliği yeniden canlanmaktadır (Erol, 2014).

Eşit bir toplumda yaşayabilmek için toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının kırılması gerekmektedir. Cinsiyete atfedilen roller onları kısıtlamaktadır. Medya ürünleri çocukların sosyalleşmeleri ve hayata dair bilgiler edinmelerinde aile bireyleri ve yakın çevrelerinden daha önemli görülmektedir. Medya üzerinde etkin olan ataerkil düşünce ile küçük yaşlardan itibaren çocukların zihinlerine yerleşmekte ve çocuklara toplumsal cinsiyet eşitsizliğini aşılamaktadır. Bu durumda önemli olan çocuklara yönelik olarak hazırlanan televizyon programlarının, reklam ve çizgi filmlerinin toplumsal cinsiyet rolleri üzerindeki etkisinin incelenmesi ve eşitsizlik yaratacak durumun önüne geçilmesidir. Ayrıca medyada toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik ürünlere yer vermek de bu alanda gerçekleşecek değişim ve dönüşüme olumlu katkı sağlayacaktır (Deniz, 2016).

2.1.5.3. Cinsel Eğitimde Okulun ve Öğretmenin Rolü

Okul öncesi eğitim çocuğun dünyaya geldiği andan temel eğitime başladığı güne kadar geçen dönemi içine alan ve çocukların hayatında büyük yeri olan beden, zihin, sosyal-duygusal, dil gelişim alanlarının büyük oranda tamamlandığı ve bu doğrultuda çocuğun kişiliğinin şekillendiği gelişim sürecidir. Bunun yanında, okul öncesi eğitim dönemi çocukların cinsel kimliklerini kazanmalarını sağlayarak, bağımsız ve kendine güvenen kişilik geliştirmelerini destekler (Tuzcuoğlu & Tuzcuoğlu, 2003).

Çocuklar günlerinin büyük bir bölümünü okulda öğretmenleri ve sınıf arkadaşlarıyla birlikte geçirmektedirler. Bu nedenle çocukların diğer gelişim alanlarında olduğu gibi cinsel gelişimlerinde de okullarının ve öğretmenlerinin büyük rolü bulunmaktadır. Okul çocukların hem akademik bilgileri öğrendikleri yer hem de insan ilişkilerini ve toplumsal rolleri benimsedikleri kurumdur. Öğretmen ise bu konuda çocuklara rol model olacak, kılavuzluk edecek en önemli kişidir (Önder Demirbaş, 2019).

Okul çocukların sosyalleşme sürecinde önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle okulun çocuklara sunduğu materyallerden biri de kitaplardır. Bu

sebeple kitapların içeriklerinde cinsiyet rolleri yansıtılırken hassas davranılması gerekmektedir (Gümüőğlu, 2008). Ders kitaplarında konu edinilen kadın ev içindeki rolleri ile tanımlanırken erkekler ev dışında sahip oldukları meslekleri ile resmedilmektedirler. Bu durumda çocukların zihinlerinde erkek ve kadın imajına yönelik toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını oluşturmaktadır. Ayrıca ders kitapları dışında okul öncesi dönem çocuklarının toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını pekiştirdikleri bir diğer materyal ise resimli hikâye kitaplarıdır (Topal, 2012).

Okul öncesi eğitim döneminde resimli hikâye kitapları seçilirken gereken özen gösterilmelidir. Kitaplarda yer alan kahramanlara güzel-çirkin, iyi-kötü gibi tek yönlü cinsiyet rollerinin verilmesi çocukların toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının oluşmasına ve cinsiyetçi tutum davranışları sergilemelerine sebep olmaktadır (Kaynak & Aktaş, 2017).

Çocukların okul öncesi eğitime başlamadan önce toplumsal cinsiyete yönelik oluşturdıkları beklentilerini okul öncesi eğitime başladıktan sonra da sürdürdükleri tespit edilmiştir. Bu sebeple de okul öncesi dönem çocuklarının toplumsal cinsiyete yönelik oluşturdıkları kalıp yargıları kendilerini kısıtlamalarına ve karşı cinsten ayırtmalarına sebep olmaktadır (Esen, 2013).

Okul öncesi eğitimde toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını barındıran, androjen yapıyı içinde bulunduran etkinliklerin planlanması gerektiği düşünülmektedir. Fakat okul öncesi eğitim kurumlarında planlanan etkinliklerde öğretmenlerin kız çocukları için pembe ve oğlan çocukları için mavi gibi farklı renkleri kullanmamaları, oyunlarda kız çocuklarını dekorasyona, oğlan çocuklarını araba, lego gibi oyunlara yönlendirme yapmadan etkinliklerinin çerçevelerini oluşturmaları önemli görülmektedir (Gündüz & Tarhan, 2017).

Öğretmenlerin cinsel eğitim programlarını çocukların yaş ve gelişim düzeylerine uygun şekilde hazırlayıp, planlamak ve uygulamak çocukların cinsel gelişimlerini sağlıklı şekilde tamamlamaları için yapması gerekenler arasındadır. Planda yer alan diğer etkinliklerle bütünleştirilen cinsel gelişim etkinlikleri çocukların eğlenerek öğrenmelerini ve öğrendikleri bilgileri genellemelerini sağlarken, aynı zamanda meraklarını doğru kaynaktan

gidermelerini desteklemektedir. Ayrıca yapılan etkinlikler sırasında çocukların tutumlarını sergilemeleri de çocukların cinsel gelişimleri ile ilgili öğretmene ipuçları vermektedir (Önder Demirbaş, 2019).

Bu bilgiler doğrultusunda MEB'in ilköğretim ve okul öncesi eğitim programları incelendiğinde, programlar içerisinde "cinsel eğitim" kavramının hak ettiği değeri görmediği anlaşılmaktadır (Aral, Kandır & Yaşar, 2001).

Bazı bölgelerde cinselliği konulmak bir tabu olarak görülmektedir. Bu konuda ise en büyük görev öğretmenlere düşmektedir. Fakat cinselliğin tabu olarak görülmesiyle gerek öğretmen gerekse aileler çekimser olabilmektedirler. Bu konuda aileye eğitim verilmesi kadar öğretmenin de cinsel eğitim vermesi konusunda görevi büyüktür. Fakat cinsel eğitim verme konusunda öğretmenlerden profesyonel davranmaları beklenilse de geçmişten günümüze kadar toplum içerisinde bu konuların konuşulmasının ayıp olduğu öğretilmiştir. Bu nedenle öğretmenler de bu konularda ya konuşmak istememekte ya da gözlerini kaçırarak konuşma davranışı göstermektedirler. Öyle ki her yetişkinin olduğu gibi öğretmenlerinde cinsel eğitim verme konusunda görevleri bulunmaktadır (Deniz, 2012). Fakat görünen o ki öğretmenlerinde cinsel eğitim alma ihtiyaçlarının olduğu görülmektedir (Sungur, 1998).

2.1.6. Babalık Kavramı ve Babanın Rolü

Bireyler dünyaya kendi seçimleri ile değil doğuştan bir varoluşla gelmektedirler. Cinsiyet ise doğuştan bir varoluştur ve biyolojik bir kategoridir. İçinde bulunduğumuz toplumda kadın erkek cinsiyeti algısında kültürün büyük etkisi bulunmaktadır (Çağırkan, 2018; Gül, 2019). Bu anlamda cinsiyet kavramı ve ebeveynlik rolleri birbirini etkileyen bir konum haline gelmiştir (Gül, 2019).

Uçan (2012)'a göre baba ve babalık “Erkeklerin sahip oldukları biyolojik cinsiyeti gerekçe göstererek toplumsal yaşamda oynamaları gereken rolü, ne hissedip nasıl ifade etmeleri gerektiğini anlatan yönergeler toplamıdır” şeklinde tanımlanmıştır. Baba/babalık (fatherhood), kavramı çocuk sahibi olan erkeği yani biyolojik bağlantıyı vurgularken; babalık

yapma/babalık (fathering) kavramı ise babanın çocuğuyla ilgilenmesi, bakım ve beslenmesini sağlaması gibi biyolojik ve sosyokültürel sorumlulukları vurgulayan eyleme yönelik faaliyetleri içermektedir (Levtov et al. 2015). Ayrıca bazı kaynaklarda ise baba, eve para getiren, var olan, bakım desteği veren, oyun oynayan, disiplin ve eğitim sağlayan, koruyan ve sevgi veren olarak tanımlanmaktadır (Summers et al. 1999). Babalık süreci sadece çocuğun dünyaya geldiği andan itibaren değil annenin hamilelik sürecinden itibaren başlayıp yaşam boyu devam etmektedir (Mercan & Şahin, 2017).

Lamb & Tamis Lemonda (2004)'e göre, anneliğin ve babalığın tanımları birbirine benzemektedir. Bu sebeple babaların da anneler gibi çocukları ile birlikte verimli zaman geçirip, onlarla sosyal etkileşime girmeleri ve çocuklarına zengin uyarıcılar sağlayan ortamlar sunmaları ve bağımsız davranma becerileri geliştirmeleri gerekmektedir. Babalık rolü, sadece toplum tarafından babaya dayatılan roller ve beklentilerin yanı sıra babanın belirlenen rolü üstlenme biçimidir (Uyanık v.d. 2016).

2.2. Baba Katılımı

Lamb, Pleck, Charnov & Levine, (1985), tarafından baba katılımı kavramını ilk defa ortaya atılmış ve babaların babalıktaki sosyal eğilimlerini incelemiştir. Babaların ebeveynlik katılımlarına artışına yönelik yaptıkları çalışmalarının sonucunda baba katılım yapısını üç şekilde ifade etmişlerdir. Bunlar: “(1) çocuklarla günlük etkileşim, (2) çocuklara ulaşılabilirlik ve annenin desteği ve (3) çocuk bakımı, eğitimi ve diğer faaliyetlere ilişkin mali hükümler ve düzenlemelerin de dahil olduğu sorumluluktur.” Aile kuramcıları ise baba katılımını çocuklarla birlikte geçirilen zaman diliminde, gerçekleştirilen etkinliklerde gözlemlenebilir baba-çocuk ilişkileri olarak tanımlamışlardır (Lamb, 2000; Hawkins et al. 2002). Genel olarak baba katılımı, doğrudan olarak baba- çocuk iletişimini dolaylı olarak ise anne ile birlikte ebeveynlik ile “erkeklerin çocuklarının yaşamlarına olumlu, geniş kapsamlı ve aktif katılımı” olarak tanımlanmıştır (Golden, 2018).

Çocukların bakımından gelişimine kadar tüm aşamalar baba katılımının nicel ve nitel boyutlarından etkilenmektedir (Wilson & Prior, 2011). 1970’li yıllardan bu yana çocuklar üzerinde yapılan birçok çalışmada

baba katılımının çocuklarının gelişimleri üzerine pek çok olumlu etkisinin olduğu tespit edilmiştir (Hintermair & Sarimski, 2019). Bu etkilerin en çok sosyal duygusal gelişim alanıyla ilgili olduğu tespit edilmiş olup, bilişsel ve akademik gelişimlerine de (Uludağlı, 2017) olumlu katkıları olduğu belirtilmiştir. Sosyal duygusal gelişim açısından bakıldığında çocuklarda olumsuz davranışlarda azalma olduğu (Baker, 2017; Chang, Halpern & Kaufman, 2007), çekingenlik ve uyumsuzluk problemlerinin en aza indiği (Özgündüz, 2015), yeterlik algısında ve sosyal kabulde artışın olduğu ve depresyon (Dubowitz et al. 2001) belirtilerinin azaldığı görülmektedir. Ayrıca baba katılımının akademik başarı üzerindeki etkisine bakıldığında ise çocukların matematik ve okuma (Baker, 2017; Coley, Lewin Bizan & Carrano, 2011) becerilerine olumlu etkileri olduğu, bunun yanında baba katılımının bilişsel becerilere ve (Bronte Tinkew et al. 2008) zekâ puanına da (Yogman, Kindlon & Earls, 1995) olumlu etkisinin olduğunu tespit eden çalışmalar mevcuttur.

Erken çocukluk dönemi öğrenme ve etkileşimin en yoğun yaşandığı dönemdir. Aynı zamanda bu dönemde çocuk zamanının büyük bölümünü ailesinin yanında geçirir. Bu sebeple okulda eğitim ortamında gerçekleşen öğrenme ailenin yanında öğrenme ve etkileşim ortamı oluşturur. Burada gerçekleşen öğrenmeler okulda gerçekleşen öğrenmelerden daha etkili olmaktadır (Gürşimşek, Sara & Günseli, 2007).

Baba katılımının sadece çocuk gelişiminde değil anne baba üzerinde de olumlu etkileri vardır. Örnek vermek gerekirse baba katılımı annenin ve babanın olumsuz ruh hallerini azaltmakta dolayısıyla aile üzerinde olumlu bir hava yaratmaktadır (Tessier et al. 2009). Bu durumun annenin evlilikten aldığı doyum ve babanın öz yeterlilik algısına olumlu etki ettiği bilinmektedir (Hintermair & Sarimski, 2019). Ayrıca eşleriyle mutlu bir ilişkisi olan anneler de babaların bu çabalarını desteklemektedir (Pedro, Ribeiro & Shelton, 2012). Eşle gerçekleştirilen bu olumlu ilişkiler babaların ebeveynlikteki olumlu özelliklerini desteklemektedir. Bu sebeple çocuğunun hayatına dokunan babaların evlilik doyumu yüksek ve mutlu bir evlilik hayatı olmaktadır (Makusha et al. 2013; Pedro, Ribeiro & Shelton, 2012).

2.2.1. Geleneksel ve Değişen Baba Rolü

Bir babanın geleneksel rolü; annenin evde çocuklarıyla ilgilenirken kendisinin dışarda bir işte çalışarak evi ve ailesi için gereken parayı kazanmasıdır (Gürün, 2001; Akt. Telli, 2014). Kültürümüzde bebekler genellikle anneleri olarak tanımlanan birincil bakıcılara daha yoğun bağlanırken, ikincil bakıcıları olarak tanımlanan babalarına daha az yoğunlukta bağlanmaktadırlar. Annelerin bebeklerinin temel bakım, beslenme, konfor ve sağlığıyla ilgili birçok alanda ilgilenen kişi olması sebebiyle bebekleri tarafından en yoğun bağlanılan ebeveyn olmalarını sağlamaktadır (Quintar, 2011, Akt; Lam v.d. 2017). Zaman içerisinde yaşanan toplumda gerçekleşen çeşitli ekonomik, siyasi, sosyal, teknolojik gelişimlerle birlikte bu rollerde de değişiklikler olmaktadır. Yaşanan bu değişim ve gelişimlerle birlikte birçok ailede her iki eş te çalışarak aile ekonomisine katkı sağlamaktadır. Bunun sonucunda ise babalar da günümüzde çocuklarının bakımında ve gelişiminde aktif rol almakta ve sorumlulukları eşleriyle birlikte paylaşmaktadırlar (Gürün, 2001; Akt. Telli, 2014).

Babalık rolünün tarihine bakılacak olunursa; tarihsel süreçte baba eş, çocuk, akraba ve köleleri üzerinde biyolojik farklılığın getirdiği üstünlük savaşıdan dolayı otorite haline gelmiştir. Bunun sonucunda babalar hem çocuklarından hem de evinden ailesinden uzakta bir yapıya dönmüşlerdir (Pontes, Osório & Alexandrino, 2009). İlerleyen zamanlarda ise babalar aileleri üzerinde gücü her şeye yeten aile reisi olarak tanımlanmışlardır (Knibiehler, 1995). Kuzucu (2011)'e göre, toplumda benimsenen kutsal metin ve ahlaki görüşlerin incelenmesiyle elde edilen fikir birliğinde babaların, çocuklarının değerli oldukları duygusuna sahip olarak büyümelerinde sorumlu kişiler olduklarından bahsedilmiştir. Bu kavramların izleri günümüze yakın zamana kadar devam etmektedir.

Sanayileşme süreciyle ortaya çıkan gelişmeler sonucunda, babalığın birincil görevi ahlaki liderlik konumundan aileye ekonomik destek sağlayan ekmek kazanan kişi konumuna dönüşerek günümüzdeki halini almıştır (Kuzucu, 2011). Bununla birlikte kadında erkekle birlikte çalışma hayatında yer almıştır fakat bu oran erkeklerle aynı olmamıştır. Bununla birlikte

kadınların tercih ettiği mesleklerin de ailesel sorumluluklarıyla örtüşmesi gerektiği düşüncesi yaygınlaşmıştır (Kuzgun & Sevim, 2004). Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarından sonra erkek nüfus oranı büyük kayıp yaşamıştır. Bunun sonucunda ise kadınlar iş hayatında daha çok yer almaya başlamıştır (Kocacık & Gökkaya, 2005). Annenin iş hayatına girmesiyle birlikte babanın çocuğuyla ilgilenme süresi ve katılımı artış göstermiştir (Horffman, 1977). Bunun sonucunda annenin ve babanın görev ve sorumlulukları ile ilgili yapılan tanımlar yeniden güncellenmiştir (Kuruçırak, 2010).

Çocukların gelişimi üzerine yapılan çalışmalarda uzun yıllar boyunca anne çocuk ilişkilerine odaklanılmıştır (Bowlby, 1982; Lewis & Pleck, 1979). Babaların çoğunlukla çocuklarının hayatında çevrelerinde yer aldığı ve bu sebeple çocuklarının gelişimlerinde doğrudan etkilerinin daha az olduğu varsayılmıştır (Lamb, 1997). Fakat son yıllarda bu düşünce değişim göstermiştir. Bu durum feminizmden, toplumun yüklediği sorumlulukların değişiminden, iş hayatına giren anne-baba sayısındaki artıştan, babaların çocuklarının bakım ve beslenmesine katılmalarındaki isteklerinden etkilenmektedir (Kuruçırak, 2010).

Babalık rolünden beklenen sorumlulukların temeli bizlere babalık rolleri kavramsallaştırılarak gösterilmektedir. Tarihsel, kültürel ve ailevi düşünce biçimleri babaların oynadıkları rollere ilgili bizlere bilgiler vermektedir. Babaların çocuklarına ulaşabilirliğiyle ilgili tanımlayıcı açıklamalar bilgilendirici düzeyde olsa da babaların çocuklarıyla birlikte neyi neden yaptıklarını ve hangi faaliyetleri yaptıklarını açıklamada yetersiz kalmaktadır. Zamanla değişen bilgiler doğrultusunda babaların çocuklarıyla birlikte geçirdikleri vaktin, baba çocuk ilişkisinin kalitesini, paylaşım düzeyini ve babalık görevini belirlemede yol gösterici olduğu ortaya çıkarılmıştır (Lamb & Tamis-Lemonda, 2004).

2.2.2. Baba Çocuk İletişimi ve Babanın Çocuğun Hayatındaki Önemi

Baba ve çocuk arasındaki ilişki bebek henüz dünyaya gelmeden başlamaktadır. Bu süreç çocuk bakımında, çocuğa çevresi hakkında bilgi sahibi olmasına fırsat veren oyunlar ve çocukların babalarını taklit etmesiyle daha da güçlenmektedir. Baba çocuk ilişkisinin sağlıklı bir şekilde oluşması

için bu yaşantılar oldukça önemlidir (Tezel şahin, 2007).

Çocuğun gelecek hayatındaki başarısı ile baba ve ocuk arasında sağlıklı bir iletişim kurulması arasında pozitif ilişki bulunmaktadır (Harper & Fine, 2006). ocuklarının gelişim sürecinde babaların etkin olmasında, ekonomik düzeylerinden ziyade çocukları ile kurdukları sağlıklı iletişim ve çocuklarının gelişimlerini destekleyecek faaliyetler sergilemeleri oldukça önemlidir (Pleck, 2007). ocuk ve baba arasında gerçekleşen ilişkinin tutarlı ve güvenli olması düşük sosyoekonomik seviyeden doğan olumsuz durumlarda çocuğu karşı koruyucu özellik sağlamaktadır. Bunun yanında çocuğun gelecek hayatında toplumsal uyumunu kolaylaştırmada baba katılımının anne katılımında daha etkili olduğu tespit edilmiştir (Lewis & Lamb, 2003).

Geçmişte yer alan toplumlarda baba sadece ev dışında çalışan kişi olarak tanımlanırken günümüzde ise çocuğun hayatına doğrudan katılım sağlamaktadır. Babalık modeli kavramı değişim geçirerek geçmişte zamanın ihtiyacına göre tanımlanırken, günümüzde ise yerini bugünün değerlerine bırakarak babalık rolü biçimlendirilmiştir. Yapılan bazı çalışmalarda, babaların çocuklarının gelişim süreçlerinde sağladıkları aktif katılımın çocukların gelişimine katkıda bulunduğu gibi babaların gelişimlerine de katkıda bulunduğu tespit edilmiştir (şahin, 2012).

Çocuğun büyüme sürecinde babanın aktif rol alması, baba ve çocuğun birbiriyle yakın ilişki kurması, baba ve çocuğun etkileşiminin ortaya çıkmasını ve babanın çocuğuna değer verdiğini ve onu nemsediğinin bir göstergesidir. Bu durum aynı zamanda babaların da kendilerini iyi hissetmelerini, çocukları ile etkileşimlerinin kuvvetli olmasını ve bununla birlikte sağlıklarının da olumlu yönde etkilendiğini göstermektedir. Geçmişte çocuğuna karşı sert ve uzak olan babaların yerini günümüzde çocuğuyla ilgilenen babaların aldığı görülmektedir (şölen, 2020).

Sonuç olarak, çocukların babalarının fiziksel varlıklarından daha fazlasına ihtiyaçları olduğu ve babaların fiziksel olarak çocuklarının yanlarında bulunmasa bile çocuklarıyla birlikte olumlu ve yüksek kaliteli ilişkiler kurabilecekleri görülmektedir (Jessee & Adamsons, 2018). Goodsell & Meldrum (2010), babalar ve çocuklar arasında kurulan duygusal deneyim

ve olumlu ilişkilerin çocuklar için çok önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Özetle baba ve çocuk arasındaki ilişki, çocukların gelişimleri açısından incelendiğinde çocukların sosyal gelişimleri açısından göz önünde bulundurulması gereken çok önemli bir faktördür (Semiz, 2022).

2.2.3. Babanın Çocuğun Gelişimine Katkısı

Erken çocukluk dönemi yıllarını verimli şekilde sürdüren bireylerin gelişim alanları daha üst seviyede gelişme sergilemektedir. Bu zaman dilimi çocukların ileride gösterecekleri bütün becerilerin edinildiği önemli bir süreçtir. Çocukların gelişiminin yüzde sekseni gibi büyük bir kısmı erken çocukluk döneminde oluşmaktadır. Bu sebeple çocuk gelişiminin önemi gün geçtikçe artmaktadır (Duffy, 2006). Babaların çocuklarının hayatındaki önemi ve etkisi yıllarca yok sayılırken, annelerin yerinin ise her zaman önemli olduğu savunulmuştur (Entwistle & Doering, 1988). Fakat son zamanlarda babaların çocuklarının bilişsel, sosyal duygusal, cinsel ve kişilik gibi birçok gelişim alanını fazlasıyla etkilediği, babalar ve çocukları arasındaki ilişkileri araştıran birçok çalışmada somut olarak kanıtlanmıştır (Coltrane, 1988).

Babaların çocukları ile eğlenceli ve kaliteli zaman geçirmeleri, çocuklarına hem duygusal hem fiziksel yakınlık göstermeleri, çocukların babalarının kendilerine değer verdiğini anlamalarına ve problem davranışlarının en aza indirilmesine yardımcı olmaktadır (Ramchandani et al. 2013). Yapılan araştırmalarda çocukların babaları ile birlikte daha fazla zaman geçirmelerinin, öz saygı becerilerinde ve sosyal yetkinliklerinde artış olmasını desteklediği tespit edilmiştir (Lam, 2012; Lam, McHale & Crouter, 2012).

Babanın çocuğun eğitime ve gelişim sürecine aktif katılım sağlaması ile çocukların empati becerisinde, sosyal beceri düzeyinde, akran kabulünde ve öz- düzenleme becerilerinde olumlu yönde artış olduğunu söylemek mümkündür (Downer et al. 2008; McWayne et al. 2013; Torres et al. 2014). Okul öncesi eğitim çocuğun hayatındaki ilk formal eğitim sürecidir. Bu süreçte babaların okuldaki etkinliklere katılım sağlaması ile çocuklarda okula karşı olumlu tutumlar gelişmektedir. Ayrıca çocukların

aldığı sorumlulukları yerine getirmede daha istekli oldukları görülmektedir (Tutkun, 2017).

Yapılan başka bir çalışmada ise babaların çocuklarının oyunlarına katılıp çocuklarıyla aktif olarak ilgilendikleri, ayrıca çocuklarının eğitimi ve gelişiminde rol aldıklarında her bakımdan çocuklarının bütün gelişim alanlarına olumlu katkı sağladıkları ortaya çıkarılmıştır (McBride, 1990).

2.2.3.1. Bilişsel Gelişim Alanına Babanın Katkısı

Piaget'e göre çocukların bilişsel gelişim süreci sinir sisteminin ve beynin olgunlaşmasının yanı sıra çocuğun çevreye uyum sağlaması ile gerçekleşmektedir (Bolton & Hattie, 2017). Vygotsky'de (1978), ise çocukların kendi düşüncelerini oluştururken, çevreyi gözlemleyip etkileşim kurduklarını ve bunların etkisinde kaldıklarını belirtmektedir. Özetle çocukların bilişsel gelişim sürecinde genetik faktörlerle birlikte çevresel faktörlerde önemlidir. Çocuğa zengin uyarıcıların bulunduğu ortamı sağlamak (birlikte oyun oynamak, kitap okumak, film seyretmek, geziye gitmek, birlikte yapılabilecek ilgi alanlarını keşfetmek ve bunlar için zaman ayırmak vb.) çocuklardaki bilişsel gelişim sürecine olumlu katkılar sağlayacaktır (Wilson & Prior, 2011).

Babalar annelere kıyasla çocuklarına daha bağımsız davrandıkları gibi çevreyi keşfedebilecekleri bir yaklaşım sergilerler. Bu yaklaşım çocuğun zengin uyarıcı bir çevre içerisinde yer almasına olanak sağlar. Çevredeki zengin uyaranlarla karşılaşan çocukların analitik becerileri, sözel zekâ ve akademik başarıları da bu durumdan olumlu etkilenecek çocukların bilişsel gelişimlerine katkıda bulunur (Bekmezci & Özkan, 2015). Literatür incelendiğinde babaların çocuklarına gösterdikleri ilgi ile çocukların bilişsel gelişim düzeyleri arasında olumlu yönde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (Uzun & Baran, 2019). Özellikle yaşamın ilk yıllarında babaların çocuklarına ayırdığı kaliteli zaman ile yaptıkları etkinlikler çocukların bilişsel gelişimlerini geliştirmede çok önemlidir (Şahin & Demiriz, 2014). Alkan (2018), aile içerisinde yaşanan parçalanmaların çocuğun okul başarısına olan etkisini incelediği çalışmada babasından yoksun olan çocukların okul başarısının düşük olduğunu belirlemiştir. Hayatın ilk

yıllarında babasıyla etkileşim içerisinde olan çocukların etkileşim içerisinde olmayan çocuklara göre daha yüksek akademik performans sergiledikleri, okula hazırlık konusunda herhangi bir sorun yaşamadıkları ve zekâ seviyelerinin akranlarına göre daha yüksek olduğu yapılan araştırmalarda tespit edilmiştir (Jeynes, 2015; Uzun & Baran, 2019).

2.2.3.2. Sosyal-Duygusal Gelişim Alanına Babanın Katkısı

Babalar iş hayatında daha fazla aktif rol almalarından dolayı çocuklarıyla çok fazla zaman geçirmeseler bile çocuklarının hayatında büyük öneme sahiptirler. Çocukların gelişimlerinin sağlıklı sürdürülebilmesi için babalarda anneler kadar çocuklarıyla paylaşımlarda bulunmalıdırlar. Babalarının göstermiş olduğu fiziksel veya duygusal ilgiden yeterince tatmin olmayan çocuklar, babalarının onları istemediklerini düşünmekte ve farklı arayışlara yönelmektedirler (Hayman, 2016). Çocuğun sosyalleşmesinde anne babanın etkileri çocuğa karşı gösterdikleri ilgi, samimiyet ve sevgide belirleyici rol oynamaktadır. Bu sebeple anne veya babanın çocukları üzerindeki etkisi birbirinden farklı değildir (Lamb, 1997).

Çocuğun büyüdüğü ortamda demokratik aile tutumunu görmesi, babanın çocuğunun büyüme aşamasında etkin rol oynaması, eşiyle birlikte sorumlulukları paylaşması, eşitlikçi tutuma sahip olması adaletli davranması çocuğa verilen değerler daha kolay benimsenip yerleşmesini sağlar. Çevresinde farklı ebeveyn modellerini gören çocuk farklı insan davranışlarını anlayıp, sosyal ilişkilerini iyileştirir ve çevresinde değişen ortamlara daha kolay uyum sağlar (Ehrensaft, 1990).

Son zamanlarda ise anne, baba, çocuk arasındaki düşüncelerde bazı değişiklikler yaşanmıştır. Baba çocuk ilişkisi üzerine yapılan çalışmalarda, çocukların sosyal gelişiminde babaların büyük etkisi olduğu görülmüştür. Bebeğiyle güvenli bağlanma kuran kişinin sadece anne olmadığı babanın da bu sürece büyük katkısının olduğu ayrıca çocuğun annesiyle yaşadığı güvenli bağlanma problemi sonucunda ortaya çıkan olumsuz durumlarda babaların çocuklarıyla geliştirdiği güvenli bağlanma bu durumunun olumsuz etkilerini ortadan kaldırmaktadır. Bunun sonucunda çocukların daha duyarlı birey haline geldikleri tespit edilmiştir. Bu sebeple babaların çocukların büyüme

ve yetişmesinde önemli konumda oldukları görülmektedir (Akan, 1994). Bebeklikten itibaren çocukla ilgilenen tek ebeveyn yerine iki ebeveynin olması çocukta oluşabilecek herhangi bir korku kaygı durumunu azaltarak çocuğun hem kendine hem de anne ve babasına karşı olan güvenini artırmaktadır (Ehrensaft, 1990).

2.2.3.3. Kişilik Gelişimine Babanın Katkısı

Bireyi etrafındaki diğer bireylerden ayıran kendine özgü ve benzersiz yapan özelliklerinin tümü kişilik olarak adlandırılmaktadır. Bireyin yaşadığı toplumda mutlu bir hayat sürebilmesi için sağlıklı bir kişiliğinin olması gerekmektedir. Kişilik gelişimi ömür boyu devam ediyor olsa da çocukluk dönemi de gelişimin temellerinin atıldığı bir dönem olduğu için çok önemlidir (Özdemir v.d. 2012). Özdemir (2012), ve arkadaşlarına göre, “Çocuklar hem genel birtakım tutumları hem de özel bazı davranışları, anne-babayı gözleyerek öğrenirler.” Çocuğun kişilik gelişiminde özellikle ilk beş yılda baba çocuk etkileşiminin önemi büyüktür. Bu süreçte gerçekleşen baba çocuk etkileşiminde babanın çocuğa nasıl davrandığı önemlidir (Şahin & Demiriz, 2014). Babanın çocuğuna karşı sergilediği tutum ve davranışları, çocuğun kişilik gelişimini destekleyen önemli etkenlerden biridir. Baba ile olan iletişimin ve etkileşimin yüksek olduğu aile ortamında büyüyen çocukların olumlu kişilik gelişimi göstermede oldukça avantajlı oldukları belirtilmektedir (Taşkın, 2011). Ayrıca baba çocuk etkileşiminin ergenlik dönemindeki gençlerin yaşam doyumu ve benlik saygısını da pozitif yönde artırdığı tespit edilmiştir (Allgood, Beckert & Peterson, 2012). Her iki cinsiyette de sahip olan bireylerin yetişkinlikteki ebeveynlik tutum ve tarzlarının, çocukluk çağında baba ile olan ilişkilerinden etkilendiğini belirtmektedirler. Erkek çocuklarının ileride nasıl bir baba olacaklarını veya kız çocuklarının eşlerinden neler beklediklerini babalarıyla olan ilişkileri belirlemektedir (Makusha et al. 2013).

2.2.3.4. Cinsel Gelişim Alanına Babanın Katkısı

Cinsel kimlik, kişinin kendi beden ve benliğini algılaması, duygularını da bu şekilde biçimlendirmesi olarak tanımlanmaktadır. Doğuştan gelen bazı anatomik farklılıklara rağmen 3-6 yaş arasında çocuklar cinsel

kimliklerini kazanmaktadırlar. Cinsel kimliğin kazanım sürecinde cinsiyet rolleri de benimsenmektedir. Burada çocukların anne ve babalarıyla kurdukları özdeşim önemlidir (Mangır & Baran, 1990).

Parke (1981), yaptığı çalışmada erkeklerin kadınlara kıyasla daha fazla cinsiyetçi tutum sergilediklerini ve babaların daha fazla cinsiyet ayrımcılığı sergilediklerini tespit etmiştir. Cinsiyet ayrımcılığı gösteren babaların çocuklarına karşı cinsiyetçi kalıp yargılar ile yaklaştıkları ve bu doğrultuda ödül ceza sistemini benimsedikleri görülmektedir (Langlois & Downs, 1980). Bu sebeple çocukların cinsiyet gelişiminde babanın büyük rolü bulunmaktadır (Basow, 1992).

Babalar oğlan çocukların karşı erkek gibi davran söyleminde bulunarak cinsiyetçi tutum sergilemektedirler. Üstelik annelere kıyasla babaların çocuklardan bu tür beklentileri oldukça fazladır (Intons Peterson, 1985). Babalar kız çocuklarına oranla oğlan çocukları ile daha fazla sohbet etmekte ve oğullarıyla daha fazla zaman geçirmektedirler. Fakat babaların oğlan çocuklarıyla kurdukları bağları ile kız çocukları ile kurdukları bağları ve etkileşimleri birbirinden büyük ölçüde farklıdır. Babalar oğlan çocuklarıyla fiziksel güce dayalı oyunlar oynarken, kız çocuklarıyla sözel yönlerini geliştiren etkinliklere yer vermelidirler (Bronstein, 1988).

Freud anne ve babaların kendi hem cinsleriyle özdeşim kurmalarının ruh sağlıkları açısından önemli olduğu düşüncesini savunsa da anne ve babanın her ikisinin de örnek alındığı androjen kimliğe sahip olan ailelerin daha sağlıklı aileler oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Basow, 1992). Oğlan veya kız çocukların cinsel kimliklerinin gelişiminde babaları ile kurdukları bağ annelerine kıyasla çok daha fazla fayda sağlamaktadır (Lamb, 1977).

Freud'un geliştirdiği psikoseksüel gelişim kuramına göre 3 yaş dolaylarında çocuklar Elektra ve Oedipus karmaşası yaşamaktadırlar. Bu karmaşalarda çocuklar karşı cinsteki ebeveynini sahiplenmekte, kendi cinsiyetindeki ebeveynini ise rakip olarak görmektedirler. Oğlan çocukları bu dönemde hem babalarını rakip olarak görmek hem de babalarıyla özdeşim kurarak bu dönemi sağlıklı atlattıklarıdır. Bu dönemde yaşanacak herhangi bir sorun cinsel kimlik gelişim sürecini de olumsuz etkileyecektir

(Deniz & Altan, 2019).

Baba yoksunluğunun kız çocuklarında kişilik gelişimine olan etkilerinin incelendiği araştırmada, baba yoksunluğunun ergenlik döneminde etkilerini gösterdiği görülmüş, cinsiyet rollerinde sapmalardan veya hemcinsleriyle gerçekleştirecekleri etkileşimlerden ziyade karşı cinsle uygun etkileşim kurmakta zorlandıkları tespit edilmiştir (Hetherington, 1972).

Oğlan çocuklarında cinsiyet kavramının şekillenmesinde, kız çocuğunda ise karşı cinse olan ilginin oluşmaya başlamasında babaların büyük etkisi bulunmaktadır (Tezel Şahin & Özbey, 2009). Babalar ve kızlar arasında duygusal bağ bulunmaktadır. İleri zamanlarda kız çocuklarının erkekler ile olan ilişkilerinin temeli ise bu yıllarda babaları ile atılmaktadır. Bu dönemde kız çocuklarının babalarında gözlemledikleri davranışlar, hissettikleri duygular evlilik, eş seçimi, kadın erkek birlikteliği gibi konularda düşüncelerini etkilemektedir. Erkeklerin olaylara nasıl tepki verdiklerini, hem cinsleriyle ve karşı cinle olan ilişkilerini babalarını izleyerek öğrenebilmektedirler (Heinowitz, 1995).

2.2.4. Babalık Rol Kuramları

Babalık kavramı tarih boyunca içinde yaşanılan dönemin sosyal ve kültürel yapısından etkilenip, dönemin şartlarına göre şekillenmiştir. İçinde bulunulan bu durum babalık kavramının çok boyutlu ve karmaşık bir yapı haline gelmesine neden olmuş ve kavramsallaşma sürecinde çeşitli zorlukları da beraberinde getirmiştir (Güngörmüş & Özkardeş, 2006). Bu sebeple babalık kavramına belirli bir tanımın yapılamaması babalık kavramı üzerinde çalışma yapan araştırmacılar için büyük dezavantaj olmuştur (Pleck, 1997). Buna rağmen araştırmacılar devamlı olarak babalık kavramı için çalışmalara rehberlik edebilecek kuramsal bir çerçeve arayışını sürdürmüşlerdir (Marsiglio et al. 2000).

Literatürde yer alan çalışmalar incelendiğinde, babalık kavramının babalık rolleri ve babalık kültürü olarak iki şekilde başlıklandırıldığı görülmektedir. Babalık rolü babaların içinde bulundukları dönemdeki davranış ve uygulamalarını kapsarken, babalık kültürü ise babalara yönelik toplumsal değer yargılarını ve babalara yönelik normları kapsamaktadır. Bir

diğer ifadeyle babalık kültüründe babalara yönelik ideal olan düşünceler yer alırken babalık rollerinde dönem babalarının esas davranışları yer almaktadır (LaRossa & Hays, 1998).

Baba kavramının araştırmacılarından biri olan Parke (1996), babalık rollerinin evrensel olarak belirli belirleyicilerinin olduğunu ve bu rollerin bu belirleyiciler doğrultusunda şekillendiğini öne sürmüştür. Parke (1996)' ya göre, babalık rolleri bireysel, ailesel, akraba ve kültürel etkiler doğrultusunda şekillenmektedir. Ayrıca babalık rolleri bu etkilerin süzgecinden geçerek çocuğa, aileye ve topluma da yansımaktadır.

Sosyal bilimlerde yapılan araştırmalarda babalık kavramı birbiriyle bağlantılı olarak kullanılmakta fakat buna rağmen iki şekilde ele alınmaktadır. Bunlardan biri çocuk sahibi olan babaların kimliği ve davranışları üzerine yapılan çalışmalardır. Bir diğer çalışma ise babaların biyolojik/üretkenlik/doğurganlık konumu ile ilgilidir. Bu çalışmada en çok ailedeki kişi sayısı ile ilgilenilir (Pleck, 2007). Babalığın biyolojik/üretkenlik /doğurganlık statüsü ile ilgili yapılan çalışmalarda; erkeklerin evlat edinme yoluyla, biyolojik olarak veya üvey olarak çocuk sahibi olmaları, bu çocuklara ne kadar zamandır sahip oldukları, kaç tane çocuğa sahip oldukları, çocuklarla aralarında nasıl bir etkileşim biçimi olduğu ve birbirleriyle ne kadar uyumlu olduklarıyla ilgili konularla ilgilenmektedir. Babalık kavramının ikinci kullanımında yapılan çalışmalarda ise; babaların rol ve deneyimlerine ayrıca babaların aile içerisindeki rollerinin ne olduğu üzerine odaklanılmaktadır (Pleck, 2007).

Sosyal bilimlerde babalık kavramı hangi alanın çalışma konusu olursa olsun, babaların görüşleri, rolleri ve bu rollerin nedenleri daha da fazla çalışmalara konu olmaya devam etmektedir. Literatüre bakıldığında ise babaların dönemlere göre baskın rollerinde azalmalar olduğu var olan birçok kuram ve araştırmacı tarafından açıklanmaya çalışılmış ve babaların yaşamları boyunca çocukları üzerinde önemli rollere sahip olduklarının altı çizilmiştir (Pleck, 2007). Aşağıda babalık rollerini kendi çerçevesi doğrultusunda incelemeye çalışan babalık rol ve kuramları açıklanmaya çalışılmıştır.

2.2.4.1. Baba Katılım Tipolojisi

Lamb ve arkadaşları tarafından ortaya atılan baba katılım tipolojisi babaların çocuklarının hayatına farklı şekilde dahil olduklarını ve annelerinden farklı roller benimsedikleri fikrinden hareketle oluşturulmuş ve bu sebeple babalık rollerine kuramsal bir bakış açısı getirmeyi amaçlayan tipolojidir. Baba katılım tipolojisine göre üç tür babalık rolü vardır. Bunlar Etkileşim/Doğrudan temas, Ulaşılabilirlik ve Sorumluluktur (Lamb et al. 1987).

Etkileşim/Doğrudan temas: Babaların çocuklarıyla doğrudan olarak etkileşim halinde olmaları söz konusudur. Ayrıca babaların çocuklarıyla ilgilenme, oyun oynama, yemek yedirme, birlikte kitap okuma gibi birçok etkinliği de kapsamaktadır. Özetle, babaların çocuklarına zaman ayırmaları ve onların ilgilendikleri uğraşlarıyla zaman harcamalarıdır.

Ulaşılabilirlik: Bu role göre babaların çoğu zaman çocuklarıyla doğrudan etkileşimleri bulunmamaktadır. Fakat çocuklar bedensel, psikoloji ve duygusal olarak babalarının yanlarında olduğunu hissetmekte ve istedikleri her zamanda babalarına ulaşabileceklerini bilmektedirler. Bir diğer ifadeyle babalar fiziksel olarak çocuklarının yanlarında olmasalar bile çocukların ihtiyaç duydukları her konuda her zaman babalarından destek göreceklərini bilmeleridir.

Sorumluluk: Bu babalık rolünde ise, babaların çocuklarının bakımından sağlıklı gelişim ve mutlu yaşamlarıyla ilgili birçok konuda sorumluluklar üstlenmesi yer almaktadır. Özetle babalar çocuklarının sorumluluklarını üstlenmektedirler. Hastalanan çocuğunu doktora götürmek, çocuklar için etkinlikler hazırlamak, arkadaşlarıyla birlikte vakit geçirmesine izin vermek gibi davranışlar bu rol türüne örnek verilebilir. Aynı zamanda bu rol türüne göre babaların sorumlulukları çocuklarıyla sadece doğrudan etkileşim kurarak yaptıklarıyla sınırlandırılmamıştır. Babaların çocukları için kaygılanması, olası ihtimalleri düşünmesi, meraklanması gibi durumlar da üstlenebilecekleri sorumluluklar arasında düşünülmektedir (Lamb et al. 1987).

Baba katılım tipolojisinden yararlanılarak yapılan çalışma bulguları babaların nasıl bir babalık rolüne sahip olduklarına bakılmaksızın, içinde

bulundukları etkin babalık rollerinin çocuklarının gelişimlerine olumlu yönde katkıları olduğunu ortaya koymaktadır (Cabrera et al. 2000).

2.2.4.2. Psikososyal Gelişim Kuramı

Erikson tarafından orta atılan Psikososyal gelişim kuramına göre bir insan doğumundan ölümüne kadar geçen zaman diliminde sürekli olarak bir gelişim içindedir. Ve Erikson insanın sekiz farklı dönemden geçerek gelişimini tamamladığını söylemektedir. Bu evreler ise sırasıyla “temel güvene karşı güvensizlik (0-1 yaş), özerkliğe karşı kuşku ve utanç (2-3 yaş), girişimciliğe karşı suçluluk (3-6 yaş), başarıya karşı aşağılık duygusu (6-11 yaş), kimlik kazanmaya karşı rol karmaşası (11- 20 yaş), yakınlığa karşı soyutlanma (genç yetişkinlik dönemi, 20-30 yaş), üretkenliğe karşı durgunluk (yetişkinlik dönemi, 30-60 yaş), benlik bütünlüğüne karşı umutsuzluk (yaşlılık dönemi, 60 ve üstü)” olarak karşımıza çıkmaktadır (Erikson, 1963).

Erikson’ a göre bu sekiz evrenin her birinde insanın kimliğinin yeterliliğini belirleyen olumlu ve olumsuz karşıt iki nokta bulunmaktadır. Birey bir evreye ulaştığında psikososyal olarak bir kriz süreci yaşamaktadır. Bu süreci sağlıklı atlatabilmek ve gelişimini sağlıklı atlatabilmek için yaşadığı bu gerilim ve çatışmaları bir süzgeçten geçirerek bu dönemi başarıyla atlattırma çalışmaktadır. Ayrıca her evre bir sonraki evrenin bir basamağıdır ve kendinden önce gelen evrenin etkisiyle şekillenmektedir (Erikson, 1963).

Psikososyal gelişim kuramı ebeveynlerin yetişkinlik dönemine geldiğinde yani üretkenliğe karşı durgunluk evresine ulaştıklarında, davranışlarıyla çocuklarını nasıl etkilediklerini anlamamıza olanak sağlar. Bu aşamada anne babanın çocuklarına olan ilgisinin üretkenliğe karşı durgunluk evresindeki krizin çözüme kavuşmasıyla yakından ilişkilidir. Bu aşamada krizi çözümleyip bir sonraki evreye üretkenliğe karşı durgunluk evresine geçebilen anne babalar hayata bağlıdırlar. Çocuklarını yetiştiren ve gelecek nesillere rehberlik ederek onları koruyup kollayan bireyler haline gelmektedirler. Yaşanan aksi durumda ise ebeveynler duygusal bunalımlar yaşarlar ve durgunlaşırlar bunun sonucunda da çevresine karşı faydalı olamazlar. Bu nedenle üretkenlik ebeveynlerin aile içerisindeki rollerini

etkilemektedir. Bu kuram babalık rolleri açısından incelendiğinde ise yetişkinlik dönemi aşamasında üretkenlik aşamasına ulaşan babaların çocuklarıyla olan rolleri farklılaşmaktadır. Eğer babalar bu evrede herhangi bir durgunluk yaşarlarsa çocuklarıyla ilgilenmek yerine kendi duygusal-ruhsal problemleriyle savaşmak durumunda kalmaktadırlar (Erikson, 1963).

2.2.4.3. Bronfenbrenner'in Ekolojik Kuramı

Bronfenbrenner tarafından 1979 yılında ortaya atılan ekolojik kuramda birtakım sistemler bulunmaktadır ve bu sistemler insan gelişimini doğrudan etkilemektedir. Bu kuramda sistemler iç içe geçmiştir ve merkezinde çocuk vardır. En içten dışa doğru bakıldığında bu sistemler; mikrosistem, mezosistem ekzosistem ve makrosistem olarak sıralanmaktadır. Mikrosistem çocuğun en yakın çevresini oluşturur ve burada çocuğun ailesi, arkadaşları, öğretmenleri bulunmaktadır. Mezosistemde ise anne-baba ilişkileri ve aile-öğretmen ilişkilerinin etkileşimleri yer almaktadır. Ekzosistemde aile içi ilişkiler yer almasına rağmen bu ilişkiler aktif konumda değildir. Çünkü burada çocuk doğrudan etkileşim sürecinde yer almaz. Ailenin doktor, avukat gibi diğer toplum çalışanlarıyla olan ilişkileri söz konusudur. Son olarak en dış halkada yer alan Makrosistemde ise inançlar ve kültürel değerler yer almaktadır (Bronfenbrenner, 1979).

Babaların rolleri ve davranışları ekolojik kuram açısından incelendiğinde iki önemli varsayımın olduğunu söylemek mümkündür. Bunların birincisi babalar çocukların en yakın çevresinde yer alırlar, çocukların gelişimini doğrudan etkilemektedirler ve mikrosistemin bir üyesidirler. İkinci varsayım ise babaların sahip oldukları tavır, rol ve karakterleri annelerden farklı ve kendine özgüdür. Bu tahmine göre Bronfenbrenner'in yakınsal gelişim düşüncesi babaların çocukları üzerinde etkili rollere sahip oldukları varsayımı açısından oldukça önemlidir (Pleck, 2007).

2.2.4.4. Bowlby'nin Bağlanma Kuramı

Kuram Bowlby tarafından evrim ve biyolojiden esinlenerek ortaya çıkmıştır. Bowlby yaptığı gözlemler ve hayvan deneyleri sonucunda yavruların anne hayvanlarla güvenli bağlar geliştirdiğini ortaya çıkarmıştır (Bretherton, 1985). Bu kurama göre bağlanma; bebeklerin dünyayı anlamlandırmaya başladıkları sırada ebeveynlerin onlara güvenilir bir ortam ve oyun yoluyla bunu sağlaması anlamına sahipken bununla birlikte yaşıtlarıyla veya daha büyüklerle etkili ilişkiler kurabilmek için gerekli donanıma sahip olan kendi içsel çalışma stilini oluşturmada yardımcı olmak anlamına gelmektedir (Pleck, 2007).

Bağlanma kuramına göre bebeklerin annelerinin yanı sıra babalarıyla da güvenli bağlar geliştirdikleri yapılan çalışmalarla desteklenmiştir. Babaların çocuklarına karşı kurdukları yakın ilişkiler çocukların babalarına karşı güvenli bağlar oluşturmalarını sağlamaktadır. Bu durum babalık rollerinin önemli olduğunu ve babaların çocukların hayatında çok erken zaman dilimlerinde bile önemli olduğunu göstermektedir (Lundy, 2002).

Bağlanma kuramına göre babalık rollerinin kuramsallaşmasında iki sınırlılık vardır. Birincisi güvenli bağlanmanın ocuk üzerindeki olumlu etkisinin ortaya çıkmasının genç yetişkinlik dönemine kadar sürerken babaların rollerinin etkili olup olmadığının izlenmesi erken çocukluk dönemi ile sınırlıdır. Ayrıca bağlanma kuramı üzerinde yapılan araştırmaların sonucu erken çocukluk alanında kullanılsa da günümüzde tartışması devam eden konumdadır (Pleck, 2007).

2.2.4.5. Sosyal Kimlik Kuramı

Sosyal kimlik kuramı Henri Tajfel ve arkadaşları tarafından 1970 yılında ortaya çıkarılmıştır. Bu kuram sosyal psikoloji alanında yer almaktadır. Konusu ise grup üyeleri, grupta yaşanan olaylar ve gruplar arası ilişkilerdir (Hogg, 1993). Sosyal kimlik kuramında bireylerin bir gruba dahil olduklarında kişiliklerinde, algılamalarında, bakış açısı ve yorumlamalarında belirli bir değişikliğin gerekleşiş gerçekleşmediği varsayımı üzerinde durulmuştur. Bireyler bir gruba dahil olduklarında ilk olarak benlik algılarını yenilemektedirler. Kişilik kimliklerinin ise yerini sosyal kimlikleri

almaktadır (Kelly, 1993). Bu nedenle sosyal kimlik kuramına göre insanlar genellikle birey olarak değil, sosyal bir gruba dahil oldukları için sorun yaşamaktadırlar (Mlicki & Ellemers, 1996).

Ihinger Tallman, Pasley & Buehler (1995), yine benzer bir şekilde bu durumu bir statü olarak tanımlamışlar ve bireylerin sosyal yapı ve ilişkilerdeki konumları olarak adlandırmışlar. Toplumdaki erkekler ele alındığında, işçi, baba, abi, kardeş, eş olma gibi statü örneklerinin ortaya çıktığını söylemişlerdir. Bu nedenle kişilerin sahip oldukları rollerini sosyal konumlarının bir yansıması olarak yapmayı planladıkları davranışları olarak ifade etmişlerdir. Erkeklerin baba olma konumlarında çocuğunun bakımını sağlama, ailesinin geçimini disiplinini sağlama rollerini de sosyal yansıma olarak kabul edip aktarmışlardır.

Babanın aile içerisindeki rolü, ailenin yapı özelliğinden etkilenmektedir ve aileye uygun olarak roller değişmektedir (Ihinger Tallman, Pasley & Buehler, 1995). Çünkü ailede bulunan üyelerinin durumu diğer aile bireylerinin rollerinin ne olacağı konusunda oldukça etkilidir (Peplau, 1983, Akt; Arcelus et al. 2013). Bu sebeple annelerin sahip olduğu statü babaların çocuklarına karşı sergiledikleri rollerini şekillendirmektedir. Çalışan annelerin eşlerinin çocuklarının bakım ve beslenmesine daha çok katılım göstermeleri bu duruma örnek verilebilir (Rane & McBride, 2000).

2.2.4.6. Sosyal Sermaye Kuramı

Çocuk gelişiminde sıklıkla kullanılan kavramlardan birisi de sosyal sermaye kuramıdır. Anne babalar tarafından sağlanan üç çeşit sermaye vardır ve bu sermayelerin çocukları yaşamları boyunca desteklediklerinden bahsedilmektedir. Bu sermayeler; aile sosyal sermayesi, ekonomik sermaye ve toplumsal sosyal sermaye olarak isimlendirilmektedir. Ekonomik sermaye çocukların büyüme ve gelişiminde yer alan barınma, yemek yeme, sağlık imkanlarından faydalanma ve eğitim alma gibi gerekli olan zorunlu ihtiyaçların anne-babalar tarafından karşılanması gerektiği anlamına gelmektedir. Aile sosyal sermayesi ise anne-babaların rol ve davranışlarının çocuklarının okul başarısına, bilişsel sosyal gelişimine ve sosyalleşmesine imkân tanımaktadır. Kısaca, çocuğun toplumsal gelişimine katkı sağlamaktadır. Toplumsal sosyal sermayede ise anne babaların çocuklarının

okul veya okul dışı ortamlarda koruyucu olarak dış dünya ile bir bağlantı kurmaları ve çocuklarıyla hem kendi sosyal ortamlarını paylaşmaları hem de çocukların yetişkinlerin dünyasına girdikleri zaman neler yapmaları gerektiği konusunda onları bilgilendirmelerinin öneminden bahsetmektedir (Coleman, 1988).

Sosyal sermaye kuramına göre üç sermaye türünün de çocukların gelişimine olumlu katkıları bulunmaktadır. Bu sermayeleri çocuklara sağlayan kişiler ise büyük oranda anne- babalar olduğu için babaların çocuklar üzerinde sermaye olarak rollere sahip olduğu ve çocuklarını doğrudan etkiledikleri görülmektedir (Pleck, 2007).

2.2.4.7. Babalığın Özü Kuramı

1930 ve 1970 li yıllar arasında erkeklerin sahip oldukları cinsel kimlik gelişimi konusu genellikle gelişim psikolojisinin alt dalı olan cinsel kimlik gelişimi alanında incelenmiştir ve yapılan diğer çalışmalara da bakıldığında dönemin en hâkim konusu olduğu görülmüştür. Bu dönemde babaların tabiatları gereği çocuklarına cinsel kimlik kazandırma görevlerinin riskli ve başarısızlıkla sonuçlanabileceği düşünülmüştür. Fakat ilerleyen zamanlarda yapılan çalışmalarda çocuklara cinsel kimlik kazandırma görevlerinin özellikle erkek çocuklar üzerinde olumlu etkileri olduğu yönünde düşüncelerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu düşünce günümüzde hala kabul gören ve doğruluğunu yitirmeyen bir konumda yer almaktadır (Pleck, 2007). Aile içerisinde anne-baba ve çocuk arasında geçen etkileme sürecinde elde edilen kazanımlar yetişkinlerin çocuklara rol model olup onları etkilemesi yoluyla elde edilir. (Pleck, 2007).

2.2.5. Baba Katılım Modelleri

Baba katılımını tüm boyutlarıyla ele alabilmek ve kavramsallaştırabilmek amacıyla pek çok model ortaya çıkarılmıştır. Bu modellerden birisi Lamb'in ortaya çıkardığı “Üç Boyutlu Baba Katılımı” modeli iken bir diğeri ise Belsky tarafından geliştirilen “Süreç Modeli”dir. Baba katılımının daha geniş şekilde ele alınmasını vurgulayan Palkovitz (1996), ise yeni bir model ortaya çıkarmıştır. Ortaya atılan bu modelden bilişsel, duygusal, davranışsal alanları birleştiren baba katılımı modeli olarak

bahsedilmektedir. Palkovitz'in katılım modeline göre babalar çocuklarının hayatına 15 farklı şekilde katılım sağlamaktadırlar (Sımsıkı, 2011). Bu 15 alan şu şekilde sıralanmaktadır: “Öğretme ve model olma, ekonomik katkı verme, duygusal destek, ulaşılabilirlik, güvenlik ve koruma, iletişim kurma, ortak ilgi alanı paylaşma, disiplin ve denetim, getir-götür işleri, çocuğun bakımıyla ilgilenme, duygularını ifade etme ve paylaşma, çocuğun düşünsel aktiviteleriyle ilgilenme, çocukla ortak aktiviteler paylaşma, çocuğun bakımıyla ilgili diğer konularla ilgilenme, planlama ve organizasyon”. Ele alınan bu modellerin ikisinde de babaların baba katılımlarıyla ilgili gerçekleştirdikleri eylemler ele alınmış ve incelenmiştir (Sımsıkı & Şendil, 2014). Kısaca değinmek gerekirse bu model, babaların çocuklarıyla yaptıkları etkinliklerin türüne odaklanmaktadır (Cabrera, 2020).

2.2.5.1. Lamb 3 Boyutlu Baba Katılım Modeli

Lamb ve arkadaşları tarafından 1987 yılında geliştirilen üç boyutlu baba katılım modeli alanyazında en çok alıntılanan baba katılım modelidir. Bu modelde babaların çocuklarının hayatlarına hangi biçimlerde katılım sağlayabilecekleri ifade edilmiştir. Lamb ve arkadaşları geliştirdikleri üç boyutlu baba katılım modelinde üç farklı önemli kavramla tanımlamışlardır.

1. Etkileşim (Interaction): Babanın çocuklarıyla birlikte geçirdikleri zaman dilimi etkileşim olarak tanımlanmaktadır. İncelenen bu boyutta babaların çocuklarına bakım vermekten daha çok oyun yoluyla etkileşime girdiklerini söylemek mümkündür. Annelerin çocuklarıyla oynadıkları oyunlar ile babaların çocuklarıyla oynamış oldukları oyunlar arasında çeşitli farklar bulunmaktadır. Anneler daha çok sözel ve dilsel oyunlar oynamayı tercih ederken, babalar ise fiziksel ve güç gerektiren oyunlar oynamayı tercih etmektedirler.

2. Ulaşılabilirlik (Accessibility): Babalar ve çocuklar mekânsal veya bedensel bir etkinlik ortamında bulunmasalar bile baba ile çocuğun duygusal yakınlık kurmalarını sağlayarak babanın çocuğu için zaman ayırmasını ve çocuğun da aynı şekilde babaya kolaylıkla ulaşmasını ifade eder. Ayrıca babanın, çocuğun evde olduğu zaman diliminde evde bulunması yine çocukların takibi ile yakından ilgilenmesi aynı zamanda psikolojik ve

fiziksel ulaşılabilirlik açısından da büyük önem taşımaktadır.

3. Sorumluluk (Responsibility): Babaların çocuklarının ruhsal, sosyal ve bedensel anlamda sağlıklı olması için üstlenmeleri gereken rolleri sorumluluk kavramı ile tanımlanmaktadır. Çocuğun hayatındaki etkinlikleri planlamak ve organize etmek, ders notlarını takip etmek, hastaneye götürmek, aşı takvimini takip etmek de baba katılımının sorumluluk boyutunda yer almaktadır. Lamb’e göre, bu boyut modelde yer alan en önemli boyuttur (Lamb, 2000). Fakat baba katılımının bu boyutu daha çok anneler tarafından yrtlmektedir (Lamb et al. 1985).

2.2.5.2. Belsky ve Süreç Modeli

Belsky (1984), tarafından geliştirilen süreç modeline göre, babaların katılım davranışını belirleyen  önemli unsur bulunmaktadır. Bunlar; ocukların sahip olduğu özellikleri, içinde bulunulan destek ve stres kaynakları ve ebeveynin içinde bulunduğu psikolojik niteliklerdir. Süreç modeline göre, ebeveynlerin benimsedikleri ebeveynlik özellikleri, ebeveynlik tutumlarını ve daha geniş bir bakış açısıyla ocuk ile ebeveyni arasındaki ilişkisini etkilemektedir. Psikolojik olarak sağlıklı ve erişkin olan ebeveynlerin çocuklarının birçok alanda iyi gelişim göstermeleri, bu durumun en iyi rneği sayılabilir.

Belsky (1984)’ nin “ocuğun özellikleri” derken kastettiği şey, çocuğun karakter/kişilik özellikleri değil, daha çok uyum düzeyidir. Bu üç değişken, ebeveyni ve özellikle baba katılım düzeyini farklı derecede etkilemekte ve dolaylı olarak biçimlendirmektedir. Bu üç unsurun bir araya gelerek ocuk için en ideal olan bakımı ortaya çıkarması ise optimal ebeveynlik olarak isimlendirilmektedir. Bununla birlikte evlilik ilişkisi ise, eşlerin rol destekleri ve sosyal destek gibi konular da modelin destek ve stres kaynakları unsuru içinde ele alınmaktadır. Ebeveyn ocuk ilişkisi sürecinde, sosyal destek mekanizmalarının, babanın fiziksel sağlığıyla birlikte ruhsal sağlığını da olumlu etkilediği, bununla birlikte evlilik ilişkisinde sağlanan uyumun da baba katılımı üzerinde olumlu etkisinin olduğu da yapılan araştırmalarda ifade edilmektedir (Duran, 2010). Destek kavramıyla kastedilen şey aile içinde gündelik yaşamda eşlerin birbirine destek olması,

problemlerin çözüme kavuşması ve ilişkide eşlerin hissettikleri doyumdur. Evlilikteki sosyal destek beş başlıkta ele alınmaktadır:

- Takdir desteği
- Maddi destek
- Bilgi desteği
- Duygusal destek
- Birliklilik desteği (Türkoğlu & Gültekin Akduman, 2015).

2.2.6. Baba Katılımını Etkileyen Faktörler

Geçmişteki toplumsal beklentilere kıyasla babalar çocuklarının hayatına daha fazla dahil olmaya başlamışlardır. Günümüzde çocukların bakımından beslenmesine kadar babalar her alanda aktif konumdadır. Babalar evin geçimini ve disiplinini sağlayan rolden ziyade “ilgili ebeveyn” rolüne geçmeyi tercih etmişlerdir (Henwood & Procter, 2003).

Babanın çocuğun gelişimine katılımını etkileyen iki önemli durum söz konusudur. Bunlardan birincisi babaların role girmeden önceki bilgi eksiklikleridir. İkincisi ise babanın babalığı öğrenmesi için sosyal çevresinden gerekli desteği görmemesidir. Toplumda birçok babaya doğum öncesi ve doğum sonrası gibi durumlarda nasıl davranmaları gerektiği konusunda yeterli bilgi desteği sağlanmamaktadır (Fagerskiöld, 2006).

Babaların çocuklarının bakımı ve gelişimi gibi konularda fazla aktif olamamalarının sebebi henüz bunlara hazır olamadıkları fikrinden kaynaklanmaktadır. Babaların babalık rollerinde aktif olamamalarının sebepleri, bu konuda etkili modellerin azlığı, sosyal sınırlılıkların olması, ailesel durumlar, çocuk hakkında bilgi eksikliği ve babanı çocuğu ile iletişimini ve etkileşimini artıracak yeterli fırsatların olmaması şeklinde sıralanabilir. Babanın yetersiz kaldığı durumda ebeveynliğe olan ilgi, istek ve doyumu olumsuz olarak etkilenmektedir. Ayrıca babaların yaşının ilerlemesi ve olgunluk düzeyine bağlı olarak ta kendilerini hazır hissetmeleri düşüncelerini olumlu yönde artırmaktadır (Seçer, Çeliköz & Yaşa, 2007).

Ülkemiz de dahil olmak üzere birçok ülkede, babanın çocuklarının gelişimine ve bakımına dahil olmadıkları görülmektedir. Fakat koşulların değişmesiyle birlikte bu durum değişmektedir. Toplumda babalığa olan bakış açısı değiştikçe babanın aile içerisindeki rollerine olan ilgi artmış, babanın çocuğu ile ilgilenmesinin önündeki norm ve kurallar ortadan kalkmıştır. Yaşanan bu değişikliğe rağmen babanın aile içindeki rolü hala kazanç sağlayan roldedir. Bunun sebebi ise kadın ve erkeklere ücret konusunda farklı davranılmasıdır (Mcbride & Mcbride, 1990). Lamb’a göre baba sadece evin geçiminden sorumlu olan kişi değildir. Baba ekonomik kazanç sağlayan, eşine her konuda yardımcı olan, çocuğun gelişimiyle

ilgilenen ve çocuğuyla vakit geçiren kişidir (Akt: Şölen, 2020).

Fisher ve Tiedje yaptıkları çalışmanın sonucunda, babaların tam zamanlı çalışan annelere yardımcı olma konusunda daha istekli olduklarını tespit etmişlerdir. Bununla birlikte yarı zamanlı çalışan veya çalışmayan annelerin ise çocukları ile daha fazla zaman geçirdikleri bu sebeple işleriyle fazla ilgilenemediklerini görmüşlerdir. Ayrıca babalar eşlerinin çalışmadığı zamanlarda çocuklarının bakımıyla ilgilenmek yerine çocuklarıyla daha çok oyun oynamayı tercih etmişlerdir (DarlingFisher & Tiedje, 1990).

Koruyucu veya demokratik tutumu benimseyen babaların katılım düzeyi yüksek bulunurken, otoriter tutumu benimseyen babaların katılım düzeyi düşük bulunmuştur (Gaertner et al. 2007; Paquette et al. 2000; Sımsıkı, 2011). Otoriter tutumu benimseyen babalar, çocuklarının bakımı, oyun oynama, geceleri uyandıklarında sakinleştirme, yeni şeyler öğretme gibi aktivitelere daha az katılım sağlamaktadırlar (Gaertner et al. 2007).

Babaların demografik özelliklerine bakıldığında öğrenim durumunun da baba katılımını etkilediği görülmüştür. Yükseköğrenim düzeyinde eğitim alan babaların lise düzeyinde eğitim alan babalara göre daha fazla oranda baba katılımı sağladıkları görülmüştür (Sımsıkı, 2011; Sımsıkı & Şendil, 2014; Şahin & Demiriz, 2014; Paquette et al. 2000; Tezel Şahin & Özbey, 2009). Ayrıca, yüksek öğrenim düzeyine sahip olan babalar, eşleriyle daha fazla iş birliğine dayalı ilişkiler kurmaktadır. Bu sayede çocuklarının hayatına katılım sağlama oranları da artmaktadır (Salman Engin, 2014). Erkeklerin eğitim düzeyleri arttıkça ev işlerine katılım oranları da aynı şekilde artış göstermektedir. Yükseköğrenim eşitlikçi bir ideolojiyi sunmaktadır. Bu sebeple öğrenim düzeyi yüksek erkeklerin baba katılım düzeylerinin yüksek olması ihtimali daha fazladır (Yoshida, 2012).

Annenin çalışma hayatına girmesiyle birlikte babalar çocuklarının gelişimiyle daha yakından ilgilenme fırsatı bulmuşlardır. Fakat bu yeni gelişmeler ailede birliğin ve paylaşımın çok fazla artacağı anlamına gelmemektedir. Çünkü anne ve baba arasında yaşanacak çeşitli uyuşmazlıklar stres ve gerginliği de beraberinde getirecektir (Rogge, 2001). Bunun sonucunda stresle baş etmede kendini yeterli hisseden babaların katılım düzeyleri daha yüksek olurken; stres, kaygı ve depresif ruh hali

yüksek olan babaların katılım düzeyleri de daha düşüktür (Rienks et al. 2011). Babalar bebeğinin bakımı konusunda anneye destek olmalıdır. Neyi nasıl yapacağını bilemediği zamanlarda eşinden kendisine bunu öğretmesini istemeli ve yardım için elinden gelenin en iyisini yapmak için çaba göstermelidir. Bebeğin bakımına katılarak, anneye yardımcı olunmalıdır. Babanın neyi, nasıl yapacağını bilemediğinde eşinin ona öğretmesini istemesi ve yardım için elinden gelenin en iyisini yapmak için çaba sarf etmelidir. Babalar eşlerine destek olmak için onların kendilerine bir şeyler söylemesini beklememeli, çocuğun bakımından ev işlerine kadar her şeyi paylaşmaya açık olmalıdırlar. Babanın sunabileceği desteklerden bazıları bebeğini beslemek, altını değiştirmek, çocuklara yardımcı olmak ve annenin dinlenmesi için ona fırsat yaratmaktır. Bunun gerçekleşebilmesi için de babalara doğum sonrası yeterli babalık izinleri verilmelidir (Pontes Osório & Alexandrino, 2009).

2.2.7. Baba Katılımını Artırmaya Yönelik Yapılan Projeler

Baba Destek Programı (BADEP): Baba Destek Programı Açev tarafından geliştirilmiştir. Programın amacı 3-6 veya 7-11 yaşları arasında çocuğu olan babalara destek ve eğitim vererek, babaların çocuklarının bütün gelişim alanlarına katkıda bulunmasını sağlamaktır. Program oturum süreci boyunca babalar, çocuklarının gelişimleri bakımlarını destekleyebilecekleri şekilde alabilecekleri sorumluluklar hakkında bilgi edinmektedirler. Ayrıca çocuklarının gelişimleri destekleyecek şekilde eğitim ortamı oluşturma konusunda bilgi edinmektedirler. Bununla birlikte programa katılan babaların çocuklarının okul süreçlerini takip edip desteklemesi, çocuklarıyla kaliteli zaman geçirip yakın ilişkide olmaları, aile içi şiddetin her türlüsüne ve çocuk ihmal ve istismarına yönelik tutum ve davranışlarının değişmesi hedeflenmektedir. Babaların bu süreçte edindikleri bilgi ve deneyimlerinin hayata geçirilmesi sürecinde annelerde babalara destek olmak amacıyla iki ayrı oturumda eğitimlere katılabilmektedirler.

UNTF / “Cinsiyet Eşitliği için Babalar Burada” Projesi: 2016-2019 yılları arasını kapsayan bu proje babalara yönelik program uygulamalarıyla birlikte babalık ve eşitlik için erkeklerin rolü konusunu savunan kampanya

faaliyetlerini içermektedir. Proje kapsamında hem babaların çocuklarının bakımı ve gelişimleri hakkında rollerini fark edip sorumluluklarını üstlenmeleri hem de babalığın dönüşümünde etkili olabilecek faktörlerin uygulamaya geçirilmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda, mart ayı sonuna kadar çeşitli faaliyetler yürütülmüştür. Üç ay süren faaliyetler içerisinde, Baba Destek Programı (BADEP) uygulama, BADEP gönüllü eğitimcileri yenileme eğitimi, yerel oluşumların kapasitelerini destekleme, “Babayım” kampanyasının yaygınlaştırma çalışmaları ve projenin değerlendirme raporunun hazırlanması yer almıştır.

Ben Babayım: “Babayım” kampanyası ülkemizde babalık davranışlarının benimsenip yaygınlaşması ve farkındalık faaliyetleri kapsamında babaların çocuklarını eşitlikçi ve şiddetten uzak bir ortamda büyütmeleri amacıyla hayata geçirilmiştir.

Çocuk Yaşta, Erken ve/veya Zorla Evliliklerin Önlenmesi için Babaların ve Toplumun Desteklenmesi Projesi: Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) uygulayıcı partnerliği ile ortak program kapsamında yürütülen projenin amacı, erken veya zorla evlendirilen kız ve oğlan çocuklarının yaşamını etkileyen birçok olumsuz durum konusunda farkındalık yaratmaktır. Projede, eğitim faaliyetlerinin yanı sıra, toplumu bilgilendirme seminerleri, erkeklere yönelik farkındalık toplantıları ve kampanya faaliyetleri yer almaktadır. Proje kapsamında, erken yaşta ve zorla yapılan evliliklerle ilgili hazırlanan içerikler gönüllü eğitimciler tarafından yapılan toplantılarla 642 kişiye aktarılmıştır. Baba Destek Programı’na da aktarılan içerikler, 2019 yılı boyunca yürütülen 76 Baba Destek Programı grubu ile 1140 babaya ulaştırılmıştır. Ayrıca proje ile toplumun farklı kesimlerinde ki babalar da harekete geçirilmiş, babaların çocuk haklarının korunması hakkındaki rollerinin önemi fark ettirilmeye çalışılmıştır.

Haydi Babalar, Okulöncesi Eğitim Kurumlarına!

T.C. Avrupa Birliği Başkanlığı, AB Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığınca yürütülen Erasmus+ Programı kapsamında Avrupa Komisyonu tarafından desteklenen "Haydi Babalar, Okulöncesi Eğitim Kurumlarına!" başlıklı projenin temel amacı, okul öncesi öğretmenlerinin

baba katılımını sağlarken gereksinim duyacakları kaynakları artırmak ve bu durumu beklentiden çok doğal bir rutin haline getirip, babaların katılımını artırıcı etkinlikler ve ortam oluşturmalarına yardımcı olacak materyaller geliştirmektir. Bu amaçla, “baba katılım rehberi ve kılavuzu” hazırlanmaktadır. Bu rehber kitaplar yoluyla eğitimcilerin baba katılımına yönelik farkındalıklarını artırmak ve örnek etkinlikler sunmak amaçlanmıştır. Elde edilen sonuçların üniversite ve okul iş birliğinin sağlandığı öğrenme ortamlarının oluşturulmasına da katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Proje İsveç, Hollanda ve Türkiye ortaklığında gerçekleştirilecektir. Projeden elde edilen sonuçlar İngilizce dahil olmak üzere birçok ülkenin dillerine de çevrilerek yaygın kullanımı hedeflenecektir.

2.3. Din ve Dindarlık

Bilim adamları tarafından dinin tanımı net olarak yapılamamış olup ortak bir fikir birliğine varılamamıştır. Psikolojik araştırmalara göre din ile ilgili belirli bir tanım yapmak mümkün değildir. Çünkü din hakkında yapılacak tanımlamada iki büyük zorluk bulunmaktadır. Birincisi dinin çok boyutlu ve çok yönlü bir gerçeklik olduğu ve basite indirgenemeyeceği yönünde olduğu, ikincisi ise bilim insanları tarafından dinin sadece belirli bir boyutunun ya da işlevinin odak noktası olarak seçilerek bütün dini gerçekliğin bu noktaya indirgenmesidir. Din hakkında belirli bir tanımlama yapmanın zor olması dinin bilimsel olarak incelenemeyeceği anlamını değil sadece tecrübeye dayanarak din hakkında elde edilen bilgilerin yeterli olmayacağı anlamını taşımaktadır (Şanlı, 2019).

Dinin tanımının farklı disiplinlerde farklı yönlerde yapıldığı görülmektedir. Literatürde “itaat ve ceza, karşılığını verme” (Râğıb el-İsfahani, 2018); “itaat, inkıyâd, bağlılık, ceza (yapılan amelin karşılığı)” (Çanga, 2016), gibi anlamlara karşılık gelen din kavramı terim olarak “akıl sahiplerini kendi arzuları ile bizzat hayırlara sevk eden ilahi bir nizam, Allah tarafından konulmuş ve insanları O’na ulaştıran ilahi bir yoldur.” (Karagöz, 2006).

Özsel tanımlarda dinin özünü oluşturan tanımlara değinilmektedir. Bu tanımlarda ortak bir varlıkla bağlantı kurmak önemlidir. Bu bağ ile kişi Allah ile yakın ilişki kurduğunu hissederek kendisini dini ile bütünleştirir. Bu durum ise bireyin tutum ve davranışlarına yansımaktadır. Dinle ilgili işlevsel tanımlara bakıldığında ise tanımların bazı işlevleri esas aldığı ve yapılan tanımlarda farklılıklar olduğu görülmektedir. Din bireylerin dünyaya geldikleri andan itibaren ölümüne kadar geçen süreçte her anlarını etkileyen bir olgudur. İki farklı grubu bir araya getiren bu özsel işlevsel tanıma göre din kavramı nitelik ve işlev açısından ele alınmıştır. Bu tanımlamayı yapan aynı zamanda antropolog olan Geertz'e göre "Din, varoluş konusunda genel mahiyette kavramlar dile getiren ve insanlarda güçlü, derin ve kalıcı motivasyonlar ve ruhi eğilimler uyandıracak tarzda etkide bulunan bir semboller sistemidir. Dile getirdiği kavramlara öyle bir gerçeklik özelliği sağlar ki bunların etkisiyle yaşanan motivasyonlar ve ruhi eğilimler ancak gerçeğe dayanmakta gözükmürler." (Hökelekli, 2010).

Rudolf Otto'ya göre "Din kutsalın tecrübesidir" olarak tanımlanırken; Herbert Spencer'a göre "Din, her şeyin bizim bilgimizin üstüne çıkan bir Kudret'in tezahürleri olduğunu kabuldür" olarak tanımlanmaktadır. Yapılan diğer tanımlamalar ise şöyle sıralanmaktadır: J.G. Frazer, "Dinden ben netice olarak, tabiat nizamını, beşer hayatını idare ve kontrol ettiğine inanılan, insanüstü kuvvetlerin bir yatıştırma ve uzlaştırmasını anlarım", F.H. Bradley, "Din, daha çok, bütün mevcudiyetimizle iyiliğin tam gerçeğini anlatma çabasıdır", Matthew Arnold, "Din duyguyla yükselmiş, alevlenmiş, yanmış bir ahlak ilmidir", William James, "Din, kendilerinin ilişki içinde bulunduklarını düşündükleri ilah saydıklarıyla baş başa kaldıklarında münferit insanların duygu, davranış ve düşüncelerini ifade edecektir", Max Müller, "Din muhtaç kaldığında, yüce kudretlere tapınıştır", W. Fowler, "Din, kendini kâinatta gösteren kudretle doğru ilişkide bulunmaya hakiki arzudur", E. B. Taylor, "Ruhi varlıklara inanç", Kant, "Vazifelerin ilahi bir emre dayandığını kabul etme", August Comte, "İnsanlık kültü", E. Durkheim, "Dini bir cemâatin meydana gelmesini sağlayan âyin ve inançlar sistemi" olarak tanımlamaktadır. "Din, kişilerin hem üstün bir yaratıcı ile hem de diğer yaratılmışlarla aralarındaki ilişkiyi konu alan hükümler ile birlikte

ritüeller ve inançlarla örülü bir sistemdir.” (Peker, 2012). “Din, sınırları Allah tarafından belirlenen, insanlara dünya hayatında bir hedef belirleyen ve onlara mutluluk formülünü açıklayan kanun bütünüdür.” (Akseki, 1970; Yavuz, 1982). Aralarındaki farklılıkların büyük olmasına rağmen dinleri birleştiren en önemli nokta insan ile yüce bir varlık arasında yer alan bir bağlantının olduğunun kabul edilmesidir (Peker, 2012).

Her insan dünyaya gözlerini açtığı andan itibaren kendisini dini bir gelenek ve kültürün içinde bulmaktadır. Bireyler çevresinden ve ailesinden din ile ilgili çeşitli bilgiler öğrenmektedirler. Çeşitli araştırmalar yaparak ve sorular sorarak dini kavramları ve sözleri kullanmaya başlarlar. Bu şekilde dindarlık yaşantısı ortaya çıkmakta ve şekillenmeye başlamaktadır. Belirli bir dinin öğretilerini ve inançlarını belirli şart ve zamanlarda, belirli kişi ya da toplum tarafından yaşatılması dindarlık olarak tanımlanmaktadır. İnsanlar ise dinlerine bağlanarak kendilerince çeşitli din anlayışı oluşturmaktadırlar (Şanlı, 2019).

İnsanlar dünyaya geldikleri andan itibaren farklı gelişim aşamalarından geçmektedirler. Kişilerin dini gelişimleri de bu gelişim aşamalarına paralel seyredecek şekilde değişiklik gösterebilmektedir. Bireylerin yapısında var olan inanma ihtiyacı bebeklik döneminde belirgin şekilde açığa çıkmamakta, ilk çocukluk döneminde çevresel faktörlerin etkisiyle şekillenmeye başlamaktadır. Ergenlik döneminde ise dini şüphe ve dine dönme ilgilerinin artması dindarlığın önemli özelliklerindendir (Kaya, 2015).

Ergenlik döneminde dini ilgi bilinçli bir şekilde oluşmaya başlamaktadır. Çocukluk döneminde tanrı kavramını insan dışı varlık tasavvuru ile anlamlandıran çocuklar, ergenlik döneminde bu düşüncelerini daha müteal yani güç, kudret sahibi bir yaratıcı fikrine bırakmaktadırlar. Bu dönemde şüphe ve kararsızlık görülmektedir. Dine olumlu bakış açısı kazandırmak için bunların giderilmesi önemlidir. Ergenlik dönemindeki bireyin zihninde yer alan sorulara yeterli ve doğru cevaplar verilmelidir aksi takdirde ergenin zihninde dine karşı şüphe oluşmaktadır. Oluşabilecek şüphelerle dini ibadetleri gerçekleştirmede aksaklıklar ve sorgulamalar yaşanmakta ve ergenliğin sonlarında şüphe ve arayışların sona ermesiyle dine

dönüş yaşanmaktadır. Yetişkinlik döneminde ise meslek sahibi olma, evlenme, askerlik gibi bireyin hayatını etkileyen önemli durumların kişilerin yaşamında odak noktası olması nedeniyle bu dönemde en az dindar olunma dönemi olarak görülmektedir. Evlenip yuvasını kuran birey tekrar dine yönelmektedir. Bu dönemi takip eden orta yaş döneminde ise dine bağlılık yüksektir. Yine yaşlılık dönemlerinde de bireyler önceki hayatlarına devam ettikleri için dini yönelimlerinde artış olduğu söylenmektedir (Certel, 2014).

Dindarlığın bireyin hayatında yaptığı önemli etkilerden birisi de yaşama anlam yüklemesidir. Kader inancına sahip olan bir bireye göre dünyada yaşadıkları boş değildir. Bunun bilincinde olan kişi yaşadıklarına kendince anlamlar yüklemektedir. Kader inancı aynı zamanda bireyi bilinmezliklerden koruyup güven ihtiyacını da karşılamaktadır. Bireylerin yaşamlarında karşılaştıkları güçlüklerle başa çıkmalarında ve ruhsal dengelerini korumalarında din önemli rol oynamaktadır (Hökelekli, 2017).

2.3.1. Dindarlığın Boyutları

Din ve dindarlık kavramlarına din psikologları tarafından çeşitli anlamlar yüklenmiştir. Dindar bireylerin ibadetle olan ilişkileri incelenmiş, çeşitli sınıflandırılmalar yapılmışsa da zamanla sadece ibadet boyutu değil farklı boyutlarda ele alınarak sınıflandırmalar yapılmıştır. Bu anlamda en çok kabul edilen Glock ve Stark'ın tüm dünya dinlerini araştırıp inceleyerek yaptıkları beş boyutlu sınıflamadır (Akt; Hökelekli, 2016).

2.3.1.1. İnanç Boyutu

Bütün dinlerin en önemli boyutlarını inançsal kabulleri oluşturmaktadır. İnsanlar tarafından kabul edilen inanç sistemi dinlere ve bu dinlerde yer alan mezheplerin inanç ideolojilerine göre farklılıklar gösterebilmektedir. Fakat inançlar her zaman merkezi konumda yer almaktadır. Kişilerin dindar olarak kabul edilmesi ve bir dine ait olmaları için her zaman bir yaratıcının varlığına inanmaları gerekmektedir (Kes, 2022).

Dini hayatın esas unsuru inançlardır. “Dini hayatın farklı boyutlarının varlığı da bu esas unsurun yani inancın varlığına bağlıdır. Başka bir söylemle dini hayatın diğer unsurları, inancın varlığında hayat bulmaktadırlar. Dindar bireyler inançlarına bağlı olan bireylerdir. Dinin iç dünyamızda hayat bulan

haline ise iman denilmektedir.” (Certel, 2016). Sonuç olarak her dinin bir inancı ve eylemi vardır. Dindar kişilerden ise bu eylemleri yerine getirmeleri beklenir. İncanın ne demek olduğu ve ne işe yaradığının araştırılıp incelenmesi bu boyutun içinde yer almaktadır (Köktaş, 1993).

2.3.1.2. İbadet Boyutu

İster tek tanrılı dinler ister çok tanrılı dinler olsun bütün dinlerin kendi içerisinde birtakım etkinlik, uygulama ve eylemleri vardır. Dua, oruç, namaz, kurban kesme, kutsal kitapların okunması ve bu kitaplarda geçen emir ve törenlerin yerine getirilmesi dini hayatın uygulama kısmını oluşturmaktadır (Kes, 2022). Herhangi bir dini benimseyen bireylerin benimsedikleri dine olan bağlılıklarını göstermeleri için gerçekleştirmesi gereken ödevleri ve sorumlulukları vardır. Dindar bireyler bu ödev ve sorumluluklara dünya hayatlarını güzelleştirmek ve benimsedikleri dinin ahiret hayatına hazırlanma gözüyle bakmaktadırlar. Bir diğer ifadeyle ne ekersen onu biçersin inancı yer almaktadır. İbadetler ve dualar önemlidir. Çeşitli dinlerdeki ibadetlere bakıldığında, örneğin müslüman birey ile hindu bireyin dua törenlerinde farklılıklar görülebilmektedir. Bu da bize aslında dinler arasındaki farklılıklar olduğunu göstermektedir (Kes, 2022).

2.3.1.3. Tecrübe Boyutu

Bir dine mensup olan dindar bir birey inandığı yüce varlığı içinde hissederek. İnancılı bireyler duygu, algı, sezgi ve duyumları ile inandığı yüce kudretin üzerlerindeki etkilerini içsel yaşantıları ile hissederek. Bu içsel yaşantılara dini tecrübe adı verilmektedir ve bu yaşantılar kişilere göre değişebilmektedir (Hökelekli, 2016). Dini tecrübe boyutu kişilerin ulaştığı bir üst varoluşu ve bu varoluşun kişilerin hayatına olan etkisini açıklamayı ifade etmektedir. Burada kişinin başından geçen bir olay, gördüğü bir rüya ya da yaşamış olduğu duygu değişimi dini yaşantısına az da olsa yansımaktadır (Mehmedoğlu, 2004). Bazı geleneklerde ise içsel tecrübeler çok büyük önem verilirken bazılarında daha çok ahlaki yön ve ibadet ön plandadır. Dini duygusunun en coşkulu ve zengin örneklerine ise tasavvuf alanında rastlanmaktadır (Şanlı, 2019).

2.3.1.4. Bilgi Boyutu

Bir dini benimseyen kişilerin, benimsedikleri dini gerektiği gibi yaşayabilmeleri için o dinle ilgili belli başlı bilgilere sahip olmaları gerekmektedir. Bilgi boyutunda bir eksiklik olması dahilinde dinin diğer boyutları arasında da tam bir pratiklik sağlanamamaktadır. Birey dinini benimseyip uygulamaya koyduğu zaman dindarlık nitelik kazanmaktadır. İman ve amel dini bilgide dindarlığın bir boyutudur. İman ve amel birlikte değer ve işlevsellik kazandığı takdirde dindarlığın bir boyutu haline gelmektedir (Toplamacıoğlu, 1962; Akkuş & Uçar, 2018).

Her şeyi çok iyi bildiğini söyleyen bir birey çok iyi bir imana sahip olmayabilir. Buna karşılık bilgisi çok az olan birinin imanı daha kuvvetli olabilir. Burada bilgi tek başına dindarlığın bir ölçütü değildir. Temel bilgilere sahip olmak dinin doğru biçimde yaşanabilmesi için gereklidir (Çekin, 2013).

2.3.1.5. Etki Boyutu

Dindar yaşantı, insanları yaşamları boyunca bütün alanlarda etkilemektedir. Benimsenen din kişiyi beslenme alışkanlığından, görgü nezaket kurallarına, tutum ve davranışlarına, çevre ile ilişkilerine kadar birçok alanda etkilemektedir. Dini yaşantısı ise kişinin beden ve ruh sağlığı, kişiliği, karakteri, ahlak gelişimi, benlik algısı, benlik saygısı, tercihleri ve tutumları, dünya görüşü ve yaşam biçimi ile çok yakından ilgilidir (Şanlı, 2019).

2.4. Dindar Ebeveynlik ve Çocuk Yetiştirme Tutumları

Çocuk yetiştirme çalışmaları, ebeveynlerin çocuklarını olgun yetişkinler olarak yetiştirme çabalarını yansıtmaktadır. Olgunluk tanımlamaları sadece geniş kültürel standartlarla değil, aynı zamanda yakın aile koşullarına ve yoksulluk gibi aile yapılarına ve çeşitli etnik ve dini alt kültürlerle üyeliklerine göre de şekillenmektedir. (Ogbu, 1981; Steinberg, 1996). Gelişimi konu edinen çoğu ders kitabı, ebeveynlik ile çocuk uyumunun sosyoekonomik durum, sahip olunan aile yapısı ve etnik kökenin

bir etkileşimi olarak ele almaktadır. Ayrıca Amerikalıların %92'lik kısmının kendilerini dindar ebeveyn olarak tanımlamalarının (Goldman, 1991) ve Amerikalıların %57'sinin kendileri için dini inançlarının çok önemli olduğunu vurgulamalarına (Princeton Din Araştırma Merkezi, 1980) rağmen çok az bir kısmı ebeveynlik ve çocuk uyumunu dindarlığın bir işlevi olarak görmektedir (Gunnöe, Hetherington & Reiss, 1999).

Dindarlığın aile ilişkileri üzerinde yer alan etkisi hakkında çok az da olsa genel bir açıklama yapılabilir. Ebeveynlik becerileri ve dindarlık üzerine sınırlı sayıda çalışma yapılmış olmasına rağmen, yapılan bu araştırmalar da gerçek davranışlardan ziyade ya ebeveynlerin sahip oldukları değerlere ya da kontrol grubunun kullanılmadığı belirli dini gruplara ya da ebeveynlerin çocuk yetiştirme becerilerine odaklanılmıştır (Gunnöe, Hetherington & Reiss, 1999).

Yetkin ebeveynler çocuklarından yaşlarına uygun olan davranışları sergilemelerini beklerken aynı zamanda çocuklarına destekleyici aile ortamları sunarak çocuklarının özerklik becerilerini desteklemektedirler. Ebeveyn desteği aile içindeki kuralların belirlenmesinde de belirgindir. Ebeveynler son sözü söylemiş olsalar da çocuklar kendi yaşamlarını etkileyecek durumlarda karar verme sürecinde söz sahibidirler ve fikirlerini söylemekte desteklenmektedirler. Çocukların ve ergenlerin karar verme sürecine sağladıkları bu katılım onların düşünceli ve sorumlu davranışlarda bulunmalarına gereken deneyimi sağlamaktadır. Ayrıca yetkin ebeveynlik, çocukların dışsallaştırma ve içselleştirme davranışlarından vazgeçirmelerinin yanı sıra, çocuklarda muhakeme kurma becerileri, psikolojik olarak olgunluk, empati kurma, okul başarıları ve bir mesleğe sağlıklı bir şekilde yönelim olmak üzere çok çeşitli olumlu sosyal ergen sonuçlarıyla ilişkilendirilmiştir (Baumrind, 1978; Hetherington et al. 1992; Steinberg, Elmen, & Mounts, 1989; Steinberg et al. 1994). Yetkili ebeveynlik tarafından teşvik edilen bağımsız düşünme gibi bazı yeterlilikler bazı toplumlarda arzu edilmezken, otoriter ebeveynlik Amerikalı çocukların sosyalleşmesi için olması gereken ebeveynlik tutumu olarak ortaya çıkmıştır (Steinberg et al. 2013).

Fiziksel cezanın dindar olmayan ebeveynlere kıyasla dindar ebeveynler tarafından daha fazla onaylanması (Vittrup, B., Holden & Buck, 2006; Ellison & Sherkat, 1993; Weihe, 1990), sosyal bilimci araştırmacılar tarafından dindar ebeveynlerin sert ve mantıksız olarak algılanmalarına neden olmuştur. Çocukların saldırgan davranışlarının fiziksel cezaya bağlanması çok fazla raporda (Straus, Sugarman & Giles-Sims, 1997), birçok sosyal araştırmacı dayak gibi birçok fiziksel cezanın otoriter ebeveynlikle bağdaşmadığını söylemişlerdir. Bu düşünce son zamanlarda, sadece birçok yetkili ebeveynin çocukları henüz okul öncesi eğitim dönemindeyken dayaağı mantıklı şekilde kullandıklarını belirten Baumrind (1996), tarafından değil, aynı zamanda dayak atmanın birçok çocuk için saldırganlıkla olumsuz bir şekilde ilişkili olduğunu da sorgulamışlardır (Deater Deckard et al. 1996; Gunnoe & Mariner, 1997). DeaterDeckard et al. (1998) (Akt; Gunnoe, Hetherington & Reiss, 1999), tarafından yapılan araştırmada, dayak atmanın ebeveyn disiplin yöntemi olarak kabul edilebilir bir yöntem olduğuna inanan çocuklar içinde, saldırganlık ve dayak atma arasındaki olumsuz ilişkilerin güçlü olabileceğini göstermiştir.

Ebeveynlik ve dindarlık arasındaki ilişki kendi içinde önemli olmuş olsa da asıl önemli olan soru ebeveyn dindarlığının çocuk uyumunu nasıl etkilediğidir. Dindar ebeveynliğin bir işlevi olarak çocuk uyumunu inceleyen araştırmada, dindar ebeveynlik ile ergenlerin dışlanması arasında doğrudan negatif bir ilişkinin bulunmasının yanı sıra birkaç dolaylı ilişki bulunduğu dair de sonuçlar ortaya çıkarılmıştır. Ebeveyn dindarlığının, ebeveynler arası çatışmaya ve aileler arası uyuma aracılık ettiği söylenmektedir. Bu durumda ergenlerde öz düzenlemenin ve akademik başarının daha fazla olduğunu ayrıca içselleştirme problemlerinin daha az görüldüğü ortaya çıkarılmıştır (Brody, Stoneman & Flor, 1996).

Brody, Stoneman & Flor (1996), Amerika'nın kırsal kesiminde yapmış oldukları çeşitli örneklem gruplarıyla yürütmüş oldukları araştırmalarında, dindar ergenlerin suç işleme, uyuşturucu kullanma (Donahue, 1995; Evans et al. 1996; Free, 1994), ve cinsel ilişki oranlarının daha düşük olduğunu tespit etmişlerdir. Miller & Moore (1990), ise çalışmasını okul ortamında yapmıştır. Montgomery & Francis (1996),

çocukların okulda daha iyi notlar aldığını (Zern, 1987); daha prososyal olduklarını, başkaları için endişelendiklerini (Donahue, 1995; Perry & McIntire, 1994); ve ahlaki gelişim içeren testlerden daha yüksek puanlar aldıkları görülmüştür (Kedem & Cohen, 1987).

Dünya çapında yapılan araştırmaların genelinde insanların %86'sının kendilerini belirli bir dinle özdeşleştirdikleri ve dünya nüfusunun yaklaşık %59'unun kendini dindar olarak tanımladıkları görülmüştür (WIN-Gallup International, 2012). Dini bilgiler içeren yazılar dinlerin ortak kaynağı olarak kabul edilmektedir ve yaşama dair çeşitli normlar, inançlar ve değerlerin yanı sıra hayata dair bilgiler ve yasaklar ortaya koymaktadır (Browning, Green & Witte, 2006; Akt; Bornstein et al. 2017). Manevi değerlerden olan din ve dindarlık dünya üzerindeki birçok insan için kanıtlanabilir şekilde güçlü özelliğe sahiptir ve bu durum aile içerisindeki işleyiş, ailenin çocuk yetiştirme tutumu ve çocukların uyumu ile yakından ilişkilidir (BeitHallachmi, 1984; Pargament, Exline, & Jones, 2013).

Yapılan çalışmalar çoğunlukla dindar ebeveynlik ve uyumlu ebeveynlik özellikleri arasında pozitif bir ilişki bulunduğuna dair kanıtlar ortaya çıkarmıştır (Mahoney et al. 2008). Örneğin, Pearce & Axinn (1998), yaptıkları araştırmada anne- çocuk arasındaki ilişkinin kalitesine ilişkin anne ve çocuk etkileşimlerini olumlu bir şekilde ifade etmek için anne tarafından dile getirilen dindarlığın önemini bulmuşlardır. Benzer şekilde, King (2003), dindar babaların çocukları ile daha çok vakit geçirdiklerini ve çocuklarıyla daha çok ilgilendiklerini tespit etmiştir. Snider, Clements & Vazsonyi (2004), ise dindar olarak algılanan ebeveynlerin de ergenlik dönemindeki çocuklar tarafından daha destekleyici olarak algılandıklarını söylemiştir.

Dindar olan ebeveynlerin çocuklarının, dini inançlarını ve değerlerini, başkalarıyla etkileşim kurarak ortaya çıkarma olasılıkları daha yüksektir. Bu konuda yapılan bir araştırma da ortaya çıkan sonuçta, dindarlığın bütün olarak etkileri olmadığını göstermektedir. 'Din ve maneviyat psikolojisi, bu olguların çok değerli olduğunu göstermektedir fakat bu olgular birbirlerine yardımcı olabildikleri gibi zararlı da olabilmektedirler (Pargament et al. 2013). Yani her süreç kendisini hem yapıcı hem de yıkıcı şekilde ifade edebilmektedir. Bir yandan dini

aktivitelere daha fazla katılım sağlanması, dinin genel olarak daha fazla ön plana çıkması, geleneksel aile bağlarının güçlendirilmesine ve geleneksel olan veya geleneksel olmayan aile bağlarının devam ettirilmesine ve dinin önemi evliliklerin kararlı duruma getirilerek istikrarın korunarak eşlerin birbirine bağlı olma eğilimlerinin artırıldığı yönündedir (Mahoney, 2010; Mahoney et al. 2008). Anne ve babaların ibadetlere birlikte veya ayrı ayrı katılım sağlamaları, olumlu ebeveynlik, ebeveynliğe karşı olumlu tutum geliştirme, çocuklarla olumlu ilişkiler kurma ile ilişkilidir (Bartkowski, Xu, & Levin, 2008; DeMaris, Mahoney, & Pargament, 2011; Duriez et al. 2009; Hill et al. 2008; King & Furrow, 2008; Park & Bonner, 2008; Pearce & Axinn, 1998). Bu konuda yapılan bir araştırmada dindarlığın birçok konuda ebeveynler üzerinde olumlu etkilerinin olduğu ayrıca bu durumun çocuklar üzerinde de olumlu etkilerinin olduğu görülmüştür (Mahoney et al. 2008; Blake Snider, Clements & Vazsonyi, 2004). Ayrıca Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan bir araştırmada dini inanç ve uygulamaların sağlık, sıhhat ve esenlik için büyük oranda olumlu etkilere sahip olduğu tespit edilmiştir (Koenig, King, & Carson, 2012). Bunun yanında başka bir anlamda dini uygulamaların barış, anlaşma ve sosyal adalet hareketlerini desteklediği görülmüştür (Silberman, Higgins & Dweck, 2005). Dinin minnettarlık, özgecilik, empati kurma gibi erdemlerle de güçlü bir şekilde ilişkili olduğu vurgulanmıştır (Carlisle & Tsang, 2013). Elde edilen bu sonuçlar, ebeveynlerin dindarlığının potansiyel olarak faydalarına ve ebeveynler ile çocuklar arasındaki uyumunda ayrıca farklı olumlu sonuçlar ortaya çıkardığına işaret etmektedir.

Ebeveynler için din potansiyel bir kaynağı temsil etme gücüne sahiptir. Yapılan bir araştırmada dinin, evlilik doyumu, aile bireyleri arasındaki uyum, ebeveynlerin duyarlılığı, aile katılımı, evlilik süresinin daha uzun olması, ebeveynler ve çocuklar arasındaki sevgi bağının ve düzeyinin daha yüksek olması gibi aile özelliklerinde birçok olumlu ilişkisinin olduğuna ulaşılmıştır (Abbott, Berry & Meredith, 1990; Brody et al. 1994; Brody, Stoneman & Flor, 1996; Wilcox 1998; Keister, 2007; Mahoney et al. 2008; Wolfinger & Wilcox 2008). Bununla birlikte dinin azalan ebeveyn stresiyle ve ebeveynlik memnuniyetinin daha yüksek

olduğuyla ilişkili olduğu ileri sürülmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki çoğu büyük dinlerde gelenekler, ailecilik ideolojisini teşvik etmektedir. Bu düşüncede aile hayatı hayatın diğer alanlarından daha önemli ve kutsaldır (Ammons & Edgell 2007). Benzer düşünceye sahip olan ve bu dini öğretilere karşı karşıya kalan ebeveynlerin, ebeveynlik rollerinden tatmin olmaları ayrıca ebeveynliği daha az stresli olarak tecrübe etmeleri daha olasıdır. Bunun yanında, aileci bir dünya anlayışını teşvik etme derecesi dini gelenek ve göreneklere göre değişmektedir (Xu, Hudspeth & Bartkowski 2005).

Birçok anne- baba, ebeveyn çocuk ilişkilerinin değişkenliği hakkında bilgi edinmek için dini kaynaklara yönelebilir. Bir grup konu, ebeveynlerin çocuklarına kazandırmaları gereken olumlu davranış kalıplarına ilişkin görüşleri içermektedir. Örneğin, Yahudi ve Hristiyan geleneklerinde, otorite figürüne karşı saygı ve itaat duygusu geliştirmek ve belirlenen bazı sosyalleşme hedeflerine ulaşabilmek için ebeveynlerin görevleri tartışılır. Bu görevlerden bazıları öz disiplin ve özgüveni sağlamak için toplum yanlısı olan dürüstlük, doğruluk, diğerkâmlık gibi değerlerin aktarılması ve uyuşturucu veya alkol kullanımı, suç işleme anti sosyal davranışların yasaklanması şeklindedir (Bartkowski & Ellison, 1995; Wilcox, 1998). Bunların yanında din aynı zamanda anne ve babaların da aile içerisinde farklı ebeveynlik rolleri oynamamaları gerektiğini de ele almaktadır (Bartkowski & Xu, 2000; Hawkins et al. 2000).

Dinlerde, ebeveyn rolü kişisel fedakârlık gerektiren, aile hayatı ise yaşamın merkezi ve önceliği haline getirilen kutsal bir görev olarak tanımlanmaktadır (Bartkowski & Ellison, 1995; Marks & Dollahite, 2001). Ebeveynlerin çocukları için uygun gördükleri sosyalleşme hedefleri ve ebeveynlik sorumlulukları hakkında farklı dini temelleri esas olan görüşleri benimseme dereceleri, ortaya çıkacak olan çatışmaların doğasını ve sıklığını şekillendirmektedir. Bu sebeple ebeveynlerin çocuklarının rollerine ve çocuklarını yetiştirme tutumlarına ilişkin dini temel alan beklentilere bağlı kalmaları, aile içi ilişkilerinde büyük bir uyumsuzluk kaynağı haline gelirken, bu tür konularda fikir birliği sağlamak aile birliğini olumlu yönde beslemektedir (Mahoney, 2005).

Aile ve din birbirine sıkı sıkıya bağı olan iki kurumdur. Aile ile ilgili konular din kutsal anlamlar yüklemektedir. Aile ile ilgili davranışlara emreden ve yasaklayan kurallar koyar ayrıca aile hayatını desteklemek için başta sosyal ağlar olmak üzere pek çok kaynağa erişim imkânı sunar (Bartkowski, Xu & Levin, 2008). Aile ve din üzerine yapılan pek çok çalışmada din ile evlilik süresi ve evlilik doyumu, farklı ebeveynlik uygulamaları ve ebeveyn tutarlılığı arasındaki bağlantılara dikkat çekilmiştir (Bahr & Chadwick, 1988; Regnerus & Burdette, 2006; Thornton, 1985; Wilcox, 1998). Araştırmacılar tarafından yapılan çalışmalarda, ebeveynler ve çocukları arasındaki ilişkilerde dinin önemli bir faktör olduğuna dair ikna edici kanıtlar elde ettikleri görülmektedir (Myers, 2004; Pearce & Axinn, 1998). Din ve ebeveyn çocuk arasında yapılan çalışmalarda elde edilen bulgulara dini konularda ebeveyn ve çocukların aynı fikre sahip oldukları ve nesiller arası ilişkilerin pozitif yönde olduğu görülmektedir (Stokes & Regnerus, 2009).

Din, aile bireylerine aynı zamanda çocukların sağlık ve sıhhat düzeylerinde artışa neden olmaktadır. Dindar ebeveynlerin daha büyük sosyalleşme duyguları, yaşama daha iyi uyum sağlama duygusu ve kişinin hayatını yaşayacağı belirli bir organizasyon modeli geliştirdikleri görülmüştür. Bu durumun ise yüksek düzeyde kişisel refah ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir (Ellison, 1991). Dinin aynı zamanda evli bireylere de fayda sağladığı görülmektedir. Yapılan çalışmalarda dinin evlilik istikrarı üzerinde etkili olduğu (Call & Heaton, 1997), dile getirilen inanç ve düşüncelerin eşler arasında yakınlık duygusu oluşturduğu (Swatos, 1981), aynı zamanda eşlerin evlilik çatışmasıyla başa çıkmalarını destekleyen bir mekanizma olduğu görülmüştür (Pearce & Axinn, 1998). Bu özelliklerin olumlu ebeveynlik uygulamaları ile bağlantılı olduğu tespit edilmiştir. Psikolojik olarak iyi oluşturma sahip olan ebeveynlerin çocuklarına yönelik destekleyici ebeveynlik yapma olasılıkları daha yüksektir (Voydanoff & Donnelly, 1998). Evliliğin kalitesinin ebeveynlik uygulaması üzerinde de olumlu etkileri bulunmaktadır. Partneri ile olumlu ilişkiler geliştiren yetişkinlerin çocuklarına karşı da anlayışlı ve duyarlı ebeveynlik yapma olasılıkları daha fazladır (Simons et al. 1990).

Yapılan bir çalışmada dinin çocukların refahı üzerinde büyük oranda olumlu etkileri olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin sahip oldukları dini inanç ve uygulamalarını çocuklarına aktarmalarının, dinin ebeveyn ve çocukları arasında olumlu ilişkiler geliştirmelerine neden olduğu varsayılmaktadır (Myers, 1996). Çocukların dini katılımının okula devam sağlama ve okul başarısı, eğitimden beklentileri, yaşam doyumunu ve zgven duyguları gibi birçok özelliklerini olumlu yönde geliştirmelerine katkı sağlamaktadır (Muller & Ellison 2001; Regnerus 2003).

2.5. İlgili Literatür

2.5.1. Baba Katılımı ile İlgili Türkiye’de Yapılan Çalışmalar

Ünlü Çetin (2015), yazdığı tezinde 50-72 aylık çocukların baba katılımı algılarını anne ve babalarının baba katılımı algılarıyla karşılaştırmayı amaçlamıştır. Çalışmasında fenomenolojik araştırma yöntemini kullanmıştır. Çalışmanın örneklemini 50-72 aylık 40 çocuk ile 17 anne -17 baba oluşturmaktadır. Araştırmacı tüm katılımcılarla tek tek yarı yapılandırılmış görüşmeler yapmıştır. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda, çocukların baba katılımına ilişkin algılarının, babaların gözlemlenebilen ve sayılabilen davranışları etrafında şekillendiğini ve çocukların büyük çoğunluğunun babalarını orta düzeyde ilgili olarak algıladıklarını tespit etmiştir. Ayrıca, çocukların büyük çoğunluğu babalarının katılımının diğer aile üyelerinin katılımına göre daha az olduğunu söyledikleri tespit edilmiştir.

Mutlu (2018), yaptığı çalışmasında baba eğitimlerinin önemi üzerinde durmuş ve Baba Destek Eğitim Programı’nı uygulayarak uyguladığı programın tüm aile işlevleri üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmaya gönüllü olarak 14’ü deney, 14’ü kontrol grubunda olmak üzere çocuğu anasınıfına devam eden 28 baba katılım sağlamıştır. Araştırmacı çalışmasında yarı deneysel desen kullanmış olup ön test, son test ve kontrol grubuyla çalışmasını gerçekleştirmiştir. Deney ve kontrol gruplarının aynı bölgeden, benzer aile yapılarından oluşturulmasına dikkat etmiştir. Çalışmada ailenin işlevlerini hangi konularda hangi düzeyde yerine getirebildiğini belirleyen Aile Değerlendirme Ölçeğini kullanmıştır. Araştırmanın sonucunda uygulanan eğitimin ailenin problem çözme becerisine, ailenin gerekli ilgiyi gösterme becerisi, iletişim becerisine, ailenin rollerine ilişkin işlevi, ailenin duygusal tepki verebilme işlevi, ailenin davranış kontrolü işlevi gibi Aile Değerlendirme Ölçeği ’ni oluşturan tüm aile işlevlerinin gelişmesi açısından etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Yağan Güder & Ata (2018), yaptıkları çalışmada baba katılımının, cinsiyet algıları ve çocukların cinsiyet kalıp yargıları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamışlardır. Çalışmalarında ilişkisel tarama modelini kullanılmışlardır. Çalışmanın örneklemini Muğla il merkezindeki

anaokullarına devam eden 60-72 aylık rastgele seçilen 151 çocuk ve onların babaları oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak Demografik Bilgi Formu, Baba İlgı Ölçeği, Cinsiyet Algıları Ölçeği, Cinsiyet Kalıp Yargılarını Değerlendirme Ölçeğini kullanmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre, babaların cinsiyete ilişkin eşitlikçi bakış açısı babaların ilgi düzeylerini artırdığı ve çocuğun cinsiyetinin ve baba yaşının baba katılımında önemli rol oynadığı tespit edilmiştir. Çocuğun cinsiyet kalıp yargıları ile baba katılımı ölçeğinin alt boyutlarından biri olan babanın keyfi ilgisi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Çocukların cinsiyet kalıp yargılarında baba gelirinin anlamlı olduğu; meslekleri, yaşları, cinsiyet algıları ve katılım düzeyleri gibi faktörlerin etkili olmadığı tespit edilmiştir.

Yuvacı (2019), ise yazdığı tezinde okul öncesi eğitim alan 293 çocuk ve babaları ile çalışmıştır. Araştırmasında babalar ve çocukları arasındaki davranış problemleri ve sosyal yetkinlikleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Yapılan çalışmada baba katılımı ile doğum sıralaması, sahip olunan çocuk sayısı, baba yaşı, cinsiyet, anne-baba öğrenim düzeyi, anne çalışma durumu ve sosyoekonomik düzey arasında anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca baba katılımı ile sosyal yetkinlik düzeyi ve çocuğun davranış problemleri arasında ise istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olmadığı da belirlenmiştir.

Uzun & Baran (2019), yaptıkları çalışmada okul öncesi dönem çocukları ve çocukların babalarıyla olan ilişkilerinin düzeyini bazı değişkenlere göre belirlemeyi amaçladıkları çalışmalarında betimsel tarama modelini kullanmışlardır. Çalışmaya çocuğu anaokuluna devam eden 158 baba katılmıştır. Veri toplama aracı olarak Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği Baba Formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde Kruskall Wallis ve Mann Whitney U testlerinden yararlanılmıştır. İstatistiksel analiz sonucunda, babaların yaşı, çocuğun yaşı, evlilik süresi, çocuğun doğum sırası ve babanın eğitim durumu açısından gruplar arasında anlamlı farklılıklar olduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca, babanın eğitim durumu arttıkça baba ve çocuk arasındaki ilişkinin olumlu yönde etkilendiğı tespit edilmiştir. Bununla birlikte, genç babaların çocuklarıyla olan ilişkilerinin yaşlı babalardan daha olumlu olduğu ve evlilik süresinin uzun olmasının baba çocuk arasındaki ilişkiyi olumsuz yönde

etkilediğini belirlenmiştir.

Uzunöz & Tükel (2020), dünyayı etkisi altına alan Covid 19 salgını nedeniyle babalar ve çocukları aynı ortamda daha fazla bulunmaktadır. Bu sebeple bu çalışmada çocukların babaları ile birlikte oynadıkları oyunlar, babaların çocuklarının oyunlarına katılım düzeyleri ve oyunların içeriği hakkında bilgi sahibi olmak amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunda on baba bulunmaktadır. Bu çalışmada nitel araştırma yönteminden yararlanılmış, veri toplama sürecinde yapılandırılmamış görüşme formu kullanılmıştır. Veri toplama aracı, araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. Veri toplama aracının, içerik geçerliği ve görüşme sorularının araştırmanın amacına uygun olup olmadığı uzman görüşlerine göre belirlenmiştir. Çalışmada babalar ile çocuklarının birlikte ne sıklıkla oyun oynadıkları ne tür oyunları oynadıkları, aktivite sırasında geçirilen süre, oyun oynanırken hangi mekanları tercih ettikleri, hangi materyaller kullandıkları gibi sorulara yanıt aranmışlardır. Çalışmanın sonucunda babalar ile çocuklarının birlikte günde ortalama bir saat oyun oynadıkları, dramatik oyunlar, dijital oyunlar, akademik oyunlar, hareketli oyunlar, manipülatif oyunlar ve salon sınıf oyunları gibi çok çeşitli oyunlar oynamayı tercih ettikleri ayrıca babalarla çocukların evde en çok akademik oyunlar oynamayı tercih ettiklerini tespit etmiş, bunların ise sırasıyla hareketli oyunlar ve salon sınıf oyunları takip ettiği, en az dijital oyun oynadıklarını belirlemişlerdir.

Kaytez & Daleş (2020), yaptıkları araştırmada okul öncesi dönemde çocuğu olan babaların babalık rolü algıları ile baba katılım düzeylerini çeşitli değişkenler açısından inceleyip, babalık rolü algısı ile baba katılım düzeyi arasındaki ilişkiyi belirlenmeyi amaçladıkları bu çalışmalarında tarama modeli kullanılmışlardır. Çalışma grubu Gümüşhane il merkezinde bulunan özel okul öncesi eğitim kurumunda çocuğu eğitim alan 200 baba oluşturmuştur. Çalışma verileri “Kişisel Bilgi Formu”, “Babalık Rolü Algı Ölçeği” ve “Baba Katılım Ölçeği” ile toplanmıştır. Verilerin analiz edilmesinde ANOVA, t-testi ve Pearson Korelasyon testlerini kullanılmışlardır. Çalışma sonucunda babaların babalık rolü algı ölçeğinden aldıkları puanlar ile eş çalışma durumu, aile tipi, öğrenim durum ve eş öğrenim durumu arasında, baba katılım ölçeğinden aldıkları puanlar ile

babalık hakkında bilgi durumu, öğrenim durumu, evlilik süresi, çocuk sayısı, çocuğun yaşı, ilk baba olma yaşı ve kendi babasıyla iletişim algısı arasında anlamlı bir farklılığın olduğunu belirlenmişlerdir. Ayrıca çalışmada babalık rolü algı ölçeği ile baba katılım ölçeği arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ünlü Çetin & Olgan (2021), yaptıkları araştırmada algılanan nesiller arası baba katılımının ve babaların kendi katılımının genel örüntüsünü ve algılanan nesiller arası baba katılımının, babanın 0 ila 8 yaşındaki çocuklarının hayatlarına katılımı üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamışlardır. Çalışmaya 528 baba katılmıştır. Betimleyici ve MANOVA analizleri yapılan çalışmada babanın aileye katılımının ve mevcut baba katılım düzeylerinin sağlayıcı rolü açısından yüksek, erişilebilirlik açısından düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca araştırma, algılanan nesiller arası baba katılımının sadece iki tür baba katılımı için etkili olduğunu göstermiştir. Ayrıca baba katılımının, yalnızca çocuğun gelişimi üzerinde bir etkiye sahip olduğunu değil, aynı zamanda özellikle erkek çocuklar için gelecek nesillerin ebeveynlik davranışlarına önemli bir katkısı olduğunu söylemişlerdir.

Türkmenoğlu & Tümkaya (2021), yaptıkları çalışmada ilkokul çağındaki çocukların babalarının aile katılımına ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlamışlardır. Çalışmalarında nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik (olgubilim) araştırma desenini kullanmışlardır. Çalışma ilkokulda (1-4. sınıf) eğitim gören çocukların babaları ile yürütülmüştür. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden faydalanmış, veri toplama tekniği olarak görüşme tekniğini kullanmışlardır. Toplanan verilerin analizinde betimsel analiz yöntemini kullanmışlardır. Araştırma sonucunda babaların aile katılımına yönelik algılarının farklı olduğu görülmüştür. Babaların evde yapılan aile katılım etkinliklerine çocuğunun sadece ödevine yardım ederek, kitap okuyarak ve bazı etkinlikler yaparak katıldıklarını belirttiklerini tespit etmişlerdir. Ayrıca aile bireylerinden oluşan baba-çocuk ilişkisinde olumlu algıların olduğu özellikle akademik başarıların çocukların sosyal-duygusal gelişimleri üzerinde etkili olduğunu vurgulamışlardır.

Türkiye’de yapılan baba katılımı ile ilgili yapılan çeşitli çalışmalarda

araştırmacılar genellikle çocukların ve anne babaların baba katılımı ile ilgili algıları araştırılmış, baba eğitiminin önemini vurgulamak üzere BADEP'i uygulayarak etkisini incelemişlerdir. Bunun yanında bazı araştırmacılar babaların çocuklarının oyunlarına katılım düzeylerini incelemiş olup bazı araştırmalarda da baba katılımının, cinsiyet algıları ve çocukların cinsiyet kalıp yargıları arasındaki ilişkisi incelenmiş bir diğer araştırmada ise baba katılımı ile çocukların davranış problemleri arasındaki ilişki araştırılmıştır.

2.5.2. Baba Katılımı ile İlgili Dünya’da Yapılan Çalışmalar

Buckley & Schoppe Sullivan (2010), yaptıkları çalışmalarında babaların çocuklarının bakımına ve oyunlarına katılımı ile babalık rolü algılayışlarını incelemişlerdir. Çalışma grubunu 3-6 yaş arası çocuğu olan, anne ve baba olmak üzere 80 aile oluşturmuştur. Araştırma karma desenli yapılmıştır. Veri toplama araçları olarak; babanın çocuğun bakımına ve oyuna katılımı ölçen “Father involvement in caregiving and play”, ebeveynlik davranışına ilişkin algılarını ölçen “Perceptions of Coparenting Partners Questionnaire”, babaların ailedeki rollerine ilişkin tutumlarını ölçen “What Is a Father? (WIAF)” kullanmışlardır. Ebeveynlik davranışı için kaydedilen videolar araştırmacılardan oluşan bir ekip tarafından; memnuniyet, iş birliği, etkileşim, yakınlık ve hoşnutsuzluk, öfke, rekabet olmak üzere 2 araştırmacı grup tarafından analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda araştırmacılar; çift geliri olan ailelerde babanın çocuğunun bakımı ve oyununa katılımını daha fazla gözlemlemiş, ebeveynlik davranışını engelleme davranışlarını ise daha az gözlemlemişlerdir. Tek gelirli aileler de ise destek ve engelleyici ebeveynlik davranışının daha fazla algılandığı bilgisine ulaşmışlardır. Sonuçlardan da görüleceği gibi araştırmacılar ailelerin sosyo-ekonomik düzeylerinin baba katılımı ve ebeveynlerin rollerine ilişkin sorumluluklarda birbirlerini destekleme davranışlarını etkilediğine ulaşmışlardır.

Wells, Sarkadi & Salari (2016), yaptıkları araştırmada 4-5 yaş arası çocuğu olan 141 anne ile 96 babanın demografik bilgilerinin de bulunduğu çocuklarının duygusal ve davranışsal sorunları ve kendi ebeveynlik davranışlarını kapsayan sorulardan oluşan ölçek uygulamışlardır. Ebeveynlik programına katılan anne ve babaları programa katılmayan anne

ve babalarla karşılaştırmışlardır. Araştırmada anne ve babalara bir buçuk saatten ve üç oturumdan oluşan olumlu anne-baba eğitime katılımlarını sağlamışlardır. Sadece 33 anne ile 11 baba ilk altı aylık süredeki eğitim programına katılmak istemişlerdir. Araştırma sonucunda programa devam eden annelerin ve babaların ebeveynlik ilişki özelliklerini benzer olarak bulmuşlardır. Araştırmacılar eğitim seviyesi yüksek babaların eğitime katılmak istemediklerini, eğitim seviyesi düşük ve katılması muhtemel görülen babaların ise eğitime katılım sağladıklarını tespit etmişlerdir. Annelerde ise durum tam tersi yönündedir. Eğitim seviyesi yüksek olan annelerin eğitime katılım sağladıklarını belirlemişlerdir. Eğitime katılan anneler çocuklarının daha fazla duygusal problemler yaşadıklarını, babalar ise çocuklarının daha çok davranışsal problemler yaşadıklarını söylemişlerdir. Ayrıca eğitim programına katılan anne ve babaların eğitim bittikten sonra annelik ve babalık stratejilerinde daha bilgili ve yetkin olduklarını tespit etmişlerdir.

Brown & Cox (2020), yaptıkları araştırmada, baba-çocuk bağlanması ile hem babanın duyarlılığı hem de babanın ebeveynlikten zevk alması arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma verilerini bebek 12 aylıkken duyarlılık, baba- bebek etkileşimlerinden kodlanarak ve ebeveynlikten zevk alma durumunu, babaların ebeveynlik rolüne yönelik tutumlarını değerlendiren görüşmeler aracılığı ile belirlenmişlerdir. Çalışmanın sonucunda; duyarlılığın, ebeveynlikten daha fazla zevk almakla ilişkili olduğunu, ancak değişkenlerin hiçbirinin tek başına bağlanma güvenliğini öngörmediği sonucuna ulaşmışlardır. Bunun yanında, ebeveynlikten zevk almanın, duyarlılık ve bağlanma arasındaki ilişkiyi yumuşattığını tespit etmişlerdir. Güvenli ilişkilerde babaların, ebeveynlik konusunda duyarlılık ve zevk arasında güçlü bir uyum gösterdiği ayrıca kaçınan ilişkilerdeki babaların, ebeveynlikten düşük zevkle birlikte yüksek duyarlılık sergilerken, düzensiz ilişkilerdeki babaların, ebeveynlikten yüksek zevkle birlikte düşük duyarlılık gösterdiği sonuçlarına ulaşmışlardır.

Bureau, Deneault & Yurkowski (2020), yaptıkları araştırmada, okul öncesi dönemdeki çocukların hem anneleriyle hem de babalarıyla olan bağlanmaları ile orta çocuklukta sosyo-duygusal uyum arasındaki boylamsal

ilişkilerini incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmada toplam 83 ebeveyn ve çocukları bulunmaktadır. 1. Zaman diliminde 3-5 yaş aralığında çocuklar ve ebeveynleri, 2. Zaman diliminde 7-11 yaş arası çocuklar ve ebeveynleri laboratuvar ortamındaki ziyaretlere katılmışlardır. Bu sırada araştırmacılar tarafından veriler toplanmıştır. Araştırma sonucunda araştırmacılar; 42 tane baba-çocuk bağlanmasının çocuklardaki özsaygı ile ilişkili olduğunu ortaya çıkarmışlardır. Bununla birlikte babalarına güvensiz bir şekilde bağlanan çocukların güvenli bağlanan çocuklara oranla önemli ölçüde dışsallaştırma sorunları olduğunu tespit etmişlerdir.

Santos, Monteiro & Torres (2022), yaptıkları çalışmada çocukların sahip oldukları yaş, cinsiyet, mizaç gibi özelliklerinin babanın çocukla ilgili faaliyetlere katılımıyla nasıl ilişkili olduğunu ortaya koymayı amaçlamışlardır. Bu amaç doğrultusunda çalışmalarında nicel araştırma yöntemlerinden kesitsel tarama modelini kullanmışlardır. Araştırmanın çalışma grubunu Lizbon'da yaşayan, okulöncesi dönemde çocuğu olan 410 aile oluşturmuştur. Araştırmacılar çalışmanın verilerini Demografik Bilgi Formu, Ebeveyn Katılımı: Bakım ve Sosyalleşme Etkinlikleri Ölçeği, Çocuk Davranışı Anketi-Kısa Formu aracılığı ile toplanmışlardır. Çalışmanın sonucunda; 3 ve 4 yaş aralığındaki küçük çocuklar için babaların daha çok öğretme/disiplinle ilgilendiklerini ve daha çok kızlarıyla dışa dönük oyunlar oynadıklarını tespit etmişlerdir. 5 ve 6 yaş aralığındaki daha büyük çocuklarla ise babaların öğretme/disipline daha fazla dahil olduklarını ve çocukların olumsuz duygularının daha yüksek olduğunda oyun oynadıklarını belirlemişlerdir. Doğrudan ve dolaylı bakım, açık hava eğlencesi için sosyo demografik değişkenlerin anlamlı bir yordayıcı olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Babaların çalışma saatleri arttıkça doğrudan ve dolaylı bakım faaliyetlerine daha az katıldıkları tespit edilmiştir. Babanın eğitim seviyesinin doğrudan ve dolaylı katılımı önemli düzeyde farklılaştırdığı ulaşılan diğer sonuçlar arasındadır. Son olarak çocukların olumsuz duygulanımlarının, babanın öğretim/disiplin ve oyuna daha yüksek katılımının bir göstergesi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Wang et al. (2022), yaptıkları araştırmada Güney Çin'de bulunan 6-42 aylık olan 1460 çocuk ve babaları ile yaptıkları çalışmada baba katılımı

ile erken çocukluk gelişimi (bilişsel, dil ve sosyal duygusal gelişim ve motor gelişim boyutları) arasındaki ilişkiyi regresyon analizi ile incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmanın sonuçlarına göre, baba katılımı ölçümlerinin her birinin, çocuğun gelişimsel sonuçlarından en az biri ile pozitif yönde anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmışlardır. Özellikle, baba katılım düzeyinin çocuğun bilişsel, dil ve sosyal-duygusal gelişimleri ile korelasyonel olarak anlamlı olduğunu tespit etmişlerdir.

Baba katılımı ile ilgili yapılan uluslararası araştırmalarda genellikle babaların çocuklarının oyunlarına katılımları babalık rol algıları, baba çocuk arasındaki bağlanma ile babanın ebeveyn olmaktan aldığı zevk incelenmiştir. Başka araştırmalarda ise çocukların sahip oldukları yaş, cinsiyet, mizaç gibi özelliklerinin babanın çocukla ilgili faaliyetlere katılımıyla nasıl ilişkili olduğunu ortaya koymak amaçlanmış, baba katılımının çocukların gelişim alanlarına olan etkisi incelenmiştir.

2.5.3. Cinsel Gelişimle İlgili Türkiye’de Yapılan Çalışmalar

Eliküçük (2011), yapmış olduğu çalışmasında okul öncesi dönemde çocuğu olan ebeveynlere verilen cinsel eğitimin çocuklarının cinsel gelişimi hakkındaki bilgi düzeylerine olan katkısını incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini 6 yaşında çocuğu sahip olan 80 ebeveyn oluşturmaktadır. Çalışmanın sonucunda ebeveynlerin %40’ının cinselliği, %43,48’inin cinsel eğitimi yanlış adlandırdığı tespit edilmiştir. Anne ve babaların çocuklarına cinsel eğitimin 5-6 yaşlarında verilmesi gerektiğini düşündükleri ve çocukları ile en fazla cinsiyet farklılıkları ile ilgili konuştukları belirlenmiştir. Ayrıca ebeveynlerin çocuklarının cinsel gelişimleri ve eğitimleri ile ilgili doğru ve yeterli bilgiye sahip olmadıkları tespit edilmiştir.

Ünlü (2012), Bu araştırmada, bazı değişkenlere göre okulöncesi çocuklarının cinsiyet rolü davranışları incelenmiştir. Araştırmanın bağımlı değişkenini okulöncesi çocukların “cinsiyet rolü davranışları”; bağımsız değişkeni ise kız ve erkek çocuklarının cinsiyet, yaş, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, çocukların annesinin çalışıp çalışmama durumu ve kurumda bulundukları süre oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda; kız ve

oğlan çocukları için ‘anne eğitim düzeyi’, ‘okul öncesi kurumlarında bulundukları süre’ ve ‘baba eğitim düzeyi’ değişkenleri incelendiğinde kız ve oğlan çocuklarının cinsiyet rolü davranışlarında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Oğlan çocuklarında ‘yaş’ değişkeni için anlamlı farklılık bulunmazken, kız çocuklarında anlamlı farklılık bulunmuştur. ‘Annenin çalışma durumu’ değişkeninin ise her iki cinsiyet grubu için de anlamlı farklılık oluşturduğu tespit edilmiştir.

Ceylan & Çetin (2015), yaptıkları araştırmada ebeveynlerin çocuklarının cinsel eğitime ve cinsel gelişimine yönelik yeterliliklerini belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırmalarının çalışma grubunu 3-6 yaş grubu çocukların ebeveynleri oluşturmaktadır. Çalışmaya 32 ebeveyn katılmıştır. Çalışmanın verileri araştırmacı tarafından geliştirilen “Cinsel Gelişim ve Eğitim Ebeveyn soru formu” ile toplanmıştır. Geliştirilen ölçme aracında; anne-babaların cinsel eğitim ve cinsel gelişime yönelik bilgilerini ölçen maddeler bulunmaktadır. Araştırma sonucunda ebeveynlerin cinsel eğitim içeriğinin yüzeysel olduğunu ayrıca eğitimin sadece cinsiyet farklılıkları ve çocuklardan gelen soruların nasıl cevaplandıracağı yönünde olduğunu, cinsel eğitimin gerekliliğini, cinsel eğitimin verilmesi gereken yaş konusunda çoğunluğun 3-6 yaşı belirttiği sadece bir ebeveynin doğumdan itibaren verilmesi gerektiğini söylediği görülmüştür. Cinsel eğitimi veren kişi konusunda ise kız çocuğa annenin, erkek çocuğa ise babanın vermesi yönünde görüş bildirilmiştir. Genel olarak bakıldığında ise anne babaların cinsel eğitim almadıkları ve cinsellikle ilgili konuşmaktan çekindikleri, cinsel eğitimin ayıp olduğunu, yaşa uygun cevap verme konusunda eksikliklerinin olduğu tespit edilmiştir.

Yağan Güder & Güler Yıldız (2016), yaptıkları araştırmada okul öncesi dönemdeki çocukların toplumsal cinsiyet algılarında ailenin rolünü belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırmanın çalışma grubunda alt ve orta sosyoekonomik düzeyde yer alan çeşitli aile yapılarından gelen ve aynı ana sınıfına devam eden sekiz çocuk ve anneleri yer almaktadır. Araştırmada durum çalışması modeli kullanılmıştır. Veriler ise çocukla birebir görüşme, gözlem ve müdahalesiz etkinlikler aracılığıyla toplanmıştır. Bunun yanında, çocukların anneleriyle, toplumsal cinsiyet algıları ve aile yapıları hakkında

görüşme yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda, çocukların kadın ve erkeklerle ilgili kalıp yargısal görüş belirtmelerinde annelerinin ev hanımı olması, şiddete uğraması ve çocukların bu duruma şahit olması, aile içindeki sorumlulukların geleneksel şekilde dağıtılmasının etkili olduğu belirlenmiştir. Anne ve babası ev içerisinde eşit sorumluluk alan çocuklarda kalıp yargısal davranışların daha az olduğu ayrıca annenin çalışma hayatının olmasının kadın ve erkeğe ilişkin kalıp yargıları etkilemediğini tespit etmişlerdir. Baba baskısı olmayan ve karşı cinsiyetten kardeşi olan çocukların kendisine yönelik cinsiyete özgü oyuncak alındığında bu çocukların oyun ve oyuncak tercihlerinde daha az kalıp yargısal tercihlerde bulundukları belirlenmiştir.

Yağan Güder & Alabay (2016), yaptıkları araştırmada, 3-6 yaş arasındaki çocukların oyuncak tercihlerinin toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmesini amaçlamışlardır. Araştırma sonucunda çocukların oyuncak tercihlerinin oğlan kız çocuk oyuncağı olarak değişkenlik gösterdiği ve seçimlerin toplumsal cinsiyet rollerine göre biçimlendiği belirtilmiştir. Yaşla birlikte oyuncak seçimi arasında doğru orantı bulunduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte, yaşla birlikte oyuncak çeşitliği ve oyuncak sayısı arasında ters orantı olduğu belirlenmiştir. Çocukların yaşı arttıkça cinsiyetçi nedenlerden ötürü oyuncakları tercih etmedikleri, ayrıca oyuncaklara yönelik tercihlerinde daha çok kalıp yargısal oldukları tespit edilmiş ve küçük yaş gruplarında bu düşüncenin çok fazla görülmediği söylenmiştir. Bunun yanında çocukların oyuncak tercihinde; akran grubu, sosyal çevrenin bakışı, aile, geleneksel anne-baba tutumu ve oyuncağın renginin etkili olduğu belirtilmiştir. Oyuncaklarla ilgili oğlan çocukları daha kalıp yargısal ve cinsiyetçi cevaplar verirken, kız çocuklarının oyuncak tercihleri konusunda daha esnek oldukları görülmüştür.

Kardeş & Karaman (2018), yapmış oldukları araştırmalarında okul öncesi öğretmenlerinin cinsel eğitim üzerine görüşlerini incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmanın örneklemini 28 okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırma sonucu incelendiğinde öğretmenlerin cinsel eğitim alanında olumlu bakış açısına ve yeterli bilgiye sahip oldukları, ihmal ve istismara konusunda ise doğru tanımlamalar yaptıkları ancak olası bir

ihmal ve istismar durumuyla karşılaştıklarında nasıl bir yol izlemeleri gerektiği konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıklarına ulaşılmıştır.

Ünlüer (2018), yaptığı araştırmasında okul öncesi öğretmenlerinin cinsel eğitimle ilgili görüşlerini, sınıflarında cinsel gelişimle ilgili karşılaşmış oldukları davranışları ve daha önceden belirlenen altı senaryo karşısındaki tepkilerini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmada mesleki deneyimi 3 yıl ve üzeri olan 8 okul öncesi öğretmeni ile çalışmıştır. Araştırmada okul öncesi öğretmenlerinin cinsel eğitimi tanımlamaları incelendiğinde cinsiyet kimliği, cinsiyetini bilme, vücudunu tanıma ve üreme olarak tanımladıkları görülmüştür. Çalışmanın sonucunda öğretmenlerin cinsel eğitim ile ilgili herhangi bir eğitim almadıkları, bu nedenle de cinsel eğitime etkinliklerinde yer vermekten kaçındıkları, sınıflarında cinsellikle ilgili karşılaştıkları durumlarda ise görmezden gelme, dikkati dağıtma, oyunlara dahil etme gibi yöntemlere başvurdukları görülmüştür.

Menekşe (2019), yaptığı araştırmasında ebeveynlerin toplumsal cinsiyet algıları ile 3-6 yaş arasındaki çocukların cinsiyet kalıp yargıları ve oyuncak tercihleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma okul öncesi eğitim alan 100 çocuk ve aileleri ile yürütülmüştür. Araştırma sonucunda, ebeveynlerin toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ile çocuklarının toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının ilişkili olduğu, ancak bu durumun çocukların oyuncak tercihleri ile bağlantı olmadığı tespit edilmiştir. Çocuklarda görülen bu kalıp yargısallık durumun çocuğun okuduğu okula, yaşına ve cinsiyetine göre değişmediği, çocukların cinsiyetinin kalıp yargısallık oranlarının yüksek olduğu belirtilmiştir.

Alabay & Özdemir (2020), yaptıkları araştırmada 36-72 aylık çocukların mesleklere yönelik oluşturdukları toplumsal cinsiyet algılarını incelemişlerdir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgularda çocukların ifade etmiş oldukları cevaplarda sadece erkeklerin yaptığı mesleklerin başında tamirci (%87,5), iş makinesi kullanıcısı (%83,0) ve kaptan (%76,5) yer almakta iken; sadece kadınların yaptığı mesleklerin başında ise hemşire (%60,0), terzi (%53,0) ve öğretmen (%47,5) yer almaktadır. İstatistiksel olarak, çocukların yaşı ve bazı meslek gruplarını (öğretmen, kasiyer, şarkıcı,

doktor, terzi, hemşire, itfaiyeci, spiker ve aşçı) seçme düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca eğitim aldıkları okullarda cinsiyet bakımından erkek öğretmenlerin bulunması çocukların mesleklere yönelik daha eşitlikçi bir tavır sergilediklerini ortaya çıkarmıştır.

Alabay (2021), yapmış olduğu araştırmasında, baba katılımının eğitimdeki yerini arttırmak için okul öncesi öğretmen adaylarının mevcut fikirlerini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, İstanbul ilinde yer alan iki farklı üniversitenin eğitim fakültesinin okul öncesi öğretmenliği lisans bölümü öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda, öğretmen adaylarının cevapları doğrultusunda 5 tema belirlenmiştir. Eğitimde baba katılımını arttırmaya yönelik oluşturulan temalar; ‘Basın yayın organları’, ‘Politika geliştirme’, ‘Sosyal medya’, ‘Etkinlik uygulama’ ve ‘Formal eğitim’dir. Lisans öğrencisi öğretmen adaylarının belirlenen bu temalar aracılığıyla, babaların ebeveyn eğitimine daha aktif bir şekilde katılım göstereceğini düşündükleri tespit edilmiştir.

Türkiye’de cinsel eğitimle ilgili yapılan çalışmaların genelinde ebeveynlerin çocuklarının cinsel gelişimi hakkındaki bilgi düzeylerini incelemiş olup bir diğer araştırmalarda okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyet rolü davranışları bazı değişkenler açısından incelenmiştir. Bir diğer araştırmalarda okul öncesi dönemdeki çocukların toplumsal cinsiyet algılarında ailenin rolünü belirlemeyi amaçlanmış, bazı çalışmalarda çocukların oyuncak tercihlerinin toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmiş, bir diğer çalışmada 36-72 aylık çocukların mesleklere yönelik oluşturdukları toplumsal cinsiyet algılarını incelemiş olup okul öncesi öğretmenlerinin cinsel eğitim üzerine görüşlerinin tespit edildiği çalışmalar görülmüştür.

2.5.4. Cinsel Gelişimle İlgili Dünya’da Yapılan Çalışmalar

Stone, Ingham & Gibbins (2013), çalışmalarında Birleşik Krallık’taki ebeveynlerin açık cinsellik iletişimine yönelik bildirdikleri bazı zorlukları ve küçük çocukların cinsel farkındalığını kısıtlama çabalarına ilişkin gerekçelerini daha ayrıntılı olarak keşfetmeye çalışmayı amaçlamışlardır. Çalışmaya 18 anne iki baba katılmıştır. Çalışmanın sonucunda yapılan görüşmeler doğrultusunda ebeveynlerin çocuklarıyla cinsel gelişim hakkında

görüşmelerinde iletişim engellerine takıldıkları ve çocuklarına karşı dürüst olmadıkları görülmüştür. Ayrıca ebeveynlerin çocuklarının sorularına verdikleri cevaplarda çekingen davrandıkları, soruları yanıtlamaktan kaçındıkları görülmüştür. Ayrıca ebeveynler çocukların sorularını cevaplarken utandıklarını söylemişlerdir. Cinsel konularla ilgili bilginin küçük bir çocuğun masumiyetini yok edeceği fikri, bazı ebeveynler tarafından güçlü bir şekilde savunulmuş ve bilgilerin saklanması haklı çıkarmak için kullanılmıştır. Ebeveynlerin korkularını, çocukluklarını kaybetme potansiyeli ve çocuklarını 'yolsuzluktan' koruma yoluyla ifade etme eğiliminde oldukları görülmüştür. Ayrıca ailelerin cinsel eğitime karşı olmadıklarını ve 'yetişkinlerin dünyasına geçmeleri için erkenden onlara yardım etmek istemediklerini' belirttikleri görülmüştür. Bazı ebeveynlerin çocukların bilişsel olgunluğa erişmeden bu konuların konuşulmaması gerektiğini söyledikleri görülmüştür. Ayrıca ebeveynlerin başkalarından çekindikleri için de kendi kişisel yargılarını söylemedikleri tespit edilmiştir. Konulara yaklaşmanın 'doğru' ve 'yanlış' yolları konusunda ebeveynler arasında çok az fikir birliği olduğu için, çoğu muhafazakâr yaklaşımları tercih etmektedir. Bu karmaşıklığa ek olarak, sadece bu küçük ebeveyn grubu arasında, cinsellik eğitiminin ne zaman başlaması gerektiği ve belirli konuların ne zaman ele alınması gerektiği konusunda görüşler açıkça bölünmüştür. Buna rağmen ebeveynler, çocuklarının ilk yıllarda edindiği cinsellik öğrenimini mümkün olduğunca kontrol altında tuttuklarını güçlü bir şekilde hissetmektedirler.

Ahmed & Wahab, (2014), yaptıkları araştırmada, dünya çapında çocuklar için popüler bir kanal olan Cartoon Network'te yayınlanan çizgi filmlerde erkek ve kadın karakterlerin cinsiyet temsilini araştırmak amacıyla yapılmıştır. Çalışmada amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmış, karakterlerin nicel yönleri tespit edilmiştir. Ayrıca her bir ana karakterin cinsiyet inşasını, bu çizgi filmlerdeki toplumsal rollerini ve son olarak görünüş yoluyla nasıl temsil edildiklerini incelemek için bir içerik analizi yapılmıştır. İncelenen çizgi filmler; Ben Ten, Scooby dooby, tom ve jerry, bakugan, pokemon, yıldırım kedileri, güç puf kızları, dragon ball z, jeneratör rex, batman' dir. Çizgi filmlerde erkek karakter sayısı kadın karakter sayısından daha fazladır.

Erkekler daha güçlü kadınlar ise daha pasif fakat cinsel açıdan çekici, fiziksel olarak zeki ve güzel olarak tasvir edilmiştir. Dünyaca ünlü çocuk kanalı Cartoon Network'te son dönemde yayınlanan en popüler çizgi filmlerin içerik analizi, erkek odaklı çizgi filmlerin kadın odaklı çizgi filmlerden daha fazla olduğunu ortaya koyuyor. Ayrıca seçilen kanalda belirli zaman dilimlerinde gösterilen erkek karakterler kadın karakterlerden daha fazladır. Ayrıca çizgi filmlerin çoğunda erkek karakterlerin fiziksel olarak daha güçlü ve güçlü olduğu kadar baskın olduğu da araştırma bulgularıyla kanıtlanmıştır. Kadınların ise fiziksel olarak zayıf çekici ve güzel giyimli oldukları tespit edilmiştir.

Weisgram, Fulcher & Dinella, (2014). Bu araştırmalarında iki adet çalışma yapmışlardır. Çalışma 1'de oyuncak türü ve renginin çocukların ilgileri ve kalıp yargıları üzerindeki etkileri incelenmiştir. Özellikle okul öncesi çocuklarına hem maskülen hem de feminen renklerde sergilenen maskülen ve feminen oyuncaklar sunulmuştur. Çalışma 2'de ise, erkek ve kız oyuncak renginin ve cinsiyet etiketlerinin okul öncesi çocukların yeni “oyuncaklara” olan ilgileri üzerindeki etkileri incelenmiştir. Birinci çalışmaya 73 çocuk katılmış, 16 oyuncak kullanılmıştır. Oyuncakların bazıları kendi renginde bazıları ise karşıt renginde verilmiştir. Örneğin hem mavi renkli hem pembe renkli kamyon gibi. Çocuklar oyuncaklarla 30 saniye kadar vakit geçiriyorlar ve süre sonunda hangi oyuncakı neden seçtikleri soruluyor. Her oyuncakın cinsiyet kalıp yargısı “Bu oyuncakla kim oynamalı?” sorusuyla değerlendirilmiştir. Yanıtlar ise “Yalnızca erkekler”, “Yalnızca kızlar” ve “Hem erkekler hem de kızlar” seçeneklerinden oluşmaktadır. Çalışma sonucunda çocukların oyuncak seçiminde renklerin önemli olduğu görülmüş, kızların pembe renkli oyuncakları yüksek oranda tercih ettikleri görülürken, erkeklerin hem mavi hem de pembe renkli oyuncakları tercih ettiği görülmüştür. İkinci çalışmada ise bunlara ek olarak oyuncaklara etiketleme yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda kızların oyunlar üzerindeki etiketlerden önemli ölçüde etkilendiği görülmüştür. Erkeklerin ise hem kızlar hem de erkekler oynayabilir şeklinde yanıt verdikleri görülmüştür.

Chapman (2016), bu çalışmasında eğitimcilerin değerlerinin, algılarının ve eylemlerinin çocukların oyunları üzerindeki etkisini, özellikle de toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin fikirlerinin nasıl ortaya çıktığını incelemek istemiştir. Çalışmaya toplam 43 katılımcı katılmıştır. Bu kişiler: İki anaokulu öğretmeni, iki yardımcı öğretmen ve 39 dört ve beş yaşındaki çocuktan oluşmaktadır. Katılımcılar, Melbourne, Victoria'nın farklı sosyo-ekonomik mahallelerinde bulunan iki okul öncesi kurumundan seçilmiştir. Bu nedenle çocukların birbirlerini tanımaları muhtemeldir ve böylece sonuçların mümkün olduğunca tutarlı olması beklenmektedir. Her okul iki gün boyunca ziyaret edilmiştir. Bu süre zarfında araştırmacı, okul öncesi öğretmeni ve yardımcı öğretmenle çocukların oyunlarının çeşitli yönleri ve cinsiyetin çocukların ortamlarında oyunun nasıl oynandığı üzerindeki etkisi hakkında görüşme yapmıştır. Ayrıca iki seansta çocuklar oyun oynarken gözlemlenmiş ve bu gözlemler tablolastırılmıştır. Çocukların oynadıkları oyun türleri, çocukların kız mı erkek mi olduğu ve hangi deneyimlerin sıklıkla kullanıldığına dair notlar alınmıştır. Veri toplamak için eğitimcilerle yarı yapılandırılmış görüşmeler ve çocukların gözlemleri kullanılmıştır. Çocukların gözlemleri: Araştırmacı, her etkileşim için ilgili çocuğun veya çocukların cinsiyetini ve ne yaptıklarını gözlemlemiştir ve daha sonra bunun cinsiyet üzerinde kalıplaşmış oyunla nasıl çeliştiğini veya uyumlu olduğunu değerlendirmiştir. Gözlemler, katılan çocukların sayısı ve cinsiyeti not edilerek, her bir deneyimin sıklığına göre ölçülmüştür. Bu veriler daha sonra harmanlanmış, iç mekân ve dış mekân oyunu arasında ayırım yapılarak bir tabloda sunulmuştur. Çalışmanın sonucunda eğitimcilerin çocukların oyunlarındaki rollerine ilişkin görüşlerinde farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Bazı eğitimcilerin oyunları kız oyunu erkek oyunu olarak isimlendirdikleri bazılarının ise çocukların hangi oyunu oynayacaklarına kendilerinin karar vermelerine imkân sağladıkları tespit edilmiştir. Grup bir ve grup iki de ki çocukların iç mekân ve dış mekân oyunlarında farklı sonuçlar elde edilmiştir. Birinci grupta kız ve erkek çocuklarının içerde ve dışarda birlikte oynamadıkları tespit edilmiştir. İkinci grupta ise kız ve erkek çocuklarının içerde gerçekleştirdikleri oyunlarda birlikte oynadıkları fakat dışarda bahçe oyunlarında birlikte oynamadıkları görülmüştür. Bu farklılığın sebebi olarak eğitimcilerin iç ve dış mekanlarda değişen düzeylerdeki

katılımları gösterilmiştir. Sonuç olarak eğitimcilerin çocukların oyunları üzerindeki etkisinin önemi vurgulanmış, eğitimcilerin oyunu aktif olarak kolaylaştırıp kolaylaştırmadıklarına veya dahil olup olmamalarına bakılmaksızın çocukların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin anlayışlarının şekillendirme potansiyeline sahiptirler.

Filipović (2018), yaptığı çalışmasındaki amacı, bir erken çocukluk ortamında çocuk kitaplarının toplumsal cinsiyet temsili açısından temel kalıplarını belirlemek ve analiz etmektir. Araştırmaya 8 öğretmen katılmıştır. Nitel ve nicel araştırma yöntemleri birlikte kullanılmış, veriler içerik analizi ile analiz edilmiştir. Kitaplardaki toplumsal cinsiyet algısı ile ilgili öğretmenlerle görüşülmüş daha sonra ölçek ile içerikleri incelenmiş puan verilmiştir. Çalışma sonucunda çocuk kitaplarının içerik analizi, kadın karakterlerin yeterince temsil edilmediğini ve toplumsal cinsiyet klişesi örneklerini içeren farklı toplumsal cinsiyet kalıplarını ortaya çıkarmıştır. Diğer bulgular, eğitimcilerin toplumsal cinsiyet kalıpları konusunda farkındalıklarında eksiklik sergilediklerini ve çocuk kitaplarında toplumsal cinsiyet temsiline sınırlı bir önem atfettiklerini göstermektedir.

Mobredi et al. (2018), yaptıkları çalışmalarında okul öncesi eğitim döneminde bulunan çocukların anneleriyle çalışmışlardır. Çalışmalarında annelere yönelik olan cinsel eğitim programının, annelerin bilgi düzeyleri ve tutumları arasındaki etkisini incelemeyi amaçlamışlardır. Çalışma deney ve kontrol grubundan oluşmaktadır. Deney ve kontrol gruplarında toplam 39 kişi yer almaktadır ve çalışma toplam dört oturumda tamamlanmıştır. Eğitimin sonunda annelerin çocuklarının cinsel gelişimleri hakkındaki bilgi düzeylerinde ve tutumlarında anlamlı düzeyde farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

Rust et al. (2000), yaptıkları çalışmada, kardeşlerin cinsiyetinin çocukların cinsiyet gelişimini etkileyip etkilemediği araştırmak istenmişlerdir. Aynı cinsiyetten bir büyük kardeşin varlığının farklı bir etkiye sahip olup olmadığını belirlemek için iki kardeşi olan ailelere odaklanılmıştır. Diğer cinsiyetten ise daha büyük bir kardeşin, daha küçük çocuğun cinsiyet gelişimi üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışmanın bir diğer amacı, eğer varsa, büyük bir kardeşin cinsiyetinin etkisinin etkili olduğu süreçleri

incelemektir. Başka bir deyişle, örneğin, diğer cinsiyetten daha büyük bir kardeşin daha küçük bir kardeş üzerindeki etkisinin, cinsiyete dayalı davranışları azaltması yani diğer cinsiyetten davranışı artırması incelenmek istenmiştir (örn. erkekleri dişileştirmek ve kızları erkekleştirmek). Mevcut araştırma, 12 yaşından küçük bir büyük kardeşi olan 3 yaşındaki tüm çocuklardan oluşan bir karşılaştırma grubunu içermektedir. Örneklem 2170 kardeş çifti ve 3372 tekilden oluşmaktadır. Araştırma sürecinde annelerden okul öncesi etkinlikler envanterini doldurmaları istenmiştir. Sonuçlarda tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda büyük kardeşlerin cinsiyet rolünün, küçüklerin cinsiyet rolü davranışı ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Bir ağabeye sahip olanların daha erkeksi davranışlar gösterdiği bulunmuştur. Bu yaklaşımın hakim kültürel tutumlarla ilgili olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, okul çağındaki çocuklar arasında, kızların erkek rol modellerini, erkeklerin kadın modelleri taklit edeceğinden daha fazla taklit edecekleri gösterilmiştir. Bu nedenle, kızlar ve erkekler, bir abladan çok bir ağabeyden daha fazla etkilenmektedirler çünkü ağabeylerin davranışları ablalarinkinden daha fazla saygı görmektedir. Erkek ve kız çocukları arasındaki etkileşim tarzındaki farklılıklarda bu durumu etkilemektedir. Bu nedenle ağabeyler, küçük kardeşleri üzerinde ablalarından daha fazla baskı uygulayabilir ve ablalar, çatışmalardan kaçınma konusunda ağabeylerden daha fazla endişe duyabilir. Sonuç olarak, ağabeyler oyunu kendi tercih ettikleri etkinliklere yönlendirmede ablalardan daha başarılı olmaktadırlar. Büyük erkek ve kız kardeşlerin, küçük kardeşlerinin cinsiyet gelişimi üzerinde belirgin bir etkisi olduğu görülmektedir.

Cinsel gelişimle ilgili yapılan uluslararası çalışmalarda ise ebeveynlerin cinsel gelişimle ilgili kurdukları iletişimdeki zorlukları, çizgi filmlerde yer alan toplumsal cinsiyet kalıp yargılar, oyuncaklar ve renklerde temsil edilen kalıp yargılar, eğitimcilerin değerlerinin, algılarının ve eylemlerinin çocukların oyunları üzerindeki etkisi, kitaplarda yer alan toplumsal cinsiyet kalıp yargıları, annelerin cinsel eğitimle ilgili bilgi düzeyleri ve kardeşlerin cinsiyetinin çocukların cinsiyet gelişimi üzerindeki etkisi ile ilgili konulara değinildiği görülmektedir.

2.5.5. Toplumsal Cinsiyet ve Dindarlık ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Gunnoe, Hetherington, & Reiss (1999), yaptıkları araştırmada ebeveyn dindarlığının otoriter ebeveynlik ve ergenlerin sosyal sorumluluğunu incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmanın sonucunda dindarlığın her iki ebeveyn için de yetkili ebeveynlik ile pozitif yönde ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir. Annelerin dindarlığı otoriter ebeveynlik ile olumsuz yönde ilişkiliyken; babaların dindarlığının otoriter ebeveynliğiyle ilgili olmadığı görülmüştür.

King (2003), yapmış olduğu araştırmasında babaların dindarlığını dinin türü, niteliği ve çocuklarıyla olan ilişkileri açısından incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmasının sonucunda evli veya boşanmış olan dindar babaların çocuklarıyla olan ilişkilerinin ve katılımlarının olumlu yönde kuvvetli olduğunu tespit etmiştir.

Biesinger & Arikawa, (2008), yaptıkları araştırmada Dini Yönelim Ölçeği ile ölçülen dini tutum ile Depresyon-Mutluluk Ölçeği ile mutluluk arasındaki ilişkinin araştırılmasını hedeflemişlerdir. Araştırmaya gelişimsel engelli 27 çocuk çift katılmıştır. Araştırma sonucunda anne ve babaların mutluluk düzeyleri ve dini tutumları arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Hem babalar hem de anneler için içsel dini inançlarla motive olmak daha yüksek düzeyde mutlulukla ilişkilendirilmiştir. Dışsal yönlendirme ile dini yönetime sahip olduğunu bildiren babaların daha az mutlu olduğu belirtilmiş anneler için ise böyle bir durum tespit edilmemiştir.

Khoury Kassabri et al. (2014), yaptıkları çalışmada, İsrail'deki Arap anaokulu öğretmenlerinin, yaramazlık yapan çocuklara bedensel ceza uygulama olasılığını araştırmayı amaçlamışlardır. Çalışma, disiplin tercihlerinin altında yatan mekanizmalara ilişkin anlayışı genişletmek amacıyla öğretmenlerin özelliklerine, çocuk personel oranına ve veli-öğretmen ilişkilerinin kalitesine odaklanmaktadır. Çalışmanın sonucunda öğretmenlerin dörtte birinden fazlasının çocuklara yaramazlık yaptıklarında bedensel cezalardan en az birini kullanma olasılıklarının yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Davranış sorunlarının üstesinden gelmek için bedensel cezanın kullanılmasını destekleyen daha fazla dindarlık tutumları, anaokulu öğretmenlerinin bedensel cezayı kullanma ihtimalinin daha fazla olduğu

raporlarıyla ilişkilendirildi. Dindarlık ile fiziksel ceza kullanımı arasındaki ilişkiye, öğretmenlerin çocukları disipline etmek için fiziksel ceza kullanımına yönelik olumlu tutumlarının aracılık ettiği belirtilmiştir.

Geçer, Kartopu & Hacıkeleşoğlu (2017), üniversitede eğitim gören öğrencilerden seçilen örneklem üzerinde yaptıkları nicel araştırmada, dindarlık eğilimi ve toplumsal cinsiyet algı düzeyi arasındaki ilişkiyi bazı sosyo-demografik değişkenler ile açıklamayı amaçlamışlardır. Araştırma sonuçlarına göre kişinin dindarlık eğilimi yükseldikçe toplumsal cinsiyet algı düzeyinin düştüğünü tespit etmişlerdir.

Kes (2022), yapmış olduğu tez çalışmasında toplumsal cinsiyet algısı ile dindarlık arasındaki ilişkinin araştırılmasını amaçlamıştır. Bu çerçevede, cinsiyet türleri, cinsiyete bağlı roller ve cinsiyet farklılıklarının yaşam tarzı ve dindarlık üzerindeki etkileri ile dindarlık ve toplumsal cinsiyet algısı arasındaki ilişki de araştırma alanındadır. Bu bağlamda çalışmada yer alan sosyodemografik değişkenlerle dindarlık ve toplumsal cinsiyet algısı arasındaki ilişkilerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda katılımcıların motivasyonel dindarlık düzeylerinin ve toplumsal cinsiyet algılarının yüksek seviyede olduğu tespit edilmiştir. Ölçekler arası ilişki incelendiğinde ise, ölçek alt boyutlarına göre farklılıklar olmakla beraber toplam ölçek puanları incelendiğinde, bireylerin dindarlık düzeyleri ile toplumsal cinsiyet algı düzeyleri arasında negatif yönde ve düşük düzeyde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Çevikbaş (2023), yapmış olduğu tez çalışmasında 30 ila 60 yaş arası kadınlarda benlik saygısı, sosyal görünüş kaygısı ve dindarlık ilişkisini incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmanın sonucuna göre dini yönelimin benlik saygısı üzerinde %2,5 oranında anlamlı etkisi olduğu tespit edilmiştir. Dini yönelim türlerinden içsel dini yönelimin anlamlı düzeyde etkisi olduğu belirtilirken, dışsal dini yönelimin anlamlı düzeyde etkisinin bulunmadığı belirtilmiştir. Katılımcıların dini yönelimlerinin sosyal görünüş kaygıları üzerinde %2,8 oranında anlamlı etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Kullanılan ölçeğin alt boyutları incelendiğinde içsel dini yönelimin etkisinin dışsal dini yönelime göre daha fazla olduğu ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca katılımcıların benlik saygılarının sosyal görünüş kaygıları üzerinde %12,5 oranında

anlamalı düzeyde etkisinin olduğu söylenmiştir.

Toplumsal cinsiyet ve dindarlık ile ilgili yapılan ulusal ve uluslararası çalışmaların ise ebeveyn dindarlığının otoriter ebeveynlik ve ergenlerin sosyal sorumluluğunu incelemek, babaların dindarlığını dinin türü, niteliği ve çocuklarıyla olan ilişkileri açısından incelemek, anne ve babaların mutluluk düzeyleri ve dini tutumları arasındaki ilişki, dindarlık eğilimi ve toplumsal cinsiyet algısı, kadınlarda benlik saygısı, sosyal görünüş kaygısı ve dindarlık ilişkisini incelemenin amaçlandığı konularda yapıldığı tespit edilmiştir.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden biri olan geçmişte ve günümüzde hala var olan bir durumun mevcut şekliyle betimlenmesini amaçlayan tarama modelleri kullanılmıştır. Tarama modellerinde araştırma konusu olan olay ya da nesne bulunduğu koşullar içerisinde, değiştirme ve etkileme çabası gösterilmeden uygun biçimde tanımlanmaya çalışılır. Bu çalışma kapsamında tarama modellerinden biri olan ve genel tarama modeli içerisinde yer alan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Genel tarama modellerinde, örneklemeler sayesinde evren hakkında tahminlerde bulunulur ve bu tahminler sayesinde genellemelere varılır (Karasar, 2014). Genel tarama modelleri tekil tarama modeli ve ilişkisel tarama modeli olarak iki grupta incelenir (Çolak, 2018).

İlişkisel tarama modelinde iki farklı nicel değişken arasındaki ilişki korelasyon katsayısı aracılığıyla ortaya çıkarılmak amaçlanmaktadır (Fraenkel, Wallen & Hyun, 2012). Buradaki temel amaç değişkenlerin değişip değişmediği ya da herhangi bir değişim söz konusuysa bu değişimin ne şekilde olduğunu incelemektir. Buradan hareketle veriler arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan araştırmalarda üç farklı ilişki ortaya çıkmaktadır. Birincisinde iki değişken arasında sistemli ilişki bulunmaktadır. İkincisinde değişkenler aynı yönde değişim göstermektedir. Üçüncüsünde ise değişkenler zıt yönde değişim göstermektedir (Bekman, 2022).

Bu çalışmada 3-6 yaş arasında ve okul öncesi eğitim alan çocuğa sahip olan babaların dini tutumlarının, baba katılım düzeyleri ile çocuklarına yönelik cinsel iletişim biçimleri arasındaki ilişkilerinin yaş, çocuk cinsiyeti, eğitim durumu, çocukla birlikte geçirilen süre, anne baba birliktelik durumu, sosyoekonomik düzey, çocuk sayısı, yaşanan bölge/şehir ve dini inanç olarak kendini tanımlama açısından herhangi bir müdahalede bulunmadan incelenerek mevcut durum ve düşünceler saptanmaya çalışılmıştır.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Türkiye genelinde yer alan, 3-6 yaş arası resmi ve özel bağımsız anaokullarında eğitim alan çocuğa sahip olan 420 gönüllü baba katılmıştır. Eksik girilen 39 veri olduğu tespit edilmiş olup bu veriler çalışmadan çıkarılmış ve 381 katılımcı baba ile araştırma tamamlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu belirlenirken kolay ulaşılabilir örneklem ve kartopu örneklem yöntemi kullanılmıştır.

Kolay ulaşılabilir örneklem yöntemi, halihazırda mevcut olan süre, ekonomik koşullar, iş gücü gibi sınırlılıklardan ötürü örneklemin hem kolay ulaşılabilir hem de uygulama yapılmasının kolay olduğu yerlerden seçilmesinde tercih edilmektedir (Çolak, 2018).

Çalışmaya katılan babaların demografik bilgilerini içeren tablo 3.1’de gösterilmektedir.

Tablo 3.1. Katılımcılara ait demografik bilgileri

Değişkenler		n	%
Yaşanılan Bölge/Şehir	Karadeniz Bölgesi	34	8,9
	Marmara Bölgesi	209	54,9
	İç Anadolu Bölgesi	80	21,0
	Ege Bölgesi	31	8,1
	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	27	7,1
Yaş	22-30	92	24,1
	31-40	208	54,6
	41 ve üzeri	81	21,3
Öğrenim Durumu	İlkokul	33	8,7
	Ortaöğretim	92	24,1
	Lisans	215	56,4
	Lisansüstü Eğitim	41	10,8
Çocuk Sayısı	1	164	43,0
	2	160	42,0
	3 ve üzeri	57	15,0
Çocuk Cinsiyeti	Erkek	186	48,8
	Kız	195	51,2
Çocuk ile Birlikte Günlük Geçirilen Süre	1 saat ve altı	7	1,8
	1-2 saat	36	9,4
	2-3 saat	99	26,0
	3 saat ve üzeri	239	62,7
Anne Baba Birliktelik Durumu	Birlikte	369	96,9
	Boşanmış	9	2,4
	Boşanmış fakat birlikte yaşıyor	-	-
	Boşanmamış fakat ayrı yaşıyor	3	,8
	Boşanmış ve başka biriyle birlikteliği var	-	-
Ailenin Aylık Geliri Düşünüldüğünde	8.000 tl ve altı	12	3,1

Haneye Giren Aylık Gelir	8.001-15.000 tl arası	71	18,6
	15.001-22.000 tl arası	67	17,6
	22.001-30.000 tl arası	84	22,0
	30.001 tl ve üzeri	147	38,6
Algılanan Dindarlık Düzeyi	Oldukça dindar	35	9,2
	Dindar	269	70,6
	Az dindar	55	14,4
	Dindar değilim	20	5,2
	İnançsızım	2	,5
	Toplam	381	100,0

Babaların yaşadıkları bölgelere bakıldığında, Karadeniz Bölgesi n=34 (%8,9), Marmara Bölgesi n=209 (%54,9), İç Anadolu Bölgesi n=80 (%21,0), Ege Bölgesi n=31 (%8,1), Güneydoğu Anadolu Bölgesi n=27 (%7,1) katılım sağladıkları görülmüştür. Babaların yaşlarına bakıldığında 22-30 yaş aralığında n=92 (%24,1), 31- 40 yaş aralığında n=208 (%54,6), 41 ve üzeri yaş aralığında 81 (%21,3) kişi olduğu görülmektedir. Eğitim durumu değişkenine göre ilkokul n=33 (%8,7), ortaöğretim n=92 (%24,1), lisans n=215 (%56,4), lisansüstü eğitim n=41 (%10,8) olarak belirlenmiştir. Çocuk sayısı değişkeninde, tek çocuğa sahip olan babalar n=164 (%43,0), iki çocuğa sahip olan babalar n=160 (42,0), üç çocuğa sahip olan babalar n=57 (%15) iken babaların sahip oldukları çocukların cinsiyetleri kız çocukta n=195 (%51,2) erkek çocukta ise n=186 (%48,8) olarak tespit edilmiştir. Katılımcıların çocuklarıyla birlikte geçirdikleri süre incelendiğinde 1 saat ve altı n=7 (%1,8) kişi, 1- 2 saat arası n=36 (%9,4) kişi, 2-3 saat arası n=99 (%26,0) kişi ve 3 saat ve üzeri n=239 (%62,7) kişi olduğu görülmektedir. Katılımcıların anne baba birliktelik durumları incelendiğinde birlikte olan ebeveynlerin sayısı n=369 (%96,9), boşanmış ebeveyn sayısı n=9 (%2,4) ve boşanmamış fakat ayrı yaşayan ebeveyn sayısı n=3 (%0,8) olarak tespit edilmiştir. Haneye giren para miktarı incelendiğinde ailenin aylık geliri 8.000 ve altında olan n=12 (%3,1), 8.001-15.000 arası n=71 (%18,6), 15.001-22.000 arası n=67 (%17,6), 22.001-30.000 arası n=84 (%22,0) ve 30.001 ve üzeri n=147 (%38,6) kişi olduğu saptanmıştır. Katılımcıların kendileri için algıladıkları dindarlık düzeyleri incelendiğinde kendisini oldukça dindar olarak tanımlayan n=35 (%9,2), dindar olarak tanımlayan n=269 (%70,6), az dindar olarak tanımlayan n=55 (%14,4), dindar değilim olarak tanımlayan n=20 (%5,2) ve kendisini inançsız olarak tanımlayan n=2 (%0,5) baba olduğu görülmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

3.3.1. Katılımcı Bilgi Formu

Araştırmaya katılan ve ebeveyn olan babaların bazı demografik özelliklerini belirlemek için araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Bu formda yaş, çocuk cinsiyeti, eğitim durumu, çocukla birlikte geçirilen süre, anne baba birliktelik durumu, sosyoekonomik düzey, çocuk sayısı, yaşanan bölge/şehir ve dindarlık düzeylerini algılama ile ilgili maddeler yer almaktadır.

3.3.2. Baba Katılım Ölçeği (BAKÖ)

Baba Katılım Ölçeği Sımsıkı & Şendil (2014), tarafından geliştirilmiştir. Ölçek geliştirilmeden önce yurtiçinde ve yurtdışında baba katılımını inceleyen ölçekler gözden geçirilmiştir. Daha sonra maddelerin bazıları doğrudan alınmış, bazıları değiştirilmiş, bazıları ise araştırmacılar Sımsıkı & Şendil (2014), tarafından geliştirilerek 79 maddelik bir havuz oluşturulmuştur. Ardından havuzdaki bütün maddeler incelenmiş, birbirine benzeyen ve belirsizlik içeren ifadeler elenmiştir. Geriye kalan maddelerin ise cümleleri düzenlenerek toplam 48 maddeye düşürülen ölçek üzerinde çalışılmıştır. Ölçekte yer alan maddelerin anlaşılabilirlik düzeyini tespit etmek için bu 48 maddeden oluşan ölçek yedi babaya pilot görüşme olarak uygulanmıştır. Uygulamanın sonucunda ise maddelerin hepsinin anlaşılır düzeyde olduğu tespit edilmiş ve 48 maddenin analizleri yapılmıştır. Yapılan geçerlik çalışmaları kapsamında oblik rotasyon ve ana eksen boyutlandırma yöntemi sonucunda 11 madde ölçekten çıkarılmıştır. Bunların sonucunda ölçek 37 madde ile son halini almıştır. Faktör analizi sonucunda ölçekte üç boyut ortaya çıkmıştır. BAKÖ’de maddeler davranış biçimleri şeklindedir ve maddeler beşli likert tipi ölçek üzerinden cevaplanmaktadır. “Her zaman böyledir” seçeneği 5 puan, “Çoğunlukla böyledir” seçeneği 4 puan, “Bazen böyledir” seçeneği 3 puan, “Nadiren böyledir” seçeneği 2 puan, “Hiçbir zaman böyle değildir” seçeneği 1 puan almaktadır. Hem toplam puan hem de her boyut için ayrı puan elde edilmektedir. Babaların ölçekten yüksek puan almaları, baba katılım düzeylerinin de yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçekte birinci faktör 17 maddeden oluşmaktadır. Keyfi

Meşguliyet (KM) olarak adlandırılmakta ve babanın çocukla birlikte gerçekleştirdiği serbest zaman aktivitelerini ve çocukla birlikte oynanan çeşitli oyunları kapsamaktadır. İkinci faktör 12 maddeden oluşmakta İlgi ve Yakınlık (İY) olarak isimlendirilmekte ve çocuğun yaşadığı şeylere ilgili ve duyarlı davranmak, çocuğa sözel ya da fiziksel sevgi göstermek gibi aktiviteleri kapsamaktadır. Son olarak ise üçüncü faktör 8 maddeden oluşmakta, Temel Bakım (TB) olarak isimlendirilmekte ve çocuğun günlük ihtiyaçlarının giderilmesi ve fiziksel bakımının sağlanmasını belirten çeşitli aktiviteleri kapsamaktadır. Yapılan güvenirlik analizleri sonucunda Cronbach alfa güvenirlik katsayıları, Keyfi Meşguliyet boyutu için .89; Temel Bakım boyutu için .83; İlgi ve Yakınlık boyutu için .85 ve BAKÖ Toplam puanı için .92 olarak bulunmuştur. Yapılan geçerlik ve güvenirlik analizleri sonuçlarına göre, bu çalışma ile oluşturulan Baba Katılım Ölçeği'nin (BAKÖ) yeterli düzeyde psikometrik özelliklere sahip olduğu saptanmıştır.

3.3.3. Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği

Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği, Artan, Ceylan & Kurnaz Adıbatmaz (2020), tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin güvenirliği .71 olarak bulunmuştur. Geçerliliği ise açıklayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi ile uygulanarak saptanmıştır. Toplamda 23 maddeden oluşan ölçek, içerik, beden dili, süreci yönetme ve kaygı alt boyutlarını içeren bir öz bildirim ölçeğidir. Ölçek maddelerinden 1-7. maddeler içeriği, 8-12. maddeler beden dilini, 13-19. maddeler süreci yönetmeyi ve 20-23. maddeler kaygıyı değerlendirmektedir. Ölçeğin içerik alt boyutu ebeveynlerin cinsel eğitime dair bilgi derecelerini ölçmeyi amaçlarken beden dili alt boyutu iletişim içerisinde kullanılan beden dilini incelemektedir. Süreci yönetme alt boyutu iletişim sırasında oluşabilecek problemleri yönetme becerilerini ölçmeyi amaçlarken kaygı alt boyutu ebeveynlerin kaygı düzeylerini ölçmeyi amaçlamaktadır. Ölçeğin içerik alt boyutu için “Yaşına uygun bir şekilde açıklamam”, beden dili alt boyutu için “Her zamanki yüz ifadesiyle konuşum”, süreci yönetme alt boyutu için “heyecanımı kontrol ederim” ve kaygı alt boyutu için “Paniklediğim için cevaplayamam” maddeleri örnek olarak verilebilir. Ölçekteki maddeler uygunluğa bağlı olarak “bana hiç uygun değil

(1)”, “bana uygun değil (2)”, “bana kısmen uygun (3)” ve “bana tümüyle uygun (4)” şekilde 4’lü Likert tipinde puanlanmaktadır. Ölçekteki içerik, beden dili ve süreci yönetme alt boyutlarını içeren maddelerde ters puanlanan madde bulunmamaktadır. Ancak kaygı altı boyutunu ölçen tüm maddeler ters puanlama yöntemiyle puanlanmaktadır. Ölçekteki bütün alt boyutlardan yüksek puanlar almak ebeveynlerin cinsel iletişim dilinin uygun olduğunu göstermektedir.

3.3.4. Ok-Dini Tutum Ölçeği

Ok-Dini Tutum Ölçeği, ölçeği geliştiren araştırmacı tarafından tutumun sosyal psikolojide üzerinde durulan üç ögesi olan bilgi, davranış ve duygu özellikleri göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Yazar ölçeğinin ismini geliştirilen diğer dini tutum ölçeklerinden kolaylıkla ayırt edilebilmesi için ölçeğini kendi soyadıyla nitelendirmiştir. Ölçeğin güvenirlik değeri ,81 olarak bulunmuştur. Kişilerin dinle ilgili genel görüşleri bilişsel boyutta, davranışlarının dini değerleri tarafından hangi düzeyde yönlendirildiği davranışsal boyutta yer almaktadır. Ayrıca duygusal boyutta ise bireylerin dini duygularına hitap eden yönlerinden ne düzeyde etkilendiklerinin ölçülmesi amaçlanmıştır. Ölçekte yer alan bu üç tutumun yanına dinde Tanrı’nın merkezde olmasından dolayı Tanrı ile ilgili ilişki boyutu da eklenmiştir. Bu dört boyut etrafında dini tutumu ölçmek amacıyla literatürde yer alan diğer çalışmalar Ok (2011), tarafından incelenerek her boyuta 4 madde düşecek şekilde toplam 16 maddeden oluşan bir madde havuzu oluşturulmuştur. Yapılan faktör analizi ve güvenirlik madde analizleri sonucunda her bir boyutu en iyi derecede ölçen, her boyutta 2 madde yer alan ve toplam 8 maddeden oluşan 5’li likert tipinden oluşan hiç katılmıyorum (1), az katılıyorum (2), yarı yarıya katılıyorum (3), çoğuna katılıyorum (4), tamamına katılıyorum (5) şeklinde derecelendirilen, OK-dini tutum ölçeği geliştirilmiştir. Ölçekten alınan puanlar ile kişinin ne düzeyde dindar olduğu ölçülmek istenmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması

Bu çalışmanın veri toplaması 2023-2024 eğitim yılı güz döneminde yapılmıştır. Araştırmanın veri toplama aşamasında nicel araştırma yöntemlerinden biri olan ölçek metodu uygulanmıştır. Artan, Ceylan & Kurnaz Adıbatmaz (2020), tarafından geliştirilen Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği, Sımsıkı & Şendil (2014), tarafından geliştirilen Baba Katılım Ölçeği ve Ok (2011), tarafından geliştirilen Ok- Dini tutum ölçeği kullanılmıştır. Ölçek sahiplerinden kullanım izinleri e posta yoluyla alınmıştır. Alınan izinlere ilişkin e posta yazışma görselleri Ek1’de sunulmuştur.

Veri toplama araçlarına ilişkin olarak gerekli izinler alındıktan sonra İstanbul Kültür Üniversitesi Etik Kurulu’ndan 2023 tarihli ve 118 sayılı Etik Kurul İzni alınmış ve Ek2’de sunulmuştur. Etik kurul izni alındıktan sonra verilerin toplanması aşamasına geçilmiştir.

Katılımcılara öncesinde form ve ölçekler hakkında bilgilendirme yapılmış ve araştırmaya katılımın tamamen gönüllülük esasına dayalı olduğu ifade edilmiştir. Form ve ölçekler katılımcılar tarafından doldurulduktan sonra toplanmış ve numaralandırılarak analiz edilmek üzere veri girişleri sağlanmıştır. Google Form üzerinden hazırlanan ölçek internet ve telefon üzerinden babalara ulaştırılmıştır. Bu sebeple hem kesitsel verilerin tek seferde toplanması sağlanmış hem de kısa sürede daha çok kişiye ulaşılacak hedeflenmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Katılımcılardan toplanan form ve ölçeklerden elde edilen veriler analiz edilmek üzere SPSS veri analiz programına girilmiştir. Araştırmanın birinci alt probleminde belirlenen; babaların, Baba Katılım Ölçeği (BAKÖ)’ ye göre baba katılım düzeylerinin ölçeğin alt boyutlarıyla ve demografik bilgilerle (yaş, eğitim durumu, sosyoekonomik düzey, çocukla birlikte günlük geçirilen süre, anne baba birliktelik durumu, çocuk sayısı, çocuk cinsiyeti, yaşanılan bölge/şehir, dindarlık düzeyini tanımlama) aralarındaki ilişkiyi belirlemede, ikinci alt problemde, Ebeveynler İçin Cinsel İletişim

Ölçeği' ne göre babaların çocuklarıyla olan cinsel iletişim becerilerinin ölçeğin alt boyutlarıyla ve demografik bilgilerle (yaş, eğitim durumu, sosyoekonomik düzey, çocukla birlikte günlük geçirilen süre, anne baba birliktelik durumu, çocuk sayısı, çocuk cinsiyeti, yaşanılan bölge/şehir, dindarlık düzeyini tanımlama) aralarındaki ilişkiyi tespit etmede ve üçüncü alt problemde babaların, Ok Dini Tutum Ölçeği'ne göre dindarlık düzeylerinin ölçeğin alt boyutlarıyla ve demografik bilgilerle (yaş, eğitim durumu, sosyoekonomik düzey, çocukla birlikte günlük geçirilen süre, anne baba birliktelik durumu, çocuk sayısı, çocuk cinsiyeti, yaşanılan bölge/şehir, dindarlık düzeyini tanımlama) arasındaki ilişkiyi belirlemek için araştırma kapsamında toplanan veriler SPSS 25 programı ile analiz edilmiştir. Öncelikle verilerin normal dağılıp dağılmadığını kontrol etmek amacıyla çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmıştır. Verilerin normal dağılım durumu, analizlerde parametrik veya parametrik olmayan testlerden hangisinin kullanılacağına dair karar vermeyi sağlamaktadır. Normal dağılımı kontrol etmek için kullanılan bir yöntem ise çarpıklık ve basıklık değerleridir. Her iki ölçeğin ve alt boyutların çarpıklık ve basıklık değerleri Tablo 3.2'de verilmiştir. İki gruplu değişkenlerde Bağımsız Gruplar T testi, ikiden fazla gruplu değişkenlerde Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Testi uygulanmıştır. Elde edilen bulgular %95 güven aralığında ve %5 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir. Ayrıca araştırmanın dördüncü alt problemde, Baba Katılım Ölçeği (BAKÖ) ile Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği ve OK Dini Tutum Ölçeği toplam puanları ve alt puanları arasındaki ilişkiyi belirlemek için korelasyon analizi, araştırmanın beşinci alt problemde ise babaların dindarlık düzeylerinin, baba katılımı ve cinsel iletişim becerilerini yordadığını belirlemek için regresyon analizi yapılmıştır.

Tablo 3.2. Baba Katılım ölçeği, Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği ve OK Dini Tutum Ölçeği çarpıklık ve basıklık değerleri

Ölçek ve alt boyutlar	n	Min	Max	Standart Sapma	Ortalama	Çarpıklık	Basıklık
Baba Katılım ölçeği	381	93,00	185,00	19,129	162,769	-,895	,322
Keyfi Meşguliyet	381	29,00	85,00	11,441	71,687	-,904	,417
İlgi ve Yakınlık	381	48,00	60,00	3,096	57,826	-1,555	1,632
Temel Bakım	381	11,00	40,00	6,766	33,254	-1,047	,511
Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği	381	58,00	92,00	7,619	78,183	-,353	-,258
Beden Dili	381	10,00	20,00	2,707	17,679	-,931	-,222
İçerik	381	19,00	28,00	2,412	26,454	-1,521	,979
Süreci Yönetme	381	11,00	28,00	3,009	25,682	-1,337	1,439
Kaygı	381	4,00	16,00	3,657	8,367	,471	-,748
OK Dini Tutum Ölçeği	381	8,00	36,00	5,294	27,427	-1,449	1,800
Biliş	381	2,00	7,00	,858	2,244	3,843*	14,247*
Duygu	381	2,00	10,00	2,046	8,160	-1,092	,459
Davranış	381	2,00	10,00	2,122	8,026	-,999	,180
Tanrı	381	2,00	10,00	2,096	8,997	-2,360*	4,699*

*logaritmik dönüşümle normal dağılıma dönüştürülen çarpıklık basıklık değerleri

Basıklık ve çarpıklık değerleri -2.00 ve +2.00 arasında olan verilerde normal dağılımın gerçekleştiği bulgusuna ulaşılmıştır (Darren & Paul, 2020). Puanların çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde baba katılım ölçeği toplam puanı, keyfi meşguliyet, temel bakım ve ilgi ve yakınlık alt boyutlarının normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir. Ebeveynler için cinsel iletişim ölçeği toplam puanı ile içerik, beden dili, içerik ve süreci yönetme alt boyutları normal dağılım göstermektedir. Bununla birlikte, OK dini tutum ölçeği toplam puanı ile duygu, davranış alt boyutu normal dağılım gösterirken, biliş ve tanrı alt boyutu normal dağılım göstermemektedir. Normal dağılım göstermeyen iki alt boyut için logaritmik dönüşümler yapılmış ve normallik testi sonucunda ise bu iki alt boyutun normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir (Büyüköztürk, 2011). Dönüşümler sonucunda Ok Dini Tutum Ölçeği tanrı alt boyutunun çarpıklık katsayısı: 1,528, basıklık katsayısı: ,964 olarak bulunmuştur. Ok Dini Tutum Ölçeği biliş alt boyutunda ise logaritmik dönüşüm sonucunda elde edilen yeni çarpıklık katsayısı: -1,348, basıklık katsayısı ise: -,588 olarak tespit edilmiştir. Analizlerde ise bu yeni dönüşümler kullanılmıştır. Normal dağılım gösteren veriler için parametrik testler kullanılmış olup iki değişkenli veriler için bağımsız örneklem t-testi, ikiden fazla değişkene sahip veriler için tek

yönlü varyans analizi (ANOVA) ve Pearson korelasyonu kullanılmıştır. Çalışmada kullanılan Baba Katılım Ölçeği, Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği ve Ok Dini Tutum Ölçeği alt boyut ve toplam puanlarının güvenilirlik analizleri sonuçları Tablo 3.3'te verilmiştir.

Tablo 3.3. Baba Katılım ölçeği, Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği ve OK Dini Tutum Ölçeği alt boyut ve toplam puanlarının güvenilirlik değerleri

Ölçek ve alt boyutlar	Madde Sayısı	Cronbach's Alpha Değeri
Baba Katılım ölçeği	37	,707
Keyfi Meşguliyet	17	,796
İlgi ve Yakınlık	8	,722
Temel Bakım	12	,759
Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği	23	,711
Beden Dili	7	,730
İçerik	5	,732
Süreci Yönetme	7	,726
Kaygı	4	,756
OK Dini Tutum Ölçeği	8	,749
Biliş	2	,750
Duygu	2	,745
Davranış	2	,744
Tanrı	2	,745

Baba Katılım Ölçeği alt boyut ve toplam puanları, Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği alt boyut ve toplam puanları ve Ok Dini Tutum Ölçeği alt boyut ve toplam puanlarının güvenilirlik değerlerinin 0,70'ten yüksek olduğu görülmüştür. Bu nedenle kullanılan her iki ölçekten elde edilen verilerin güvenilir olduğunu söylemek mümkündür.

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırma kapsamında elde edilen veriler değerlendirilmiş ve hipotezler test edilmiştir.

4.1. Baba Katılım Ölçeği ile İlgili Yapılan Analizler

Araştırmada kullanılan BAKÖ sorularının ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 4.1’de verilmiştir.

Tablo 4.1. Baba Katılım Ölçeği maddelerinin ortalama ve standart sapma değerleri

SN	Maddeler	$\bar{x}$	Ss
1	Çocuğumla hareketli oyunlar (kovalamaca, saklambaç, güreş vb.) oynarım.	4,028	0,802
2	Çocuğumun dişlerini fırçalayıp fırçalamadığıyla ilgilenirim	4,147	1,025
3	Çocuğuma kitap okurum.	3,824	1,191
4	Çocuğumun saçlarını tararım	4,102	1,084
5	Çocuğumla birlikte spor yaparım	3,994	1,048
6	Çocuğumu kucağıma alırım	4,766	0,562
7	Çocuğumu sinemaya götürürüm	3,695	1,181
8	Çocuğumun tuvalet terbiyesiyle ilgilenirim	4,317	0,987
9	Çocuğum bir şeyden korktuğu zaman onu sakinleştiririm.	4,808	0,483
10	Çocuğumla birlikte onun oyuncaklarıyla (kamyon, bebek vb.) oynarım	4,440	0,823
11	Çocuğumun giyinme ve soyunmasıyla ilgilenirim.	4,278	1,044
12	Çocuğuma hikâye /masal anlatırım.	4,078	1,095
13	Çocuğumun sağlığıyla ilgilenirim.	4,910	0,320
14	Çocuğumu parka götürürüm.	4,564	0,672
15	Çocuğumla birlikte resim, boyama, maket, el işi, yap-boz vb. yaparım.	4,259	0,950
16	Çocuğuma banyo yaptırırım.	4,057	1,186
17	Çocuğuma onu sevdiğimi söylerim.	4,926	0,280
18	Çocuğumla birlikte TV izlerim	4,511	0,896

19	Çocuğum üzgün olduğu zaman onu teselli ederim.	4,826	0,504
20	Çocuğumla birlikte bilmece, tekerleme, şarkı vb. söylerim	4,427	0,866
21	Çocuğumla birlikte film/çizgi film izlerim.	4,540	0,821
22	Çocuğumun merak ettiği soruları yanıtlarım	4,808	0,505
23	Çocuğumu dışarıda gezdiririm.	4,795	0,486
24	Çocuğumun tırnaklarını keserim.	4,026	1,243
25	Çocuğumla bilgisayar oyunu, play station vb. oynarım.	3,711	1,374
26	Çocuğum gece tuvalete kalkarsa onunla ilgilenirim.	4,186	1,116
27	Çocuğuma sarılırım.	4,939	0,238
28	Çocuğumla birlikte müzik dinlerim	4,540	0,850
29	Çocuğumu uyku zamanı yatırırım	4,406	0,906
30	Çocuğum sıkıntılı olduğu zaman onu rahatlatmaya çalışırım.	4,766	0,538
31	Çocuğumla sıralı, kurallı oyunlar (kızma birader, satranç vb.) oynarım.	4,060	1,114
32	Doğum günlerinde çocuğuma hediye alırım.	4,792	0,553
33	Çocuğumu, beceri ve yeteneklerini geliştirecek faaliyetlere yönlendiririm.	4,616	0,739
34	Çocuğumu öperim.	4,952	0,224
35	Çocuğumu pikniğe götürürüm.	4,679	0,666
36	Çocuğumu nelerin mutlu edeceğini bilirim	4,871	0,350
37	Çocuğumu tiyatroya götürürüm.	3,934	1,219

Tablo incelendiğinde en yüksek puan ortalamasına ait üç maddenin sırasıyla Madde 34: Çocuğumu öperim ($\bar{x}$ =4,952), Madde 27: Çocuğuma sarılırım ($\bar{x}$ =4,939) ve Madde 17 Çocuğuma onu sevdiğimi söylerim ($\bar{x}$ =4,926) olduğu tespit edilmiştir. En düşük ortalamaya ait üç madde ise; Madde 7: Çocuğumu sinemaya götürürüm ($\bar{x}$ =3,695), Madde 25: Çocuğumla bilgisayar oyunu, play station vb. oynarım ($\bar{x}$ =3,711) ve Madde 3: Çocuğuma kitap okurum ($\bar{x}$ =3,824) olduğu sonucuna varılmıştır.

4.1.1 Baba Katılım Ölçeği Alt Boyutlarının Ortalama Puanları

BAKÖ'nün 3 alt boyutu bulunmaktadır. Alt boyutlar, Keyfi Meşguliyet, Temel Bakım ile İlgi ve Yakınlık olarak görülmektedir. Alt boyutların ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 4.2.'de verilmiştir.

Tablo 4.2. Baba Katılım Ölçeği alt boyutlarının ortalama ve standart sapma değerleri

SN	Alt Boyutlar	$\bar{x}$	Ss
1	Keyfi Meşguliyet	71,687	11,441
2	Temel Bakım	33,254	6,766
3	İlgi ve Yakınlık	57,826	3,096
4	Baba Katılım Ölçeği	162,769	19,129

Katılımcıların BAKÖ'den aldıkları puan ortalamasını $162,769 \pm 19,129$ olduğu görülmektedir. Ölçekten alınacak en yüksek puanın 185 olduğu göz önüne alındığında katılımcıların yüksek düzeyde baba katılım puanına olduğunu söylemek mümkündür.

4.1.2. Bağımsız Değişkenlerle Karşılaştırılması

BAKÖ'den elde edilen puanların demografik özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek için aşağıdaki bölümlerde iki değişkene sahip olan verilerde bağımsız örneklem t-testi ve ikiden fazla değişkenli verilerde tek yönlü varyans analizi ANOVA yapılmıştır. Katılımcıların BAKÖ'den almış oldukları puanların yaşanan bölgeye göre farklılaşma durumlarının incelenmesi için yapılan Anova testi analizi sonuçları Tablo 4.3'te sunulmuştur.

Tablo 4.3. Katılımcıların Baba Katılım Ölçeği'nden aldıkları puanların yaşanılan bölgeye göre farklılaşma durumları

Alt Boyut	Yaşanılan Bölge	n	$\bar{x}$	ss	sd	F	p	Anlamlı fark
Baba Katılım Ölçeği	Karadeniz Bölgesi (1)	34	159,529	23,133	4	13,365	,000*	1 ile 4
	Marmara Bölgesi (2)	209	157,612	18,580				
	İç Anadolu Bölgesi (3)	80	169,950	17,187				2 ile 3/4/5
	Ege Bölgesi (4)	31	176,774	9,851				
	Güneydoğu Anadolu Bölgesi (5)	27	169,407	15,229				
Keyfi Meşguliyet	Karadeniz Bölgesi (1)	34	71,058	12,424	4	15,100	,000*	1 ile 4
	Marmara Bölgesi (2)	209	68,306	11,402				
	İç Anadolu Bölgesi (3)	80	76,075	9,971				2 ile 3/4/5
	Ege Bölgesi (4)	31	80,903	4,968				
	Güneydoğu Anadolu Bölgesi (5)	27	75,074	9,050				
İlgi ve Yakınlık	Karadeniz Bölgesi (1)	34	55,764	4,830	4	5,772	,000*	1 ile 2/5
	Marmara Bölgesi (2)	209	57,732	2,909				
	İç Anadolu Bölgesi (3)	80	58,525	2,407				3 ile 1
	Ege Bölgesi (4)	31	58,129	3,451				
	Güneydoğu Anadolu Bölgesi (5)	27	58,740	1,831				
Temel Bakım	Karadeniz Bölgesi (1)	34	32,705	6,926	4	10,336	,000*	2 ile 3/4/5
	Marmara Bölgesi (2)	209	31,574	7,000				
	İç Anadolu Bölgesi (3)	80	35,350	6,029				4 ile 1,2
	Ege Bölgesi (4)	31	37,741	3,130				
	Güneydoğu Anadolu Bölgesi (5)	27	35,592	5,307				

p* < 0,05

Araştırmada BAKÖ'den ve alt boyutlarından alınan puanların katılımcıların yaşadıkları bölgeye göre anlamlı farklılaşma yarattığı belirlenmiştir (p < 0,05). Anlamlı farklılaşma BAKÖ toplam puanında Karadeniz Bölgesi ile Ege Bölgesi'nde yaşayan babalar ile Marmara Bölgesi ile İç Anadolu, Ege ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yaşayan babalar arasında olduğu ve anlamlı farklılaşmanın İç Anadolu, Ege Bölgesi ve Güneydoğu Anadolu bölgesi lehine olduğu görülmektedir. Keyfi meşguliyet alt boyutunda farklılaşma Karadeniz ile Ege Bölgesi'nde yaşayan babalar arasında ve Marmara ile İç Anadolu, Ege ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nde yaşayan babalar arasında olduğu ve anlamlı farklılaşmanın İç Anadolu, ege bölgesi ve güneydoğu Anadolu bölgesi lehine olduğu görülmektedir. İlgi ve yakınlık alt

boyutunda farklılaşma Karadeniz ile Marmara ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yaşayan babalar arasında ve İç Anadolu ile Karadeniz Bölgesinde yaşayan babalar arasında olduğu ve anlamlı farklılaşmanın Marmara, iç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri arasında olduğu görülmektedir. Temel bakım alt boyutunda ise anlamlı farklılaşmanın Marmara ile İç Anadolu, Ege ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yaşayan babalar arasında olduğu ve Ege ile Karadeniz ve Marmara Bölgelerinde yaşayan babalar arasında olduğu ve anlamlı farklılaşmanın Karadeniz, İç Anadolu, Ege ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri lehine olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların BAKÖ'den almış oldukları puanların babanın yaşına göre farklılaşma durumlarının incelenmesi için yapılan Anova testi analizi sonuçları Tablo 4.4'te sunulmuştur.

Tablo 4.4. Katılımcıların Baba Katılım Ölçeği'nden aldıkları puanların babanın yaşına göre farklılaşma durumları

Alt boyut	Baba yaşı	n	$\bar{x}$	ss	sd	F	p
Keyfi Meşguliyet	22-30	92	71,271	12,721	2	,210	,889
	31-40	208	71,769	10,757			
	41 ve üzeri	81	71,706	11,677			
İlgi ve Yakınlık	22-30	92	56,902	3,848	2	3,916	,009*
	31-40	208	58,028	2,974			
	41 ve üzeri	81	58,346	2,127			
Temel Bakım	22-30	92	33,489	7,240	2	,576	,631
	31-40	208	32,870	6,553			
	41 ve üzeri	81	34,013	6,483			
Baba Katılım Ölçeği	22-30	92	161,663	21,793	2	,316	,814
	31-40	208	162,668	17,917			
	41 ve üzeri	81	164,066	18,651			

p* < 0,05

Çalışmada, BAK Ö'den alınan puanların ve alt faktör puanlarının babanın yaşına göre%95 güven aralığında istatistiksel bakımdan farklılaşma yarattığı bulunmuştur (p< 0,05). Anlamlı farklılaşmanın ilgi ve yakınlık alt boyutunda 22-30 ile 41 ve üzeri yaş aralığında olan babalar arasında olduğu belirlenmiştir. Bu farklılaşma ise 41 ve üzeri yaş arası babaların lehinedir. Katılımcıların BAKÖ'den almış oldukları puanların babaların eğitim durumuna göre farklılaşma açısından incelenmesi için yapılan tek yönlü varyans analizi Anova sonuçları Tablo 4.5'te sunulmuştur.

Tablo 4.5. Katılımcıların Baba Katılım Ölçeği'nden aldıkları puanların baba öğrenim durumuna göre farklılaşma durumları

Alt boyut durumu	Baba eğitim	n	$\bar{x}$	ss	sd	F	p	Anlamlı fark
Keyfi Meşguliyet	İlkokul (1)	33	66,666	14,227	3	12,226	,000*	4 ile 1/2/3
	Ortaöğretim (2)	92	67,380	12,348				
	Lisans (3)	215	73,186	10,085				
	Lisansüstü eğitim (4)	41	77,536	8,950				
İlgi ve Yakınlık	İlkokul (1)	33	57,727	2,577	3	2,081	,102	-
	Ortaöğretim (2)	92	57,521	3,139				
	Lisans (3)	215	57,762	3,291				
	Lisansüstü eğitim (4)	41	58,926	1,979				
Temel Bakım	İlkokul (1)	33	30,909	9,628	3	5,775	,001*	1 ile 4
	Ortaöğretim (2)	92	31,630	6,810				
	Lisans (3)	215	33,818	6,309				
	Lisansüstü eğitim (4)	41	35,829	4,810				
Baba Katılım Ölçeği	İlkokul (1)	33	155,303	23,962	3	9,732	,000*	4 ile 1/2/3
	Ortaöğretim (2)	92	156,532	19,714				
	Lisans (3)	215	164,767	17,705				
	Lisansüstü eğitim (4)	41	172,292	14,353				

p* < 0,05

Araştırmada BAKÖ'den ve keyfi meşguliyet ile temel bakım alt boyutlarından alınan puanların katılımcıların eğitim durumlarına göre anlamlı farklılaşma yarattığı belirlenmiştir (p < 0,05). Anlamlı farklılaşmanın keyfi meşguliyet alt boyutunda lisansüstü eğitim alan babalar ile ilkokul, ortaöğretim ve lisans eğitim düzeyine sahip babalar arasında olduğu ve anlamlı farklılaşmanın lisansüstü eğitim alan babaların lehine olduğu belirlenmiştir. Temel bakım alt boyutunda anlamlı farklılaşmanın ilkokul ile lisansüstü eğitim düzeyine sahip babalar arasında olduğu ve lisansüstü eğitim alan babaların lehine olduğu tespit edilmiştir. BAKÖ toplam puanlarında lisansüstü eğitim ile ilkokul, ortaöğretim ve lisans eğitim düzeyine sahip babalar arasında olduğu tespit edilmiş, anlamlı farklılaşmanın lisansüstü eğitim alan babaların lehine olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların BAKÖ'den almış oldukları puanların babaların çocuk sayısına göre farklılaşma durumu Tablo 4.6'da gösterilmiştir.

Tablo 4.6. Katılımcıların Baba Katılım Ölçeği'nden aldıkları puanların çocuk sayısına göre farklılaşma durumu

Alt boyut	Çocuk sayısı	n	$\bar{x}$	ss	sd	F	p	Anlam lı fark
Keyfi Meşguliyet	1	164	74,615	9,527	2	7,472	,012*	1 ile 2/3
	2	160	69,743	12,031				
	3 ve üzeri	57	69,240	12,580				
İlgi ve Yakınlık	1	164	57,939	3,004	2	,218	,884	-
	2	160	57,712	3,282				
	3 ve üzeri	57	57,870	2,842				
Temel Bakım	1	164	34,932	5,803	2	6,553	,015*	1 ile 2/3
	2	160	32,262	6,884				
	3 ve üzeri	57	31,277	7,671				
Baba Katılım Ölçeği	1	164	167,4878	16,73668	2	6,648	,017*	1 ile 2/3
	2	160	159,7188	19,65238				
	3 ve üzeri	57	158,3889	20,50349				

p* < 0,05

Araştırmada katılımcıların BAKÖ toplam puanında, keyfi meşguliyet ve temel bakım alt boyutlarında çocuk sayısına göre anlamlı farklılaşmanın tespit edildiği görülmektedir (p < 0,05). Anlamlı farklılaşmanın keyfi meşguliyet, temel bakım alt boyutlarında ve BAKÖ toplam puanında 1 ile 2/3 arasında çocuğa sahip olan babalar arasında olduğu saptanmıştır. Bu anlamlı farklılaşmanın tek çocuğa sahip olan ebeveynlerin lehine olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların BAKÖ'den almış oldukları puanların, babaların çocuk cinsiyetine göre farklılaşma durumu Tablo 4.7'de gösterilmiştir.

Tablo 4.7. Katılımcıların Baba Katılım Ölçeğinden aldıkları puanların çocuk cinsiyetine göre farklılaşma durumu

Alt boyut	Çocuk cinsiyeti	n	$\bar{x}$	Ss	t	p
Keyfi Meşguliyet	erkek	186	70,575	11,563	-1,859	,959
	kız	195	72,748	11,252		
İlgi ve Yakınlık	erkek	186	57,553	3,110	-1,685	,289
	kız	195	58,087	3,069		
Temel Bakım	erkek	186	33,005	6,155	-,704	,003*
	kız	195	33,492	7,310		
Baba Katılım Ölçeği	erkek	186	161,134	18,882	-1,633	,315
	kız	195	164,328	19,281		

p* < 0,05

Araştırmada katılımcıların keyfi meşguliyet, ilgi ve yakınlık ve BAKÖ toplam puanları arasında anlamlı farklılaşma görülmemektedir. Bununla birlikte katılımcıların temel bakım alt puanlarında kız ve erkek çocuğa sahip olan babalar arasında anlamlı farklılaşma görülmektedir (p < 0,05). Kız çocuğuna sahip olan babaların ortalama puanlarının erkek çocuğuna sahip olan babaların ortalama puanına göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmektedir. Anlamlı farklılaşmanın kız çocuğuna sahip babaların lehine olduğu görülmektedir. Katılımcıların BAKÖ'den almış oldukları puanların, babaların çocuk ile birlikte günlük geçirdikleri süreye göre farklılaşma durumu Tablo 4.8'de gösterilmiştir.

Tablo 4.8. Katılımcıların Baba Katılım Ölçeği'nden aldıkları puanların çocukları ile günlük geçirilen süreye göre farklılaşma durumu

Alt boyut	Süre	n	$\bar{x}$	ss	sd	F	p	Anlam lı fark
Keyfi Meşguliyet	1 saat ve altı (1)	7	64,714	9,031	3	6,487	,004*	2 ile 3,4
	1-2 saat (2)	36	64,638	12,961				
	2-3 saat (3)	99	73,131	10,740				
	3 saat ve üzeri (4)	239	72,355	11,157				
İlgi ve Yakınlık	1 saat ve altı (1)	7	55,000	3,915	3	9,724	,002*	2 ile 3,4
	1-2 saat (2)	36	55,638	3,650				
	2-3 saat (3)	99	58,303	2,804				
	3 saat ve üzeri (4)	239	58,041	2,937				
Temel Bakım	1 saat ve altı (1)	7	25,571	4,503	3	10,619	,000*	4 ile 1,2 3 ile 1,2
	1-2 saat (2)	36	28,555	7,576				
	2-3 saat (3)	99	33,969	6,728				
	3 saat ve üzeri (4)	239	33,891	6,309				
Baba Katılım Ölçeği	1 saat ve altı (1)	7	145,285	13,275	3	10,127	,000*	4 ile 1,2 3 ile 1,2
	1-2 saat (2)	36	148,833	21,405				
	2-3 saat (3)	99	165,404	18,756				
	3 saat ve üzeri (4)	239	164,288	18,000				

p* < 0,05

Katılımcıların çocuklarına bir gün içerisinde ayırdıkları süreye göre BAKÖ'den alınan toplam ve alt puanların anlamlı farklılaşma yarattığı bulunmuştur (p < 0,05). Keyfi meşguliyet ile ilgi ve yakınlık alt boyutunda çocuğuna 1-2 saat süre ayıran babalar ile 2-3 ve 3 saat üzeri vakit ayıran babalar arasında anlamlı farklılaşma görülmektedir. Temel bakım ile BAKÖ toplam puanlarında da çocuğuna günlük 3 saat ve üzeri vakit ayıran babalar ile 1 saat altı ve 1-2 saat vakit ayıran babalar arasında anlamlı farklılaşma tespit edilmiştir. Anlamlı farklılaşmanın ise çocuklarına 2-3 saat ile 3 saat ve üzeri vakit ayıran babaların lehine olduğu görülmektedir. Katılımcıların BAKÖ'den aldıkları puanların anne baba birliktelik durumuna göre farklılaşma durumu Tablo

4.9'da gösterilmektedir.

Tablo 4.9. Katılımcıların Baba Katılım Ölçeği'nden aldıkları puanların anne baba birliktelik durumuna göre farklılaşma durumu

Alt boyut	Anne baba birliktelik durumu	n	$\bar{x}$	ss	sd	F	p	Anlamlı fark
Keyfi Meşguliyet	Birlikte (1)	369	71,482	11,429	2	3,457	,033*	1 ile 2
	Boşanmış (2)	9	81,333	6,442				
	Boşanmamış fakat ayrı yaşıyor (4)	3	68,000	14,933				
İlgi ve Yakınlık	Birlikte (1)	369	57,783	3,121	2	2,152	,118	-
	Boşanmış (2)	9	59,888	,333				
	Boşanmamış fakat ayrı yaşıyor (4)	3	57,000	3,000				
Temel Bakım	Birlikte (1)	369	33,11	6,799	2	3,005	,051	-
	Boşanmış (2)	9	38,666	2,692				
	Boşanmamış fakat ayrı yaşıyor (4)	3	34,000	5,291				
Baba Katılım Ölçeği	Birlikte (1)	369	162,382	19,139	2	3,793	,023*	1 ile 2
	Boşanmış (2)	9	179,888	7,490				
	Boşanmamış fakat ayrı yaşıyor (4)	3	159,000	23,065				

p* < 0,05

Katılımcıların anne baba birliktelik durumlarına göre BAKÖ toplam puanı ve keyfi meşguliyet alt boyutunda anlamlı farklılaşma tespit edilmiştir (p < 0,05). BAKÖ toplam puanı ve keyfi meşguliyet alt boyutundaki anlamlı farklılaşmanın birlikte ve boşanmış olan ebeveynler arasında olduğu saptanmıştır. Anlamlı farklılaşmanın boşanmış ebeveynler lehine olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların BAKÖ'den aldıkları puanların ailenin aylık geliri düşünüldüğünde haneye giren para miktarına göre farklılaşma durumu Tablo 4.10'da gösterilmektedir.

Tablo 4.10. Katılımcıların Baba Katılım Ölçeği'nden aldıkları puanların ailenin aylık geliri düşünüldüğünde haneye giren para miktarına göre farklılaşma durumu

Alt boyut	Para miktarı	n	$\bar{x}$	ss	sd	F	p	Anlamlı fark
Keyfi Meşguliyet	8.000 tl ve altı (1)	12	65,500	14,957	4	9,716	,000*	2 ile 3/4/5
	8.001-15.000 tl arası (2)	71	65,323	12,470				
	15.001-22.000 tl arası (3)	67	72,462	10,108				
	22.001-30.000 tl arası (4)	84	72,202	10,453				
	30.001 tl ve üzeri (5)	147	74,619	10,444				
İlgi ve Yakınlık	8.000 tl ve altı (1)	12	55,666	4,519	4	6,821	,002*	2 ile 3/4/5
	8.001-15.000 tl arası (2)	71	56,464	3,589				
	15.001-22.000 tl arası (3)	67	58,403	2,492				
	22.001-30.000 tl arası (4)	84	57,976	2,798				
	30.001 tl ve üzeri (5)	147	58,312	2,880				
Temel Bakım	8.000 tl ve altı (1)	12	29,250	9,056	4	8,670	,000*	5 ile 2/4
	8.001-15.000 tl arası (2)	71	30,845	7,042				
	15.001-22.000 tl arası (3)	67	33,179	6,492				
	22.001-30.000 tl arası (4)	84	32,011	6,939				
	30.001 tl ve üzeri (5)	147	35,489	5,719				
Baba Katılım Ölçeği	8.000 tl ve altı (1)	12	150,416	23,558	4	10,488	,000*	2 ile 3/4/5
	8.001-15.000 tl arası (2)	71	152,633	20,448				
	15.001-22.000 tl arası (3)	67	164,044	16,999				
	22.001-30.000 tl arası (4)	84	162,190	17,98023				
	30.001 tl ve üzeri (5)	147	168,421	17,32443				

p* < 0,05

Katılımcıların ailelerin aylık geliri düşünüldüğünde haneye giren para miktarına göre BAKÖ toplam puanı ve alt boyutlarında anlamlı farklılaşma tespit edilmiştir (p < 0,05). Keyfi meşguliyet, ilgi ve yakınlık ve BAKÖ toplam ve alt boyutunda 8.001-15.000 arası gelire sahip olan aileler ile 15.001-22.000, 22.001-30.000 ve 30.001 ve üzeri gelire sahip olan aileler arasında anlamlı farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte temel bakım alt boyutunda ise 30.001 ve üzeri gelire sahip olan aileler ile 8.001-15.000 arası ve 22.001-30.000 arası gelire sahip olan aileler arasında farklılaşma görülmektedir. Anlamlı farklılaşmanın ise 15.001-22.000, 22.001-30.000 ve 30.001 ve üzeri gelire sahip olan aileler lehine olduğu görülmektedir. Katılımcıların algıladıkları dindarlık düzeylerine göre farklılaşma durumu Tablo 4.11'de gösterilmektedir.

Tablo 4.11. Katılımcıların Baba Katılım Ölçeği'nden aldıkları puanların kendilerini algıladıkları dindarlık düzeylerine göre farklılaşma tablosu

Alt boyut	Dindarlık düzeyi	n	$\bar{x}$	ss	sd	F	p
Keyfi Meşguliyet	İnançsızım	2	77,000	1,414	4	,424	,791
	Dindar değilim	20	73,600	10,017			
	Az dindar	55	71,072	11,004			
	Dindar	269	71,814	11,582			
	Oldukça dindar	35	70,285	12,272			
İlgi ve Yakınlık	İnançsızım	2	58,500	2,121	4	2,052	,087
	Dindar değilim	20	58,700	2,430			
	Az dindar	55	58,636	2,288			
	Dindar	269	57,691	3,236			
	Oldukça dindar	35	57,057	3,253			
Temel Bakım	İnançsızım	2	37,500	,707	4	,730	,572
	Dindar değilim	20	35,100	6,640			
	Az dindar	55	33,000	7,927			
	Dindar	269	33,052	6,528			
	Oldukça dindar	35	33,914	6,878			
Baba Katılım Ölçeği	İnançsızım	2	173,000	,000	4	,496	,738
	Dindar değilim	20	167,400	16,978			
	Az dindar	55	162,709	19,413			
	Dindar	269	162,557	19,30822			
	Oldukça dindar	35	161,257	19,24202			

Araştırmada katılımcıların kendilerini algıladıkları dindarlık düzeyleri arasında BAKÖ toplam ve alt boyutları arasında anlamlı farklılaşma görülmemektedir ($p>0,05$).

4.2. Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği ile İlgili Yapılan Analizler

Araştırmada kullanılan ECİÖ sorularının ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 4.12’de verilmiştir.

Tablo 4.12. Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği maddelerinin ortalama ve standart sapma değerleri

SN	Maddeler	$\bar{x}$	Ss
1	Yaşına uygun bir şekilde açıklarım.	3,695	0,529
2	Bedenine başkalarının sınırsız dokunamayacağını yaşına uygun bir dille anlatırım.	3,855	0,394
3	Yaşına uygun terimleri anlayabileceği bir şekilde kullanırım.	3,784	0,459
4	Bedeninin ona özel olduğunu çekinmeden anlatırım.	3,818	0,418
5	Konuşmaya olumlu cümlelerle başlarım (örneğin, seninle bunu konuşabiliriz).	3,787	0,422
6	Yakın aile fertleri dışındaki başka kişilerle çok yakınlaşmaması gerektiğini anlatırım.	3,782	0,530
7	İyi ve kötü dokunuş arasındaki farkı örneklerle anlayabileceği bir biçimde anlatırım.	3,729	0,540
8	Her zamanki yüz ifademle konuşurum.	3,511	0,694
9	Her zamanki konuşma hızımla açıklarım	3,527	0,693
10	Diğer durumlarda davrandığımdan farklı davranmam	3,454	0,758
11	Her zamanki rahatlığım ile konuşurum.	3,475	0,748
12	Anlaşılır ve yaşına uygun bir dille konuşurum.	3,742	0,461
13	Kaygılı görünmemeye çalışırım.	3,648	0,563
14	Başka bir işle ilgilenmem.	3,713	0,522
15	Heyecanımı kontrol etmeye çalışırım.	3,627	0,613
16	Gereğinden fazla el kol hareketi yaparak vurgu yapmam.	3,556	0,664
17	Göz kontağı kurarak konuşurum	3,800	0,425
18	Kaçamak yanıtlar vermem.	3,706	0,530
19	Konu hakkında bilgim yoksa, araştırıp en kısa sürede açıklarım.	3,674	0,588
20	Heyecanlı görünürüm.	2,112	1,048
21	Paniklediğim için cevaplayamam.	1,837	0,997
22	Yanıtını bilmediğim durumlarda konuyu değiştiririm	2,007	1,034
23	Cevabını bilsem de konuyu değiştiririm.	2,007	0,972

Tablo 4.12 incelendiğinde en yüksek puan ortalamasına ait üç maddenin sırasıyla Madde 2: Bedenine başkalarının sınırsız dokunamayacağını yaşına uygun bir dille anlatırım ($\bar{x}=3,855$), madde 4: Bedeninin ona özel olduğunu çekinmeden anlatırım ($\bar{x}=3,818$) ve madde 17: Göz kontağı kurarak konuşurum ($\bar{x}=3,800$) olduğu görülmektedir. En düşük puan ortalamasına ait üç maddenin ise, madde 20: Paniklediğim için cevaplayamam ($\bar{x}=1,837$), madde 22: Yanıtını bilmediğim durumlarda konuyu değiştiririm ve madde

23: Cevabını bilsem de konuyu değiştiririm ($\bar{x}$ =2,007), madde 21: Heyecanlı görünürüm ($\bar{x}$ =2,112) olduğu sonucuna varılmıştır.

4.2.1. Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği Alt Boyutlarının Ortalama Puanları

ECİÖ'nün 4 alt boyutu bulunmaktadır. Alt boyutlar, Beden Dili, İçerik, Süreci Yönetme ve Kaygı olarak görülmektedir. Alt boyutların ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 4.13'de verilmiştir.

Tablo 4.13. Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği alt boyutlarının ortalama ve standart sapma değerleri

SN	Alt Boyutlar	$\bar{x}$	Ss
1	Beden Dili	17,679	2,707
2	İçerik	26,454	2,412
3	Süreci Yönetme	25,682	3,009
4	Kaygı	8,367	3,657
5	Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği	78,183	7,619

Katılımcıların EİCÖ'den aldıkları puan ortalamasını $78,183 \pm 7,619$ olduğu görülmektedir. Ölçekten alınacak en yüksek puanın 92 olduğu göz önüne alındığında katılımcıların yüksek düzeyde yüksek düzeyde cinsel iletişim puanına olduğunu söylemek mümkündür.

4.2.2. Bağımsız Değişkenlerle Karşılaştırılması

ECİÖ'den elde edilen puanların demografik özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek için aşağıdaki bölümlerde iki değişkene sahip olan verilerde bağımsız örneklem t-testi ve ikiden fazla değişkenli verilerde tek yönlü varyans analizi ANOVA yapılmıştır. Katılımcıların ECİÖ'den almış oldukları puanların yaşadıkları bölgeye göre farklılaşma durumlarının incelenmesi için yapılan Anova testi analizi sonuçları Tablo 4.14'te sunulmuştur.

Tablo 4.14. Katılımcıların Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği’nden almış oldukları puanların yaşanılan bölgeye göre farklılaşma durumları

Alt Boyut	Yaşanılan Bölge	n	$\bar{x}$	ss	sd	F	p	Anlamlı fark
Beden Dili	Karadeniz Bölgesi (1)	34	17,617	2,741				
	Marmara Bölgesi (2)	209	17,602	2,757				
	İç Anadolu Bölgesi (3)	80	17,812	2,639	4	,129	,972	-
	Ege Bölgesi (4)	31	17,838	2,967				
	Güneydoğu Anadolu Bölgesi (5)	27	17,777	2,292				
İçerik	Karadeniz Bölgesi (1)	34	24,735	3,544				
	Marmara Bölgesi (2)	209	26,315	2,269				
	İç Anadolu Bölgesi (3)	80	26,812	2,216	4	8,035	,000*	4 ile 1/2/3
	Ege Bölgesi (4)	31	27,516	1,567				
	Güneydoğu Anadolu Bölgesi (5)	27	27,407	1,865				
Süreci Yönetme	Karadeniz Bölgesi (1)	34	25,088	3,396				
	Marmara Bölgesi (2)	209	25,272	3,229				
	İç Anadolu Bölgesi (3)	80	26,075	2,651	4	5,111	,001*	4 ile 1/2/3
	Ege Bölgesi (4)	31	27,548	1,260				
	Güneydoğu Anadolu Bölgesi (5)	27	26,296	2,072				
Kaygı	Karadeniz Bölgesi (1)	34	8,529	3,669				
	Marmara Bölgesi (2)	209	8,923	3,540				
	İç Anadolu Bölgesi (3)	80	7,762	3,711	4	5,343	,000*	4 ile 1,2
	Ege Bölgesi (4)	31	5,967	2,892				
	Güneydoğu Anadolu Bölgesi (5)	27	8,407	4,012				
Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği	Karadeniz Bölgesi (1)	34	75,970	8,469				
	Marmara Bölgesi (2)	209	78,114	7,824				
	İç Anadolu Bölgesi (3)	80	78,462	7,584	4	1,151	,332	-
	Ege Bölgesi (4)	31	78,871	5,445				
	Güneydoğu Anadolu Bölgesi (5)	27	79,888	6,963				

p* < 0,05

Katılımcıların ECİÖ’den almış oldukları puanların yaşanılan bölgeye göre farklılaşma durumları incelendiğinde içerik, süreci yönetme ve kaygı alt boyutlarında anlamlı farklılaşma olduğu belirlenmiştir (p < 0,05). Anlamlı farklılaşmanın içerik alt boyutunda Karadeniz Bölgesi ile İç Anadolu, Ege ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yaşayan babalar ile ve Marmara Bölgesi ile Ege Bölgesinde yaşayan babalar arasında olduğu tespit edilmiştir. Süreci yönetme alt boyutunda Ege bölgesi ile Karadeniz, Marmara ve İç Anadolu bölgelerinde yaşayan babalar arasında anlamlı farklılaşma olduğu belirlenmiştir. Anlamlı farklılaşmanın Ege bölgesi lehine olduğu

görülmektedir. Kaygı alt boyutunda ise Ege ile Karadeniz ve İç Anadolu bölgelerinde yaşayan babalar arasında anlamlı farklılaşmanın olduğu ve anlamlı farklılaşmanın Karadeniz ile Marmara Bölgesi lehine olduğu görülmektedir. Katılımcıların ECİÖ'den almış oldukları puanların babanın yaşına göre farklılaşma durumlarının incelenmesi için yapılan Anova testi analizi sonuçları Tablo 4.15'te sunulmuştur.

Tablo 4.15. Katılımcıların Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği'nden almış oldukları puanların babanın yaşına göre farklılaşma durumları

Alt boyut	Baba yaşı	n	$\bar{x}$	ss	sd	F	p	Anlamlı farklılık
Beden Dili	22-30 (1)	92	16,684	3,045	2	6,205	,000*	1 ile 2/3
	31-40 (2)	208	17,971	2,618				
	41 ve üzeri (3)	81	17,960	2,256				
İçerik	22-30 (1)	92	25,782	3,001	2	4,265	,006*	1 ile 3
	31-40 (2)	208	26,514	2,309				
	41 ve üzeri (3)	81	27,040	1,696				
Süreç Yönetme	22-30 (1)	92	25,347	3,269	2	1,610	,187	-
	31-40 (2)	208	25,740	3,048				
	41 ve üzeri (3)	81	25,746	2,605				
Kaygı	22-30 (1)	92	8,880	3,776	2	2,082	,102	-
	31-40 (2)	208	8,288	3,625				
	41 ve üzeri (3)	81	8,200	3,601				
Ebeveynler için	22-30 (1)	92	76,695	8,456	2	1,673	,172	-
	31-40 (2)	208	78,514	7,599				
Cinsel İletişim	41 ve üzeri (3)	81	78,946	6,633				

p* < 0,05

Katılımcıların ECİÖ'den almış oldukları puanların babanın yaşına göre farklılaşma durumları incelendiğinde beden dili ve içerik alt boyutlarında anlamlı farklılaşmanın gerçekleştiği görülmektedir (p < 0,05). Anlamlı farklılaşmanın beden dili alt boyutunda 22-30 yaş grubu ile 31-40, 41 ve üzeri yaş grupları arasında olduğu, anlamlı farklılaşmanın ise 31-40, 41 ve üzeri yaş grupları lehine olduğu görülmektedir. İçerik alt boyutunda ise anlamlı farklılaşmanın 22-30 ile 41 ve üzeri yaş grupları arasında olduğu tespit edilmiş olup anlamlı farklılaşmanın 41 ve üzeri yaş grubu lehine olduğu görülmektedir. Katılımcıların ECİÖ'den almış oldukları puanların babaların eğitim durumuna göre farklılaşma açısından incelenmesi için yapılan tek yönlü varyans analizi Anova sonuçları Tablo 4.16'da sunulmuştur.

Tablo 4.16. Katılımcıların Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği'nden almış oldukları puanların babaların öğrenim durumuna göre farklılaşma durumları

Alt boyut	Baba eğitim durumu	n	$\bar{x}$	ss	sd	F	p	Anlamlı fark
Beden dili	İlkokul (1)	33	17,303	2,755	3	,541	,655	-
	Ortaöğretim (2)	92	17,587	2,801				
	Lisans (3)	215	17,702	2,621				
	Lisansüstü eğitim (4)	41	18,073	2,935				
İçerik	İlkokul (1)	33	26,393	2,178	3	1,902	,129	-
	Ortaöğretim (2)	92	26,097	2,362				
	Lisans (3)	215	26,479	2,529				
	Lisansüstü eğitim (4)	41	27,170	1,935				
Süreci Yönetme	İlkokul (1)	33	25,212	3,342	3	4,502	,009*	4 ile 2
	Ortaöğretim (2)	92	24,923	3,589				
	Lisans (3)	215	25,865	2,653				
	Lisansüstü eğitim (4)	41	26,804	2,676				
Kaygı	İlkokul (1)	33	8,666	3,688	3	8,452	,000*	4 ile 1/2/3
	Ortaöğretim (2)	92	9,456	3,218				
	Lisans (3)	215	8,283	3,679				
	Lisansüstü eğitim (4)	41	6,122	3,487				
Ebeveynler için Cinsel İletişim Ölçeği	İlkokul (1)	33	77,575	7,858	3	,103	,958	-
	Ortaöğretim (2)	92	78,065	8,350				
	Lisans (3)	215	78,330	7,515				
	Lisansüstü eğitim (4)	41	78,170	6,394				

p* < 0,05

Katılımcıların ECIÖ'den almış oldukları puanların babanın yaşına göre farklılaşma durumları incelendiğinde süreci yönetme ve kaygı alt boyutlarında anlamlı farklılaşmanın gerçekleştiği görülmektedir ($p < 0,05$). Anlamlı farklılaşmanın süreci yönetme alt boyutunda lisansüstü eğitim ile ortaöğretim eğitim düzeyine sahip olan babalar arasında olduğu, kaygı alt boyutunda ise anlamlı farklılaşmanın lisansüstü eğitim ile ilkökul, ortaöğretim ve lisans eğitim düzeyine sahip olan babalar arasında olduğu tespit edilmiştir. Anlamlı farklılaşmanın süreci yönetme alt boyutunda lisansüstü eğitim alan babaların lehine olduğu görülürken; kaygı alt boyutunda ilkökul, ortaöğretim ve lisans eğitim düzeyine sahip olan babaların lehine olduğu görülmektedir. Katılımcıların ECIÖ'den almış oldukları puanların babaların çocuk sayısına göre farklılaşma durumu Tablo 4.17'de verilmiştir.

Tablo 4.17. Katılımcıların Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği'nden almış oldukları puanların babaların çocuk sayısına göre farklılaşma durumları

Alt boyut	Çocuk sayısı	n	$\bar{x}$	ss	sd	F	p
Beden Dili	1	164	17,932	2,656	2	1,136	,247
	2	160	17,512	2,810			
	3 ve üzeri	57	17,314	2,553			
İçerik	1	164	26,817	2,137	2	2,895	,118
	2	160	26,043	2,654			
	3 ve üzeri	57	26,537	2,344			
Süreci Yönetme	1	164	26,176	2,867	2	2,834	,115
	2	160	25,393	3,098			
	3 ve üzeri	57	25,037	3,009			
Kaygı	1	164	8,548	3,952	2	1,147	,330
	2	160	8,212	3,441			
	3 ve üzeri	57	8,092	3,269			
Ebeveynler için	1	164	79,475	7,456	2	3,566	,086
	2	160	77,162	7,661			
Cinsel İletişim	3 ve üzeri	57	76,981	7,321			

Araştırmada katılımcıların ECİÖ ve alt boyutları arasında sahip oldukları çocuk sayısına göre anlamlı farklılaşma tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Katılımcıların ECİÖ'den almış oldukları puanların, babaların çocuk cinsiyetine göre farklılaşma durumu Tablo 4.18'de gösterilmiştir.

Tablo 4.18. Katılımcıların Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği'nden almış oldukları puanların çocuk cinsiyetine göre farklılaşma durumları

Alt boyut	Çocuk cinsiyeti	n	$\bar{x}$	ss	t	p
Beden Dili	erkek	186	17,892	2,497	1,500	,079
	kız	195	17,476	2,884		
İçerik	erkek	186	26,247	2,626	-1,630	,004*
	kız	195	26,651	2,178		
Süreci Yönetme	erkek	186	25,419	3,113	-1,667	,007*
	kız	195	25,933	2,893		
Kaygı	erkek	186	8,747	3,526	1,988	,156
	kız	195	8,005	3,750		
Ebeveynler için Cinsel İletişim Ölçeği	erkek	186	78,306	8,121	,307	,096
	kız	195	78,066	7,127		

p* < 0,05

Araştırmada katılımcıların çocuk cinsiyetine göre farklılaşma durumları incelendiğinde içerik ve süreci yönetme alt boyutlarında anlamlı farklılaşma tespit edilmiştir (p < 0,05). Anlamlı farklılaşmada kız çocuğuna sahip olan babaların ortalamasının erkek çocuğuna sahip olan babalara göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmektedir. Anlamlı farklılaşmanın kız çocuklarına sahip olan babaların lehine olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların ECİÖ'den almış oldukları puanların, babaların çocuk ile birlikte günlük geçirdikleri süreye göre farklılaşma durumu Tablo 4.19'da gösterilmiştir.

Tablo 4.19. Katılımcıların Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği'nden almış oldukları puanların çocukları ile birlikte günlük geçirilen süreye göre farklılaşma durumu

Alt boyut	Süre	n	$\bar{x}$	ss	sd	F	p	Anlamlı fark
Beden Dili	1 saat ve altı (1)	7	15,142	1,463				
	1-2 saat (2)	36	15,527	2,813	3	12,511	,000*	1 ile 3,4
	2-3 saat (3)	99	18,272	2,221				
	3 saat ve üzeri (4)	239	17,832	2,718				
İçerik	1 saat ve altı (1)	7	25,428	2,935				
	1-2 saat (2)	36	24,527	2,961	3	10,166	,000*	2 ile 3/4
	2-3 saat (3)	99	26,909	1,990				
	3 saat ve üzeri (4)	239	26,585	2,337				
Süreci Yönetme	1 saat ve altı (1)	7	23,000	2,828				
	1-2 saat (2)	36	23,055	3,463	3	13,818	,000*	2 ile 3,4
	2-3 saat (3)	99	26,191	2,801				
	3 saat ve üzeri (4)	239	25,945	2,798				
Kayı	1 saat ve altı (1)	7	7,571	3,101				
	1-2 saat (2)	36	9,444	3,350	3	3,387	,018*	2 ile 3
	2-3 saat (3)	99	7,494	3,575				
	3 saat ve üzeri (4)	239	8,590	3,692				
Ebeveynler için Cinsel İletişim Ölçeği	1 saat ve altı (1)	7	71,142	5,727				
	1-2 saat (2)	36	72,555	6,917	3	10,328	,000*	1 ile 3,4
	2-3 saat (3)	99	78,868	6,620				
	3 saat ve üzeri (4)	239	78,954	7,729				

p* < 0,05

Katılımcıların çocuklarına bir gün içerisinde ayırdıkları süreye göre ECİÖ'den alınan toplam ve alt puanların anlamlı farklılaşma yarattığı bulunmuştur (p < 0,05). Beden dili alt boyutunda ve ECİÖ toplam puanında çocuklarına 1 saat ve altı vakit ayıran babalar ile 2-3 saat ve 3 saat üzeri vakit ayıran babalar arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. İçerik ve süreci yönetme alt boyutunda 1-2 saat vakit ayıran babalar ile 2-3 saat ve 3 saat üzerinde vakit ayıran babalar arasında anlamlı farklılık saptanmıştır. Kaygı alt boyutunda ise 1-2 saat vakit ayıran babalar ile 2-3 saat vakit ayıran babalar arasında anlamlı farklılık görülmektedir. Anlamlı farklılaşmanın ise çocuğuna günde 2-3 saat vakit ayıran babalar ile 3 saat ve üzeri vakit ayıran

babaların lehine olduğu görülmektedir. Katılımcıların ECİÖ'den almış oldukları puanların anne baba birliktelik durumuna göre farklılaşma durumları Tablo 4.20'de gösterilmektedir.

Tablo 4.19. Katılımcıların Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği'nden almış oldukları puanların anne baba birliktelik durumuna göre farklılaşma durumları

Alt boyut	Anne baba birliktelik durumu	n	$\bar{x}$	ss	sd	F	p
Beden Dili	Birlikte (1)	369	17,688	2,676	2	4,698	,210
	Boşanmış (2)	9	18,777	2,438			
	Boşanmamış fakat ayrı yaşıyor (4)	3	13,333	4,041			
İçerik	Birlikte (1)	369	26,482	2,384	2	3,134	,359
	Boşanmış (2)	9	26,444	2,743			
	Boşanmamış fakat ayrı yaşıyor (4)	3	23,000	3,464			
Süreci Yönetme	Birlikte (1)	369	25,723	2,961	2	3,725	,315
	Boşanmış (2)	9	25,555	3,711			
	Boşanmamış fakat ayrı yaşıyor (4)	3	21,000	4,358			
Kaygı	Birlikte (1)	369	8,352	3,631	2	1,035	,356
	Boşanmış (2)	9	8,000	4,974			
	Boşanmamış fakat ayrı yaşıyor (4)	3	11,333	1,154			
Ebeveynler için Cinsel İletişim Ölçeği	Birlikte (1)	369	78,246	7,543	2	2,397	,514
	Boşanmış (2)	9	78,777	8,166			
	Boşanmamış fakat ayrı yaşıyor (4)	3	68,666	12,503			

Katılımcıların ECİÖ'den almış oldukları puanların anne baba birliktelik durumuna göre farklılaşma durumları incelendiğinde anlamlı farklılaşma tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Katılımcıların ECİÖ'den almış oldukları puanların ailenin aylık geliri düşünüldüğünde haneye giren para miktarına göre farklılaşma durumu Tablo 4.21'de gösterilmiştir.

Tablo 4.21. Katılımcıların Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği’nden almış oldukları puanların ailenin aylık geliri düşünüldüğünde haneye giren aylık gelire göre farklılaşma durumu

Alt boyut	Para miktarı	n	$\bar{x}$	ss	sd	F	p	Anlamlı fark
Beden Dili	8.000 tl ve altı (1)	12	17,500	2,315	4	1,335	,242	-
	8.001-15.000 tl arası (2)	71	17,380	2,743				
	15.001-22.000 tl arası (3)	67	18,074	2,595				
	22.001-30.000 tl arası (4)	84	17,250	3,131				
	30.001 tl ve üzeri (5)	147	17,904	2,483				
İçerik	8.000 tl ve altı (1)	12	26,416	2,466	4	2,474	,052	-
	8.001-15.000 tl arası (2)	71	25,943	2,579				
	15.001-22.000 tl arası (3)	67	26,507	2,566				
	22.001-30.000 tl arası (4)	84	26,095	2,481				
	30.001 tl ve üzeri (5)	147	26,884	2,153				
Süreci Yönetme	8.000 tl ve altı (1)	12	25,083	2,843	4	2,377	,051	-
	8.001-15.000 tl arası (2)	71	24,802	3,462				
	15.001-22.000 tl arası (3)	67	25,940	2,886				
	22.001-30.000 tl arası (4)	84	25,642	3,381				
	30.001 tl ve üzeri (5)	147	26,061	2,524				
Kaygı	8.000 tl ve altı (1)	12	9,083	4,100	4	10,414	,000*	5 ile 2/3/4
	8.001-15.000 tl arası (2)	71	9,647	3,368				
	15.001-22.000 tl arası (3)	67	9,268	3,268				
	22.001-30.000 tl arası (4)	84	8,964	4,195				
	30.001 tl ve üzeri (5)	147	6,938	3,130				
Ebeveynler için Cinsel İletişim Ölçeği	8.000 tl ve altı (1)	12	78,083	8,393	4	,914	,456	-
	8.001-15.000 tl arası (2)	71	77,774	8,554				
	15.001-22.000 tl arası (3)	67	79,791	7,932				
	22.001-30.000 tl arası (4)	84	77,952	8,250				
	30.001 tl ve üzeri (5)	147	77,789	6,490				

p* < 0,05

Katılımcıların ailelerin aylık geliri düşünüldüğünde haneye giren para miktarına göre incelendiğinde ECİÖ kaygı alt boyutunda anlamlı farklılaşma tespit edilmiştir (p<0,05). Anlamlı farklılaşmanın ise 30.001 ve üzeri gelire sahip olan aileler ile 8.001- 15.000, 15.001-22.000 ve 22.001-30.000 arası gelire sahip olan aileler arasında olduğu görülmektedir. Anlamlı farklılaşmanın ise 8.001-15.000, 15.001-22.000 ve 22.001- 30.000 arası gelire sahip olan ailelerin lehine olduğu görülmektedir. Katılımcıların ECİÖ’den almış oldukları puanların kendilerini algıladıkları dindarlık düzeylerine göre farklılaşma durumu Tablo 4.22’de gösterilmektedir.

Tablo 4.22. Katılımcıların Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği'nden almış oldukları puanların kendilerini algıladıkları dindarlık düzeylerine göre farklılaşma tablosu

Alt boyut	Dindarlık düzeyi	n	$\bar{x}$	ss	sd	F	p
Beden Dili	İnançsızım	2	18,000	2,828	4	,630	,641
	Dindar değilim	20	18,000	2,361			
	Az dindar	55	18,109	2,408			
	Dindar	269	17,542	2,814			
	Oldukça dindar	35	17,857	2,522			
İçerik	İnançsızım	2	27,500	,707	4	,815	,516
	Dindar değilim	20	26,450	1,276			
	Az dindar	55	26,836	2,025			
	Dindar	269	26,323	2,572			
	Oldukça dindar	35	26,800	2,220			
Süreci Yönetme	İnançsızım	2	26,500	,707	4	1,044	,384
	Dindar değilim	20	26,650	1,386			
	Az dindar	55	25,927	2,853			
	Dindar	269	25,501	3,056			
	Oldukça dindar	35	26,085	3,534			
Kaygı	İnançsızım	2	7,000	,000	4	3,011	,056
	Dindar değilim	20	8,300	3,894			
	Az dindar	55	9,054	3,561			
	Dindar	269	8,026	3,523			
	Oldukça dindar	35	10,028	4,287			
Ebeveynler için Cinsel İletişim Ölçeği	İnançsızım	2	79,000	4,242	4	2,629	,190
	Dindar değilim	20	79,400	5,941			
	Az dindar	55	79,927	7,743			
	Dindar	269	77,394	7,549			
	Oldukça dindar	35	80,771	8,153			

Araştırmada katılımcıların kendilerini algıladıkları dindarlık düzeyleri arasında ECIÖ toplam ve alt boyutları arasında anlamlı farklılaşma görülmemektedir ($p>0,05$).

4.3. Ok Dini Tutum Ölçeği ile İlgili Yapılan Analizler

Araştırmada kullanılan OKDTÖ sorularının ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 4.23’de verilmiştir.

Tablo 4.23. Ok Dini Tutum Ölçeği maddelerinin ortalama ve standart sapma değerleri

SN	Maddeler	$\bar{x}$	Ss
1	Dinin gereksiz olduğunu düşünüyorum	1,091	0,416
2	Dini inancın insanlara yararından çok zararı olduğunu düşünüyorum	1,152	0,587
3	Ezan, dua veya ayet gibi dini okumaları dinlediğimde duygulanırım	4,047	1,134
4	Dini etkinliklere katıldığında gerçekten zevk alırım	4,112	1,066
5	Yaşamımın dini değerlere uygun olup olmadığına dikkat ederim	3,968	1,082
6	İnandığım dinin gereklerini yerine getirmeye çalışırım	4,057	1,134
7	Zor zamanlarımda Allah’ın bana yardım ettiğini düşünüyorum	4,498	1,087
8	Allah’ın bana çok yakın olduğunu hissediyorum	4,498	1,062

Tablo 4.23 incelendiğinde en yüksek puan ortalamasına ait üç maddenin sırasıyla Madde 8: Allah’ın bana çok yakın olduğunu hissediyorum ($\bar{x}$ =4,498), madde 7: Zor zamanlarımda Allah’ın bana yardım ettiğini düşünüyorum ($\bar{x}$ =4,498) ve madde 6: İnandığım dinin gereklerini yerine getirmeye çalışırım ($\bar{x}$ =4,057) olduğu görülmektedir. En düşük puan ortalamasına ait üç maddenin ise, madde 5: Yaşamımın dini değerlere uygun olup olmadığına dikkat ederim ($\bar{x}$ =3,968), madde 2: Dini inancın insanlara yararından çok zararı olduğunu düşünüyorum ($\bar{x}$ =1,152) ve madde 1: Dinin gereksiz olduğunu düşünüyorum ($\bar{x}$ =2,007), olduğu sonucuna varılmıştır.

4.2.1. Ok Dini Tutum Ölçeği Alt Boyutlarının Ortalama Puanları

OKDTÖ’nin 4 alt boyutu bulunmaktadır. Alt boyutlar, Duygu, Davranış, Biliş ve Tanrı olarak görülmektedir. Alt boyutların ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 4.24’te verilmiştir.

Tablo 4.24. Ok Dini Tutum Ölçeği alt boyutlarının ortalama ve standart sapma değerleri

SN	Alt Boyutlar	$\bar{x}$	Ss
1	Duygu	5,625	2,601
2	Davranış	5,416	2,552
3	Tanrı	,471	,385
4	Biliş	,319	,223
5	OK Dini Tutum Ölçeği	23,250	7,752

Katılımcıların OKDTÖ’den aldıkları puan ortalamasını $23,250 \pm 7,752$ olduğu görülmektedir. Ölçekten alınacak en yüksek puanın 36 olduğu göz önüne

alındığında katılımcıların yüksek düzeyde yüksek düzeyde dini tutum puanına olduğunu söylemek mümkündür.

4.2.2. Bağımsız Değişkenlerle Karşılaştırılması

OKDTÖ'den elde edilen puanların demografik özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek için aşağıdaki bölümlerde iki değişkene sahip olan verilerde bağımsız örneklem t-testi ve ikiden fazla değişkenli verilerde tek yönlü varyans analizi ANOVA yapılmıştır. Katılımcıların OKDTÖ'den almış oldukları puanların yaşadıkları bölgeye göre farklılaşma durumlarının incelenmesi için yapılan Anova testi analizi sonuçları Tablo 4.25'te sunulmuştur.

Tablo 4.25. Katılımcıların Ok Dini Tutum Ölçeği’den almış oldukları puanların yaşanılan bölgeye göre farklılaşma durumları

Alt Boyut	Yaşanılan Bölge	n	$\bar{x}$	ss	sd	F	p	Anlamlı fark
Duygu	Karadeniz Bölgesi (1)	34	8,176	1,445	4	,821	,521	-
	Marmara Bölgesi (2)	209	8,210	2,266				
	İç Anadolu Bölgesi (3)	80	8,050	1,980				
	Ege Bölgesi (4)	31	8,548	1,433				
	Güneydoğu Anadolu Bölgesi (5)	27	7,629	1,620				
Davranış	Karadeniz Bölgesi (1)	34	8,323	1,248	4	,780	,539	-
	Marmara Bölgesi (2)	209	7,918	2,311				
	İç Anadolu Bölgesi (3)	80	7,975	2,255				
	Ege Bölgesi (4)	31	8,548	1,545				
	Güneydoğu Anadolu Bölgesi (5)	27	8,037	1,531				
Tanrı	Karadeniz Bölgesi (1)	34	,210	,240	4	3,427	,009*	4 ile 1/2/3/5
	Marmara Bölgesi (2)	209	,166	,298				
	İç Anadolu Bölgesi (3)	80	,220	,364				
	Ege Bölgesi (4)	31	,000	,000				
	Güneydoğu Anadolu Bölgesi (5)	27	,146	,214				
Biliş	Karadeniz Bölgesi (1)	34	8,323	1,248	4	,342	,715	-
	Marmara Bölgesi (2)	209	7,918	2,311				
	İç Anadolu Bölgesi (3)	80	7,975	2,255				
	Ege Bölgesi (4)	31	8,548	1,545				
	Güneydoğu Anadolu Bölgesi (5)	27	8,037	1,531				
OK Dini Tutum Ölçeği	Karadeniz Bölgesi (1)	34	27,617	2,871	4	1,412	,229	-
	Marmara Bölgesi (2)	209	27,435	5,818				
	İç Anadolu Bölgesi (3)	80	26,700	5,864				
	Ege Bölgesi (4)	31	29,322	2,612				
	Güneydoğu Anadolu Bölgesi (5)	27	27,111	3,154				

p* < 0,05

Katılımcıların OKDTÖ’den almış oldukları puanların yaşanılan bölgeye göre farklılaşma durumları incelendiğinde tanrı alt boyutlarında anlamlı farklılaşma olduğu belirlenmiştir (p < 0,05). Anlamlı farklılaşmanın tanrı alt boyutunda Ege Bölgesinde yaşayan babalar ile Karadeniz, Marmara, İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yaşayan babalar arasında olduğu görülmektedir. Anlamlı farklılaşmanın ise Karadeniz, Marmara, İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yaşayan babaların lehine olduğu görülmektedir. Katılımcıların OKDTÖ’den almış oldukları puanların babanın yaşına göre farklılaşma durumlarının incelenmesi için yapılan Anova testi analizi sonuçları Tablo 4.26’da sunulmuştur.

Tablo 4.26. Katılımcıların Ok Dini Tutum Ölçeği’den almış oldukları puanların babanın yaşına göre farklılaşma durumları

Alt boyut	Baba yaşı	n	$\bar{x}$	ss	sd	F	p
Duygu	22-30 (1)	92	8,076	1,798	2	3,246	,332
	31-40 (2)	208	8,259	2,085			
	41 ve üzeri (3)	81	8,186	2,004			
Davranış	22-30 (1)	92	7,858	2,003	2	4,203	,229
	31-40 (2)	208	8,139	2,100			
	41 ve üzeri (3)	81	8,146	2,038			
Tanrı	22-30 (1)	92	,212	,287	2	4,028	,077
	31-40 (2)	208	,147	,287			
	41 ve üzeri (3)	81	,138	,304			
Biliş	22-30 (1)	92	,272	,255	2	,367	,778
	31-40 (2)	208	,345	,220			
	41 ve üzeri (3)	81	,259	,241			
OK Dini Tutum Ölçeği	22-30 (1)	92	27,130	4,569	2	4,190	,237
	31-40 (2)	208	27,721	5,265			
	41 ve üzeri (3)	81	27,560	5,509			

Katılımcıların OKDTÖ’den almış oldukları puanların babanın yaşına göre farklılaşma tespit edilmemiştir ($p > 0,05$). Katılımcıların OKDTÖ’den almış oldukları puanların babaların eğitim durumuna göre farklılaşma açısından incelenmesi için yapılan tek yönlü varyans analizi Anova sonuçları Tablo 4.27’de sunulmuştur.

Tablo 4.27. Katılımcıların Ok Dini Tutum Ölçeği’den almış oldukları puanların babaların öğrenim durumuna göre farklılaşma durumları

Alt boyut	Baba eğitim durumu	n	$\bar{x}$	ss	sd	F	p
Duygu	İlkokul (1)	33	9,151	1,787	3	5,485	,169
	Ortaöğretim (2)	92	8,478	2,135			
	Lisans (3)	215	7,832	2,025			
	Lisansüstü eğitim (4)	41	8,365	1,799			
Davranış	İlkokul (1)	33	9,090	1,756	3	3,998	,107
	Ortaöğretim (2)	92	8,228	2,353			
	Lisans (3)	215	7,832	2,077			
	Lisansüstü eğitim (4)	41	7,731	1,816			
Tanrı	İlkokul (1)	33	,045	,186	3	2,716	,050
	Ortaöğretim (2)	92	,141	,287			
	Lisans (3)	215	,190	,303			
	Lisansüstü eğitim (4)	41	,201	,328			
Biliş	İlkokul (1)	33	,023	,096	3	,746	,525
	Ortaöğretim (2)	92	,018	,090			
	Lisans (3)	215	,023	,105			
	Lisansüstü eğitim (4)	41	,000	,000			
OK Dini Tutum Ölçeği	İlkokul (1)	33	30,151	4,486	3	4,389	,190
	Ortaöğretim (2)	92	28,021	5,791			
	Lisans (3)	215	26,841	5,188			
	Lisansüstü eğitim (4)	41	26,975	4,568			

Katılımcıların OKDTÖ’den almış oldukları puanların babanın yaşına göre farklılaşma durumları incelendiğinde OKDTÖ toplam ve alt puanlarında anlamlı farklılaşma tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Katılımcıların OKDTÖ’den almış oldukları puanların babaların çocuk sayısına göre farklılaşma durumu Tablo 4.28’de verilmiştir.

Tablo 4.28. Katılımcıların Ok Dini Tutum Ölçeği’den almış oldukları puanların babaların çocuk sayısına göre farklılaşma durumları

Alt boyut	Çocuk sayısı	n	$\bar{x}$	ss	sd	F	p
Duygu	1	164	7,884	2,079	2	3,035	,050
	2	160	8,243	2,130			
	3 ve üzeri	57	8,796	1,432			
Davranış	1	164	7,865	2,025	2	2,109	,099
	2	160	7,962	2,273			
	3 ve üzeri	57	8,666	1,853			
Tanrı	1	164	,188	,294	2	1,052	,369
	2	160	,163	,302			
	3 ve üzeri	57	,121	,286			
Biliş	1	164	,016	,085	2	,800	,494
	2	160	,028	,112			
	3 ve üzeri	57	,008	,064			
Ok Dini Tutum Ölçeği	1	164	26,939	5,152	2	1,638	,180
	2	160	27,462	5,505			
	3 ve üzeri	57	28,740	5,013			

Araştırmada katılımcıların OKDTÖ ve alt boyutları arasında çocuk sayısına göre anlamlı farklılaşma tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Katılımcıların OKDTÖ’den almış oldukları puanların, babaların çocuk cinsiyetine göre farklılaşma durumu Tablo 4.29’da gösterilmiştir.

Tablo 4.29. Katılımcıların Ok Dini Tutum Ölçeği’den almış oldukları puanların çocuk cinsiyetine göre farklılaşma durumları

Alt boyut	Çocuk cinsiyeti	n	$\bar{x}$	ss	t	p
Duygu	erkek	186	7,989	2,220	-1,588	,007*
	kız	195	8,323	1,856		
Davranış	erkek	186	7,924	2,139	-,912	,967
	kız	195	8,123	2,106		
Tanrı	erkek	186	,188	,317	1,399	,007*
	kız	195	,146	,273		
Biliş	erkek	186	,014	,080	-1,197	,017*
	kız	195	,025	,107		
Ok Dini Tutum Ölçeği	erkek	186	26,914	5,824	-1,847	,001
	kız	195	27,917	4,696		

p* $<$ 0,05

Araştırmada katılımcıların çocuk cinsiyetine göre farklılaşma durumları incelendiğinde OKDTÖ toplam puanında ve duygu, tanrı, biliş alt boyutlarında anlamlı farklılaşma tespit edilmiştir (p $<$ 0,05). Anlamlı farklılaşmada kız çocuğuna sahip olan babaların ortalamasının erkek çocuğuna sahip olan babalara göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmektedir. Anlamlı farklılaşmanın kız çocuğuna sahip olan babaların lehine olduğu görülmektedir. Katılımcıların OKDTÖ’den almış oldukları puanların, babaların çocuk ile birlikte günlük geçirdikleri süreye göre farklılaşma durumu Tablo 4.30’da gösterilmiştir.

Tablo 4.30. Katılımcıların Ok Dini Tutum Ölçeği’den almış oldukları puanların çocukları ile birlikte günlük geçirilen süreye göre farklılaşma durumu

Alt boyut	Süre	n	$\bar{x}$	ss	sd	F	p
Duygu	1 saat ve altı (1)	7	7,285	3,093	3	,821	,483
	1-2 saat (2)	36	8,111	2,067			
	2-3 saat (3)	99	8,000	1,807			
	3 saat ve üzeri (4)	239	8,259	2,104			
Davranış	1 saat ve altı (1)	7	6,714	2,429	3	1,016	,386
	1-2 saat (2)	36	7,861	2,344			
	2-3 saat (3)	99	8,060	1,894			
	3 saat ve üzeri (4)	239	8,075	2,167			
Tanrı	1 saat ve altı (1)	7	,172	,341	3	1,446	,229
	1-2 saat (2)	36	,264	,330			
	2-3 saat (3)	99	,159	,286			
	3 saat ve üzeri (4)	239	,155	,292			
Biliş	1 saat ve altı (1)	7	,000	,000	3	,742	,527
	1-2 saat (2)	36	,034	,119			
	2-3 saat (3)	99	,010	,076			
	3 saat ve üzeri (4)	239	,022	,099			
OK Dini Tutum Ölçeği	1 saat ve altı (1)	7	25,000	7,211	3	,750	,523
	1-2 saat (2)	36	26,888	6,041			
	2-3 saat (3)	99	27,303	4,649			
	3 saat ve üzeri (4)	239	27,631	5,376			

Katılımcıların çocuklarına bir gün içerisinde ayırdıkları süreye göre OKDTÖ’den alınan toplam ve alt puanlarında anlamlı farklılaşma tespit edilmemiştir ($p < 0,05$). Katılımcıların OKDTÖ’den almış oldukları puanların anne baba birliktelik durumuna göre farklılaşma durumları Tablo 4.31’de gösterilmektedir.

Tablo 4.31. Katılımcıların Ok Dini Tutum Ölçeği’den almış oldukları puanların anne baba birliktelik durumuna göre farklılaşma durumları

Alt boyut	Anne baba birliktelik durumu	n	$\bar{x}$	ss	sd	F	p
Duygu	Birlikte (1)	369	8,165	2,026	2	,886	,413
	Boşanmış (2)	9	7,555	2,962			
	Boşanmamış fakat ayrı yaşıyor (4)	3	9,333	1,154			
Davranış	Birlikte (1)	369	8,002	2,115	2	,871	,419
	Boşanmış (2)	9	8,555	2,603			
	Boşanmamış fakat ayrı yaşıyor (4)	3	9,333	1,154			
Tanrı	Birlikte (1)	369	,167	,295	2	,499	,607
	Boşanmış (2)	9	,187	,372			
	Boşanmamış fakat ayrı yaşıyor (4)	3	,000	,000			
Biliş	Birlikte (1)	369	,020	,096	2	,276	,759
	Boşanmış (2)	9	,000	,000			
	Boşanmamış fakat ayrı yaşıyor (4)	3	,000	,000			
OK Dini Tutum Ölçeği	Birlikte (1)	369	27,406	5,277	2	,570	,566
	Boşanmış (2)	9	27,222	6,704			
	Boşanmamış fakat ayrı yaşıyor (4)	3	30,666	2,309			

Katılımcıların OKDTÖ’den almış oldukları puanların anne baba birliktelik durumuna göre farklılaşma durumları incelendiğinde anlamlı farklılaşma tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Katılımcıların OKDTÖ’den almış oldukları puanların ailenin aylık geliri düşünüldüğünde haneye giren para miktarına göre farklılaşma durumu Tablo 4.32’de gösterilmiştir.

Tablo 4.32. Katılımcıların Ok Dini Tutum Ölçeği’den almış oldukları puanların ailenin aylık geliri düşünüldüğünde haneye giren aylık gelire göre farklılaşma durumu

Alt boyut	Para miktarı	n	$\bar{x}$	ss	sd	F	p
Duygu	8.000 tl ve altı (1)	12	8,750	1,912	4	3,391	,206
	8.001-15.000 tl arası (2)	71	8,957	1,893			
	15.001-22.000 tl arası (3)	67	7,985	2,319			
	22.001-30.000 tl arası (4)	84	8,011	1,904			
	30.001 tl ve üzeri (5)	147	7,891	1,993			
Davranış	8.000 tl ve altı (1)	12	9,166	1,267	4	4,345	,255
	8.001-15.000 tl arası (2)	71	8,802	2,032			
	15.001-22.000 tl arası (3)	67	7,910	2,353			
	22.001-30.000 tl arası (4)	84	7,726	2,055			
	30.001 tl ve üzeri (5)	147	7,782	2,049			
Tanrı	8.000 tl ve altı (1)	12	,039	,137	4	2,116	,078
	8.001-15.000 tl arası (2)	71	,101	,236			
	15.001-22.000 tl arası (3)	67	,202	,330			
	22.001-30.000 tl arası (4)	84	,209	,324			
	30.001 tl ve üzeri (5)	147	,169	,292			
Biliş	8.000 tl ve altı (1)	12	,000	,000	4	1,232	,297
	8.001-15.000 tl arası (2)	71	,020	,096			
	15.001-22.000 tl arası (3)	67	,011	,068			
	22.001-30.000 tl arası (4)	84	,039	,132			
	30.001 tl ve üzeri (5)	147	,014	,081			
OK Dini Tutum Ölçeği	8.000 tl ve altı (1)	12	29,750	2,378	4	3,948	,063
	8.001-15.000 tl arası (2)	71	29,380	4,932			
	15.001-22.000 tl arası (3)	67	26,776	6,146			
	22.001-30.000 tl arası (4)	84	26,928	5,003			
	30.001 tl ve üzeri (5)	147	26,877	5,158			

Katılımcıların ailelerin aylık geliri düşünüldüğünde haneye giren para miktarına göre incelendiğinde OKDTÖ toplam ve alt puanlarında anlamlı farklılaşma tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Katılımcıların OKDTÖ’den almış oldukları puanların kendilerini algıladıkları dindarlık düzeylerine göre farklılaşma durumu Tablo 4.33’te gösterilmektedir.

Tablo 4.33. Katılımcıların Ok Dini Tutum Ölçeği’den almış oldukları puanların kendilerini algıladıkları dindarlık düzeylerine göre farklılaşma tablosu

Alt boyut	Dindarlık düzeyi	n	$\bar{x}$	ss	sd	F	p	Anlamlı farklılık
Duygu	İnançsızım (1)	2	2,000	,000	4	25,492	,000*	5 ile 1/2/3/4
	Dindar değilim (2)	20	5,550	2,163				
	Az dindar (3)	55	7,181	2,117				
	Dindar (4)	269	8,438	1,785				
	Oldukça dindar (5)	35	9,400	1,397				
Davranış	İnançsızım (1)	2	2,500	,707	4	28,319	,000*	5 ile 1/2/3/4
	Dindar değilim (2)	20	5,750	2,572				
	Az dindar (3)	55	6,472	2,115				
	Dindar (4)	269	8,375	1,765				
	Oldukça dindar (5)	35	9,400	1,818				
Tanrı	İnançsızım (1)	2	,954	,000	4	11,497	,000*	5 ile 1/2/3
	Dindar değilim (2)	20	,431	,405				
	Az dindar (3)	55	,257	,344				
	Dindar (4)	269	,134	,260				
	Oldukça dindar (5)	35	,081	,245				
Biliş	İnançsızım (1)	2	,301	,425	4	24,512	,078	-
	Dindar değilim (2)	20	,173	,223				
	Az dindar (3)	55	,033	,125				
	Dindar (4)	269	,003	,041				
	Oldukça dindar (5)	35	,022	,094				
OK Dini Tutum Ölçeği	İnançsızım (1)	2	12,000	1,414	4	21,092	,000*	5 ile 1/2/3
	Dindar değilim (2)	20	22,250	6,248				
	Az dindar (3)	55	24,454	5,649				
	Dindar (4)	269	28,145	4,489				
	Oldukça dindar (5)	35	30,428	4,942				

p* $<$ 0,05

Araştırmada katılımcıların kendilerini algıladıkları dindarlık düzeyleri arasında OKDTÖ toplam puanı ve duygu, davranış, tanrı alt boyutları arasında anlamlı farklılaşma görülmektedir (p $<$ 0,05). Anlamlı farklılaşmanın duygu ve davranış alt boyutlarında oldukça dindar ile inançsızım, dindar değilim, az dindar ve dindar maddeleri arasında olduğu, tanrı ve OKDTÖ toplam puanı arasında ise oldukça dindar ile inançsızım, dindar değilim ve az dindar maddeleri arasında olduğu tespit edilmiştir. Anlamlı farklılaşmanın ise kendisini oldukça dindar olarak tanımlayan babaların lehine olduğu belirlenmiştir.

4.4. Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği ile Alt Boyutları ve Baba Katılım Ölçeği ile Alt Boyutları Arasındaki İlişki ile İlgili Yapılan Analizler

Katılımcıların baba katılım düzeyleri ile cinsel iletişim becerileri ve dini tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılan Pearson Korelasyon analizi sonuçları Tablo 4.34'te gösterilmektedir.

Tablo 4.34. Katılımcıların Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği ile alt boyutları, Baba Katılım Ölçeği ile alt boyutları ve OK Dini Tutum Ölçeği ile alt boyutları arasında Pearson Korelasyon analizi sonuçları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1. Baba Katılım Ölçeği	1	,962**	,693**	,884**	,356**	,358**	,391**	,419**	-,127*	-,020	-,037	,010	-,026	-,032
2. Keyfi Mesguliyet		1	,598**	,754**	,323**	,344**	,344**	,400**	-,138*	-,039	-,041	,004	,005	-,054
3. İlgı ve Yakınlık			1	,489**	,367**	,345**	,441**	,396**	-,107*	-,028	-,027	-,090	-,065	,044
4. Temel Bakım				1	,291**	,271**	,323**	,326**	-,075	,022	-,024	,064	-,053	-,020
5. Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği					1	,793**	,715**	,776**	,386**	,048	,058	,060	-,088	-,097
6. Beden Dili						1	,570**	,644**	,005	,064	,063	,070	-,106*	-,103*
7. İçerik							1	,670**	-,144*	,063	-,005	,062	-,183**	-,057
8. Süreci Yönetme								1	-,126*	,102*	,062	,091	-,157*	-,027
9. Kaygı									1	-,073	,026	-,042	,145*	-,066
10. OK Dini Tutum Ölçeği										1	,857**	,912**	-,822**	-,084
11. Duygu											1	,761**	-,557**	-,195**
12. Davranış												1	-,667**	-,232**
13. Tanrı													1	,166**
14. Biliş														1

p<.01**, p<.05* düzeyinde anlamlı, r= 0,000-0,300 düşük düzeyde ilişki, r= 0,301- 0,700 orta düzeyde ilişki, r= 0,701-1,00 güçlü ilişki

Araştırmada BAKÖ ile alt boyutları, ECİÖ ile alt boyutları ve OKDTÖ ile alt boyutları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, BAKÖ toplam puanı ile ECİÖ toplam puanı arasında ($r: ,356$), orta düzeyde anlamlı ilişki, BAKÖ toplam puanı ile ECİÖ beden dili alt boyutu toplam puanı ile arasında ($r: ,358$) orta düzeyde anlamlı ilişki, BAKÖ toplam puanı ile ECİÖ içerik alt boyutu toplam puanı ile ($r: ,391$) orta düzeyde anlamlı ilişki, BAKÖ toplam puanı ile ECİÖ süreci yönetme alt boyutu toplam puanı ile ($r: ,419$) orta düzeyde anlamlı ilişki görülürken; BAKÖ toplam puanı ile ECİÖ kaygı alt boyutu toplam puanı ile arasında ($r: -,127$), negatif yönlü ve düşük düzeyde anlamlı ilişki görülmektedir. BAKÖ toplam puanı ile OKDTÖ toplam puanı ($r: -,020$) arasında anlamlı ilişki olmadığı görülmüş, BAKÖ toplam puanı ile OKDTÖ duygu alt boyutu toplam puanı ile arasında ($r: -,037$) anlamlı ilişki olmadığı tespit edilmiştir. BAKÖ toplam puanı ile OKDTÖ davranış alt boyutu toplam puanı ile ($r: ,010$) anlamlı ilişki olmadığı belirlenmiştir. Ayrıca BAKÖ toplam puanı ile OKDTÖ tanrı alt boyutu toplam puanı ($r: -,026$) ile BAKÖ toplam puanı ile OKDTÖ biliş alt boyutu toplam puanı ile ($r: -,032$) anlamlı ilişki olmadığı tespit edilmiştir.

BAKÖ Keyfi meşguliyet alt boyutu toplam puanı ile ECİÖ toplam puanı arasında ($r: ,323$) arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. BAKÖ keyfi meşguliyet alt boyutu toplam puanı ile ECİÖ beden dili alt boyutu toplam puanı ($r: ,344$) ile arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı ilişki görülmektedir. BAKÖ keyfi meşguliyet alt boyutu toplam puanı ile ECİÖ içerik alt boyutu toplam puanı ($r: ,344$) ile arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı ilişki görülmektedir. BAKÖ keyfi meşguliyet alt boyutu toplam puanı ile ECİÖ süreci yönetme alt boyutu toplam puanı ($r: ,400$) ile arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı ilişki olduğu görülürken, BAKÖ keyfi meşguliyet alt boyutu toplam puanı ile ECİÖ kaygı alt boyutu toplam puanı ($r: -,138$) ile arasında negatif yönlü düşük düzeyde anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. BAKÖ keyfi meşguliyet alt boyutu toplam puanı ile OKDTÖ toplam puanı arasında ($r: -,039$) anlamlı ilişki olmadığı tespit edilmiştir. BAKÖ keyfi meşguliyet alt boyutu toplam puanı ile OKDTÖ duygu alt boyutu toplam puanı ($r: -,041$) arasında anlamlı ilişki olmadığı tespit edilmiştir. BAKÖ keyfi meşguliyet alt boyutu toplam puanı ile OKDTÖ davranış alt boyutu toplam puanı ($r: ,004$) ve BAKÖ keyfi meşguliyet alt boyutu toplam puanı ile tanrı alt boyutu toplam puanı ($r: ,005$) arasında ve BAKÖ keyfi meşguliyet alt boyutu toplam puanı ile OKDTÖ biliş alt boyutu toplam puanı ($r: -,054$) anlamlı ilişki tespit edilmemiştir.

BAKÖ ilgi ve yakınlık alt boyutu toplam puanı ile ECİÖ toplam puanı arasında ($r: ,367$) arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. BAKÖ ilgi ve yakınlık alt boyutu toplam puanı ile ECİÖ beden dili alt boyut toplam puanı ($r: ,345$), BAKÖ ilgi ve yakınlık alt boyutu toplam puanı ile ECİÖ içerik alt boyut toplam puanı ($r: ,441$) ve BAKÖ ilgi ve yakınlık alt boyutu toplam puanı ile ECİÖ süreci yönetme alt boyut toplam puanı ($r: ,396$) arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. BAKÖ ilgi ve yakınlık alt boyutu toplam puanı ile OKDTÖ toplam puanı ($r: -,028$), BAKÖ ilgi ve yakınlık alt boyutu toplam puanı ile OKDTÖ duygu alt boyut toplam puanı ($r: -,027$),

BAKÖ ilgi ve yakınlık alt boyutu toplam puanı ile OKDTÖ davranış alt boyut toplam puanı ($r: -,090$) ve BAKÖ ilgi ve yakınlık alt boyutu toplam puanı ile OKDTÖ tanrı alt boyut toplam puanı ($r: -,065$) ve BAKÖ ilgi ve yakınlık alt boyutu toplam puanı ile OKDTÖ biliş alt boyut toplam puanı ($r: ,044$) ile arasında anlamlı ilişki tespit edilmemiştir.

BAKÖ temel bakım alt boyut toplam puanı ile ECİÖ toplam puanı ($r: ,291$) ve BAKÖ temel bakım alt boyut toplam puanı ile ECİÖ beden dili alt boyut toplam puanı

($r: ,271$) arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Ayrıca, BAKÖ temel bakım alt boyut toplam puanı ile ECİÖ içerik alt boyut toplam puanı ($r:$

,323) ve BAKÖ temel bakım alt boyut toplam puanı ile ECİÖ süreci yönetme alt boyut toplam puanı ($r: ,326$) arasında orta düzeyde pozitif yönlü anlamlı ilişki tespit edilmiştir. BAKÖ temel bakım alt boyut toplam puanı ile ECİÖ kaygı alt boyut toplam puanı ($r: -,075$) arasında anlamlı ilişki tespit edilmemiştir. BAKÖ temel bakım alt boyut toplam puanı ile OKDTÖ toplam puanı ($r: ,022$), BAKÖ temel bakım alt boyut toplam puanı ile OKDTÖ duygu alt boyut toplam puanı ($r: -,024$), BAKÖ temel bakım alt boyut toplam puanı ile OKDTÖ davranış alt boyut toplam puanı ($r: ,064$), BAKÖ temel bakım alt boyut toplam puanı ile OKDTÖ tanrı alt boyut toplam puanı ($r: -,053$) ve BAKÖ temel bakım alt boyut toplam puanı ile OKDTÖ biliş alt boyut toplam puanı ($r: -,020$) arasında anlamlı ilişki tespit edilmemiştir.

ECİÖ toplam puanı ile OKDTÖ toplam puanı ($r: ,048$) arasında, ECİÖ toplam puanı ile OKDTÖ duygu alt boyut toplam puanı ($r: ,058$) arasında, ECİÖ toplam puanı ile OKDTÖ davranış alt boyut toplam puanı ($r: ,060$) arasında anlamlı ilişki tespit edilmemiştir. ECİÖ toplam puanı ile OKDTÖ tanrı alt boyut toplam puanı ($r: -,088$) ve ECİÖ toplam puanı ile OKDTÖ biliş alt boyut toplam puanı ($r: -,097$) arasında anlamlı ilişki görülmemiştir.

ECİÖ beden dili alt boyut toplam puanı ile OKDTÖ toplam puanı ($r: ,064$) arasında anlamlı ilişki görülmezken, ECİÖ beden dili alt boyut toplam puanı ile OKDTÖ duygu alt boyut toplam puanı ($r: ,063$) ve ECİÖ beden dili alt boyut toplam puanı ile OKDTÖ davranış alt boyut toplam puanı ($r: ,070$) arasında anlamlı ilişki görülmemiştir. ECİÖ beden dili alt boyut toplam puanı ile OKDTÖ tanrı alt boyut toplam puanı ($r: -,106$) arasında ve ECİÖ beden dili alt boyut toplam puanı ile OKDTÖ biliş alt boyut toplam puanı ($r: -,103$) arasında negatif yönlü düşük düzeyde anlamlı ilişki tespit edilmiştir.

ECİÖ içerik alt boyut toplam puanı ile OKDTÖ toplam puanı ($r: ,063$) arasında, ECİÖ içerik alt boyut toplam puanı ile OKDTÖ duygu alt boyut toplam puanı ($r: -$

,005) arasında, ECİÖ içerik alt boyut toplam puanı ile OKDTÖ davranış alt boyut toplam puanı ($r: ,062$) arasında ve ECİÖ içerik alt boyut toplam puanı ile OKDTÖ biliş alt boyut toplam puanı ($r: -,057$) arasında anlamlı ilişki tespit edilmezken; ECİÖ içerik alt boyut toplam puanı ile OKDTÖ tanrı alt boyut toplam puanı ($r: -,183$) arasında negatif yönlü düşük düzeyde anlamlı ilişki tespit edilmiştir.

ECİÖ süreci yönetme alt boyut toplam puanı ile OKDTÖ toplam puanı ($r: ,102$) arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte ECİÖ süreci yönetme alt boyut toplam puanı ile

OKDTÖ duygu alt boyut toplam puanı (r: ,062) arasında, ECİÖ süreci yönetme alt boyut toplam puanı ile OKDTÖ davranış alt boyut toplam puanı (r: ,091) arasında ECİÖ süreci yönetme alt boyut toplam puanı ile OKDTÖ biliş alt boyut toplam puanı (r: -,027) arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır. ECİÖ süreci yönetme alt boyut toplam puanı ile OKDTÖ tanrı alt boyut toplam puanı (r: -,157) arasında negatif yönlü düşük düzeyde anlamlı farklılık tespit edilmiştir.

ECİÖ kaygı alt boyut toplam puanı ile OKDTÖ toplam puanı (r: -,073), ECİÖ kaygı alt boyut toplam puanı ile OKDTÖ duygu alt boyut toplam puanı (r: ,026), ECİÖ kaygı alt boyut toplam puanı ile OKDTÖ davranış alt boyut toplam puanı (r: -,042) arasında ve ECİÖ kaygı alt boyut toplam puanı ile OKDTÖ biliş alt boyut toplam puanı (r: -,066) arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Bunların yanında ECİÖ kaygı alt boyut toplam puanı ile OKDTÖ tanrı alt boyut toplam puanı (r: ,145) arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı farklılık olduğu görülmektedir.

4.5. Babaların Dindarlık Düzeylerinin, Baba Katılımı ve Cinsel İletişim Becerilerini Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Babaların dindarlık düzeylerinin, baba katılımı ve cinsel iletişim becerilerini yordamasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları Tablo 4.35'te yer almaktadır.

Tablo 4.35. Babaların Dindarlık Düzeylerinin Baba Katılımı ve Cinsel İletişim Becerilerini Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Tablosu

Değişken	B	Standart Hata	Beta	T	p	İkili r	Kısmi r
Sabit	25,911	3,138	-	8,257	0,00	-	-
Baba Katılım Ölçeği	-0,012	0,015	-0,042	-0,770	0,442	-0,020	-0,040
Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği	0,044	0,038	0,063	1,147	0,252	0,048	0,059
R= 0,62 R ² = ,004							
F= ,733 p= ,481							

Sabit: OK Dini Tutum Ölçeği*

Babaların dindarlık düzeylerinin baba katılımı ve cinsel iletişim becerilerini yordamasına ilişkin çoklu regresyon tablosu incelendiğinde babaların dindarlık düzeylerinin çocuklarına yönelik cinsel iletişim becerilerinde ve baba katılım düzeylerinde anlamlı etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

4.6. Babaların Baba Katılımı ve Cinsel İletişim Becerilerinin Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Babaların baba katılımı ve cinsel iletişim becerilerinin yordanmasına ilişkin regresyon analizi sonuçları Tablo 4.36’da yer almaktadır.

Tablo 4.36. Baba Katılımı ve Cinsel İletişim Becerilerini Yordanmasına İlişkin Regresyon Tablosu

Değişken	B	Standart Hata	Beta	T	p
Sabit	92,948	9,467	-	9,819	0,000
Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği	,893	,121	,356	7,410	0,000
R= ,356 R ² = ,127					
F= 54,903 p= ,000					
Sabit: Baba Katılım Ölçeği*					

Babaların baba katılımı ve cinsel iletişim becerilerinin yordanmasına ilişkin regresyon tablosu incelendiğinde babaların katılım düzeyleri ile cinsel iletişim becerileri arasında anlamlı ilişki olduğu, baba katılım düzeyi arttıkça cinsel iletişim becerilerinin arttığı görülmektedir.

4.7. Ok Dini Tutum Ölçeği Tanrı Alt Boyutu ile Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği Alt Boyutlarının Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Ok dini tutum ölçeği tanrı alt boyutu ile ebeveynler için cinsel iletişim ölçeği alt boyutlarının yordanmasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları Tablo 4.37’de yer almaktadır.

Tablo 4.37. Ok Dini Tutum Ölçeği Tanrı Alt Boyutu ile Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği Alt Boyutlarının Yordanmasına İlişkin Regresyon Tablosu

Değişken	B	Standart Hata	Beta	T	p	İkili r	Kısmi r
Sabit	,646	,176	-	3,660	,000	-	-
Beden dili	,001	,007	,005	,072	,942	,004	,004
İçerik	-,016	,009	-,131	-1,865	,063	-,096	-,094
Süreci yönetme	-,006	,007	-,057	-,753	,452	-,039	-,038
Kaygı	,010	,004	,119	2,324	,021	,119	,117
R= ,223 R ² = ,050							
F= 4,921 p= ,001							
Sabit: Tanrı alt boyut*							

Ok dini tutum ölçeği tanrı alt boyutu ile ebeveynler için cinsel iletişim ölçeği alt boyutlarının yordanmasına ilişkin çoklu regresyon tablosu incelendiğinde Ok dini tutum ölçeği tanrı alt boyutu ile ebeveynler için cinsel iletişim ölçeği beden dili, içerik, süreci yönetme alt boyutları arasında anlamlı farklılık görülmemektedir fakat Ok dini tutum ölçeği tanrı alt boyutu ile ebeveynler için cinsel iletişim ölçeği kaygı alt boyutu ile pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Bunun sonucunda tanrıya olan inanç arttıkça kaygı düzeyinde de artış olduğu söylenebilir.

TARTIŞMA

Bu araştırmanın genel amacı, baba katılımı ile babaların çocuklarıyla kurdukları cinsel iletişim becerilerinin ve dini tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu sebeple 3-6 yaş arası çocuğu olan babaların baba katılım düzeylerinin ve çocuklarına yönelik gerçekleştirdikleri cinsel iletişim becerileri ile sahip oldukları dini tutumları arasındaki ilişkinin incelenip bu üç beceri arasındaki ilişkinin yaşanılan bölge/şehir, yaş, eğitim durumu, çocuk sayısı, çocuk cinsiyeti, çocukla birlikte günlük geçirilen süre, sosyoekonomik düzey, anne baba birliktelik durumu ve dindarlık düzeyini tanımlama faktörleri açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu bölümde, araştırmada ortaya çıkan bulgularla alan yazındaki çalışmaların karşılaştırılması yapılmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulguların ilkinde göre 36-72 aylık çocuğa sahip olan babaların yaşadıkları bölge/şehir ile BAKÖ toplam ve alt boyutlarından alınan puanlar arasında anlamlı bir farklılaşma tespit edilmiştir. Anlamlı farklılaşma BAKÖ toplam puanında Karadeniz Bölgesi ile Ege Bölgesi'nde yaşayan babalar ile Marmara Bölgesi ile İç Anadolu, Ege ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yaşayan babalar arasında olduğu ve anlamlı farklılaşmanın İç Anadolu, ege bölgesi ve güneydoğu Anadolu bölgesi lehine olduğu görülmektedir. Keyfi meşguliyet alt boyutunda farklılaşma Karadeniz ile Ege Bölgesi'nde yaşayan babalar arasında ve Marmara ile İç Anadolu, Ege ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nde yaşayan babalar arasında olduğu ve anlamlı farklılaşmanın İç Anadolu, Ege Bölgesi ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi lehine olduğu görülmektedir. İlgi ve yakınlık alt boyutunda farklılaşma Karadeniz ile Marmara ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yaşayan babalar arasında ve İç Anadolu ile Karadeniz Bölgesinde yaşayan babalar arasında olduğu ve anlamlı farklılaşmanın Marmara, iç Anadolu ve güneydoğu Anadolu bölgeleri arasında olduğu

görülmektedir. Temel bakım alt boyutunda ise anlamlı farklılaşmanın Marmara ile İç Anadolu, Ege ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yaşayan babalar arasında olduğu ve Ege ile Karadeniz ve Marmara Bölgelerinde yaşayan babalar arasında olduğu ve anlamlı farklılaşmanın Karadeniz, İç Anadolu, Ege ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri lehine olduğu tespit edilmiştir. Çalışmanın sonucunda İç Anadolu Bölgesi, Ege Bölgesi, Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde ki babaların BAKÖ'den daha yüksek puan aldıkları tespit edilmiştir. Babaların yerleşim yerlerinin ve yaşadıkları bölgelerin baba katılım düzeylerini etkilediğini söylemek mümkündür. Bal (2014), yaptığı araştırmasında ilçede yaşayan babaların baba katılım düzeylerinin ilde yaşayan babalara göre daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Bunun bir sebebi, il merkezlerinde yaşam koşullarının ilçe merkezlerine göre daha zor olması düşünülebilir. Şehir merkezlerinde babanın tam gün çalışıyor olması, evine gitmek için trafikte geçirdiği süre ve stres ile ilçe merkezinde ev ve iş konumlarının yakınlığı ya da trafik olmaması gibi durumlar; babaların baba katılımlarını etkiliyor olabilir. Bunun tam tersi olarak ise; Carter & Speizer (2005), da yapmış oldukları çalışmalarında babaların yaşadıkları yer ile bebeklerinin yaşamlarına katılım düzeyleri arasında anlamlı farklılaşma olmadığını ifade etmişlerdir. Zeyneloğlu & Terzioğlu (2011), yapmış oldukları araştırmada öğrencilerin hayatlarını uzun süre geçirdikleri yerleşim yerlerinin, çalışma bulgularına etki etmediğini ve anlamlı bir farklılaşma olmadığını ortaya çıkarmışlardır.

Babaların BAKÖ'den aldıkları toplam puanların ve alt puanlarının babanın yaşına göre anlamlı farklılaşma yarattığı tespit edilmiştir. Anlamlı farklılaşmanın ilgi ve yakınlık alt boyutunda 22-30 ile 41 ve üzeri yaş aralığında olan babalar arasında olduğu belirlenmiştir. Bu farklılaşma ise 41 ve üzeri yaş arası babaların lehinedir. Araştırma sonucunda ulaştığımız sonuçta ilgi ve yakınlık alt boyutunda baba yaşı arttıkça katılım düzeyinde arttığı görülmektedir. Yaş arttıkça kişiler artık ne istediklerini, kendi sınırlarını, sorumluluklarını daha iyi bilmektedirler. Çocuk sahibi olup olmak istemediklerine karar verip bundan sonra dünyaya bir çocuk getirmektedirler. Okullarını bitirip, işlerini kurup, askerlik durumlarını tamamlayan babalar kendilerini gerçekleştirdikleri bir evreye ulaştıklarını hissettikleri anda çocuk

sahibi olmaya karar verip dünyaya bir çocuk getirdiklerinde dolayısıyla katılım düzeylerinin de daha yüksek olacağı düşünülebilir. Çalışmanın sonucunu destekleyecek diğer araştırmalar ise Aksoy & Tatlı (2019), yaptıkları araştırmada, babaların yaşlarının arttıkça çocuklarıyla kurdukları ilişkinin daha pozitif yönde olduğu görülmüştür. Castillo, Welch & Sarver (2011), tarafından gerçekleştirilen araştırmada da baba katılım düzeyi ile babaların yaşı arasında pozitif yönde ilişki olduğu tespit edilmiştir. Marsiglio, Amato, Day, & Lamb (2000), yapmış oldukları araştırmasının sonucunda baba yaşının artması ile babanın çocuğun temel bakım ve eğitime katılım göstermede daha istekli oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Bu durumun yaş ilerlemesiyle birlikte babaların tecrübelerinde artış göstermesi ve daha olgun olmalarından, mesleki kariyerinde de zirvesinde olmaları gibi faktörlerden kaynaklandığını belirtmişlerdir (Telli & Özkan, 2016; Şahin & Demiriz, 2014). Ayrıca As Çiftçi (2022), yaptığı çalışmada 36-72 ay arası gelişim gösteren çocuklarda babanın yaşına paralel olarak baba katılımının temel bakım düzeyinin arttığı sonucuna ulaşmıştır. Buradan hareketle yaşı ne olursa olsun her babanın çocuğuna karşı sorumluluğunun bulunduğu söylenebilir. Bunların akabinde farklı sonuca ulaşan çalışmalarda ise Kuruçırak (2010) ile Telli & Özkan (2016), da araştırmalarında babaların babalık rolü algılarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşmışlardır. Uzun & Baran'ın (2019), yaptığı araştırmada yaşı genç olan babaların çocuklarıyla ilişki düzeyinin, ileri yaştaki babalardan daha olumlu olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmada BAKÖ'den ve keyfi meşguliyet ile temel bakım alt boyutlarından alınan puanların katılımcıların eğitim durumlarına göre anlamlı farklılaşma yarattığı belirlenmiştir. Anlamlı farklılaşmanın keyfi meşguliyet alt boyutunda lisansüstü eğitim alan babalar ile ilkökul, ortaöğretim ve lisans eğitim düzeyine sahip babalar arasında olduğu ve anlamlı farklılaşmanın lisansüstü eğitim alan babaların lehine olduğu belirlenmiştir. Temel bakım alt boyutunda anlamlı farklılaşmanın ilkökul ile lisansüstü eğitim düzeyine sahip babalar arasında olduğu ve lisansüstü eğitim alan babaların lehine olduğu tespit edilmiştir. BAKÖ toplam puanlarında lisansüstü eğitim ile ilkökul, ortaöğretim ve lisans eğitim düzeyine sahip babalar arasında olduğu tespit

edilmiş, anlamlı farklılaşmanın lisansüstü eğitim alan babaların lehine olduğu belirlenmiştir. Buradan hareketle yapılacak yorumda babaların eğitim düzeyi arttıkça katılım düzeylerinin de arttığı görülmektedir. Lisansüstü eğitim düzeyindeki babaların daha çok katılım sağladıkları tespit edilmiştir. Eğitim düzeyinin artması babanın çocuğun gelişiminde kendi rolünün farkında olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bu yüzden de babaların katılım düzeylerinin daha fazla olduğu söylenebilir. Literatürde bu bulguyu destekleyen çalışmalar mevcuttur. Kuruçırak (2010), tarafından yapılan, babaların babalık rolü algıları ile katılımları arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada, yükseköğretim düzeyine sahip olan babaların katılımlarının ve çocuklarının gelişimlerine sağladıkları katkıların daha yüksek olduğu görülmüştür. Laosa (1982), ise yaptığı araştırma sonucunda anne babanın eğitim düzeyinin ebeveyn-çocuk ilişkisini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Yuvacı (2019) tarafından yapılan çalışmada ise baba katılımı alt boyutundan keyfi meşguliyet ile baba öğrenim durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Ünüvar (2008), tarafından yapılan çalışmada ise babaların çocuklarıyla birlikte geçirdikleri zamanın kalitesinin babaların yaş ve eğitim düzeyine, çocukların cinsiyetine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı gözlemlenmektedir. Buna karşın bulgularımızı desteklemeyen araştırmalarda ise elde edilen sonuçlar şu şekildedir: Uyanık, Kaya, Kızıltepe & Yaşar (2016), tarafından gerçekleştirilen çalışmada, babaların öğrenim düzeylerinin çocuklarıyla olan ilişkilerinde anlamlı bir farklılaşmaya sebep olmadığı bulunmuştur. Dede'nin (2022), yapmış olduğu çalışmada babaların çocuklarının hayatına oyun ile katılım sağlamalarının öğrenim düzeylerine göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Varol, Kılıç, Çelik, Güneş, & Varol, (2023), Babaların baba katılım seviyelerinde eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Özdemir (2018), de yaptığı çalışmada baba katılımı ile eğitim düzeyi arasında bir ilişki bulunmadığını belirtmiştir. Gürşimşek (2007), tarafından yapılan çalışmada bazı demografik değişkenlerden babanın eğitim düzeyi ile babaların çocuklarının eğitimine katılma oranı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ancak, özellikle son yıllarda, babanın çocuğun gelişimi ve eğitimindeki rolünün önemi anlaşılmış ve çocuktan birinci derece sorumlu görülen annenin yerine babanın rolünün önemi de vurgulanmaya başlanmıştır. Yeni nesil babalar ise, bu rollerinin

farkında olarak ebeveyn rollerine daha fazla katılım gösterdikleri söylenebilir.

Katılımcıların BAKÖ toplam puanında, keyfi meşguliyet ve temel bakım alt boyutlarında çocuk sayısına göre anlamlı farklılaşmanın tespit edildiği görülmektedir. Anlamlı farklılaşmanın keyfi meşguliyet, temel bakım alt boyutlarında ve BAKÖ toplam puanında 1 ile 2/3 arasında çocuğa sahip olan babalar arasında olduğu saptanmıştır. Bu anlamlı farklılaşmanın tek çocuğa sahip olan ebeveynlerin lehine olduğu tespit edilmiştir. Çocuk sayısının fazla olmasının baba katılımını etkilediği ve baba katılım düzeyinde düşüşe sebep olduğu söylenebilir. Araştırma bulgusuna benzer şekilde, Sımsıkı (2011), ve Paquette, Bolté, Turcotte, Dubeau, & Bouchard (2000), yaptıkları araştırmalarında çocuk sayısı arttıkça baba katılımı oranının azaldığını belirlemişlerdir. Mehall, Spinrad, Eisenberg & Gaertner (2009), tarafından yapılan başka bir çalışmada ise çocuk sayısının fazla olduğu durumlarda baba katılım düzeyinin düştüğü ve baba katılımının olumsuz etkilendiğini ortaya çıkarmışlardır. Bunlara karşılık ise Hamamcı (2005), araştırmasında sahip olunan çocuk sayısı arttıkça babaların yeterlik algılarının da arttığını tespit etmiştir. Coley & Morris (2002); Paulson Dauber & Leiferman (2011); Sımsıkı & Şendil (2014), farklı yıllarda yapmış oldukları araştırmalarında babaların sahip oldukları çocuk sayısının, baba katılım düzeylerini etkilemediğini tespit etmişlerdir. Akgöz Aktaş (2017), da baba katılımı ile çocuk sayısı arasında anlamlı herhangi bir ilişkinin bulunmadığını ifade etmiştir. Buradan hareketle her çocuk ayrı bir ilgi ayrı bir zaman demektir. Dolayısıyla çocuk sayısı ne kadar az olursa ebeveyn tüm ilgisini ona vermekte ve bu durum katılım düzeyini artırmaktadır. Ancak önemli olanın çocuğa ayrılan sürenin uzunluğunu değil niteliğidir.

Araştırmada katılımcıların keyfi meşguliyet, ilgi ve yakınlık ve BAKÖ toplam puanları arasında çocuk cinsiyetine göre anlamlı farklılaşma görülmemektedir. Bununla birlikte katılımcıların temel bakım alt puanlarında kız ve erkek çocuğa sahip olan babalar arasında anlamlı farklılaşma görülmektedir. Kız çocuğuna sahip olan babaların ortalama puanlarının erkek çocuğuna sahip olan babaların ortalama puanına göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmektedir. Anlamlı farklılaşmanın kız çocuğuna sahip babaların lehine olduğu görülmektedir. Annenin çocuklarının temel

bakımlarına yetişemedikleri durumlarda çocuklarını başkasına emanet etmek istemedikleri için çocuklarının temel bakımlarını babalarının üstlendiğini söyleyebiliriz. Genel olarak aileler ve toplum özellikle kız çocuklarının daha çok istismara açık olduğu düşüncesi ile temel bakımlarının anne yoksa ya da uygun değilse babaları tarafından sağlandıklarını söyleyebiliriz. Araştırma sonuçlarının desteklendiği anlamlı farklılığın bulunduğu diğer çalışmalarda ise sonuçlar şu şekildedir. Yağan Güder & Ata (2018), yaptıkları çalışmada babaların cinsiyete ilişkin eşitlikçi bakış açısı babaların ilgi düzeylerini artırdığı ve çocuğun cinsiyetinin ve baba yaşının baba katılımında önemli rol oynadığı tespit edilmiştir. Bir başka ifadeyle, babanın kendisi toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi bir bakış açısı taşıyorsa, bu babanın katılım becerilerini de artırmaktadır. Yoleri (2022), yapmış olduğu araştırmasında erkek çocuk sahibi olan babaların temel bakım boyutundan aldıkları puanların, kız çocuk sahibi olan babaların temel bakım boyutundan aldıkları puanlardan istatistiksel açıdan anlamlı olarak yüksek olduğu belirlenmiştir. Bazı çalışmalarda babaların erkek çocukların yetiştirilmesine sağladıkları baba katılımının daha fazla olmasının sebebini aynı cinsiyetten olmaları ilişkilendirmekte iken (Torres, Veríssimo, Monteiro, Ribeiro & Santos 2014; Yuvacı, 2019), bazı araştırmalarda ise baba katılımı ile çocuk cinsiyeti arasında herhangi bir ilişki bulunmadığı görülmektedir (Dubowitz, Black, Cox, Kerr, Litrownik, Radhakrishna, & Runyan 2001; Sımsıkı & Şendil, 2014). Torres, Veríssimo, Monteiro, Ribeiro & Santos, (2014), tarafından yapılan bir çalışmada babaların çocukların cinsiyetine bağlı olarak yaptıkları etkinliklerin farklı olması nedeniyle erkek çocuklarıyla daha fazla zaman geçirme eğiliminde oldukları, özellikle keyfi meşguliyet alanında babaların erkek çocukları ile daha çok eğlenceli etkinlikler yaptığını ortaya çıkarmışlardır. Zhang & Chen'in (2010), anne baba çocuk ilişkisini değerlendirmek için yaptığı çalışmada Çinli ebeveynlerin çocukların ile ilişkilerinde cinsiyetler arası anlamlı farklılık olmadığı belirtmiştir. Meteyer & Perry-Jenkins (2010), araştırmalarında baba katılımını etkileyen değişkenler arasında çocuk cinsiyetinin anlamlı bir etken olmadığını tespit etmişlerdir. Apaydın (2022), tarafından gerçekleştirilen araştırmada, çocukların cinsiyet değişkenlerinin babaları ile olan ilişkilerinde farklılaşma yaratmadığı bulunmuştur. Coley & Morris (2002), araştırmalarında çocuğun cinsiyetinin baba katılım düzeyini

etkilemediğini tespit etmişlerdir.

Babaların çocukları ile bir gün içerisinde geçirdikleri süre ile baba katılım düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Keyfi meşguliyet ile ilgi ve yakınlık alt boyutunda çocuğuna 1-2 saat süre ayıran babalar ile 2-3 ve 3 saat üzeri vakit ayıran babalar arasında anlamlı farklılaşma görülmektedir. Temel bakım ile BAKÖ toplam puanlarında da çocuğuna günlük 3 saat ve üzeri vakit ayıran babalar ile 1 saat altı ve 1-2 saat vakit ayıran babalar arasında anlamlı farklılaşma tespit edilmiştir. Anlamlı farklılaşmanın ise çocuklarına 2-3 saat ile 3 saat ve üzeri vakit ayıran babaların lehine olduğu görülmektedir. Buradan hareketle çocukla birlikte geçirilen günlük süre arttıkça katılım düzeyinin de arttığını söyleyebiliriz. Bir birey ile ne kadar çok zaman geçirip ne kadar çok temas halinde olursak katılım düzeyimizin de o kadar yüksek olacağını söylemek mümkündür. Araştırma bulguları ile paralel olarak Uzunöz & Tükel (2020), yaptıkları çalışmanın sonucunda babalar ile çocuklarının birlikte günde ortalama bir saat oyun oynadıkları, dramatik oyunlar, dijital oyunlar, akademik oyunlar, hareketli oyunlar, manipülatif oyunlar ve salon sınıf oyunları gibi çok çeşitli oyunlar oynamayı tercih ettiklerini tespit etmişlerdir. Haşıl Korkmaz & Taner Derman (2014), Türk babaların oyun hakkındaki düşüncelerini belirlemeye yönelik yaptıkları araştırmada, çalışmaya katılan babaların oyun hakkında olumlu düşüncelere sahip olduklarını ve çocuklarıyla iletişim kurmada ve çocuklarıyla vakit geçirdikleri zamanlarda oyunu faydalı gördüklerini söylediklerini ifade etmiştir. Ayrıca babaların çocuklarının kendileriyle oyun oynamaya istekli olduklarını söylediklerini belirtmiştir. Uludağlı (2017), babası ile birlikte daha fazla zaman geçiren çocukların, sosyal, duygusal, bilişsel ve fiziksel gelişimleri açısından önemli avantajlar sağladığını tespit etmiştir. Şahin, Akıncı Coşgun & Aydın Kılıç (2017), yapmış oldukları araştırma sonucunda babaların çocuklarıyla en fazla oyun oynayarak vakit geçirdiklerini ayrıca sohbet etme, hayvanat bahçesine gitme, park ve pikniğe gitme, tiyatro ve sinema etkinliklerine katılma, kitap okuma, deney yapma, resim yapma, spor yapma, alışveriş yapma etkinliklerini çocuklarıyla birlikte gerçekleştirdikleri tespit etmiştir. Babaların çoğunluğunun çocuklarıyla günlük 1-2 saat arasında vakit geçirdikleri ancak, bu süreyi yeterli bulmadıklarını ifade etmiştir. Parke

(1996), yapmış olduğu araştırmasında babaların erkek çocukları ile kız çocuklarına kıyasla vakit geçirmek için daha fazla istekli olduklarını ve çocuklarının yaşamına çoğunlukla oyun yoluyla katıldıklarını tespit etmiştir (Akt; West, 2001). Türkoğlu, Çeliköz & Uslu (2013), 3-6 yaş grubunda arasında çocuğu olan babaların nitelikli zaman algılarına dair görüşlerini belirlemek amacıyla yaptıkları araştırmalarında, babaların nitelikli zaman geçirmek adına çocuklarıyla oyun oynama, açık havada dolaşma, birlikte ödev yapma, parka gitme, gözlem yapma, markete gitme, televizyonda çocuk programı izleme, yemek yapma ve yeme, kitap okuma, şarkı söyleme, sohbet etme ve boyama yapma etkinliklerine katıldıklarını tespit etmişlerdir. Özgün, Aydılek Çiftçi & Erden (2013), yaptıkları araştırmada, babaların çocuklarına fiziksel bakım sağlamadan ziyade, çocuklarıyla oyun oynama gibi etkinliklerle daha fazla ilgili olduklarını belirlemiştir. Chakma (2010), babaların babalık algıları ve uygulamalarını belirlemeye yönelik Bangladeş'te şehir merkezinde yaşayan babalar ile yaptığı araştırmasında, babaların çoğunlukla hafta içleri 2-3 saat, hafta sonları ve resmî tatillerde ise 6 saate kadar çocuklarıyla vakit geçirdiklerini tespit etmiştir. Tüm bu araştırma sonuçları göz önünde bulundurulduğunda babaların 'baba katılımı' kavramından anladıklarının geleneksel cinsiyet rolleri ile bağlantılı olarak çocuk ile vakit geçirmek olduğu ancak temel bakım verme yükünü birincil bakım veren olarak hala anne de gördükleri ile açıklanabilir. Zira, babaların toplumsal cinsiyet algısının eşitlikçi olmasının baba katılımını arttırdığını tespit eden araştırma bulguları da bu görüşü desteklemektedir. (Yağan Güder & Ata, 2018).

Katılımcıların anne baba birliktelik durumlarına göre BAKÖ toplam puanı ve keyfi meşguliyet alt boyutunda anlamlı farklılaşma tespit edilmiştir. BAKÖ toplam puanı ve keyfi meşguliyet alt boyutundaki anlamlı farklılaşmanın boşanmış olan ebeveynler lehine olduğu saptanmıştır. Tek ebeveyne sahip olunduğunda babalar çocuklarını genelde hafta sonları görmektedir. Bu zaman diliminde de daha çok gezip, eğlenme, yemek yeme, oyun oynama gibi keyfi meşguliyet alanlarında evli olan babalara kıyasla çocuklarıyla daha fazla zaman geçirdikleri söylenebilir.

Katılımcıların ailelerin aylık geliri düşünüldüğünde haneye giren para miktarına göre BAKÖ toplam puanı ve alt boyutlarında anlamlı farklılaşma tespit edilmiştir. Keyfi meşguliyet, ilgi ve yakınlık ve BAKÖ toplam ve alt boyutunda 8.001 tl - 15.000 tl arası gelire sahip olan aileler ile 15.001 tl - 22.000 tl, 22.001 tl -30.000 tl ve 30.001 tl ve üzeri gelire sahip olan aileler arasında anlamlı farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte temel bakım alt boyutunda ise 30.001 tl ve üzeri gelire sahip olan aileler ile 8.001 tl- 15.000 tl arası ve 22.001 tl-30.000 tl arası gelire sahip olan aileler arasında farklılaşma görülmektedir. Anlamlı farklılaşmanın ise 15.001 tl-22.000 tl, 22.001 tl-30.000 tl ve 30.001 tl ve üzeri gelire sahip olan aileler lehine olduğu görülmektedir. Araştırmadan elde edilen bulgulardan hareketle aylık gelir arttıkça baba katılım düzeyinin de artış gösterdiği görülmektedir. Aylık gelir, ekonomik durum ve yaş değişkenlerinin birbiriyle bağlantılı olduğu düşünüldüğünde bireylerin yaşları ilerledikçe ekonomik durum ve düzeylerinin daha strabil kaldığı; yine yaş ilerledikçe alınan eğitimin de ilerlediğini varsayarsak aylık gelirinde arttığını göz önüne aldığımızda hepsinin birbiriyle bağlantılı olduğunu görmekteyiz. Aylık gelir arttıkça babanın ekonomiyle ilgili stres seviyesinin düşmesi olasıdır. Babanın kendi işyeri, yanında çalışanları, evinde işlerine yardımcısı varsa dolayısıyla katılım düzeyleri de artmaktadır. Araştırma sonucunu destekleyen çalışmalar incelendiğinde; Hazar (2023), yapmış olduğu çalışmasında özel gereksinimli çocuğa sahip olan babaların baba katılım düzeylerinin sosyoekonomik durumlarından etkilendiğini tespit etmiştir. Buckley & Schoppe-Sullivan (2010), tarafından yapılan çalışmada hem anne hem babanın ailenin gelirine katkı sağladığı ailelerde, babaların katılım düzeylerinin daha fazla olduğu görülmüştür Aynı şekilde Kırac (2023), yaptığı araştırmasında ikiz çocuğa sahip olan babaların baba katılım düzeylerinin aile sosyoekonomik durumundan etkilendiğini tespit etmiştir. Babalık becerilerinin, baba- çocuk arasındaki iletişimlerini oluşturan faktörler göz önüne alındığında büyük çoğunluğunun maddi kaynaklar ile elde edilebilecek faktörler olmaması sebebiyle gelir düzeyinde etkisinin olmadığı tespit edildiği araştırma bulguları da literatürde mevcuttur. Yuvacı (2019); Çiftçi (2014), tarafından yapılan araştırmalarda, ailenin sosyoekonomik düzey seviyesinin BAKÖ toplam ve alt puanları arasında, babaların katılım düzeylerini anlamlı bir

şekilde etkilemediği tespit edilmiştir. Yine, Varol (2022), yaptığı çalışmada baba katılımının, Baba Katılım Ölçeği İlgi ve Yakınlık alt boyutu puanları ailenin gelir durumu değişkenlerine göre ise anlamlı farklılık göstermediğini tespit etmiştir.

Babaların ECİÖ'den almış oldukları puanların yaşanılan bölgeye göre farklılaşma durumları incelendiğinde içerik, süreci yönetme ve kaygı alt boyutlarında anlamlı farklılaşma olduğu belirlenmiştir. Anlamlı farklılaşmanın içerik alt boyutunda Karadeniz Bölgesi ile İç Anadolu, Ege ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yaşayan babalar ile ve Marmara Bölgesi ile Ege Bölgesinde yaşayan babalar arasında olduğu tespit edilmiştir. Süreci yönetme alt boyutunda Ege Bölgesi ile Karadeniz, Marmara ve İç Anadolu Bölgelerinde yaşayan babalar arasında anlamlı farklılaşma olduğu belirlenmiştir. Anlamlı farklılaşmanın Ege Bölgesi lehine olduğu görülmektedir. Kaygı alt boyutunda ise Ege ile Karadeniz ve İç Anadolu Bölgelerinde yaşayan babalar arasında anlamlı farklılaşmanın olduğu ve anlamlı farklılaşmanın Karadeniz ile Marmara Bölgesi lehine olduğu görülmektedir. Yağan Güder & Alabay (2018), bu konu üzerinde yaptıkları çalışmalarında 36- 72 aylık çocuğu olan ebeveynlerin cinsel gelişimle ilgili karşılaştıkları soruları ve bu sorular karşısında verdikleri cevapları incelemeyi amaçlamışlardır. Çalışmanın sonucunda ise çocukların cinsel gelişim ile ilgili ebeveynlerine en çok sordukları soruların gebelik süreci ve fiziksel farklılıklarla ilgili olduğu tespit etmişlerdir. Ebeveynlerin ise bu sorulara vermiş oldukları yanıtlar incelendiğinde çok az bir kısmının bilimsel temelli cevaplar verdiği, büyük bir kısmının ise sorular karşısında kaçınmacı bir tutum sergiledikleri hatta dini temel alan yanıtlar verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Yağan & Yalkılıç (2020), yaptıkları araştırmada okul öncesi öğretmenlerinin cinsel gelişim ve eğitime ilişkin görüş ve uygulamalarının incelenmesini amaçlamışlardır. Araştırma sonucunda okul öncesi öğretmenlerinin cinsel eğitimin içeriği hakkında yeterli bilgi birikimine sahip olmadıklarını, çocukların cinsel gelişimle ilgili öğretmenlerine soru yöneltmediklerini ve öğretmenlerin bu duruma rağmen çocukları soru sormaya teşvik etmediklerini ortaya çıkmışlardır. Buradan hareketle esas problem olan durumun ebeveynlerin çocukları ile cinsellik konusunda nasıl

konuşacakları, içeriğin ne olacağı konusunda fikir sahibi olmalarıdır. Çünkü ebeveynler ve öğretmenlerinde kendileri cinsel eğitimle ilgili herhangi bir bilgiye sahip değildirler. Bu sebeple çocuklarına da cinsel eğitimle ilgili herhangi bir bilgi aktaramamaktadırlar.

Babaların ECİÖ'den almış oldukları puanların babanın yaşına göre farklılaşma durumları incelendiğinde beden dili ve içerik alt boyutlarında anlamlı farklılaşmanın gerçekleştiği görülmektedir. Anlamlı farklılaşmanın beden dili alt boyutunda 22-30 yaş grubu ile 31-40, 41 ve üzeri yaş grupları arasında olduğu, anlamlı farklılaşmanın ise 31-40, 41 ve üzeri yaş grupları lehine olduğu görülmektedir. İçerik alt boyutunda ise anlamlı farklılaşmanın 22-30 ile 41 ve üzeri yaş grupları arasında olduğu tespit edilmiş olup anlamlı farklılaşmanın 41 ve üzeri yaş grubu lehine olduğu görülmektedir. Araştırma sonucuna göre yaş arttıkça iletişim becerilerinde de artış olduğu görülmektedir. Bu bulgudan hareketle elde edilen sonuçla benzer şekilde Atabey'in (2017), yapmış olduğu araştırmasında, babaların yaşları ile birlikte iletişim beceri düzeylerinde de artış gösterdiğini tespit etmiştir. Akduman & Türkoğlu (2016), tarafından yapılan çalışmada, babaların babalık rolleri üzerindeki algı düzeyleri ile yaşları arasında pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Arabacı & Ömeroğlu (2013), de yapmış oldukları çalışmalarında anne ve babaların yaşlarının çocuklarıyla olan iletişimlerinde pozitif yönlü ilişki tespit etmişlerdir. Yağan Güder & Ata (2017), yapmış oldukları çalışmada, baba katılımında babanın yaşının anlamlı olduğunu belirtmişlerdir. Akduman & Türkoğlu (2013), yapmış oldukları çalışmalarının sonucunda yaşı 41 ve üzeri babaların babalık rolü algısı puanlarının diğer yaş grubundaki babalardan daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Araştırma bulgularının tersi yönünde sonuç veren çalışmalarda ise Çağlar (2011), yapmış olduğu araştırmasında babaların çocuklarıyla olan iletişim becerilerinin yaş faktöründen etkilenmediğini tespit edilmiştir (Çağlar, 2011; Tarkoçin, 2014). Bütün olarak araştırma bulguları ve mevcut literatür düşünüldüğünde, babaların özellikle babalıklarının ilk yıllarında ya da erken yaşta baba olma deneyimi yaşayan bireylerin çocukları ile nasıl iletişim kuracağını bilmemesi daha olağan ve beklenen bir durum olarak yorumlanabilir. İletişim kurmanın karşılıklı olduğu ve bazen de etkili

iletiřimin uzun zaman alan bir durum olduđu dűřűnűldűđűnde; babalık deneyimi artıkça ya da babanın yaşı artıkça etkili iletiřimin de artacađı sűylenilebilir.

Babaların ECİÖ'den almış oldukları puanların baba öğrenim durumuna göre farklılaşma durumları incelendiğinde süreci yönetme ve kaygı alt boyutlarında anlamlı farklılaşmanın gerçekteştiği görűlmektedir. Anlamlı farklılaşmanın süreci yönetme alt boyutunda lisansűstű eğitim ile ortaöğretim eğitim düzeyine sahip olan babalar arasında olduğu, kaygı alt boyutunda ise anlamlı farklılaşmanın lisansűstű eğitim ile ilkokul, ortaöğretim ve lisans eğitim düzeyine sahip olan babalar arasında olduğu tespit edilmiştir. Anlamlı farklılaşmanın süreci yönetme alt boyutunda lisansűstű eğitim alan babaların lehine olduğu görűlűrken; kaygı alt boyutunda ilkokul, ortaöğretim ve lisans eğitim düzeyine sahip olan babaların lehine olduğu görűlmektedir. Araştırma bulgularından hareketle öğrenim durumu arttıkça iletişim becerilerinde ve kaygı düzeyinde artış olduğu görűlmektedir. Ebeveynlerin bilinçlenmesi çocuğuna cinsel eğitim vereceği konusundaki hevesi artırmakla birlikte bu eğitimin nasıl verileceği konusundaki kaygılarını da artırmaktadır. Eğitim düzeyi düşük olan ebeveynler bu konuda kaygı yaşamadıkları görűlmektedir. Bunun sebebininçocukları ile cinsel gelişim hakkında iletişim kurmanın önemli olduğunu dűřűnmeleri olduğun sűylenilebilir. Gutman (2010), ebeveynlerin öğrenim durumunun ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkilerde önemli etkilerinin olduğunu sűylemiştir. Çerçi (2013), yapmış olduğu araştırmasının sonucunda, zihin engelli çocuğa sahip ebeveynlerin cinsel gelişim ve cinsel eğitime yönelik bilgilerinde eğitim durumlarına göre farklılık gösterdiğini ve eğitim durumu yüksek olan ebeveynlerin bilgilerinin daha çok olduğunu tespit etmiştir. Bunu destekleyen bir diğer araştırma ise Elikűçük (2011), tarafından yapılmıştır. Araştırma sonucunda eğitim düzeyi yüksek olan ebeveynlerin bilgi düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Karasu (2022), yapmış olduğu araştırmasında babanın eğitim durumunun, çocuğuyla olan ilişkisini etkilediğini sűylemiş, ilkokul mezunu babaların çocuğuyla olan ilişkisinin lisans ve lisansűstű mezunu babaların ilişkisine göre daha düşük düzeyde olduğunu tespit etmiştir. Tüm bu araştırma bulgularının aksine Gözűbüyűk'űn (2020), yapmış olduğu araştırmasında ise

babaların eğitim durumlarının baba çocuk ilişkisini etkilemediği tespit edilmiştir. Yılmaz & Çimen (2008), ise yapmış oldukları çalışmalarında babaların eğitim seviyesi düşük olan öğrencilerin iletişim algılarının diğer öğrencilere göre daha düşük olduğunu tespit etmişlerdir. Yapılan bu çalışmada ortaya çıkan sonuç babaların eğitim seviyelerinin çocuklarıyla olan iletişim becerilerini etkilediği sonucuyla paralellik gösterdiği belirtilmiştir.

Babaların ECIÖ'den almış oldukları puanların çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılaşma bulunamamıştır. Erbil, Orak & Bektaş (2010), yapmış oldukları çalışmalarının sonucunda çocuk sayısı daha az olan ebeveynlerin çocuklarına cinsel eğitim ile ilgili bilgi verme oranlarının daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Ancak, İşler (2017), ebeveynlerin cinsel gelişim ve cinsel eğitime yönelik bilgi düzeylerini ve tutumlarını incelediği araştırmasında ebeveynlerin sahip olduğu çocuk sayısı arttıkça hem cinsel eğitime ve cinsel gelişime yönelik bilgi düzeylerinin arttığını hem de bu konudaki tutumlarının daha olumlu olduğu tespit etmiştir. Öte yandan; çocuk sayısı ile cinsel eğitim verme ve cinsel gelişim hakkında bilgi sahibi olma arasında bir ilişki olmadığını tespit eden çalışmaları da mevcuttur. Eliküçük & Sönmez (2011), yapmış oldukları araştırma sonucunda ebeveynlerin cinsel gelişim ve eğitimle ilgili herhangi bir bilgi sahibi olmadıklarını tespit etmişlerdir. Benzer şekilde Yağan Güder & Alabay (2018), yapmış oldukları çalışmanın sonucunda ebeveynlerin sahip oldukları çocuk sayısı fark etmeksizin çocuklarının cinsellikle ilgili sormuş oldukları sorulara kaçınmalı ve dini temelli cevaplar verdiklerini belirtmişlerdir. Gordon, Schroeder & Abrahams (1990), yapmış oldukları çalışmanın sonucunda düşük sosyo ekonomik sınıftaki ailelerin çocuklarla ilgili daha az cinsel bilgiye sahip olduklarını ve bu ailelerin cinsel davranışlara karşı daha katı kurallar koyduklarını ayrıca çocuklarının cinsel eğitimleri ile ilgilenmediklerini ortaya çıkarmışlardır. Tüm araştırma sonuçları incelendiğinde; okul öncesi dönemde ebeveynlerin çocuklarının cinsel gelişimi ve çocukların sordukları sorulara nasıl yanıt vermeleri gerektiği konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları söylenebilir.

Babaların ECIÖ toplam ve alt puanlarına göre çocuk cinsiyetine göre farklılaşma durumları incelendiğinde içerik ve süreci yönetme alt

boyutlarında anlamlı farklılaşma tespit edilmiştir. Anlamlı farklılaşmada kız çocuğuna sahip olan babaların ortalamasının erkek çocuğuna sahip olan babalara göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmektedir. Anlamlı farklılaşmanın kız çocuklarına sahip olan babaların lehine olduğu belirlenmiştir. Bulgulardan hareketle babaların kız çocuklarıyla daha fazla vakt geçirdikleri için iletişim puanlarının da yüksek çıktığı görülmektedir. Bulgularımızı destekleyen literatürdeki mevcut bazı çalışmalar şu şekildedir. Driscoll & Pianta (2006), yaptıkları araştırmanın sonucunda babaların kız çocukları ile olan ilişkilerinin, erkek çocukları ile olan ilişkilerinden daha olumlu olduğunu tespit etmişlerdir. Araştırma sonucumuzun aksine bulguya ulaşan çalışmalar ise şu şekildedir. Zhang (2010), ise yapmış olduğu araştırmasının sonuçlarına göre çocukların cinsiyetleri ile ebeveynleri arasındaki ilişkilerinde anlamlı bir farklılık bulamamıştır. İnci & Deniz (2015), yapmış oldukları çalışmanın sonucunda anasınıfına devam eden çocukların babalarının sahip olduğu tutum puanlarının, çocuğun cinsiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanmışlardır. İşler (2017), araştırmasında ebeveynlerin cinsel eğitime yönelik bilgi düzeylerinin ve cinsel eğitime yönelik tutumlarının çocuklarının kız ya da oğlan çocuğu olmasına göre değişiklik göstermediğini belirtmiştir. Lerson & Svedin (2001), de yapmış oldukları araştırmaları sonucunda ebeveynlerin çocukları arasında cinsiyet ayrımı gözetmeksizin kız ve oğlan çocuklarına aynı oranda ilgi gösterdikleri sonucuna ulaşmışlardır.

Babaların çocuklarına bir gün içerisinde ayırdıkları süreye göre ECİÖ'den alınan toplam ve alt puanların anlamlı farklılaşma yarattığı bulunmuştur. Babaların çocuklarıyla birlikte geçirdikleri süre arttıkça baba çocuk arasındaki ilişkinin ve iletişim becerilerinde artış olduğu görülmüştür. Çocukla geçirilen günlük süre arttıkça iletişim becerilerinde de artış olduğunu söyleyebiliriz. Karasu (2022), yaptığı araştırmasında babaların çocuklarıyla birlikte geçirdikleri süre arttıkça baba çocuk arasındaki ilişkinin de arttığını tespit etmiştir. Benzer şekilde, O'connell (1993), yapmış olduğu çalışmanın sonucunda, babaların çocuklarına ayırdıkları sürenin artmasıyla katılım düzeylerinin de arttığı belirtmiştir. Ayrıca babaların çocuklarıyla birlikte geçirdikleri günlük sürenin artmasının sonucunda çocuklarıyla daha çok

karşılıklı etkileşim ve ilişki kurduklarını söylemiş, bunun yanında babaların katılım düzeylerinde de artış olduğunu tespit etmiştir. Ancak alan yazında, çeşitli sebeplerden kaynaklı babaların çocuklarıyla sınırlı vakir geçirdikleri ve bu sürecin çocuğun cinsiyeti ve geçirilen vaktin niteliğinden bağımsız olduğunu belirten çalışmalar da mevcuttur. Örneğin; Tezel Şahin, Akıncı Çoşgun & Aydın Kılıç (2017), yaptıkları çalışmanın sonucuna göre, araştırmaya katılan babaların %50 den fazlasının günlük bir-iki saat arasında çocuklarıyla vakit geçirdikleri sonucuna ulaşmışlardır. Babanın çocuğuyla vakit geçirme süresinin çocuğun cinsiyetiyle ilgili olmadığını ve bu durumun çocuklarıyla olan ilişkilerini etkilemediğini tespit etmişlerdir. Türkoğlu, Çeliköz & Uslu (2013), yaptıkları araştırmaya katılan babaların büyük çoğunluğunun çocuklarına ayırdıkları vakit diliminin hafta içi bir saatten az, hafta sonları iki ve daha fazla saat olduğunu ortaya çıkarmışlardır. Bunun sebebini ise babalar iş şartları ve yorgunluğu, bu durumun nedeni olarak belirtmişlerdir.

Babaların ECİÖ'den almış oldukları puanların anne baba birliktelik durumuna göre farklılaşma durumları incelendiğinde anlamlı farklılaşma tespit edilmemiştir. Anne babaların birlikte veya ayrı olmalarının çocuklarıyla olan iletişim becerilerinde herhangi bir olumsuz etkisinin olmadığı görülmektedir. Günindi (2008), araştırmasında evlilik süresindeki artışın baba çocuk arasındaki ilişkiyi ve baba katılımını olumlu etkilediğini tespit etmiştir. Kartal (2022), yaptığı araştırmasında evlilik süresi daha fazla olan babaların çocuklarına olan ilgilerinin ve olumlu ilişki sürelerinin daha fazla olduğunu tespit etmiştir. İletişimin karşılıklı olduğu ve niteliğinin sağlanması için zamana ihtiyacının olduğu düşünüldüğünde araştırma bulgularının tutarlı olduğu söylenebilir. Öte yandan, Telli & Özkan (2016), yaptıkları çalışmanın sonucunda anne ve babanın evli oldukları süre ile baba katılımı arasında herhangi bir anlamlı ilişki tespit etmemişlerdir.

Babaların ECİÖ'den almış oldukları puanları ailelerin aylık geliri düşünüldüğünde haneye giren para miktarına göre incelendiğinde ECİÖ kaygı alt boyutunda anlamlı farklılaşma tespit edilmiştir. Anlamlı farklılaşmanın ise 30.001 tl ve üzeri gelire sahip olan aileler ile 8.001 tl-15.000 tl, 15.001 tl-22.000 tl ve 22.001 tl-30.000 tl arası gelire sahip olan

aileler arasında olduğu görülmektedir. Anlamli farklılaşmanın ise 8.001 tl-15.000 tl, 15.001 tl-22.000 tl ve 22.001 tl-30.000 tl arası gelire sahip olan ailelerin lehine olduğu görülmektedir. Buradan hareketle babaların çocukları ile olan ilişkilerinde ve iletişimlerinde sosyoekonomik düzeylerinin etkili olduğunu bununla birlikte sosyoekonomik düzey arttıkça babaların çocukları ile olan cinsel iletişim becerilerinde kaygının arttığını söyleyebiliriz. Benzer sonuçlara ulaşılan diğer çalışmalar şu şekildedir. Tarkoçin (2014), yapmış olduğu araştırmasında ebeveynlerin çocukları ile olan iletişimlerinin ailenin sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre değişkenlerden alınan puanların ortalamalarını incelediğinde, mesaj ve sözsüz iletişim alt boyutunda anlamli bir farklılığın olduğu ve bu farklılığın geliri 2501 TL üzerinde olan ailelerin lehine olduğu tespit etmiştir. Bunu destekleyen şekilde Arabacı & Ömeroğlu (2013), yapmış oldukları çalışmada anne-baba-çocuk iletişimi ile ailenin sosyoekonomik düzeyi arasında anlamli bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. Bu neticede, ailelerin gelir durumu arttıkça çocuklarıyla olan mesaj ve sözsüz iletişim düzeylerinde de artış olduğunu tespit etmişlerdir. Araştırma bulgularımızın aksine sonuç elde eden araştırmalardan bazıları şöyledir. Hadeed (2005), yapmış olduğu çalışmasında, yüksek sosyoekonomik düzeye sahip ailelerin almış oldukları eğitimin daha iyi olduğunu fakat bu durumun daha iyi bir ebeveyn- çocuk ilişkisi yaratmadığını belirtmiştir. Mithell & Cram (2010), yaptıkları araştırmada ailenin gelir düzeyinin ebeveyn – çocuk arasındaki ilişkide belirleyici bir etken olmadığını tespit etmişlerdir. Babaların eğitim durumları arttıkça bilgi ve eğitim düzeylerinde de artış olduğunu söyleyebiliriz. Bu nedenle cinsel eğitim konusunda daha çok bilgi birikimine sahip olan babalar bu bilgileri çocuklarının yaş ve gelişim seviyelerine uygun olacak şekilde nasıl aktaracakları konusunda kaygı yaşamaktadırlar.

Araştırmada katılımcıların kendilerini algıladıkları dindarlık düzeyleri arasında ECİÖ toplam ve alt boyutları arasında anlamli farklılaşma görülmemektedir. Aygün, Tekin & Özdemir (2021), yapmış oldukları araştırmalarında cinsiyet algısı ile dindarlık düzeyi arasında bir ilişki olup olmadığını eğer bir ilişki varsa farklı iş grupları arasında değişimi ortaya çıkarmayı amaçlamışlardır. Çalışma sonucunda iki önemli bulgu elde etmişlerdir. İlk olarak dindarlık düzeyiyle toplumsal cinsiyet algısı arasında

olumsuz yönde ilişki tespit etmişlerdir. İkinci bölümde genel sonuca paralel olarak öğrencilerde, eğitim sektöründe çalışanlarda, sosyal-beşerî bilimler alanlarında ve güvenlikte olmak üzere iki değişken arasında negatif bir ilişki ortaya çıkarmışken, diğer meslek gruplarındaki değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Kaya & Uysal (2015), yaptığı araştırmasında öznel-motivasyonel dindarlık, benlik saygısı, boyun eğici davranışlar ve toplumsal cinsiyet rolü tutumu arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda, toplumsal cinsiyetin katılımcıların öznel-motivasyonel dindarlık, benlik saygısı, boyun eğici davranışlarında fark yarattığı tespit edilmiştir. Elde edilen ifadeler motivasyonel dindarlıkta erkek katılımcıların kadın katılımcılara göre daha düşük bir düzeye sahip olduğu, buna karşılık öznel dindarlıkta ise kadınların daha düşük bir düzeye sahip oldukları ortaya çıkarılmıştır. Bu araştırmada elde edilen bulgular ile literatüre ilişkin yukarıda sunulan bulgular farklı sonuçlara ulaşmış olsa da tek tanrılı bir dine inanan ya da kendini dindar olarak tanımlayan kişilerin çocuğun ‘ben nereden geldim?’ ya da ‘annemin karnına nasıl girdim?’ gibi sorularına ilişkin yanıtlarını bilimsel temelden çok dini temele bağlaması daha olasıdır. Ayrıca, bir dine inanan ya da kendini dindar olarak tanımlayan kişilerin, kadın ve erkeklerin geleneksel cinsiyet rolleri konusunda dini referans alması bunun da eşitlikçi bakış açısıyla çeliştiği düşünüldüğünde alan yazında toplumsal cinsiyet, cinsel gelişim ve dindarlık ile ilgili yapılan çalışmalarda olumsuz yönde bir ilişki olması beklenen bir durum olduğu söylenebilir.

Babaların OKDTÖ’den almış oldukları puanların babanın yaşına göre farklılaşma tespit edilmemiştir. Araştırma sonucumuzu destekleyen iki çalışma şu şekildedir. Duran (2020), yapmış olduğu araştırmasında babanın yaşının, dini tutumu ve eleştirel düşünme becerisi üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığını tespit etmiştir. Kımtır (2015), yapmış olduğu araştırma sonucunda ebeveyn yaşının anne-baba ilgisi ile dindarlık üzerinde anlamlı etkisinin olmadığını tespit etmiştir. Yapılan farklı bir çalışmada ise farklı sonuca ulaşılmış Kavas (2013), yapmış olduğu araştırmasında babanın yaşı ile dini tutumu arasında anlamlı farklılık tespit etmiş olup yaş arttıkça dini tutum puanının da arttığını belirlemiştir.

Babaların OKDTÖ'den almış oldukları puanların baba öğrenim durumuna göre farklılaşma durumları incelendiğinde OKDTÖ toplam ve alt puanlarında anlamlı farklılaşmanın olmadığı görülmektedir. Babaların eğitim düzeylerinin dini tutumları üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı söylenebilir. Yapılan birkaç araştırma bu bulguyla ötrüşmemektedir. Kavas (2013), dinî inanç ve davranışlara yönelik tutumların eğitim durumuna göre farklılık gösterdiğini ortaya çıkarmış olup, eğitim düzeyi düştükçe dini tutum puanının arttığını tespit etmiştir. Koç (2010), çalışmasının sonucunda eğitim düzeyi ile içgüdümlü ve dışgüdümlü dindarlık modelleri arasında önemli düzeyde anlamlı bir farklılık tespit etmemiştir. Kayıklık (2000), ise araştırmasının sonucunda yetişkinlerin eğitim düzeylerinde yükselme oldukça dindarlık modellerinde azalma olduğunu tespit etmiştir. Eğitim, kişilerin sorgulama ve eleştirel düşünme becerilerinin zaman içinde desteklendiği ve bu becerilerin yaşam boyu devam etmesine olanak sağlayan bir sistem olarak düşünülebilir. Oysa, dindarlık ya da bir dine inanma bir ön kabul olarak düşünülebilir. Bu bağlamda, eleştirel düşünme ve sorgulama becerileri ile ön kabul arasında negatif bir ilişki olduğu söylenebilir.

Araştırmada katılımcıların OKDTÖ toplam ve alt puanlarına göre çocuk cinsiyetine göre farklılaşma durumları incelendiğinde OKDTÖ toplam puanında ve duygu, tanrı, biliş alt boyutlarında anlamlı farklılaşma tespit edilmiştir. Kız çocuğuna sahip olan babaların ortalamasının erkek çocuğuna sahip olan babalara göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu ve anlamlı farklılaşmanın kız çocuğuna sahip olan babaların lehine olduğu görülmektedir. Kız çocuğuna sahip olan babaların dini tutum puanları daha yüksektir. Kız çocuklarının dini tutumları edinmesi, daha muhafazakâr bir ortamda yetişmesi için babalarının baskı unsuru olarak kullanılması, dinin kız çocukları için daha baskı aracı olarak kullanılması, erkek çocuklarının daha liberal ve özgürlükçü hayat yaşarken kız çocuklarının daha baskı altında olması gerektiği düşüncesinin hâkim olduğunu söyleyebiliriz.

Bununla birlikte babaların OKDTÖ'den almış oldukları puanların anne baba birliktelik durumuna göre farklılaşma durumları incelendiğinde anlamlı farklılaşma görülmemektedir. Araştırma bulgusunun aksine King (2003), yapmış olduğu araştırmasının sonucunda evli veya boşanmış olan

dindar babaların çocuklarıyla olan ilişkilerinin ve katılımlarının olumlu yönde kuvvetli olduğunu tespit etmiştir. Koç (2000), yaptığı araştırmasında evli bireylerin içgüdümlü dindarlık modeline sahip olma eğilimlerinin, bekâr bireyler ve dul bireylerde daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Kayıklık (2000), araştırmasının sonucunda evli yetişkinlerin içgüdümlü dindarlık modeline sahip olma yönelimlerinin bekâr bireylerden daha yüksek olduğu belirtmiştir. Evlilik, ev kurma, çocuk sahibi olma, aile kavramları aynı zamanda geleceğin inşası, gelecek nesillerin yetiştirilmesi ve din ya da kültür aktarımının yapıldığı yeğane kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle bu kurumun işlevlerinin görevini yerine getirmek evli bireylerin sorumluluğu olarak düşünülebildiği gibi geleneksel olarak bekar bireylerin bu anlamda bir misyonlarının olmadığı düşünülmektedir.

Ayrıca ailelerin aylık geliri düşünüldüğünde haneye giren para miktarına göre incelendiğinde OKDTÖ toplam ve alt puanlarında anlamlı farklılaşma tespit edilmemiştir. Babaların sosyoekonomik düzeyleri ve dini tutumları arasındaki herhangi bir etkinin varlığından bahsedemeyiz. Araştırma bulguları ile literatür örtüşmektedir. Kavas (2013), dinî inanç ve davranışlara yönelik tutumların gelir durumuna göre farklılık göstermediğini ortaya çıkarmıştır. Koç (2010), araştırmasında yetişkinlerin sosyo-ekonomik düzeyleri ile içgüdümlü ve dışgüdümlü dindarlık modelleri arasında önemli düzeyde anlamlı bir farklılık tespit etmemiştir. Akdoğan (2002), araştırmasında sosyo-ekonomik düzey ile dindarlık arasında anlamlı bir ilişki tespit etmemiştir.

Araştırmada katılımcıların kendilerini algıladıkları dindarlık düzeyleri arasında OKDTÖ toplam puanı ve duygu, davranış, tanrı alt boyutları arasında anlamlı farklılaşma görülmektedir. Anlamlı farklılaşmanın duygu ve davranış alt boyutlarında oldukça dindar ile inançsızım, dindar değilim, az dindar ve dindar maddeleri arasında olduğu, tanrı ve OKDTÖ toplam puanı arasında ise oldukça dindar ile inançsızım, dindar değilim ve az dindar maddeleri arasında olduğu tespit edilmiştir. Anlamlı farklılaşmanın ise kendisini oldukça dindar olarak tanımlayan babaların lehine olduğu belirlenmiştir. Kavas (2013), dinî inanç ve davranışlara yönelik tutumların algılanan dindarlık düzeyine göre farklılık gösterdiğini tespit etmiştir.

Katılımcıların kendilerini algıladıkları dindarlık düzeyi yükseldikçe, dinî tutum puanlarının da yükseldiğini belirtmiştir. Kımter (2020), yapmış olduğu araştırma sonucunda ebeveynlerin dindarlık düzeyi ile anne-baba ilgisi ile dindarlık arasında anlamlı farklılık tespit etmemiş iken; Abalı Öztürk, Şahin & Demir (2023), yaptıkları araştırmada babaların dini tutumlarının çocuk yetiştirme üzerinde etkisinin olmadığını tespit etmişlerdir.

Araştırmadaki bir başka sonuç, baba katılımı arttıkça ebeveynlerin cinsel iletişim becerilerinde artış olduğu görülmektedir. Babaların katılım düzeyleri ile cinsel iletişim becerileri arasında anlamlı ilişki olduğu, baba katılım düzeyi arttıkça cinsel iletişim becerilerinin arttığı görülmektedir. Yalın (2023), 36-72 aylık çocuğa sahip olan babaların katılımları ile çocuklarıyla cinsel iletişim becerileri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında sonuç olarak babaların katılım düzeyleri arttıkça cinsel iletişim becerilerinde de artış olduğunu tespit etmiştir.

Bunun yanında baba katılımı ile dini tutum arasında anlamlı ilişki tespit edilmemiştir. Dini tutumun baba katılımı üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı söylenebilir. Topal (2019), araştırmasında kendisini dindar olarak ifade eden babaların baba katılım düzeylerinin yüksek olduğunu tespit etmiştir. King (2003), ise yapmış olduğu araştırmasında babaların dindarlığını dinin türü, niteliği ve çocuklarıyla olan ilişkileri açısından incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmasının sonucunda ise evli veya boşanmış olan ve kendisini dindar olarak tanımlayan babaların çocuklarıyla olan iletişim becerilerinin ve katılımlarının olumlu yönde kuvvetli olduğunu tespit etmiştir.

Son olarak, babaların dindarlık düzeylerinin çocuklarına yönelik cinsel iletişim becerilerinde anlamlı etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Babaların sahip oldukları dini inançları cinsel iletişim becerilerini etkilememektedir. Ancak, Ok dini tutum ölçeği tanrı alt boyutu ile ebeveynler için cinsel iletişim ölçeği alt boyutlarının yordanmasına ilişkin çoklu regresyon tablosu incelendiğinde Ok dini tutum ölçeği tanrı alt boyutu ile ebeveynler için cinsel iletişim ölçeği beden dili, içerik, süreci yönetme alt boyutları arasında anlamlı farklılık görülmemektedir fakat Ok dini tutum ölçeği tanrı alt boyutu ile ebeveynler için cinsel iletişim ölçeği kaygı alt

boyutu ile pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Bunun sonucunda ebeveynlerin tanrıya olan inanç düzeyleri arttıkça cinsel iletişim becerilerindeki kaygı düzeyinde de artış olduğu söylenebilir. Bu durum ebeveynin, çocuğun cinsellik ile ilgili sorduğu soruları nasıl yanıtlayacağı; yanıtlarken dini bilgileri mi yoksa bilimsel bilgileri mi referans alacağı konusundaki kafa karışıklığından kaynaklanıyor olabilir. Öte yandan, geleneksel toplumlarda aleni bir şekilde cinselliğin konuşulmasının ayıp ya da günah sayılması da ebeveynlerin kaygılarını artırmada bir risk faktörü olduğu düşünülebilir. Nitekim, Yağan Güder & Alabay (2018), yapmış oldukları çalışmada ebeveynlerin büyük çoğunluğunun çocuklarının cinsellikle ilgili sormuş oldukları sorulara kaçınmalı ve dini temelli cevaplar verdiklerini belirtmişlerdir.

SONUÇ

Baba Katılım Ölçeği (BAKÖ), yaşanılan bölge/şehir, yaş, eğitim durumu, çocuk cinsiyeti, çocuk sayısı, çocuk birlikte geçirdiğiniz günlük süre, anne baba birliktelik durumu, sosyoekonomik düzey değişkenlerine göre anlamlı farklılaşma göstermiş olup algılanan dindarlık düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılaşma göstermemiştir.

Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği (ECİÖ), yaşanılan bölge/şehir, yaş, eğitim durumu, çocuk cinsiyeti, çocuk birlikte geçirdiğiniz günlük süre, sosyoekonomik düzey değişkenlerine göre anlamlı farklılaşma göstermiş olup anne baba birliktelik durumu, çocuk sayısı, algılanan dindarlık düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılaşma göstermemiştir.

Ok Dini Tutum Ölçeği (OKDTÖ), yaşanılan bölge/şehir, çocuk cinsiyeti, algılanan dindarlık düzeyi değişkenlerine göre anlamlı farklılaşma göstermiş olup çocuk sayısı, çocuk birlikte geçirdiğiniz günlük süre, anne baba birliktelik durumu, sosyoekonomik düzey, yaş, eğitim durumu, değişkenine göre anlamlı farklılaşma göstermemiştir.

Pearson korelasyon analizi sonucunda baba katılımı arttıkça ebeveynlerin cinsel iletişim becerilerinde artış olduğu görülmektedir. Bunun yanında baba katılımı ile dini tutum arasında anlamlı ilişki tespit edilmemiştir. Dini tutumun baba katılımı üzerinde anlamlı etkisi yoktur. Babaların dindarlık düzeylerinin baba katılımı ve cinsel iletişim becerilerini yordanmasına ilişkin sonuçta ise babaların dindarlık düzeylerinin çocuklarına yönelik cinsel iletişim becerilerinde ve baba katılım düzeylerinde anlamlı etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

ÖNERİLER

✓ Araştırma bulguları doğrultusunda öğrenim düzeyi düşük olan babaların baba katılım düzeylerini artırmak ve onları bu konuda bilgilendirmek için halk eğitim merkezlerinde, okullarda, belediyeler ya da ilçe mem'ler aracılığıyla çeşitli atölyeler veya seminerler düzenleyerek, baba katılımı, olumlu ebeveynlik, baba-çocuk ilişkisi ile ilgili bilgilendirme çalışmaları ve uygulamalar yapılarak teorik bilginin pratiğe dönüştürülmesi sağlanabilir.

✓ Bu konuda yapılacak boylamsal bir çalışmanın da çocukların gelişim süreçleri içerisinde baba-çocuk ilişkisi hakkında bilgi vereceği düşünülmektedir yapılması önerilebilir.

✓ Babaların gün içerisinde çocuklarıyla birlikte geçirdikleri süre arttıkça katılımlarının da arttığı görülmektedir. Bu süre içerisinde babaların çocuklarıyla birlikte daha çok sanatsal kültürel faaliyetlere katılmaları, çocuklarına daha çok kitap okumaları, çocuklarının sordukları sorulara sabırla ve içtenlikle onların merakını giderecek şekilde cevap vermeleri, sohbet etmek, çocuğuna banyo yaptırmak, diş fırçalama gibi temel faaliyetlere de katılım sağlamaları önerilmektedir.

✓ Babaların yaşadıkları yerler sadece bölge olarak bilinmektedir. Ek seçenek olarak şehir merkezi, ilçe veya köy olduğuna dair de bilgi toplanıp sonuçlar karşılaştırılabilir.

✓ Araştırmada veriler online olarak babalara ulaştırılıp doldurmaları istenmiştir. Veriler yüz yüze toplanarak nitel ve karma bir araştırma da yapılabilir. Farklı bölgede yaşayan babalarla ise bilgisayar ortamında online olarak görüşme yapılabilir. Böylece babaların davranışları da gözlemlenip bilgi sahibi olunabilir.

✓ Yaş arttıkça babaların katılım düzeylerinin arttığı görülmektedir. Bu nedenle genç yaşta baba olan ya da ilk defa çocuk sahibi olan babaları için de baba katılımlarını ve iletişim becerilerini artıracak eğitim programları ve uygulamalar düzenlenebilir.

✓ Sosyoekonomik açıdan ise ekonomik durumu yüksek olan ebeveynlerin çocuklarına daha fazla vakit ayırdıkları katılımlarının ve iletişim becerilerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Burada babaların çocuklarıyla ilgilenmenin ve onlarla vakit geçirmenin sadece maddi boyutuyla ilgilendiklerini anlaşılmaktadır. Babaların çocuklarıyla ilgilenmelerinin sadece maddi açıdan değil duygusal, sosyal pek çok açıdan mümkün olabileceğini öğrenmeleri açısından babalara eğitimler verilebilir ya da okuldan eve gönderilecek etkinliklerin sadece babalarla birlikte yapılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Abalı Öztürk, Y., Şahin, Ç. & Demir, M. K. (2023). “Okul Öncesi Dönem Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Çocuk Yetiştirme Stillerinin İncelenmesi” *International Social Sciences Studies Journal*, (e-ISSN:2587- 1587) Vol:9, Issue:115; pp:8314- 8326. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/sss.71662>
- Abbott, D. A., Berry, M., & Meredith, W. H. (1990). Religious belief and practice: A potential asset in helping families. *Family relations*, 443-448.
- Ahmed, S., & Wahab, J. A. (2014). Animation and socialization process: Gender role portrayal on cartoon network. *Asian Social Science*, 10(3), 44.
- Akande, A. (1994). What meaning and effects does fatherhood have in child development. *Early Child Development and Care*, 101(1), 51-58.
- Akdoğan, A. (2002). Değişim Sürecinde İslami Algılamalardaki Farklılaşmaların Sosyolojik Etüdü. *Ekev Akademi Dergisi Yıl*, 6.
- Akduman, G., & Türkoğlu, D. (2013). Okul öncesi dönem çocuğu olan babaların babalık rollerini algılamaları ile çocuklarının davranış problemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *ACED Uluslararası Hakemli Aile Çocuk ve Eğitim Dergisi*, 1(1).
- Akgöz Aktaş, G. (2017). *Baba katılımı ve çocuk uyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi: anne bekçiliği ve evlilik uyumunun etkisi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Mersin Üniversitesi.
- Akkuş, H. İ., & Uçar, R. (2018). Dindarlık tipolojileri bağlamında Türk toplumu. *Toplum Bilimleri Dergisi*, 12(24), 115-139.
- Akseki, A. H. (1970). *İslam dini*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları; Yavuz, K. (1982). Din psikolojisinin araştırma alanları. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (5).
- Aksoy, A. B., & Tatlı, S. (2019). Okul öncesi dönem çocuğu olan babaların çocuklarıyla olan ilişkileri ile babalık rolü algıları arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(1), 1-22.
- Alabay, E. & Özdemir, G. (2020), 36-72 aylık çocukların mesleklere yönelik oluşturdukları toplumsal cinsiyet algıları, *Turkish Studies*, 15(1), 13-29.

- Alabay, E. (2021). Baba katılımını arttırmak için okul öncesi öğretmen adaylarının alternatif fikirleri. *Başkent University Journal of Education*, 8(1), 81-92.
- Alkan, E. Ö. (2018). Aile parçalanmasının çocuğun okul başarısına etkisi: trabzon örneği. *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 4(5), 167-225.
- Altıncılıç, Z., & Özkan, H. (2014). Televizyon izlemenin 1-6 yaş çocuk sağlığı üzerindeki etkilerine yönelik annelerin tutum ve davranışlarının belirlenmesi. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastalıkları Dergisi*, 4(3), 186-194.
- Alwin, D. F. (1986). Religion and parental child-rearing orientations: Evidence of a Catholic-Protestant convergence. *American journal of sociology*, 92(2), 412- 440.
- American Academy of Pediatrics: Committee on Psychosocial Aspects of Child and Family Health and Committee on Adolescence. Sexuality education for children and adolescents. (2001). *Pediatrics*. 108(2):498-502. PMID: 11483825.
- Ammons, S. K., & Edgell, P. (2007). Religious influences on work–family trade- offs. *Journal of Family Issues*, 28(6), 794-826.
- Apaydın, E. (2022). *Dudak damak yarıklı çocukların gelişiminde ve bakımında baba katılımının incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Medipol Üniversitesi.
- Arabacı, N., & Ömeroğlu, E. (2013). 48-72 aylık çocuğa sahip anne-babaların çocukları ile iletişimlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (30), 41-53.
- Aral, N., Kandır, A. & Yaşar, M.C. (2001). *Okul öncesi eğitim*. Ya- Pa Yayıncılık.
- Arcelus, J., Haslam, M., Farrow, C., & Meyer, C. (2013). The role of interpersonal functioning in the maintenance of eating psychopathology: A systematic review and testable model. *Clinical psychology review*, 33(1), 156-167.
- Arslan, A. (2011). Medyanın profesyonellik ideolojisi ve toplumsal çevresi ile olan ilişkisi üzerine sosyolojik bir değerlendirme. *Journal of Human Sciences*, 8(1).
- Artan, İ. & Bayhan, P. S. (2007). *Çocuk gelişim eğitimi*. Morpa Yayınları.
- Artan, İ. (2018). *Cinsel gelişim ve eğitim*. Hedef Yayınevi.
- Artan, İ. (2021). (Ed.). Baysal Metin., N. *Cinsel Gelişim ve Eğitim. Doğum Öncesinden Ergenliğe Çocuk Gelişimi*. Pegem Akademi.
- As Çiftçi, İ. (2022). *Oyun davranışı ve baba tutumları arasındaki ilişkinin bazı demografik değişkenler üzerinden incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Gelişim Üniversitesi.
- Atabek, E. (1992). *Cinsellikten ikmale kalmak*. Altın Kitaplar Yayınevi.

- Atabey, D. (2017). Bazı değişkenlere göre erken çocukluk döneminde okul-baba ilişkisi. *Journal Of International Social Research*, 10(52).
- Aygün, Ş., Tekin, S., & Özdemir, R. (2021). Farklı Meslek Grupları Bağlamında Toplumsal Cinsiyet Algısı ve Dindarlık Düzeyi Arasındaki İlişki. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 10(3), 2288-2309.
- Bacanlı, H. (2007) *Eğitim psikolojisi*. Pegem Yayıncılık.
- Bahr, H. M., & Chadwick, B. A. (1985). Religion and family in Middletown, USA. *Journal of Marriage and the Family*, 407-414.
- Baker, C. E. (2017). Father-son relationships in ethnically diverse families: Links to boys' cognitive and social emotional development in preschool. *Journal of Child and Family Studies*, 26, 2335-2345.
- Bal, S. (2014). *İlk kez babalık deneyimi yaşayan erkeklerin bebek bakımına katılmaya ilişkin görüşleri ve bakıma katılma durumları*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Bartkowski, J. P. (1995). Spare the rod..., or spare the child? Divergent perspectives on conservative Protestant child discipline. *Review of Religious Research*, 97- 116.
- Bartkowski, J. P., & Ellison, C. G. (1995). Divergent models of childrearing in popular manuals: Conservative Protestants vs. the mainstream experts. *Sociology of Religion*, 56(1), 21-34.
- Bartkowski, J. P., & Wilcox, W. B. (2000). Conservative Protestant child discipline: The case of parental yelling. *Social Forces*, 79(1), 265-290.
- Bartkowski, J. P., & Xu, X. (2000). Distant patriarchs or expressive dads? The discourse and practice of fathering in conservative Protestant families. *The Sociological Quarterly*, 41(3), 465-485.
- Bartkowski, J. P., Xu, X., & Levin, M. L. (2008). Religion and child development: Evidence from the early childhood longitudinal study. *Social science research*, 37(1), 18-36.
- Basow, S. A. (1992). *Gender: Stereotypes and Toles* (Üçüncü Baskı). CA: Brooks/Cole.
- Başaran, İ.E. (1994). *Eğitim psikolojisi: modern eğitimin psikolojik temelleri*. Ankara, 134 – 143.
- Baumrind, D. (1996). The discipline controversy revisited. *Family relations*, 405-414. Bayhan, P.S., & Artan, İ. (2007). *Çocuk gelişimi ve eğitimi*. Morpa Yayınları.
- Beit-Hallahmi, B. (1984). Psychology and religion. In M.H. Bornstein (Ed.), *Psychology and its allied disciplines. Vol. 1: The humanities* (pp. 241–282). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Bekman, M. (2022). Halkla ilişkiler uygulamalarında nicel araştırma yöntemi: ilişkisel tarama modeli. *Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 6(16), 238-258. DOI: 10.54707/meric.1143322.

- Bekmezci, H., & Özkan, H. (2015). Oyun ve oyuncağın çocuk sağlığına etkisi. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastalıkları Dergisi*, 5(2), 81-87.
- Bem, S. L. (1984). Androgyny and gender schema theory: a conceptual and empirical integration. In *Nebraska symposium on motivation*. University of Nebraska Press.
https://books.google.com.tr/books?id=1w_NXY344Q4C&printsec=frontcover&source=gbs_ViewAPI&hl=tr&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false adresinden erişilmiştir.
- Bertan, M., Haznedaroğlu, D., Yurdakök, K., & Güçiz, B. D. (2009). Ülkemizde erken çocukluk gelişimine ilişkin yapılan çalışmaların derlenmesi (2000- 2007). *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 52(1).
- Biesinger, R., & Arikawa, H. (2008). Religious attitude and happiness among parents of children with developmental disabilities. *Journal of Religion, Disability & Health*, 11(4), 23-34.
- Bilgin, A. (2014). Din, Dindar, Dindarlık: Özeleştiril Bir Değerlendirme. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 75-84.
- Blake Snider, J., Clements, A., & Vazsonyi, A. T. (2004). Late adolescent perceptions of parent religiosity and parenting processes. *Family Process*, 43(4), 489-502.
- bMEB. (2013). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Cinsel Gelişim*. Ankara.
- Bolton, S., & Hattie, J. (2017). Cognitive and brain development: Executive function, Piaget, and the prefrontal cortex. *Archives of Psychology*, 1(3).
- Bornstein, M. H., Putnick, D. L., Lansford, J. E., Al-Hassan, S. M., Bacchini, D., Bombi, A. S., ... & Alampay, L. P. (2017). 'Mixed blessings': parental religiousness, parenting, and child adjustment in global perspective. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 58(8), 880-892.
- Bowlby, J. (1982). Attachment and loss: retrospect and prospect. *American journal of Orthopsychiatry*, 52(4), 664.
- Bozer, C. (2021). *Okul öncesi dönem çocuklarının toplumsal cinsiyet algılarında medyanın rolüne ilişkin ebeveynlerinin ve öğretmenlerinin bakış açılarının incelenmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Çukurova Üniversitesi.
- Bretherton, I. (1985). Attachment Theory: Retrospect and Prospect. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 50(1/2), 3-35. <https://doi.org/10.2307/3333824>
- Brody, G. H., Stoneman, Z., & Flor, D. (1996). Parental religiosity, family processes, and youth competence in rural, two-parent African American families. *Developmental psychology*, 32(4), 696.

- Brody, G. H., Stoneman, Z., Flor, D., & McCrary, C. (1994). Religion's role in organizing family relationships: Family process in rural, two-parent African American families. *Journal of Marriage and the Family*, 878-888.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Harvard University Press.
https://khoerulanwarbk.files.wordpress.com/2015/08/urie_bronfenbrenner_the_ecology_of_human_developbokos-z1.pdf adresinden erişilmiştir.
- Bronstein, P. (1988). Father-child interaction: Implications for gender-role socialization.
- Bronte-Tinkew, J., Carrano, J., Horowitz, A., & Kinukawa, A. (2008). Involvement among resident fathers and links to infant cognitive outcomes. *Journal of Family Issues*, 29(9), 1211-1244.
- Brown, G. L., & Cox, M. J. (2020). Pleasure in parenting and father-child attachment security. *Journal Attachment & Human Development*, 22(1), 51-65. doi: 10.1080/14616734.2019.1589061.
- Browne, B. A. (1998). Gender stereotypes in advertising on children's television in the 1990s: A cross-national analysis. *Journal of advertising*, 27(1), 83-96.
- Buckley, C. K., & Schoppe-Sullivan, S. J. (2010). Father involvement and coparenting behavior: Parents' nontraditional beliefs and family earner status as moderators. *Personal Relationships*, 17(3), 413-431.
- Buckley, C. K., & Schoppe-Sullivan, S. J. (2010). Father involvement and coparenting behavior: Parents' nontraditional beliefs and family earner status as moderators. *Personal Relationships*, 17(3), 413-431. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2010.01287.x>
- Bulut, A., Çokar, M., Eylen, B., Akalın, A., Gürşimşek, I., Hamurcu, H., Nalbant, H., Oksal, A., & Ortaylı, N. (2006). *Öğretmen ve öğretmen adayları için cinsel sağlık eğitimi*. İstanbul: Ceren Yayın Dağıtım. https://www.ikgv.org/pdf/saglik_kitabi1.pdf 17.03.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Bureau, J. F., Deneault, A. A., & Yurkowski, K. (2020). Preschool father-child attachment and its relation to self-reported child socio-emotional adaptation in middle childhood. *Journal Attachment & Human Development*, 22(1), 90-104. doi: 10.1080/14616734.2019.1589065.
- Büyükcera, K. (2021). *Okul öncesi dönemde baba katılımı ve baba çocuk ilişkilerinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Pegem Akademi.
- Cabrera, N. J. (2020). Father involvement, father-child relationship, and attachment in the early years. *Attachment & Human Development*, 22(1), 134-138.

- Cabrera, N. J., Tamis-Lemonda, C. S., Bradley, R. H., Hoffert, S. & Lamb, M. E. (2000). Fatherhood in the twenty-first century. *Child Development*, 71(1), 127- 136.
- Call, V. R., & Heaton, T. B. (1997). Religious influence on marital stability. *Journal for the scientific study of religion*, 382-392.
- Capuzzi, D., & Gross, D.R. (2011). *Theories of Counseling and Psychotherapy*.<https://www.counseling.org/publications/frontmatter/78118-fm.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Carlisle, R. D., & Tsang, J. A. (2013). The virtues: Gratitude and forgiveness.
- Carter, M. W., & Speizer, I. (2005). Salvadoran fathers' attendance at prenatal care, delivery, and postpartum care. *Revista Panamericana de Salud Pública*, 18, 149-156.
- Castillo, J., Welch, G., & Sarver, C. (2011). Fathering: The relationship between fathers' residence, fathers' sociodemographic characteristics, and father involvement. *Maternal and Child Health Journal*, 15, 1342-1349.
- Certel, H. (2014). *Din psikolojisi*, Berikan Yayınevi.
- Certel, H. (2016). *Din psikolojisi*. Berikan Yayınevi.
- Ceylan, Ç. & Çetin, A. (2015). Okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların cinsel eğitime ilişkin ebeveyn görüşlerinin incelenmesi. *H. Ü. Sağlık bilimleri fakültesi dergisi*, 2-3.
- Chakma, S. (2010). *Perception and practices of fatherhood among urban fathers in Bangladesh* (Doctoral dissertation, BRAC University).
- Chang, J. J., Halpern, C. T., & Kaufman, J. S. (2007). Maternal depressive symptoms, father's involvement, and the trajectories of child problem behaviors in a US national sample. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*, 161(7), 697- 703.
- Chapman, R. (2016). A case study of gendered play in preschools: How early childhood educators' perceptions of gender influence children's play. *Early Child Development and Care*, 186(8), 1271-1284.
- Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American journal of sociology*, 94, 95-120.
- Coley R.L. ve Morris J.E. (2002). Comparing father and mother reports of father involvement among low-income minority families. *Journal of Marriage and Family*, 64, 982-997.
- Coley, R. L., Lewin-Bizan, S., & Carrano, J. (2011). Does early paternal parenting promote low-income children's long-term cognitive skills?. *Journal of Family Issues*, 32(11), 1522-1542.
- Coltrane, S. (1988). Father-child relationships and the status of women: A cross- cultural study. *American Journal of Sociology*, 93(5), 1060-1095.

- Çağırkan, B. (2018). Kimlik Ögesi Olarak Erkeklik Kavramı ve Postmodern Topumlarda Farklı Erkeklik Algıları. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5(5), 93-105.
- Çağlar, G. (2019). *Anne-baba iletişim becerilerinin 60-66 ay grubu çocukların iletişim becerilerine etkisinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Okan Üniversitesi.
- Çalbayram, N. Ç., & Platin, N. (2013). Zihinsel engelli çocuğu olan babalarda babalık rollerine ilişkin farkındalık yaratma. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 9(2), 32- 45.
- Çalışandemir, F., Bencik, S., & Artan, İ. (2010). Çocukların cinsel eğitimi: geçmişten günümüze bir bakış. *Eğitim ve Bilim*, 33(150).
- Çanga, M. (2016). *Kur'an-ı Kerim Lügati*, Timaş Yayınları.
- Çekin, A. (2013). Dindarlık boyutları ve din öğretimi: ilk ve ortaöğretim din kültürü ve ahlâk bilgisi dersi öğretim programları (2010) çerçevesinde bir analiz. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(4), 245-261.
- Çelik, B. (2022). *Ebeveynlerin çocuklarıyla olan cinsel iletişim dili ve kendi ebeveynlerinde algıladıkları cinsel iletişim dilinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Çerçi, G. (2013). *Zihinsel engelli çocuğun olan ailelerin çocuklarının cinsel gelişimine ve eğitimine yönelik bilgi düzeyleri ve tutumlarının incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Çevikbaş, A. (2023). *30- 60 yaşlar arası kadınlarda benlik saygısı, sosyal görünüş kaygısı- dindarlık ilişkisi: Isparta örneği*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Çiftçi, M. (2014). *Ortaokul öğrencilerinin anne-baba katılım düzeyi ile akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fatih Üniversitesi.
- Çok, F., & Kutlu, M. (2010). *Ergenlerin cinsel eğitimi: Bir program denemesi*. Pegem Akademi.
- Çokar., M. & Nalbant., H. (2008). *Öğretmen ve öğretmen adayları için cinsel sağlık eğitimi*. Ceren Yayın.
- Çolak, M. (2018). *Okul öncesi öğretmenlerinin mesleki benlik saygısı ile mesleki etik ilkeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Okan Üniversitesi.
- Dalzell, H. (2017). *Human Sexuality: Sexuality Across the Lifespan Childhood and Adolescence*. <https://ce4less.com/Tests/Materials/New%20SEO%20PDFs/Topics-in-Human-Sexuality-Sexuality-Across-the-Lifespan-Childhood-And-Adolescence-Ceu.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Darling-Fisher, C. S., & Tiedje, L. B. (1990). The impact of maternal employment characteristics on fathers' participation in child care. *Family relations*, 20-26.

- Darren, G., & Paul, M. (2020). *IBM SPSS Statistics 26 Step by Step: A Simple Guide and Reference* (16th ed.). New York: Routledge.
- De Graaf, H., & Rademakers, J. (2006). Sexual development of prepubertal children. *Journal of Psychology & Human Sexuality*, 18(1), 1-21.
- Deater-Deckard, K., Dodge, K. A., Bates, J. E., & Pettit, G. S. (1996). Physical discipline among African American and European American mothers: Links to children's externalizing behaviors. *Developmental Psychology*, 32(6), 1065.
- Dede, Ö. (2022). *Babaların evde oyuna katılımı ile çocukların oyun eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Pamukkale Üniversitesi
- Deleş, B., & Kaytez, N. (2020). Okul öncesi dönemde çocuğu olan babaların babalık rolü algısı ile baba katılım durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ekev Akademi Dergisi*, (84), 101-116.
- DeMaris, A., Mahoney, A., & Pargament, K. I. (2011). Doing the scut work of infant care: Does religiousness encourage father involvement?. *Journal of Marriage and Family*, 73(2), 354-368.
- Deniz, A. (2016). (Ed.). Yağan Güder, S. *Cinsel eğitim ve toplumsal cinsiyet*. Medya ve toplumsal cinsiyet. (1.Baskı) içinde (s.121-123). Eğiten Kitap.
- Deniz, Ü. (2012). Okul öncesi dönemde cinsel kimlik gelişimi ve cinsel eğitim, *Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1, 267-280.
- Deniz, Ü., & Altan, R. Y. (2019). Millî Eğitim Bakanlığı 0-36 aylık çocuklar için eğitim programında cinsel gelişim ve eğitim. *Çocuk ve Gelişim Dergisi*, 2(3), 34-44.
- Donahue, M. J., & Benson, P. L. (1995). Religion and the well-being of adolescents. *Journal of social issues*, 51(2), 145-160.
- Downer, J., Campos, R., McWayne, C., & Gartner, T. (2008). Father involvement and children's early learning: A critical review of published empirical work from the past 15 years. *Marriage & Family Review*, 43(1-2), 67-108.
- Dökmen, Z.Y. (2009). *Toplumsal cinsiyet*. Remzi Kitabevi.
- Dönmezer, İ. (1999). *Ailede İletişim ve Etkileşim*. Sistem Yayıncılık.
- Driscoll, K., & Pianta, R. C. (2011). Mothers' and Fathers' Perceptions of Conflict and Closeness in Parent-Child Relationships during Early Childhood. *Journal of Early Childhood & Infant Psychology*, (7).
- Dubowitz, H., Black, M. M., Cox, C. E., Kerr, M. A., Litrownik, A. J., Radhakrishna, A., Schneider, M. A., İngilizce, D. J. & Runyan, D. K. (2001). Father involvement and children's functioning at age 6 years: A multisite study. *Child Maltreatment*, 6(4), 300-309.
- Dubowitz, H., Black, M. M., Cox, C. E., Kerr, M. A., Litrownik, A. J., Radhakrishna, A., ... & Runyan, D. K. (2001). Father involvement and children's functioning at age 6 years: A multisite study. *Child Maltreatment*, 6(4), 300-309.

- Duran, A. (2010). *Erkeksi rollerin baba katılımı ile ilişkisinin araştırılması*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Duran, M.E. (2020). *Eleştirel Düşünce ve Dindarlık*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Duriez, B., Soenens, B., Neyrinck, B., & Vansteenkiste, M. (2009). Is religiosity related to better parenting? Disentangling religiosity from religious cognitive style. *Journal of Family Issues*, 30(9), 1287-1307.
- Ebstein King, P., & Furrow, J. L. (2008, August). Religion as a resource for positive youth development: religion, social capital, and moral outcomes. In *Meeting of the Society for Research in Child Development, Apr, 2001, Minneapolis, MN, US; A previous version of this article was presented at the aforementioned conference*. (No. 1, p. 34). Educational Publishing Foundation.
- Ehrensaft, D. (1990). *Parenting Together: Men and women sharing the care of their children*. University of Illinois Press.
- Eliküçük, A. (2011). *Anne-babalara uygulamacak cinsel gelişim eğitiminin 6 yaş çocukları bulunan ebeveynlerin bilgi düzeylerine etkisinin incelenmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Ege Üniversitesi.
- Eliküçük, A. (2011). *Anne-babalara uygulanacak cinsel gelişim eğitiminin 6 yaş çocukları bulunan ebeveynlerin bilgi düzeylerine etkisinin incelenmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Ege Üniversitesi.
- Eliküçük, A., & Sönmez, S. (2011). 6 Yaş Çocuklarının Cinsel Gelişim ve Eğitimiyle İlgili Ebeveyn Görüşlerinin İncelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 25(25), 45-62.
- Ellison, C. G. (1991). Religious Involvement and Subjective Well-Being." *Journal of Health and Social Behavior* 32: 80–99.. 1994. *Religion, the Life Stress Paradigm, and the Study of Depression*, 78-124.
- Ellison, C. G., & Sherkat, D. E. (1993). Conservative Protestantism and support for corporal punishment. *American Sociological Review*, 131-144.
- Elmacıoğlu, T. (2012). Başarıda Aile Faktörü (Ailede Huzur, Okulda Başarı). *Yediveren Yayınları, İstanbul*.
- Entwistle, D. R., & Doering, S. (1988). The emergent father role. *Sex Roles*, 18(3-4), 119-141.
- Erbil, N., Orak, E., & Bektaş, A. E. (2010). Anneler cinsel eğitim konusunda ne biliyor, kızlarına ne kadar cinsel eğitim veriyor. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 366-383.
- Erdoğan, A. (2004, Ekim). Psikososyal ilişkilerin babanın rolü. Yeni Sempozyum'da: *psikiyatri, nöroloji ve davranış bilimleri dergisi*. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Psikiyatri Kliniği Vakfı.
- Erdoğan, S. (2011). (Ed.). Aral, N. & Baran, G. *Çocuk gelişimi*. YA-PA Yayınları.
- Erikson, E. H. (1963). *Childhood and society*. New York: Norton Publishers.

- Erol, D. D. (2014). (Ed.). Kuruoğlu, H. & Aydın, B. *Toplumsal cinsiyet bağlamında Türkiye yazılı basınında şiddet haberleri ve haber fotoğrafları*. Toplumsal cinsiyet ve medya içinde (31-67). Detay Yayıncılık.
- Ertör, E. (2022). *Evde baba katılımlı öz-düzenleme programı'nın 48-72 aylık çocukların öz-düzenleme becerilerine ve baba katılımına etkisi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Esen, Y. (2013). Hizmet öncesi öğretmen eğitiminde toplumsal cinsiyet duyarlılığını geliştirme amaçlı bir çalışma. *Eğitim ve Bilim*, 38(169).
- Evans, T. D., Cullen, F. T., Burton Jr, V. S., Dunaway, R. G., Payne, G. L., & Kethineni, S. R. (1996). Religion, social bonds, and delinquency. *Deviant Behavior*, 17(1), 43-70.
- Fägerskiöld, A. (2006). Support of fathers of infants by the child health nurse. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 20(1), 79-85.
- Filipović, K. (2018). Gender representation in children's books: Case of an early childhood setting. *Journal of Research in Childhood Education*, 32(3), 310- 325.
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H. H. (2012). How to design and evaluate research in education (7th Ed.). McGraw-Hill.
https://saochhengpheng.files.wordpress.com/2017/03/jack_fraenkel_norman_wallen_helen_hyun-how_to_design_and_evaluate_research_in_education_8th_edition_-_mcgraw-hill_humanities_social_sciences_languages2011.pdf adresinden erişilmiştir.
- Free Jr, M. D. (1994). Religiosity, religious conservatism, bonds to school, and juvenile delinquency among three categories of drug users. *Deviant Behavior*, 15(2), 151-170.
- Freud, S. (2006). *Sevgi ve cinsellik üzerine*. (Kanat., A. Çev.). İlya.
- Gaertner, B. M., Spinrad, T. L., Eisenberg, N., & Greving, K. A. (2007). Parental childrearing attitudes as correlates of father involvement during infancy. *Journal of Marriage and Family*, 69(4), 962-976.
- Garcia, J. L. (1995). Freud's psychosexual stage conception: A developmental metaphor for counselors. *Journal of Counseling & Development*, 73(5), 498- 502.
- Geçer, A. G. H., Kartopu, A., & Hacikeleşoğlu, A. G. H. (2017). Toplumsal Cinsiyet ve Dindarlık: Üniversite Öğrencileri Üzerine Ampirik Bir Araştırma. s. 520- 521.
- Golden, S. L. (2018). *Fathers of Gay Sons: The Relationship Between Father-Role Confidence and Father Involvement* [Unpublished master's thesis].
- Goldman, A. L. (1991). Portrait of religion in US holds dozens of surprises. *The New York Times*, A18.

- Goodsell, T. L., & Meldrum, J. T. (2010). Nurturing fathers: A qualitative examination of child–father attachment. *Early child development and care*, 180(1-2), 249- 262.
- Gordon, B. N., Schroeder, C. S., & Abrams, J. M. (1990). Children's knowledge of sexuality: A comparison of sexually abused and nonabused children. *American Journal of Orthopsychiatry*, 60(2), 250–257.
- Gözübüyük, A. (2020). *Okul öncesi dönem çocuklarının motivasyon düzeyleri ile baba çocuk ilişkisi ve bağlanma biçimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Gunnoe, M. L., Hetherington, E. M., & Reiss, D. (1999). Parental religiosity, parenting style, and adolescent social responsibility. *The Journal of Early Adolescence*, 19(2), 199-225.
- Gunnoe, M. L., Hetherington, E. M., & Reiss, D. (1999). Parental Religiosity, Parenting Style, and Adolescent Social Responsibility. *The Journal of Early Adolescence*, 19(2), 199–225.
- Gutman, L. M., & Feinstein, L. (2010). Parenting behaviours and children's development from infancy to early childhood: Changes, continuities and contributions. *Early Child Development and Care*, 180(4), 535-556.
- Gül, Ş. (2019). *3-6 Arası Çocuğu Olan Ebeveynlerin Babalık Rolüne İlişkin Algılarının ve Babalık Rolünün Yeterliliğine Dair Görüşlerinin İncelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Gültekin, B. & Yıldız, E, (2009), *İletişimde çocuk figürü*, Nobel Akademik Yayıncılık.
- Gümüşoğlu, F. (2008). Ders kitaplarında toplumsal cinsiyet. *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, 2(4), 39-50.
- Gündüz, H. Ç., & Tarhan, S. (2017). İlkokul öğrencilerinin meslek seçimlerine yönelik tutumlarında toplumsal cinsiyetin etkisi. *İlköğretim Online*, 16(3), 1287-1300.
- Güngörmüş Özkardeş, O. (2006). *Baba ve çocuk*. Ankara: Morpa Kültür Yayınları.
- Günindi, N. (2008). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal uyum becerileri ile anne-babalarının empatik becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi
- Gürbüz, S. (2018). *Ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği olan bireylerin cinsel gelişim özelliklerinin ebeveyn görüşleri ile değerlendirilmesi: Bir ölçek geliştirme çalışması* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Gürşimşek, I., Kefi, S., & Girgin, G. (2007). Okulöncesi eğitime babaların katılım düzeyi ile ilişkili değişkenlerin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(33)

- Gürşimşek, I., Sara, K., & Günseli, G. (2007). Okulöncesi eğitime babaların katılım düzeyi ile ilişkili değişkenlerin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(33), 181-191.
- Hamamcı, Z. (2005). Üç-altı yaşlarında çocukları olan anne ve babaların aile eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 30(319), 28-36.
- Harper, S. E., & Fine, M. A. (2006). The effects of involved nonresidential fathers' distress, parenting behaviors, inter-parental conflict and the quality of father- child relation ships on children's well-being. *Fathering*, 4(3), 286-311.
- Hawkins, A. J., Bradford, K. P., Palkovitz, R., Christiansen, S. L., Day, R. D., & Call, V. R. (2002). The inventory of father involvement: A pilot study of a new measure of father involvement. *The journal of men's studies*, 10(2), 183-196.
- Hawkins, A. J., Spangler, D. L., Hudson, V., Dollahite, D. C., Klein, S. R., Rugh, S. S., & Hill, E. J. (2000). Equal partnership and the sacred responsibilities of mothers and fathers. *Strengthening our families*, 63-82.
- Hayman, S. (2016). *Mutlu aile başarılı çocuk* (O. Samancı, G. Atik. Çev.). Pegem Akademi.
- Hazar, Z. (2023). *Özel gereksinimli çocuğu olan annelerinin beklelik davranışları ile baba katılımı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Heinowitz, J. (1995). *İmdat Baba Oldum* (E. Sungur. Çev.). Beyaz Yayınları.
- Henwood, K., & Procter, J. (2003). The 'good father': Reading men's accounts of paternal involvement during the transition to first- time fatherhood. *British Journal of Social Psychology*, 42(3), 337-355.
- Hetherington, E. M. (1972). Effects of father absence on personality development in adolescent daughters. *Developmental psychology*, 7(3), 313.
- Hetherington, E. M., Clingempeel, W. G., Anderson, E. R., Deal, J. E., Hagan, M. S., Hollier, E. A., & Bennion, L. D. (1992). Coping with marital transitions: A family systems perspective. *Monographs of the society for research in child development*, i-238.
- Hill, T. D., Burdette, A. M., Regnerus, M., & Angel, R. J. (2008). Religious involvement and attitudes toward parenting among low-income urban women. *Journal of Family Issues*, 29(7), 882-900.
- Hintermair, M., & Sarimski, K. (2019). Fathers of deaf and hard-of-hearing infants and toddlers—experiences, needs, and challenges. *The Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 24(2), 84-94.
- Hoffman, L. W. (1977). Changes in family roles, socialization, and sex differences. *American Psychologist*, 32(8), 644.
- Hogg, M. A. (1993). Group cohesiveness: A critical review and some new directions. *European review of social psychology*, 4(1), 85-111.

- Hökelekli, H. (2010), *Din psikolojisi*, TDV Yayınları.
- Hökelekli, H. (2016). *Din psikolojisine giriş*. Dem Yayınları.
- Hökelekli, H. (2017). *İslam psikolojisi yazıları*. Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
<https://avys.omu.edu.tr/storage/app/public/ayasu.gul/127546/dindarl%C4%B1%C4%9F%C4%B1n%20boyutlar%C4%B1%203.%20hafta.pdf> 10.05.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Ihinger-Tallman, M., Pasley, K., & Buehler, C. (1993). Developing a middle-range theory of father involvement postdivorce. *Journal of family issues*, 14(4), 550- 571.
- Intons Peterson, M. J. (1985). Fathers' expectations and aspirations for their children. *Sex Roles*, 12, 877-895.
- İnce, E. (2021). *Okul öncesi dönem çocukların ebeveynlerinin babasavar annelik düzeyleriyle anne-babanın çocuğa yönelik ilgisi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- İnci, M. A., & Deniz, Ü. (2015). Baba tutumları ile çocuğun yaşı, cinsiyeti, doğum sırası ve kardeş sayısı değişkenleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(02).
- İşler, S. (2017). *Okul öncesi dönem çocuğu olan ebeveynlerin cinsel gelişime ve cinsel eğitime yönelik bilgi düzeylerinin ve tutumlarının incelenmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Doğu Akdeniz Üniversitesi.
- İşler, S., & Gürşimşek, A. İ. (2018). 3-6 yaş çocuklarının cinsel eğitiminin gerekliliği ile ilgili ebeveyn görüşlerinin incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(3), 845-867.
- Jacobs, M. (2003). *Sigmund Freud*. SAGE Publications Ltd.
[https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=JFfhuKJo8EwC&oi=fnd&pg=PP2&dq=Jacobs,+M.+\(2003\).+Sigmund+Freud.+SAGE+Publications+Ltd.&ots=gQ8iEpHzim&sig=QxmVyzQzOfPMr-e3_6jr2Taj74Q&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false](https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=JFfhuKJo8EwC&oi=fnd&pg=PP2&dq=Jacobs,+M.+(2003).+Sigmund+Freud.+SAGE+Publications+Ltd.&ots=gQ8iEpHzim&sig=QxmVyzQzOfPMr-e3_6jr2Taj74Q&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false) adresinden erişilmiştir.
- Jessee, V., & Adamsons, K. (2018). Father involvement and father-child relationship quality: An intergenerational perspective. *Parenting*, 18(1), 28-44.
- Jeynes, W. H. (2015). A meta-analysis: The relationship between father involvement and student academic achievement. *Urban Education*, 50(4), 387-423.
- Kadioğlu Polat., D. & Üstün Budak., A.M. (2016). (Ed.). Yağan Güder, S. *Cinsel eğitim ve toplumsal cinsiyet*. Cinsel eğitimin tanımı önemi Türkiye’de ve Dünya’da cinsel eğitim uygulamaları. (1.Baskı) içinde (s.1-16). Eğiten Kitap.
- Kağıtçıbaşı, Ç. & Kansu, A. (1999). Cinsiyet rollerinin sosyalleşmesi ve aile dinamiği: Kuşaklar arası bir karşılaştırma. *Boğaziçi Üniversitesi Dergisi*. 415, (35-38).

- Kalan, Ö. G. (2010). Reklamda çocuğun toplumsal cinsiyet teorisi bağlamında konumlandırılışı: 'Kinder' reklam filmleri üzerine bir inceleme. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi| Istanbul University Faculty of Communication Journal*, 1(38), 75-89.
- Karaağaç, S.İ. (2021). *Okul öncesi eğitim kurumlarında ailelere gönderilen ev etkinliklerine ilişkin aile görüşlerinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Okan Üniversitesi.
- Karagöz, İ. (2006). *Dini kavramlar sözlüğü*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayıncılık.
- Karasu, S. (2022). *Okul öncesi dönem çocuğuna sahip babaların çocuklarıyla ilişki düzeylerini ve aile katılım çalışmalarının incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Pamukkale Üniversitesi.
- Kardeş, S., & Karaman, N. G. (2018). Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin çocuğun cinsel eğitimine ilişkin görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3), 1554-1570.
- Kartal, S. (2022). *36-66 aylık çocuğu olan ebeveynlerde anne bekçiliği ve baba katılımı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Üsküdar Üniversitesi.
- Kavas, E. (2013). Demografik değişkenlere göre dini tutum. *Akademik Bakış Dergisi*, 38, 1-20.
- Kaya, F. Ş., & Uysal, V. (2015). Günümüzde dindarlık ve toplumsal cinsiyet rolü algıları üstüne bir araştırma. *Journal of International Social Research*, 8(36).
- Kaya, Z. (2015). *Türk toplumunda inanç gelişimi ve din eğitimi*. Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Kayıklık, H. (2000). *Dinî Yaşayış Biçimleri: Psikolojik Temelleri Açısından Bir Değerlendirme*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi], Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Kaynak, D., & Aktaş, E. (2017). Okul öncesi hikâye ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet rolleri. *Ekev Akademi Dergisi*, (72), 67-86.
- Kedem, P., & Cohen, D. W. (1987). The effects of religious education on moral judgment. *Journal of Psychology & Judaism*.
- Keister, L. A. (2007). Upward wealth mobility: Exploring the Roman Catholic advantage. *Social Forces*, 85(3), 1195-1225.
- Kelly, C. (1993). Group identification, intergroup perceptions and collective action. *European review of social psychology*, 4(1), 59-83.
- Kes, Ö. (2022). *Toplumsal cinsiyet algısı ve dindarlık ilişkisi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Khoury-Kassabri, M., Attar-Schwartz, S., & Zur, H. (2014). The likelihood of using corporal punishment by kindergarten teachers: The role of parent-teacher partnership, attitudes, and religiosity. *Child Indicators Research*, 7, 369-386.

- Kıraç, R. (2023). *İkiz çocuğa sahip ebeveynlerde anne bekçiliği ve baba katılımı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. KTO Karatay Üniversitesi.
- Kıran Yılmaz, F. (2011). *Anneden-kızına cinsel sağlık eğitimi programının etkililiğinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Kimter, N. (2015). İlgili Anne-Baba Tutumları ve Dindarlık: Üniversiteli Gençler Üzerinde Ampirik Bir Araştırma. *Bilimname*, 29(2).
- King, V. (2003). The influence of religion on fathers' relationships with their children. *Journal of Marriage and Family*, 65(2), 382-395.
- Knibiehler, Y. (1995). *Fathers, patriarchy, paternity*. In M. C. P.van Dongen, G. A. B. Frinking ve M. J. G. Jacobs (Eds.), *Changing fatherhood: An interdisciplinary perspective* (pp. 201–214). Thesis.
- Kocacık, F., & Gökkaya, V. B. (2005). Türkiye’de çalışan kadınlar ve sorunları. *CÜ İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 6(1), 195-219.
- Koç, M. (2010). Demografik Özellikler ile Dindarlık Arasındaki İlişki Yetişkinler Üzerine Ampirik Bir Araştırma. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 19(2), 217-248.
- Koenig, H. G., King, D., & Carson, V. B. (2012). *Handbook of religion and health*. Oup Usa.
[https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=NiRZcCVbkZ4C&oi=fnd&pg=PP1&dq=Koenig,+H.G.,+King,+D.,+%26+Carson,+V.B.+\(2012\).+Handbook+of+religion+and+health+\(2nd+edn\).+Oxford,+UK:+Oxford+University+Press&ots=DX5m7sPSWy&sig=sdjdpG0d-t3ouJMbzQAncSd9Jdo&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false](https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=NiRZcCVbkZ4C&oi=fnd&pg=PP1&dq=Koenig,+H.G.,+King,+D.,+%26+Carson,+V.B.+(2012).+Handbook+of+religion+and+health+(2nd+edn).+Oxford,+UK:+Oxford+University+Press&ots=DX5m7sPSWy&sig=sdjdpG0d-t3ouJMbzQAncSd9Jdo&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false)
- Korkmaz, N. H., & Derman, M. T. (2014). Opinions of play in turkish fathers. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 141, 1182-1186.
- Kozcu, Ş. (1992). Bandura'nın sosyal öğrenme kuramı. (Crain, W.C.). *Ege Üniversitesi Seminer Dergisi*. 5, 80-94.
- Köker, E. & Karaaslan, H. (2011). *Medya*. (Ed.). Ecevit, Y. & Karkiner, N. Toplumsal cinsiyet çalışmaları içinde (96-116). Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Köktaş, M. E. (1993). Türkiye’de dini hayat. İşaret Yayınları.
- Köse, E. (2020). *Ergenlerde anne baba tutumlarının duygusal zekâ ve karar verme stilleri üzerine etkisinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Kuruçırak, Ş. (2010). *4-12 Aylık Bebeği Olan Babaların, Babalık Rolü Algısı ile Bebek Bakımına Katılımı Arasındaki İlişki* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Akdeniz Üniversitesi.
- Kuruçırak, Ş. (2010). *4-12 aylık bebeği olan babaların, babalık rolü algısı ile bebek bakımına katılımı arasındaki ilişki*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Akdeniz Üniversitesi.

- Kuruluş, M. (2022). *Lise düzeyindeki özel eğitim okullarında çalışan öğretmenlerin mahremiyet eğitimine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Uludağ Üniversitesi.
- Kutlu, Ö. & Çok, F. (2002). Cinsel eğitim programına dayalı cinsel bilgi testinin geliştirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 27(123).
- Kuzgun, Y., & Sevim, S. A. (2004). Kadınların çalışmasına karşı tutum ve dini yönelim arasındaki ilişki. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(1), 14-27.
- Kuzucu, Y. (2011). The Changing Role of Fathers and its Impact on Child Development. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 4(35), 79-89. <https://doi.org/10.17066/pdrd.93674>
- Lam, C. B. (2012). *Time use as a cause and consequence of youth development*. [Doctoral Thesis, Pennsylvania State University: United States]. University Libraries.
- Lam, C. B., McHale, S. M., & Crouter, A. C. (2012). Parent-child shared time from middle childhood to late adolescence: Developmental course and adjustment correlates. *Child Development*, 83(6), 2089-2103.
- Lam, J., Lanphear, B. P., Bellinger, D., Axelrad, D. A., McPartland, J., Sutton, P., ... & Woodruff, T. J. (2017). Developmental PBDE exposure and IQ/ADHD in childhood: a systematic review and meta-analysis. *Environmental health perspectives*, 125(8), 086001.
- Lamb, M. E. (1977). Father-infant and mother-infant interaction in the first year of life. *Child development*, 48 167-181.
- Lamb, M. E. (1997). Fathers and child development: An introductory overview and guide. *The role of the father in child development*, 3(1), 1-18.
- Lamb, M. E. (2000). The history of research on father involvement: An overview. *Marriage & family review*, 29(2-3), 23-42.
- Lamb, M. E., & Tamis-LeMonda, C. S. (2004). The role of the father. *The role of the father in child development*, 4, 100-105.
- Lamb, M. E., Pleck, J. H., Charnov, E. L. & Levine, J. A. (1987). *A Biosocial perspective on paternal behavior and Involvement*. In J. Lancaster, J. Altmann, A. Rossi and L. Sherrod (Eds.), *Parenting across the lifespan: Biosocial dimensions* (p.111-142). Aldine de Gruyter. file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/9781315126005_previewpdf.pdf adresinden erişilmiştir.
- Lamb, M. E., Pleck, J. H., Charnov, E. L., & Levine, J. A. (1985). Paternal behavior in humans. *American zoologist*, 883-894.
- Langlois, J. H., & Downs, A. C. (1980). Mothers, fathers, and peers as socialization agents of sex-typed play behaviors in young children. *Child development*, 1237-1247.
- Laosa, L. M. (1982). School, occupation, culture, and family: The impact of parental schooling on the parent-child relationship. *Journal of Educational Psychology*, 74(6), 791.

- LaRossa R. & Hays, S. (1998). The modernization of fatherhood: A social and political history. *Social Forces*, 76(4), 1560-1562.
- Larsson, I. ve Svedin, C.G. (2002). Teachers' and parents' reports on 3- to 6-yearold children's sexual behavior-a comparison. *Child Abuse & Neglect* 26, 247– 26.
- Levtov, R., Van der Gaag, N., Greene, M., Michael, K. & Barker, G. (2015). *State of the World's Fathers 2015: A MenCare Advocacy Publication*. Promundo. Lewis, C. (1986). *Becoming A Father*. Open University Press.
https://www.savethechildren.net/sites/default/files/libraries/state-of-the-worlds-fathers_12-june-2015.pdf adresinden erişilmiştir.
- Lewis, C., & Lamb, M. E. (2003). Fathers' influences on children's development: The evidence from two-parent families. *European journal of psychology of education*, 18, 211-228.
- Lewis, R. A., & Pleck, J. H. (1979). Special issue: Men's roles in the family. *The Family Coordinator*, 28(4).
- Loeb, T. B., Rivkin, I., Williams, J. K., Wyatt, G. E., Carmona, J. V., & Chin, D. (2002). Child sexual abuse: Associations with the sexual functioning of adolescents and adults. *Annual review of sex research*, 13(1), 307-345.
- Lundy, B. L. (2002). Paternal socio-psychological factors and infant attachment: The mediating role of synchrony in father–infant interactions. *Infant Behavior and Development*, 25(2), 221-236.
- Mahoney, A. (2005). Religion and conflict in marital and parent-child relationships. *Journal of social issues*, 61(4), 689-706.
- Mahoney, A. (2010). Religion in families, 1999–2009: A relational spirituality framework. *Journal of marriage and family*, 72(4), 805-827.
- Mahoney, A., Pargament, K. I., Murray-Swank, A., & Murray-Swank, N. (2003). Religion and the sanctification of family relationships. *Review of religious research*, 220-236.
- Mahoney, A., Pargament, K. I., Tarakeshwar, N., & Swank, A. B. (2008). Religion in the home in the 1980s and 1990s: a meta-analytic review and conceptual analysis of links between religion, marriage, and parenting.
- Makusha, T., Richter, L., Knight, L., Van Rooyen, H., & Bhana, D. (2013). "The good and the bad?" Childhood experiences with fathers and their influence on women's expectations and men's experiences of fathering in rural KwaZulu- Natal, South Africa. *Fathering: A Journal of Theory, Research & Practice about Men as Fathers*, 11(2).138.
- Mangır, M., & Baran, G. (1990). Çocukta rol özdeşimi ve cinsel kimliğin kazanılması. *Eğitim ve Bilim*, 14(76).

- Marks, L. D., & Dollahite, D. C. (2001). Religion, relationships, and responsible fathering in Latter-day Saint families of children with special needs. *Journal of Social and Personal Relationships*, 18(5), 625-650.
- Marsiglio, W., Amato, P., Day, R. D., & Lamb, M. E. (2000). Scholarship on fatherhood in the 1990s and beyond. *Journal of marriage and family*, 62(4), 1173-1191.
- Marsiglio, W., Amato, P., Day, R. D., & Lamb, M. E. (2000). Scholarship on fatherhood in the 1990s and beyond. *Journal of marriage and family*, 62(4), 1173-1191.
- McBride, B. A., & McBride, R. J. (1990). The Changing Roles of Fathers: Some Implications for Educators. *Journal of Home Economics*, 82(3), 6.
- McWayne, C., Downer, J. T., Campos, R., & Harris, R. D. (2013). Father involvement during early childhood and its association with children's early learning: A metaanalysis. *Early Education & Development*, 24(6), 898-922.
- MEB, (Ed.). (2013). *Okul öncesi eğitimi genel müdürlüğü okul öncesi eğitim programı (36-72 aylık çocuklar için) kitabı*. MEB Yayınları.
- Mehall, K. G., Spinrad, T. L., Eisenberg, N., & Gaertner, B. M. (2009). Examining the relations of infant temperament and couples' marital satisfaction to mother and father involvement: A longitudinal study. *Fathering*, 7(1), 23.
- Mehmedoğlu, A. U. (2004). *Kişilik ve din*. Dem Yayınları.
- Menekşe, F. N. (2019). *3-6 yaş arası okul öncesi çocukların oyuncak tercihleri ve cinsiyet kalıp yargıları ile ebeveynlerinin toplumsal cinsiyet algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Ticaret Üniversitesi.
- Mercan, Z., & Şahin, F. T. (2017). Babalık rolü ve babalık rolü algısı. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 2(2), 1-10.
- Meteyer, K., & Perry-Jenkins, M. (2010). Father involvement among working-class, dual-earner couples. *Fathering*, 8(3), 379.
- Miller, B. C., & Moore, K. A. (1990). Adolescent sexual behavior, pregnancy, and parenting: Research through the 1980s. *Journal of marriage and family*, 52(4), 1025.
- Mitchell, D. B., & Hauser-Cram, P. (2010). Early childhood predictors of mothers' and fathers' relationships with adolescents with developmental disabilities. *Journal of Intellectual Disability Research*, 54(6), 487-500.
- Mlicki, P. P., & Ellemers, N. (1996). Being different or being better? National stereotypes and identifications of Polish and Dutch students. *European journal of social psychology*, 26(1), 97-114.

- Mobredi, K., Hasanpoor-Azghady, S. B., Azin, S. A., Haghani, H., & Farahani, L. A. (2018). Effect of the sexual education program on the knowledge and attitude of preschoolersâ mothers. *Journal of Clinical and Diagnostic Research*, 12(6), JC06-JC09.
- Moluz, E. (2022). *Okul öncesi eğitimde baba katılımı: baba-çocuk ortaklığına yönelik deneyimlerin durum çalışması ile betimlenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Montgomery, A., & Francis, L. J. (1996). Relationship between personal prayer and school-related attitudes among 11–16-year-old girls. *Psychological Reports*, 78(3), 787-793.
- Muller, C., & Ellison, C. G. (2001). Religious involvement, social capital, and adolescents' academic progress: Evidence from the National Education Longitudinal Study of 1988. *Sociological focus*, 34(2), 155-183.
- Mutlu, H. (2018). *Baba destek eğitim programının aile işlevleri üzerindeki etkisinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Myers, S. M. (1996). An interactive model of religiosity inheritance: The importance of family context. *American sociological review*, 858-866.
- Myers, S. M. (2004). Religion and intergenerational assistance: Distinct differences by adult children's gender and parent's marital status. *Sociological Quarterly*, 45(1), 67-89.
- O'connell, M. (1993). Where's papa? Fathers' role in childcare. *Population Trends and Public Policy*, 20.
- Ogbu, J. U. (1981). Origins of human competence: A cultural-ecological perspective. *Child development*, 413-429.
- Önder Demirbaş, Ö. (2019). *Okul öncesi kurumlarda çalışan çocuk gelişimcilerin sınıftaki çocuklarda gözledikleri cinsel davranışlar ve bunlara verdikleri tepkilerin incelenmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Önder., Ö. (2018). *Okul öncesi dönemde görülen cinsel davranışlar*. In: Artan İ., editor. *Cinsel Gelişim ve Eğitim*. Hedef CS Basın Yayın.
- Öngider, N. (2013). Anne-baba ile okul öncesi çocuk arasındaki ilişki. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5(4), 420-440.
- Özdemir, O., Özdemir, P. G., Kadak, M. T., & Nasıroğlu, S. (2012). Kişilik gelişimi. *Psikiyatride güncel yaklaşımlar*, 4(4), 566-589.
- Özdemir, A. F. (2018). *Okul öncesi eğitim alan 66-72 aylık çocukların baba katılımı ile erken dönem matematik becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Maltepe Üniversitesi
- Özgün, Ö., Erden, Ş., & Aydılek Çiftçi, M. (2013). The meaning of fatherhood as perceived by Turkish police fathers and their young children. *Educational Research and Reviews*, 8(21).

- Özgün, S. Y. (2017). 60-72 aylık çocuklara yönelik hazırlanan cinsellik eğitimi programının çocukların cinsel gelişimine etkisi. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Mersin Üniversitesi.
- Özgündüz, Ö. (2015). Baba katılım eğitim programının baba katılımına ve okul öncesi çocukların sosyal becerilerine etkisinin incelenmesi. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi] Selçuk Üniversitesi.
- Palkovitz, R. (1996). Parenting as a generator of adult development: Conceptual issues and implications. *Journal of Social and Personal Relationships*, 13(4), 571- 592.
- Paquette, D., Bolté, C., Turcotte, G., Dubeau, D., & Bouchard, C. (2000). A new typology of fathering: Defining and associated variables. *Infant and Child Development*, 9(4), 213-230.
- Paquette, D., Bolté, C., Turcotte, G., Dubeau, D., & Bouchard, C. (2000). A new typology of fathering: Defining and associated variables. *Infant and Child Development: An International Journal of Research and Practice*, 9(4), 213- 230.
- Pargament, K. I., Exline, J. J., & Jones, J. W. (2013). *APA handbook of psychology, religion, and spirituality (Vol 1): Context, theory, and research* (pp. xxvii- 740). American Psychological Association.
- Pargament, K. I., Mahoney, A., Exline, J. J., Jones, J. W., & Shafranske, E. P. (2013). Envisioning an integrative paradigm for the psychology of religion and spirituality.
- Park, H. S., & Bonner, P. (2008). Family religious involvement, parenting practices and academic performance in adolescents. *School Psychology International*, 29(3), 348-362.
- Parke, R. D. (1981). *Fathers*. Mass Harvard University Press. <https://www.hup.harvard.edu/catalog.php?isbn=9780674295186> adresinden erişilmiştir.
- Parke, R. D. (1996). *Fatherhood*. London: Harvard University Press. [https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=cjyq-1C6RlkC&oi=fnd&pg=PP13&dq=Parke,+R.+D.+\(1996\).+Fatherhood.+London:+Harvard+University+Press.&ots=0gqs1zO6Px&sig=HoXe-5kYa2igP7iB8yhRnzLYw7o&redir_esc=y#v=onepage&q=Parke%2C%20R.%20D.%20\(1996\).%20Fatherhood.%20London%3A%20Harvard%20University%20Press.&f=false](https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=cjyq-1C6RlkC&oi=fnd&pg=PP13&dq=Parke,+R.+D.+(1996).+Fatherhood.+London:+Harvard+University+Press.&ots=0gqs1zO6Px&sig=HoXe-5kYa2igP7iB8yhRnzLYw7o&redir_esc=y#v=onepage&q=Parke%2C%20R.%20D.%20(1996).%20Fatherhood.%20London%3A%20Harvard%20University%20Press.&f=false) adresinden erişilmiştir.
- Paulson, J. F., Dauber, S. E., & Leiferman, J. A. (2011). Parental depression, relationship quality, and nonresident father involvement with their infants. *Journal of Family Issues*, 32(4), 528-549.
- Pearce, L. D., & Axinn, W. G. (1998). The impact of family religious life on the quality of mother-child relations. *American Sociological Review*, 810-828.
- Pedro, M. F., Ribeiro, T., & Shelton, K. H. (2012). Marital satisfaction and partners' parenting practices: the mediating role of coparenting behavior. *Journal of Family Psychology*, 26(4), 509.

- Peker, H. (2012). Kur'an'a göre dindarlığın boyutları. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)*, 12(2), 41-49.
- Perry, C. M., & McIntire, W. G. (1994). High school seniors' concern for others: Predictors and implications. *The High School Journal*, 77(3), 199-205.
- Pleck, J. (2010). Paternal involvement: Revised conceptualization and theoretical linkages with child outcomes. In M. E. Lamb (Ed.), *The role of the father in child development* (5th ed., pp. 58-93). Wiley: New York.
https://www.researchgate.net/profile/Michael-Lamb-8/publication/31670039_The_Role_of_the_Father_in_Child_Development_M_R_Lamb/links/00b4952399d43485f1000000/The-Role-of-the-Father-in-Child-Development-M-R-Lamb.pdf
- Pleck, J. H. (1997). *Father involvement: Levels, sources and consequences*. In M. E. Lamb (Ed.), *The role of the father in child development* (3rd edition)(p.6603).Wiley.
https://www.researchgate.net/publication/350670201_Paternal_involvement_Levels_sources_and_consequences adresinden erişilmiştir.
- Pleck, J. H. (2007) Why could father involvement benefit children? Theoretical Perspectives, *Applied Developmental Science*, 11(4), 196-202.
- Pleck, J. H., Masciadrelli, B. P., & Lamb, M. E. (2004). Paternal involvement by US residential fathers. *The role of the father in child development*, 4, 222-271.
- Pontes, C. M., Osório, M. M., & Alexandrino, A. C. (2009). Building a place for the father as an ally for breast feeding. *Midwifery*, 25(2), 195-202.
- Râğıb el- İsfahani, (2018). *Müfredat Elfazı 'l- Kur'an*, çev. Yusuf Türker, Pınar Yayınları.
- Ramchandani, P. G., Domoney, J., Sethna, V., Psychogiou, L., Vlachos, H., & Murray, L. (2013). Do early father-infant interactions predict the onset of externalising behaviours in young children? Findings from a longitudinal cohort study. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 54(1), 56-64.
- Rane, T. R., & McBride, B. A. (2000). Identity theory as a guide to understanding fathers' involvement with their children. *Journal of family issues*, 21(3), 347- 366.
- Regnerus, M. D. (2003). Religion and positive adolescent outcomes: A review of research and theory. *Review of religious research*, 394-413.
- Regnerus, M. D., & Burdette, A. (2006). Religious change and adolescent family dynamics. *The Sociological Quarterly*, 47(1), 175-194.
- Rienks, S. L., Wadsworth, M. E., Markman, H. J., Einhorn, L., & Moran Etter, E. (2011). Father involvement in urban low-income fathers: Baseline associations and changes resulting from preventive intervention. *Family Relations*, 60(2), 191-204.

- Rust, J., Golombok, S., Hines, M., Johnston, K., Golding, J., & ALSPAC Study Team. (2000). The role of brothers and sisters in the gender development of preschool children. *Journal of experimental child psychology*, 77(4), 292-303.
- Salman-Engin, S. (2014). *Türkiye ve ABD'de ortak ebeveynlik süreçleri: Annelerin, babaların ve büyükannelerin 3 aylık bebeklerle olan üçlü etkileşimleri* [Yayınlanmamış doktora lisans tezi]. Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Santos, C., Monteiro, L., & Torres, N. (2022). The role of child's age, sex, and temperament in father involvement during the preschool years. *Children*, 9(9), 1327. <https://doi.org/10.3390/children9091327>.
- Saranlı, A.G. (2018). (Ed.). Artan, İ. *Cinsel Gelişim ve Eğitim*. Hedef Yayıncılık.
- Seçer, Z., Çeliköz, N., & Yaşa, S. (2007). Bazı kişisel özelliklerine göre okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların babalarının babalığa yönelik tutumları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (18), 425- 438.
- Semerci, B. (2009). *Birlikte büyüyelim*. Alfa yayıncılık.
- Semiz, S. (2022). *Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranışlarının baba katılımı ve baba ile ilgili değişkenler temelinde incelenmesi*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Senemoğlu, N. (2007). *Gelişim öğrenme ve öğretim, kuramdan uygulamaya*. Gönül Yayıncılık.
- Sevim, J. (2010). *Anne bu ne?* Remzi Kitabevi.
- Sımsıkı, H. (2011). *Baba katılımının ebeveyn tutumu, bağlanma stili ve çift uyumu açısından incelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Sımsıkı, H., & Şendil, G. (2014). Baba katılım ölçeğinin geliştirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi Electronic Journal of Social Sciences*, 13(49), 106.
- Silberman, I., Higgins, E. T., & Dweck, C. S. (2005). Religion and world change: Violence and terrorism versus peace. *Journal of Social Issues*, 61(4), 761-784.
- Simons, R. L., Whitbeck, L. B., Conger, R. D., & Melby, J. N. (1990). Husband and wife differences in determinants of parenting: A social learning and exchange model of parental behavior. *Journal of Marriage and the Family*, 375-392.
- Smith, M. (1993). Pediatric sexuality: promoting normal sexual development in children. *The Nurse Practitioner*, 18(8), 37-41.
- Sorbring, E., Rödhölm-Funnemark, M., & Palmérus, K. (2003). Boys' and girls' perceptions of parental discipline in transgression situations. *Infant and Child Development: An International Journal of Research and Practice*, 12(1), 53- 69.

- Sönmez, A. (2021). *Baba destek programına katılım sağlayan babaların baba katılım rollerinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kocaeli Üniversitesi.
- Steinberg, L. (1996). *Adolescence* (4th ed.). New York: McGraw-Hill.
[https://www.google.com.tr/books/edition/Adolescence_in_America_2_Volumes/MtaTpxCqITwC?hl=tr&gbpv=1&dq=Steinberg,+L.+\(1996\).+Adolescence+\(4th+ed.\).+New+York:+McGrawHill.&pg=PA891&printsec=frontcover](https://www.google.com.tr/books/edition/Adolescence_in_America_2_Volumes/MtaTpxCqITwC?hl=tr&gbpv=1&dq=Steinberg,+L.+(1996).+Adolescence+(4th+ed.).+New+York:+McGrawHill.&pg=PA891&printsec=frontcover)
- Steinberg, L., Elmen, J. D., & Mounts, N. S. (1989). Authoritative parenting, psychosocial maturity, and academic success among adolescents. *Child development*, 1424-1436.
- Steinberg, L., Lamborn, S. D., Darling, N., Mounts, N. S., & Dornbusch, S. M. (1994). Over-time changes in adjustment and competence among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. *Child development*, 65(3), 754-770.
- Steinberg, L., Mounts, N. S., Lamborn, S. D., & Dornbusch, S. M. (2013). Authoritative parenting and adolescent adjustment across varied ecological niches. *Adolescents and Their Families: Structure, Function, and Parent- Youth Relations*, 2(1), 129.
- Stokes, C. E., & Regnerus, M. D. (2009). When faith divides family: Religious discord and adolescent reports of parent-child relations. *Social Science Research*, 38(1), 155-167.
- Stone, N., Ingham, R., & Gibbins, K. (2013). 'Where do babies come from?' Barriers to early sexuality communication between parents and young children. *Sex Education*, 13(2), 228-240.
- Straus, M. A., Sugarman, D. B., & Giles-Sims, J. (1997). Spanking by parents and subsequent antisocial behavior of children. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*, 151(8), 761-767.
- Strayhorn, J. M., Weidman, C. S., & Larson, D. (1990). A measure of religiousness, and its relation to parent and child mental health variables. *Journal of Community Psychology*, 18(1), 34-43.
- Summers, J. A., Raikes, H., Butler, J., Spicer, P., Pan, B., Shaw, S. & Johnson, M. K. (1999). Low-income fathers' and mothers' perceptions of the father role: A qualitative study in four early head start communities. *Infant Mental Health Journal: Official Publication of The World Association for Infant Mental Health*, 20(3), 291-304.
- Sungur, M. Z. (1998). Cinsel eğitim. *Klinik Psikiyatri*, 2, 103-108.
- Swatos Jr, W. H. (1981). Beyond denominationalism?: Community and culture in American religion. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 217-227.
- Şahin, F. T., Akıncı Coşgun, A. A., & Aydın Kılıç, Z. N. (2017). Babaların çocuklarıyla vakit geçirme durumlarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37(1).

- Şahin, H. (2012). *Beş altı yaşında çocuğu olan babaların babalık rolünü algılamaları ile aile katılım çalışmalarını gerçekleştirmeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi], Gazi Üniversitesi.
- Şahin, H., & Demiriz, S. (2014). Beş altı yaşında çocuğu olan babaların, babalık rolünü algılamaları ile aile katılım çalışmalarını gerçekleştirmeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18(1), 273-294.
- Şanlı, A. G. (2019). *Dindarlığın boyutları*.
- Şölen, Y. (2020). *4-6 yaş arası çocuğu olan babaların ebeveyn tutumları ve yaşam boyu öğrenmelerinin baba eğitim programına katılım durumuna göre incelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Kocaeli Üniversitesi.
- Tanriöver, H. U., Vitrinel, A. G. E., & Sözeri, A. G. C. (2009). Gözlemlerden eylemlere: Türkiye’de cinsiyetçi olmayan bir medyaya doğru. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, (10), 33-51.
- Taplamacıoğlu, M. (1962). Yaşlara Göre Dinî Yaşayışın Şiddet ve Kesafeti Üzerinde Bir Anket. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 10(1-4), 141-152.
- Tarkoçin, S. (2014). *Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-66 aylık çocukları olan ebeveynlerin çocukları ile iletişim kurma düzeyleri ve davranış sorunları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Telli, A. A. (2014). *3-6 Yaş grubu çocuğu olan babaların babalık rolü algısı ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Telli, A. A., & Özkan, H. (2016). 3-6 yaş grubu çocuğu olan babaların babalık rolü algısı ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastalıkları Dergisi*, 6(2), 127-134.
- Telli, A. A., & Özkan, H. (2016). 3-6 yaş grubu çocuğu olan babaların babalık rolü algısı ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastalıkları Dergisi*, 6(2), 127-134.
- Tessier, R., Charpak, N., Giron, M., Cristo, M., De Calume, Z. F., & Ruiz-Peláez, J. G. (2009). Kangaroo Mother Care, home environment and father involvement in the first year of life: a randomized controlled study. *Acta Paediatrica*, 98(9), 1444-1450.
- Tezel Şahin, F., & Özbey, S. (2009). Okul öncesi eğitim programlarında uygulanan aile katılım çalışmalarında baba katılımının yeri ve önemi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 17(17), 30-39.
- Tezel Şahin, F., Akıncı Coşgun, A. & Aydın Kılıç, Z. N. (2017). Babaların çocuklarıyla vakit geçirme durumlarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37(1),
- Tezel-Şahin, F. (2007). *Sosyal değişim sürecinde değişen baba rolü*. Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi 38. ICANAS, Ankara, Türkiye.

- Thornton, A. (1985). Reciprocal influences of family and religion in a changing world. *Journal of Marriage and the Family*, 381-394.
- Tobin, J. (2001). Childhood sexuality after Freud: The problem of sex in early childhood education. *Annual of Psychoanalysis*, 29, 179-198.
- Topal, M. (2019). Günümüzde babalık algısının dönüşümü: kentli, orta sınıf, dindar baba örneği. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Topal, Ö. (2012). *Toplumsal cinsiyetin inşası: 7-12 yaş grubu örneği*, [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Torres, N., Veríssimo, M., Monteiro, L., Ribeiro, O., & Santos, A. J. (2014). Domains of father involvement, social competence and problem behavior in preschool children. *Journal of Family Studies*, 20(3), 188-203.
- Torres, N., Veríssimo, M., Monteiro, L., Ribeiro, O., & Santos, A. J. (2014). Domains of father involvement, social competence and problem behavior in preschool children. *Journal of Family Studies*, 20(3), 188-203.
- Tutkun, C. (2017). *Fark yaratan babalar eğitim programının (FAYAB) babaların çocuklarıyla ilişkilerine, tutumlarına ve baba katılımına etkisi* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Tuzcuoğlu, N., & Tuzcuoğlu, S. (1996). Çocuğun cinsel eğitiminde ailelerin karşılaştıkları güçlükler. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(8), 251-262.
- Tuzcuoğlu, N., & Tuzcuoğlu, S. (2003). *Anne, Ben Nasıl Doğdum?* Morpa Kültür Yayınları.
- Tümkeya, S., & Türkmenoğlu, M. (2021). İlkokul dönemi çocukların babalarının aile katılımına ilişkin görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(229), 269-294.
- Türkoğlu, B., Çeliköz, N., & Uslu, M. (2013). 3-6 yaş aralığında çocuğu olan babaların nitelikli zaman algılarına dair görüşleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(2).
- Türkoğlu, D., & Akduman, G. G. (2016). Okul öncesi dönem çocuğu olan babaların babalık rolü algısı ile çocuklarının sosyal becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(03), 224-241.
- Türkoğlu, D., & Gültekin Akduman, G. (2015, Haziran). Okul öncesi dönem çocuğu olan babaların babalık rolü algıları ile eş destek düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research*, 8(38), 1-12.
- Uçan, G. (2012). "Postmodern Erkeklik". *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 262- 271.
- Uçar, H. (2005). *Çağdaş çocuk cinsel eğitimi*. Duvar Yayınları.

- Uludağı, N. P. (2017). Baba katılımında etkili faktörler ve baba katılımının baba, anne ve çocuk açısından yararları. *Türk Psikoloji Yazıları*, 20(39), 70-88.
- Uyanık, Ö., Kaya, Ü. Ü., Kızıltepe, G. İ., & Yaşar, M. C. (2016). An investigation of the relationship between fathers and their children at preschool level. *Journal of Theoretical Educational Science*, 9(4), 515-531.
- Uzun, H., & Baran, G. (2019). Babaların okul öncesi dönemdeki çocuklarıyla ilişkisinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 47-60.
- Uzunöz, A., & Tükel, A. (2020). Covid 19 sürecinde evde oyun etkileşimli baba katılımı. *Kapadokya Eğitim Dergisi*, 1(2), 1-14.
- Ünlü Çetin, Ş. (2015). *Father involvement in early years: comparing children's perceptions of father involvement with those of their fathers and mothers*. [Unpublished master's thesis]. Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Ünlü, A. (2012). *Bazı değişkenlere göre okulöncesi çocuklarının cinsiyet rolü davranışlarının incelenmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Ünlü-Çetin, Ş., & Olgan, R. (2021). The effect of perceived intergenerational paternal involvement on fathers' involvement in the lives of their 0-to-8-year-old children. *Early Child Development and Care*, 191(1), 93-107.
- Ünlüer, E. (2018). Examination of Preschool Teachers' Views on Sexuality Education. *Universal Journal of Educational Research*, 6(12), 2815-2821.
- Ünüvar, P. (2008). *Babaların 3-6 yaş grubu çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğini belirleme ve geliştirme*. [Yayınlanmamış doktora tezi], Selçuk Üniversitesi
- Varol, Ş. N. (2022). 60-72 aylık çocukların prososyal davranışları ile babalarının anne bekçiliği algılarının baba katılımı açısından incelenmesi. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Varol, V., Kılıç, M., Çelik, H. Y., Güneş, M., & Varol, M. (2023). Okul öncesi dönemde aile katılım çalışmalarına anne ve babaların katılım düzeylerinin incelenmesi. *Uluslararası Beşerî Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 9(19), 157-177.
- Vittrup, B., Holden, G. W., & Buck, J. (2006). Attitudes predict the use of physical punishment: A prospective study of the emergence of disciplinary practices. *Pediatrics*, 117(6), 2055-2064.
- Voydanoff, P., & Donnelly, B. W. (1998). Parents' risk and protective factors as predictors of parental well-being and behavior. *Journal of Marriage and the Family*, 344-355.

- Vygotsky, L.S. (1978). *Mind in Society: Development of Higher Psychological Processes*. HarvardUniversityPress.
[https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=RxjjUefze_oC&oi=fnd&pg=PA1&dq=Vygotsky,+L.S.,+\(1978\).+Mind+in+Society:+Development+of+Higher+Psychological+Processes.+Harvard+University+Press.+&ots=oJDVTYs66p&sig=pjpaxMqjYggaBYQuwVeyIYv346E&redir_esc=y#v=onepage&q=Vygotsky%2C%20L.S.%20\(1978\).%20Mind%20in%20Society%3A%20Development%20of%20Higher%20Psychological%20Processes.%20Harvard%20University%20Press.&f=false](https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=RxjjUefze_oC&oi=fnd&pg=PA1&dq=Vygotsky,+L.S.,+(1978).+Mind+in+Society:+Development+of+Higher+Psychological+Processes.+Harvard+University+Press.+&ots=oJDVTYs66p&sig=pjpaxMqjYggaBYQuwVeyIYv346E&redir_esc=y#v=onepage&q=Vygotsky%2C%20L.S.%20(1978).%20Mind%20in%20Society%3A%20Development%20of%20Higher%20Psychological%20Processes.%20Harvard%20University%20Press.&f=false) adresinden erişilmiştir.
- Wang, L., Li, H., Dill, S. E., Zhang, S., & Rozelle, S. (2022). Does paternal involvement matter for early childhood development in rural China?. *Applied Developmental Science*, 26(4), 741-765.
- Weisgram, E. S., Fulcher, M., & Dinella, L. M. (2014). Pink gives girls permission: Exploring the roles of explicit gender labels and gender-typed colors on preschool children's toy preferences. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 35(5), 401-409.
- Wells, M. B., Sarkadi, A., & Salari, R. (2016). Mothers' and fathers' attendance in a community-based universally offered parenting program in Sweden. *Scandinavian Journal of Public Health*, 44(3), 274–280. <https://doi.org/10.1177/1403494815618841>
- West, J. (2001). Measuring father involvement in young children's lives: recommendations for a fatherhood module for the ECLS-B. *National Center for Education Statistics Working Paper Series*, 1, 53.
- WIN-Gallup International. (2012). Global index of religiosity and atheism. WIN- Gallup International. Available from: http://www.win_gia.com/web/files/news/14/file/14.pdf
- Wiehe, V. R. (1990). Religious influence on parental attitudes toward the use of corporal punishment. *Journal of Family Violence*, 5, 173-186.
- Wilcox, W. B. (1998). Conservative Protestant childrearing: Authoritarian or authoritative?. *American Sociological Review*, 796-809.
- Wilcox, W. B. (2002). Religion, convention, and paternal involvement. *Journal of marriage and family*, 64(3), 780-792.
- Wilson, K. R., & Prior, M. R. (2011). Father involvement and child well-being. *Journal of paediatrics and child health*, 47(7), 405-407.
- Wolfinger, N. H., & Wilcox, W. B. (2008). Happily ever after? Religion, marital status, gender and relationship quality in urban families. *Social Forces*, 86(3), 1311-1337.
- World Association for Sexual Health. "Declaration of Sexual Rights", 1999. http://www.europeansexology.com/files/WAS_2008.pdf
- Xu, X., Hudspeth, C. D., & Bartkowski, J. P. (2005). The timing of first marriage: Are there religious variations?. *Journal of Family Issues*, 26(5), 584-618.
- Yalın, Ş. (2023). 36-72 Aylık Çocuğu Olan Babaların Katılımları ile Cinsel Eğitimde Dili Kullanma Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Sağlık Bilimleri Üniversitesi.

- Yağan Güder, S. & Alabay, E. (2018). Children's questions and answers of parents: Sexual education dilemma. *International Journal of Progressive Education*, 14(6), 138- 151.
- Yağan Güder, S. & Ata, S. (2018). Father involvement, gender perception and children's genders stereotypes. *Universal Journal of Educational Research* 6(8):1637-1646.
- Yağan Güder, S., & Alabay, E. (2016), 3-6 yaş arasındaki çocukların oyuncak tercihlerinin toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 91-111.
- Yağan Güder, S., & Güler Yıldız, T. (2016). Okul öncesi dönemdeki çocukların toplumsal cinsiyet algılarında ailenin rolü. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 31(2): 1-23.
- Yağan, S., & Yalkılıç, B. (2020). Pre-School Teachers 'Views And Practices About Sexual Development And Education: A Case Study Design. *Journal of Qualitative Research in Education*, (34). <https://doi.org/10.14689/enad.34.1576>
- Yalkılıç, B. (2020). *Okul öncesi öğretmenlerinin cinsel gelişim ve eğitime ilişkin görüşleri ve uygulamaları: bir durum saptaması*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Okan Üniversitesi.
- Yavuzer, H. (2007). *Çocuğu tanımak ve anlamak*. Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2011). *Ana- baba okulu*. Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2016). *Çocuk psikolojisi*. Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2017). *Aile içindeki çocuk (Ana-baba ile çocuğun ilişkileri)*. H. Yavuzer içinde, Ana-Baba ve Çocuk: Çocuk Eğitiminde Sorunlar ve Çözümler. Remzi Kitabevi.
- Yılmaz, İ., & Çimen, Z. (2008). Beden eğitimi öğretmen adaylarının iletişim beceri düzeyleri. *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 10(3).
- Yogman, M. W., Kindlon, D., & Earls, F. (1995). Father involvement and cognitive/behavioral outcomes of preterm infants. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 34(1), 58-66.
- Yoleri, S. (2022). Okul öncesi dönemde baba katılımını etkileyen değişkenlerin incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 1-9.
- Yoshida, A. (2012). Dads who do diapers: Factors affecting care of young children by fathers. *Journal of Family Issues*, 33(4), 451-477.
- Yörükoğlu, A. (1994). *Çocuk ruh sağlığı*. Özgür Yayın Dağıtım.
- Yuvacı, M. (2019). *Baba katılımı ve okul öncesi dönem çocuklarının sosyal yetkinlik ve davranış problemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Karabük Üniversitesi.
- Zern, D. S. (1987). Positive links among obedience pressure, religiosity, and measures of cognitive accomplishment: Evidence for the secular value of being religious. *Journal of psychology and theology*, 15(1), 31-39.

- Zeyneloğlu, S., & Terzioğlu, F. (2011). Development and psychometric properties gender roles attitude scale. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(40), 409-420.
- Zhang, X., & Chen, H. (2010). Reciprocal influences between parents' perceptions of mother-child and father-child relationships: A short-term longitudinal study in Chinese preschoolers. *The Journal of genetic psychology*, 171(1), 22-34.

EKLER

EK1: Ölçek Sahiplerinden E-posta Yoluyla Alınan İzinler

ben 22:09

Hocam iyi günler ben İstanbul kültür üniversitesi okul öncesi eğitim alanında Doç.dr. Sevcan yağan hocamın yüksek lisans öğrencisiyim. Tezimde yapmış olduğum araştırmada geliştirmiş olduğunuz ölçeği izniniz doğrultusunda kullanmak istiyorum. İyi çalışmalar dilerim

Uzeyir Ok 22:13

alıcı: ben v

Tabi Özge kullanabilirsin.
Bir kopyası ektedir.
Üzeyir

Tez için ölçek kullanım izni

Gelen kutusu

ben 13 Nis

Hilal hocam iyi günler,Ben İstanbul Kültür Üniversitesi oku...

Hilal Karabulut 09:36

alıcı: ben v

Merhabalar.
Ölçeğimizi çalışmanızda kullanabilirsiniz. Ekte ölçekle ilgili bilgileri gönderiyorum. İyi çalışmalar dilerim.

Dr. Öğretim Üyesi Hilal KARABULUT

Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi - Fen-Edebiyat Fakültesi

Psikoloji Bölümü - Gelişim Psikolojisi Anabilim Dalı Başkanı

Kadın ve Aile Çalışmaları Tezli Yüksek Lisans Programı Öğretim Üyesi

Ölçek kullanım izni

Gelen Kutusu x

Özge Nur Ertaş

İsmihan hocam iyi günler, Ben İstanbul Kültür Üniversitesi okul öncesi eğitim alanında Doç. Dr. Sevcan Yağan hocamın yüksek lisans tez öğrencisiyim. Tezimde "3-6

İSMİHAN ZELİHA ARTAÇ

Alıcı: ben ▼

13 Nisan Per

Merhaba Sevgili Özge,

Ölçeğimizi tezinde kullanman bizleri mutlu eder.

Şimdiden kolaylıklar diliyorum.

Sevcan Hocana çok selam ve sevgilerimi ilet lütfen:)

EK2: İstanbul Kültür Üniversitesi Etik Kurul İzin Belgesi

T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ

ETİK KURUL KARARI

Toplantı Tarihi:	12.10.2023
Karar No:	2023/118
Sorumlu Araştırmacı:	Özge Nur Ertaş
Araştırma Başlığı:	3-6 Yaş Arası Çocuğu Olan Babaların, Baba Katılım Düzeylerinin, Çocuklarına Yönelik Cinsel İletişimleri ve Dini Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi
Başlangıç Tarihi:	Etik onayı alındıktan sonra
Etik Kurul İzinin Süresi:	1 yıl (Uzatma Hakkı mevcut olarak)

İstanbul Kültür Üniversitesi etik Kurulu'na değerlendirilmek üzere başvuruda bulunduğunuz yukarıda künyesi yazılı projenizin başvuru dosyası ile ilgili belgeleri, Üniversitemiz "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu" tarafından araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiştir.

Yapılan inceleme sonucunda çalışmanın gerçekleştirilmesinde etik ve bilimsel açıdan sakınca bulunmadığına karar verilmiştir.

Notlar:

- Araştırmanın başlangıç tarihinin gecikmesi durumunda Etik Kurulu'na başvurularak tarihlerin değiştirilmesi gereklidir.
- Araştırmanın gerçekleştirileceği birimlerin yöneticilerinden de ayrıca izin alınması gerekli olabilir.
- Araştırmaya katılan kurum dışı merkezlerden ayrıca idari izin alınması gerekmektedir.

Prof. Dr. Seyhan Altun

Etik Kurul Başkanı

EK3: Katılımcı Bilgilendirme Formu

Sayın Veliler,

Sizi İstanbul Kültür Üniversitesi okul öncesi eğitimi alanında yüksek lisans yapan Özge Nur ERTAŞ tarafından yürütülen “3-6 Yaş Arası Çocuğu Olan Babaların, Baba Katılım Düzeylerinin, Çocuklarına Yönelik Cinsel İletişimleri ve Dini Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” başlıklı araştırmaya davet ediyorum. Bu çalışmada katılımınız tamamen gönüllülük esasına dayanır. Lütfen aşağıdaki bilgileri okuyunuz ve katılmaya karar vermeden önce anlamadığınız herhangi bir şey varsa çekinmeden sorunuz.

ÇALIŞMANIN AMACI:

Bu araştırmanın amacı, baba katılımı ile babaların çocuklarıyla kurdukları cinsel iletişim becerilerinin ve dini tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu sebeple 3-6 yaş arası çocuğu olan babaların baba katılım düzeylerinin ve çocuklarına yönelik gerçekleştirdikleri cinsel iletişim becerileri ile sahip oldukları dini tutumları arasındaki ilişkinin incelenip bu üç beceri arasındaki ilişkinin yaş, eğitim durumu, sosyoekonomik düzey, çocukla birlikte günlük geçirilen süre, anne baba birliktelik durumu, çocuk sayısı, çocuk cinsiyeti, yaşanılan bölge/şehir ve dindarlık düzeyini tanımlama faktörleri açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

İŞLEM: Araştırmada sizden tahminen 5 dakika ayırmanız istenmektedir. Araştırmaya sizin dışınızda tahminen 300 kişi katılacaktır. Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, yaptığımız görüşmede samimi cevaplar vermenizdir.

GİZLİLİK: Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz **gizli tutulacaktır**; ancak verileriniz yayın amacı ile kullanılabilir.

KATILIM AYRILMA: Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahipsiniz.

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı/araştırmacılar tarafından yapıldı. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı. Kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda yeterli güven verildi.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Gönüllü Katılımcı

Özge Nur ERTAŞ

EK4: Demografik Bilgi Formu

Sizleri 3-6 yaş arası çocuğu olan babalara yönelik hazırlanan “**3-6 Yaş Arası Çocuğu Olan Babaların, Baba Katılım Düzeylerinin, Çocuklarına Yönelik Cinsel İletişimleri ve Dini Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**” başlıklı çalışmaya katılmaya davet ediyoruz. Çalışma, İstanbul Kültür Üniversitesi Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Özge Nur Ertaş ve Doç. Dr. Sevcan YAĞAN danışmanlığında yürütölmektedir.

Bu araştırma kapsamında 3 adet ölçek kullanılmış olup ilk olarak Baba Katılım Ölçeği ile ilgili maddeler yer almaktadır. Burada sizlerin çocuğunuzla geçirdiğiniz keyfi zamanlarda neler yaptığınız, ilgi ve yakınlık dereceniz, çocuğunuza sunduğunuz temel bakım desteğinize yönelik sorular yer almaktadır.

Çalışmada yer alan ikinci ölçek Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeğidir. Burada çocuğunuzun cinsel gelişimi kapsamında sorduğu soruları düşünerek yanıtlamanız gereken bazı sorular yer almaktadır. Örneğin, 3-6 yaşındaki çocuğumuz bize nasıl doğduğunu sorabilir. Altı yaşına geldiğinde kadınların ve erkeklerin bedensel farklılıkları hakkında konuşmak isteyebilir. Ergenlik döneminde nasıl gebe kalındığını ya da kadınların âdet kanamalarını sorabilir. Çocuğunuzun bu gibi sorularını düşünerek aşağıdaki maddeleri okuyun ve sizin için uygun olan seçeneği işaretleyin.

Bununla birlikte çalışmada yer alan üçüncü ve son ölçek Ok-Dini Tutum Ölçeğidir. Burada dindar ebeveynlerin çocuk yetiştirme sürecindeki tutum ve davranışları ölçölmek istenmiştir. Din ve aile bireyin kimliğinin oluşmasından sosyalleşmesine kadar birçok alanda önemli olan bir kurumlardır. Bireyin sahip olduğu düşünceleri aile yapısı, hayatı almış olduğu eğitimi sayesinde ve içinde bulunduğu hayat standartlarına göre değişkenlik gösterebilmektedir. Buna göre bir bireyin düşünceleri içinde yer aldığı sosyal ve kültürel topluluktan diğer bireylerin yaşantı ve kültür şartlarından farklılık göstermektedir. Bunun sonucunda da kişinin benimsemiş olduğu hayat tarzına göre toplumsal cinsiyetin sınırları çizilmektedir.

Çalışma tamamen bilimsel amaçlı olup elde edilecek veriler başka hiçbir alanda kullanılmayacak ve kimlik bilgileriniz sizden istenmeyecektir. Çalışmaya katılımda gönüllölük esas alınacaktır. Lütfen soruların hiçbir maddesini cevapsız bırakmayınız. Katkılarınız ve desteğiniz için çok teşekkürler

- Yaşadığınız bölge/şehir?
- Yaş :
22-30 () 31-40 () 41-50 () 50+ ()
- Eğitim durumu :
İlkokul () Ortaöğretim () Lisans () Lisansüstü Eğitim ()
- Çocuk sayısı :
1 () 2 () 3 () 4 ve üzeri ()
- Çocuk
cinsiyeti
: Kız () erkek ()
- Çocuğunuzla birlikte geçirdiğiniz günlük süre:
1 saat ve altı () 1-2 saat () 2-3 saat () 3 saat ve üzeri ()
- Anne baba birliktelik durumunuz:
birlikte () boşanmış () boşanmış fakat birlikte yaşıyor ()
boşanmamış fakat ayrı yaşıyor () boşanmış ve başka biriyle
birlikteliği var ()
- Ailenizin aylık gelirini düşündüğünüzde hanenize giren para miktarı:
8.000 altı () 8.000-15.000 arası () 15.000-22.000 arası () 22.000-
30.000 arası
() 30.000 ve üzeri ()
- Dindarlık düzeyinizi nasıl algılıyorsunuz?
Oldukça dindar () dindar () az dindar () dindar değilim () inançsızım ()

EK5: Baba Katılım Ölçeği (BAKÖ)

BABA KATILIM ÖLÇEĞİ (BAKÖ)

Aşağıda çocuğunuzla ilişkileriniz hakkında cümleler verilmiştir. Sizden istediğimiz her cümlenin size ne kadar uyduğunu yandaki kutucuklardan birini işaretleyerek belirtmenizdir.

		Her zaman böyledir	Çoğu zaman böyledir	Bazen böyledir	Nadiren böyledir	Hiç böyle değildir
	CÜMLELER					
1	Çocuğumla hareketli oyunlar (kovalamaca, saklambaç, güreş vb.) oynarım.					
2	Çocuğumun dişlerini fırçalayıp fırçalamadığıyla ilgilenirim.					
3	Çocuğuma kitap okurum.					
4	Çocuğumun saçlarını tararım.					
5	Çocuğumla birlikte spor yaparım.					
6	Çocuğumu kucağıma alırım.					
7	Çocuğumu sinemaya götürürüm.					
8	Çocuğumun tuvalet terbiyesiyle ilgilenirim.					
9	Çocuğum bir şeyden korktuğu zaman onu sakinleştiririm.					
10	Çocuğumla birlikte onun oyuncaklarıyla (kamyon, bebek vb.) oynarım.					
11	Çocuğumun giyinme ve soyunmasıyla ilgilenirim.					
12	Çocuğuma hikaye/masal anlatırım.					
13	Çocuğumun sağlığıyla ilgilenirim.					
14	Çocuğumu parka götürürüm.					
15	Çocuğumla birlikte resim, boyama, maket, el işi, yap-boz vb. yaparım.					
16	Çocuğuma banyo yaptırırım.					
17	Çocuğuma onu sevdiğimi söylerim.					
18	Çocuğumla birlikte TV izlerim.					
19	Çocuğum üzgün olduğu zaman onu teselli ederim.					
20	Çocuğumla birlikte bilmece, tekerleme, şarkı vb. söylerim.					
21	Çocuğumla birlikte film/çizgi film izlerim.					
22	Çocuğumun merak ettiği soruları yanıtlarım.					
23	Çocuğumu dışarıda gezdiririm.					
24	Çocuğumun tırnaklarını keserim.					
25	Çocuğumla bilgisayar oyunu, play station vb. oynarım.					
26	Çocuğum gece tuvalete kalkarsa onunla ilgilenirim.					
27	Çocuğuma sarılırım.					
28	Çocuğumla birlikte müzik dinlerim.					
29	Çocuğumu uyku zamanı yatırırım.					
30	Çocuğum sıkıntılı olduğu zaman onu rahatlatmaya çalışırım.					
31	Çocuğumla sıralı, kurallı oyunlar (kızma birader, satranç vb.) oynarım.					
32	Doğum günlerinde çocuğuma hediye alırım.					
33	Çocuğumu, beceri ve yeteneklerini geliştirecek faaliyetlere yönlendiririm.					
34	Çocuğumu öperim.					
35	Çocuğumu pikniğe götürürüm.					
36	Çocuğumu nelerin mutlu edeceğini bilirim.					
37	Çocuğumu tiyatroya götürürüm.					

EK6: Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği (ECİÖ)

Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği
Sexual Communication Scale for Parents

H.Ü. Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi
Cilt:7, Sayı:2, 2020
doi: 10.21020/husbfd.735860

Ek 1. Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği

Sevgili Anne ve baba,

Dört yaşındaki çocuğumuz bize nasıl doğduğunu sorabilir. Altı yaşına geldiğinde kadınların ve erkeklerin bedensel farklılıkları hakkında konuşmak isteyebilir. Ergenlik döneminde nasıl gebe kaldığını ya da kadınların adet kanamalarını sorabilir. Çocuğunuzun bu gibi sorularını düşünerek aşağıdaki maddeleri okuyun ve sizin için uygun olan seçeneği işaretleyin. Lütfen içtenlikle yanıtlayın.

Teşekkürler.

		Bana hiç uygun değil	Bana uygun değil	Bana kısmen uygun	Bana tümüyle uygun
1	Yaşına uygun bir şekilde açıklarım.	①	②	③	④
2	Bedenine başkalarının sınırsız dokunamayacağını yaşına uygun bir dille anlatırım.	①	②	③	④
3	Yaşına uygun terimleri anlayabileceği bir şekilde kullanırım.	①	②	③	④
4	Bedeninin ona özel olduğunu çekinmeden anlatırım.	①	②	③	④
5	Konuşmaya olumlu cümlelerle başlarım (örneğin, seninle bunu konuşabiliriz).	①	②	③	④
6	Yakın aile fertleri dışındaki başka kişilerle çok yakınlaşmaması gerektiğini anlatırım.	①	②	③	④
7	İyi ve kötü dokunuş arasındaki farkı örneklerle anlayabileceği bir biçimde anlatırım.	①	②	③	④
8	Her zamanki yüz ifademle konuşurum.	①	②	③	④
9	Her zamanki konuşma hızımla açıklarım.	①	②	③	④
10	Diğer durumlarda davrandığımdan farklı davranmam.	①	②	③	④
11	Her zamanki rahatlığım ile konuşurum.	①	②	③	④
12	Anlaşılır ve yaşına uygun bir dille konuşurum.	①	②	③	④
13	Kaygılı görünmemeye çalışırım.	①	②	③	④
14	Başka bir işle ilgilenmem.	①	②	③	④
15	Heyecanımı kontrol etmeye çalışırım.	①	②	③	④
16	Gereğinden fazla el kol hareketi yaparak vurgu yapmam.	①	②	③	④
17	Göz kontağı kurarak konuşurum.	①	②	③	④
18	Kaçamak yanıtlar vermem.	①	②	③	④
19	Konu hakkında bilgim yoksa, araştırıp en kısa sürede açıklarım.	①	②	③	④
20	Heyecanlı görünürüm.	①	②	③	④
21	Paniklediğim için cevaplayamam.	①	②	③	④
22	Yanıtını bilmediğim durumlarda konuyu değiştiririm.	①	②	③	④
23	Cevabını bilsem de konuyu değiştiririm.	①	②	③	④

EK7: OK Dini Tutum Ölçeği (OKDTÖ)

		Ok-Dini Tutum Ölçeği
Biliş	dtBİLİŞ1R	Dinin gereksiz olduğunu düşünüyorum (-)
	dtBİLİŞ2R	Dini inancın insanlara yararından çok zararı olduğunu düşünüyorum (-)
Duygu	dtDUY1	Ezan, dua veya ayet gibi dinî okumaları dinlediğimde duygulanırım
	dtDUY2	Dini etkinliklere katıldığında gerçekten zevk alırım
Davranış	dtDAV1	Yaşamımın dini değerlere uygun olup olmadığına dikkat ederim.
	dtDAV2	İnanmış olduğum dinin gereklerini yerine getirmeye çalışırım
Tanrı	dtTANIL1	Zor zamanlarda Allah'ın bana yardım ettiğini düşünüyorum.
	dtTANIL2	Allah'ın bana çok yakın olduğunu hissediyorum

- Maddelerin seçenekleri sırayla: hiç katılmıyorum (1), az katılıyorum (2), yarı yarıya katılıyorum (3), çoğuna katılıyorum (4), tamamına katılıyorum (5) (0=cevapsız/geçersiz)
- Seçenekleri Likert olmak üzere sizin istediğiniz türden (5'li veya üstü) de yapabilirsiniz. R=Ters kodlanmalı demektir (R means reverse item score) (5=1, 4=2, 3=3, 2=4, 1=5).
- Ölçeği, eşit aralıklı, sürekli veya sıralı (ordinal) olarak (parametrik) değerlendirerek analizlerinizi yapabilirsiniz.
- Bazen puanlama sistemi soruluyor. Ölçek adı üstünde bir ölçek olup puanlaması standardize edilmiş "standart test"lerden biri değildir. Bu alanda da öyle bir test çoğunlukla yoktur. Bununla birlikte bir puanlama uygulanacaksa aşağıdaki düşüncelerimi ifade etmek isterim:
- Ölçek maddelerinin tamamından 5 (seçenek) üzerinden alınan ortalama puanlara göre kişinin ne düzeyde dindar olduğu konusu göz kararına göre/yaklaşık olarak (rule of thumb) şöyle yapılabilir:
1.00-1.49=çok az dindar veya hiç dindar değil (=çok fazla seküler/tam seküler)
1.50-2.49=az dindar (=oldukça seküler)
2.50-3.49=orta düzeyde dindar (=orta düzeyde seküler)
3.50-4.49=oldukça dindar (=az seküler)
4.50-5.00=çok dindar/kesin inançlı (çok az seküler veya hiç seküler değil)